

nuvele arabe

Volumul cuprinde nuvele din R.A.U., Liban, Siria, Irak, Sudan, Iordania, Algeria, Maroc și Tunisia.

«Relativ tinere, apărute de-abia la începutul secolului al XX-lea, nuvela și romanul arab au refăcut în câteva decenii drumul străbătut de alte literaturi în decurs de secole. Nuvela a găsit foarte curînd aderență la public, pe de o parte pentru că a fost în permanență o expresie a năzuințelor popoarelor arabe, iar pe de altă parte din pricina condițiilor în care literatura se difuza și se mai difuzează încă în țările arabe. Penuria editorială face ca, în mare măsură, literatura să ajungă la cititor prin intermediul publicațiilor cotidiene sau periodice, iar genul care se pretează cel mai bine la această modalitate de difuzare, după poezie, a fost și este nuvela. De aceea nuvelistica este mult mai dezvoltată decît romanul în toate țările arabe, dar mai ales în cele care sînt lipsite de o activitate editorială, și rămîne, după poezie, genul cel mai popular.»

NICOLAE DOBRIȘAN

editura minerva



Lei 5

653



cele mai leftine nopți
nuvele arabe

nuvele arabe



Ilustrația copertei: *Ion Dogar-Marinescu*

cele mai ieftine nopți

nuvele arabe

PREFĂȚĂ ȘI PREZENTĂRI DE NICOLAE DOBRIȘAN
ANTOLOGIE ȘI TRADUCERI DE NADIA ANGHELESCU,
MIRCEA ANGHELESCU, ILIE BĂDICUȚ, ELENA
CONSTANTIN, MIOARA DOBRIȘAN
ȘI NICOLAE DOBRIȘAN

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1971

EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI

EDITURA MINERVA
(„Biblioteca pentru toți“):
Toate drepturile rezervate
pentru versiunea românească.

PREFAȚA

Lumca arabă, care se întinde pe două continente, de la granițele de est ale Irakului și până la Gibraltar și Atlantic, cuprinzînd în vastitatea sa nu mai puțin de patrusprezece state — cale de trecere spre toate zările — a fost în decursul mileniilor vatra a numeroase civilizații. Moștenitor al acestor civilizații răspindite pe valea Nilului, văile Tigrului și Eufratului, țărmurile estic și sudic ale Mediteranei, continuator al acelor care au descins din deșertul arid al Peninsulei Arabe, în vremea cînd Europa se zbătea în beznă, sfîșiată de neîntreruptele războaie generate de eforturile îndreptate spre încheierea și menținerea unor state mai mult sau mai puțin viabile, poporul arab a înscris în istoria omenirii o strălucită pagină.

Beduinii crescători de vite au populat Peninsula Arabă cu sute sau poate mii de ani înaintea erei noastre, făurind o cultură materială relativ dezvoltată, iar ceva mai tîrziu inventînd o scriere proprie. Organizați în mici stătulețe aflate pe treapta relațiilor gentilice, ei au purtat numeroase războaie pentru pășuni și surse de apă.

În prima jumătate a secolului al VII-lea, în Arabia

a apărut Islamul, noua religie al cărei întemeietor și principal propagator, Muhammad, a fost și creatorul statului care în veacurile următoare și-a extins cu repeziciune uimitoare granițele pînă spre hotarele Indiei și Chinei, în est, și pînă dincolo de Gibraltar, în Andalusia, în vest. Anul 622, anul *hegirei*, în care profetul Muhammad a fost nevoit să plece de la Meca la Medina, marchează începutul cronologiei musulmane. Foarte curînd însă l-a recunoscut și Meca pe Muhammad drept conducător religios și politic, așa încît pe la anul 630, mare parte a Arabiei trecuse la islamism și se supusese autorității lui. Unirea politică a Arabiei, însoțită de adoptarea noii religii, devenită în următoarele cîteva sute de ani religia a numeroase popoare din Asia și Africa, a avut ca rezultat formarea statului arab unitar.

De apariția Islamului este legat *Coranul*, cartea sfîntă a musulmanilor, veritabil și valoros monument literar: culegerea propovăduirilor lui Muhammad adresate idolatrilor care nu acceptaseră noua religie sau neofiților, a unei povestiri didactice, prescripții canonice și rugăciuni. *Coranul* este prima operă în proză din istoria literaturii arabe și va exercita o puternică influență asupra literaturii arabe ulterioare, pînă în zilele noastre. Nu numai literatura religioasă, dar și numeroase opere apocrife abundă în citate împrumutate din *Coran* și sînt dominate de principii coranice. Această operă a adus, de asemenea, o inestimabilă contribuție la definitivarea și generalizarea limbii arabe literare, situată deasupra numeroaselor dialecte beduine, și a introdus în literatura arabă proza ritmată și rimată.

Dar începuturile literaturii arabe trebuie datate cu cîteva veacuri înainte de apariția Islamului și *Coranului*. Încă în perioada preislamică a existat o poezie care a circulat oral prin intermediul declamatorilor profesioniști — *rawi* — fiind notată și strînsă în antologii — *diwan*-uri — începînd din secolul al VIII-lea, de către

filologiei arabi. Deși poezia cuprinsă în aceste diwanuri reprezintă cea mai veritabilă literatură beduină, dată fiind durată mare de timp în care a circulat oral, autenticitatea ei este pusă sub semnul întrebării de numeroși cercetători. Nu se contestă existența talentaților poeți preislamici, autori ai așa-numitelor *muallaqat*; disputa se duce în jurul a ceea ce le-a aparținut lor și a ceea ce aparține transmițătorilor și interpolatorilor.

Tot în perioada preislamică a fost elaborată și metrica ce va rămîne la baza poeziei arabe pînă în zilele noastre. După părerea unor specialiști, cele șasesprezece cantități metrice reprezintă tot atîtea ritmuri ale mersului cămilei călărite de beduinul ce-și declama versurile.

Răstrînsă ca tematică și conținut de idei, însuși cadrul vieții beduine fiind foarte îngust, poezia preislamică are meritul de a fi încetățenit în lirica arabă poemul de mai mari dimensiuni numit *qasida*. Aceste poeme care cîntau în principal dragostea, permit însă cunoașterea și a altor detalii ale vieții beduine. Foarte strîns legați de triburile din care proveneau, autorii qasidelor preislamice au cîntat în permanență faptele de vitejie ale acestor triburi, i-au slăvit pe eroii și conducătorii lor, au cîntat virtuțile tradiționale ale beduinului — vitejia, înțelepciunea, generozitatea — și n-au uitat nici să-i blameze pe adversari.

Mai trebuie adăugat că poeții preislamici au fost și luptători viteji, intrînd ca exemple de eroism în literatura arabă a Evului Mediu. Cei mai cunoscuți autori de qaside sînt Imru al-Qais, considerat de tradiția arabă a fi fondatorul qasidei clasice cu toate elementele sale componente și neîntrecut maestru al liricii peisagiste, și Antara, poet luptător, a cărui personalitate e învăluită în ceața legendelor care-l consacră ca ideal al vitejiei beduine. Poezia preislamică constituie prima pagină importantă din istoria literaturii arabe, canoanele stabilite de ea încetățenindu-se și fiind respectate chiar și în

zilele noastre. „Tradițiile poeziei preislamice au avut pentru poezia arabă medievală un rol asemănător cu acela pe care l-a avut poetica clasică pentru clasiștii europeni.¹⁴”

După moartea lui Muhammad (632), arabii încep marile campanii, cucerind rînd pe rînd, într-un timp relativ scurt, Mesopotamia, Siria, Palestina, Iranul, Egiptul, Africa de Nord, Peninsula Iberică și Asia Centrală, întemeind marele califat al Omeiazilor ce și-a stabilit capitala la Damasc. Contactul nomazilor cu populații care aveau un grad de civilizație mai ridicat a avut o influență pozitivă asupra vieții politice și culturale a cuceritorilor, stimulîndu-i la viața sedentară, inclusiv citadină. Încercările de a apăra puritatea culturii arabe de influențele străine n-au reușit decît în mică măsură. Caracteristicile generale ale poeziei, vechile genuri, compoziția tradițională a qasidei s-au păstrat. În schimb devin mai frecvente descrierile — *wasf* — rare în lirica preislamică, la sentințele tradiționale se adaugă cele coranice, iar contactul cu literatura persană duce la perfecționarea mijloacelor de expresie ale poeziei arabe. Alături de qasida polemică, cultivată de Al-Ahtal, Al-Farazdaq și Djariri — panegiriștii de curte ai califului de la Damasc — care mai păstrează afinități cu tribul de origine, în secolele al VII-lea și al VIII-lea înfloresc în Hedjaz, locul de baștină al cuceritorilor, o lirică erotică. Dacă de la poeții preislamici se păstrează doar fragmente ale unor poezii de dragoste, probabil reminiscente ale unor qaside pierdute, acum apare *gazal*-ul, poezie prin excelență erotică. Se dezvoltă o lirică beđuină de dragoste, vestita poezie *uzrită*, de la numele tribului *Uzra* care i-a dat pe cei mai de seamă reprezentanți ai acestui gen — Djamil și Qais ibn al-Mulawwan. Acesta din urmă, supranumit Madjnun (Nebu-

¹⁴ Soloviev V., Filștinski I., Iusupov D., *Arabskaia literatura*, Izdatelstvo Nauka, Moskva, 1964, p. 20.

nul), a reprezentat împreună cu Layla, iubita pe care a cîntat-o, un cuplu la fel de renumit în Orient ca cel al lui Romeo și Julieta în Europa. În același timp a existat și o lirică citadină de dragoste, născută mai ales sub influența poeziei persane.

Dar epoca de aur a literaturii arabe este perioada califatului de la Bagdad. În anul 750, la conducerea imperiului a venit dinastia Abasizilor, care foarte curînd a mutat capitala la Bagdad și a consolidat influența persană la curte. Tendința de a renunța la tiparele vechii poezii arabe, la canoanele qasidei, a fost inițiată de către poeții de origine persană Bașsar ibn Burd, creatorul noului stil poetic, Abu Nuwas, căruia i-au purtat gloria peste veacuri versurile închinat vinului, și Abu al-At-tahiya, poet filozof de orientare ascetică, socotit întemeietor al liricii ascetice-*zuhdiyyat*.

Spre sfîrșitul secolului al VIII-lea apar primele semne ale destrămării unității califatului abasid și o dată cu ele se ivesc și elementele conservatoare. Se ia atitudine împotriva mișcării de renovare, chemîndu-se la reînvierea vechilor forme poetice. Scriitorii acestei mișcări de reînviere a tradițiilor, printre care s-au numărat Abu Tammam și Al-Buhturi, au alcătuit primele diwanuri de poezie arabă veche și s-au străduit să formuleze legile stilisticii arabe clasice. Cu Abu Tammam, influențat de cultura popoarelor supuse, ca și ceilalți care chemau la întoarcerea la trecut, *„începe pleiada poeților arabi raționaliști, în ale căror opere se simte influența filozofiei grecești“*.

În secolul al X-lea, începutul de destrămare a califatului arab aduce un reviriment în viața culturală și literară, ca urmare a chemării și încurajării oamenilor de cultură la curțile care încep să se înmulțească, îndeosebi la cele din Bagdad și Alep. Așa încît secolele

¹ V. Soloviev ș.c., *op. cit.*, p. 51,

X—XII sînt cele mai fecunde pentru cultura arabă, constituind o perioadă de sinteză a experienței spirituale acumulate. Acum scrie Al-Mutanabbi (915—965), ultimul mare reprezentant al liricii eroice, considerat cel mai mare poet arab. El a fost continuatorul ideii întoarcerii la trecut, idealizîndu-i pe arabii beduini și chemîndu-i să se unească pentru a reveni în fruntea califatului. Panegirist prin excelență, el încalcă însă canoanele acestui gen, versurile sale purtînd amprenta personalității scriitorului. Un loc deosebit ocupă în creația sa descrierile bătăliilor precum și digresiunile lirico-filozofice, exprimate de obicei în forma unor sentințe.

Tot în această perioadă trăiește și scrie și marele poet filozof, orb, Abu al-Ala al-Maarri (953—1058), mare om de cultură al vremii sale, cunoscător al dreptului musulman, filozofiei, filologiei, istoriei și poeziei arabe clasice. El este autorul *Scrisorii de iertare*, operă eshatologică ce continuă să stîrnească numeroase controverse în cercurile cercetătorilor de pretutindeni ai istoriei literaturii arabe, date fiind afinitățile ei cu *Divina Comedie* a lui Dante. *Scrisoarea de iertare*, care îi permite autorului o serie de considerații filozofice, reprezintă alături de poeziile filozofice din culegerea *Trebuința a ceea ce nu este necesar*, realizări excepționale ale creației literare arabe medievale. Fără a fi ateu, operele sale sînt pătrunse totuși de încredere în puterea minții umane, de dispreț față de ipocrizia reprezentanților clerului musulman, iar reprezentarea sa întrucîtva panteistă despre Allah ni-l prezintă ca fiind un musulman eretic. Deși critica arabă și cea europeană exprimă aprecieri diferite asupra creației sale, el rămîne un mare talent, iar creația sa constituie o sinteză a diverselor elemente ale culturii arabe din acea vreme și abordează aspecte filozofice și etice care au frămîntat veacuri de-a rîndul gîndirea umană.

Un capitol special al literaturii arabe medievale îl reprezintă literatura andalusiană, creată în acele regiuni ale Peninsulei Iberice care s-au aflat vreme de aproape opt veacuri (de la începutul secolului al VIII-lea pînă în anul 1492) sub dominația arabă. Cuceritorii arabi și berberi, împreună cu populația locală arabizată, au creat, în această perioadă, o literatură care rivaliza cu literatura celor mai dezvoltate regiuni ale lumii arabe.

În această literatură, scrisă în limba arabă, s-au asimilat elementele tradiției arabe cu cele ale populației romănice supuse. La început s-a scris o poezie care a împrumutat forma qasidei clasice, dar pe parcurs, în această regiune s-a constituit o poezie arabo-hispanică cu forme proprii. *Wasf*-ul — descrierea detaliilor naturii iberice, descrierea sentimentelor erotice, descrierea vinului și ospetelor — sînt teme preferate, alături de o temă neîntîlnită la arabii din celelalte regiuni ale imperiului — plîngerea dinastiilor care au dispărut și a orașelor pierdute. Aici apare noua formă poetică strofică *muwaşşah*, necunoscută în regiunile estice ale califatului și *zadjal*-ul, forma populară a *muwaşşah*ului, scris în dialectul hispano-arab. În Andalusia are loc prima interferență pe plan cultural între Orient și Occident. Numeroși cercetători consideră că prin intermediul Andalusiei Europa a făcut cunoștință cu civilizația arabă clasică, cu literatura arabă care ar fi exercitat influențe și asupra unor genuri ale literaturii europene medievale de curte: lirica trubadușilor provansali, romanul cavaleresc etc.

Dacă am poposit întrucîtva asupra liricii arabe clasice am făcut-o pe de o parte în intenția de a sublinia aspectul cel mai interesant și original al literaturii arabe, iar pe de altă parte din dorința de a atrage atenția asupra lirismului ca trăsătură dominantă a literaturii arabe,

trăsătură ce se va observa și în epoca modernă, inclusiv în proză.

Paralel cu poezia, care a atins culmile perfecțiunii, lăsând modele de neegalat, și care reprezintă cea mai veritabilă literatură arabă, a existat și o proză arabă care nu s-a ridicat însă la culmile atinse de poezie. Majoritatea cercetătorilor situează începutul prozei la sfârșitul epocii omeiade și începutul celei abaside, adică între 650—800, dar oratoria și cronicile așa-numite *ayyam al-arab*, care vorbesc despre faptele de glorie ale arabilor, datează din perioada preislamică și de la începutul islamului.

Lărgirea contactelor cu literatura și cultura altor popoare, și îndeosebi cu cea persană, în perioada abasidă, a avut ca rezultat o intensificare a cultivării prozei. Se vorbește despre existența unor adevărate școli de proză. Prima dintre acestea este legată de numele lui Ibn al-Muqaffa, iar apariția ei trebuie privită ca un lucru firesc pentru o civilizație în dezvoltare „a cărei limbă nu exprimase pînă acum, în versurile lirice și discursuri, decît sentimente, și căreia i se cerea acum să fie capabilă de a exprima și cunoștințele dobîndite de oameni.”¹

Primul pas spre crearea stilului narativ l-a constituit activitatea de traducere ale cărei baze le-au pus Abd al-Hamid ibn Yahya și Ibn al-Muqaffa. Prin intermediul acestora, gîndirea arabă a făcut cunoștință cu diverse curente culturale. Gloria i-a fost adusă lui Ibn al-Muqaffa de traducerea din persană în arabă a culegerii de povestiri didactice *Kalila și Dimna*. Cu modificările și adăugirile traducătorului, opera va exercita influență asupra întregii literaturi arabe următoare. Începînd cu ea, se încetățenește în literatura arabă genul povestirii, la început didactic.

¹ Omar Anis at-Tabbaa, *Modele de cercetare literară* (text în limba arabă), Bagdad, 1958, p. 37.

Proza clasică originală va cunoaște în curînd strălucirea, grație eminentului savant de formație enciclopedică Al-Djahiz (775—868), autor a aproximativ 200 de lucrări din diverse domenii (filozofie, religie, sociologie, economie, istorie, geografie, etnografie, chimie, mineralogie, matematici etc). Dacă „școala lui Ibn al-Muqaffa a avut menirea de a lua, aceea a lui Al-Djahiz, după ce limba a căpătat hrana de care avea nevoie, a avut menirea de a crea (opere originale — n.n.)¹. Opera cea mai importantă sub aspect literar a lui Al-Djahiz este *Cartea despre avari* — o culegere de povestiri și anecdote despre avari, operă satirică ce oferă un tablou cuprinzător al orașului arab din prima jumătate a secolului al IX-lea. Al-Djahiz a avut un rol foarte mare în istoria prozei arabe artistice, el putînd fi considerat „*primul satiric veritabil din literatura arabă*“. Tradiția sa nu este dezvoltată de urmași, iar opere în proză care să atingă perfecțiunea celor scrise de el nu vor mai apărea decît foarte rar și mult mai tîrziu, mai ales că începînd „*din secolul al X-lea, tirania rimei se instaurază definitiv în proza arabă (cultă — n.n.), în care abundă, pînă la renașterea din secolul al XIX-lea, opere de un supărător manierism, cu foarte rare scîlbipiri care merită interes*“².

Nu vom mai putea vorbi într-adevăr despre o proză artistică cultă pînă în secolul al XIX-lea, dar în secolul al X-lea își face apariția un gen nou, specific literaturii arabe, *maqama*: cicluri de povestiri care aduc aminte de cele picarești, scrise în proză rimată, unite prin goul pe care îl au în centrul lor — un vîntură-lume înstruit, istet, foarte descurcăreț, „*un fel de articol narativ, cu un stil strict, după un singur tipar, cu construcția sa*

¹ Ibidem, p. 38.

² Nadia Anghelescu, *Un clasic al prozei arabe, Djahiz*, în *Studii de literatură universală*, vol. VIII, 1966, p. 111.

specifică bine stabilită"¹. Badi az-Zaman al-Hāmazani (969—1007) este socotit întemeietorul acestui gen, iar printre marii continuatori medievali trebuie menționat stilistul Al-Hariri (1055—1122). Genul a continuat să existe câteva sute de ani, iar la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea s-au făcut încercări, unele din ele reușite, de a-l reinvia.

Epoca de decrepitudine a imperiului arab, care va începe în secolul al XIII-lea și va fi urmată de lunga dominație turcească asupra celei mai mari părți a lumii arabe, va fi o epocă de destrămare spirituală. Poezia arabă, care nu mai este înțeleasă de către turcii, mongolii sau berberii ce dominau viața politică, este abandonată. Cunoaște, în schimb, chiar în aceste veacuri, o dezvoltare deosebită proza populară ale cărei tradiții se vor continua pînă în perioada renașterii și care va avea partea sa de contribuție la formarea prozei arabe moderne.

Este vorba de povestirea de moravuri care amintește prin unele din trăsăturile sale de nuvela Renașterii italiene timpurii și de romanul cavaleresc la baza căruia se află fie soarta unor eroi care au trăit cu veacuri în urmă, fie anumite evenimente. În această perioadă se definitivează forma legendei *Sirat Antara* și a altor legende populare eroice, reținute pe de rost de către rapsozii profesioniști care declamau părțile în versuri acompaniați de un instrument muzical. *Sirat Antara* este unul din cele mai cunoscute romane cavaleresti, avîndu-l ca erou pe poetul preislamic Antara, dar el nu este și singurul. De mare popularitate s-au bucurat și legende despre Abu-Zeid, Az-Zahir Beibars, Zu al-Himma etc.

¹ Muhammad Yusuf Nadjm, *Povestirea în literatura arabă modernă* (text în limba arabă), ed. II, Beirut. 1961, p. 123.

O răspîndire și mai mare cunoaște însă culegerea celebră de povestiri *Alf layla wa layla* (*O mie și una de nopți*) la baza căreia a stat inițial traducerea arabă a culegerii persane *O mie de legende*, aceasta la rîndul său fiind o culegere de povestiri indiene. Treptat i-au fost adăugate de către povestitori și copiiști noi povestiri: din secolele X—XI datează povestirile adăugate la Bagdad, iar din secolele XIII—XIV povestirile adăugate la Cairo. Redactarea definitivă a lucrării datează din secolele XIV—XVI. Culegerea oferă în ansamblul său un tablou complet al orașului arab din Evul Mediu și cuprinde nuvele fantastice, istorisiri didactice, povestiri de moravuri, anecdote și povestiri umoristice, povestiri cavalierești, povestiri de călătorii etc.

Un capitol important al literaturii din această perioadă îl reprezintă literatura geografică: descrierea călătoriilor în diverse regiuni din Africa, Asia și Europa.

Secolele de dominație otomană (XVI—XIX) au fost o perioadă de stagnare, de somnolență, de contemplare a gloriei trecute, fără însă ca tradițiile literaturii arabe să se fi întrerupt cu totul.



Renașterea arabă, așa-numita *an-nahda*, care va începe o dată cu secolul al XIX-lea, a fost determinată de prefacerile social-economice survenite în diverse regiuni ale lumii arabe. Ilumiștii arabi, aflați sub influența ideilor revoluției franceze, vor fi ideologi ai burgheziei naționale care începea să se formeze. În timpul guvernării lui Muhammad Ali, în Egipt, se intensifică legăturile culturale între această țară și Europa: sînt trimiși tineri pentru studii în Occident, se înființează tipografii, biblioteci, școli, societăți științifice, politice și literare, începe cercetarea și valorificarea moștenirii spirituale naționale, prin editarea operelor

clasicilor arabi. Renașterea culturală începe în Egipt unde în timpul guvernării lui Muhammad Ali dominația otomană mai exista doar formal. În afară de impulsul dat învățămîntului, îndeosebi celui tehnic, pe plan cultural apar o serie de ziare și reviste care militează pentru interesele naționale ale țărilor arabe. Universitatea musulmană Al-Azhar, care în decursul veacurilor de dominație otomană a conservat și cultivat tradițiile islamice arabe, a continuat să fie în secolul trecut un important lăcaș de cultură și învățămînt. Alături de științele tradiționaliste au început să fie studiate aici medicina și filozofia.

Dacă în prima jumătate a secolului trecut, oamenii de cultură egipteni au fost preocupați mai ales de traducerea unor lucrări științifice și de popularizarea lor, în a doua jumătate a veacului, atît egiptenii cit și libanezii și sirienii traduc masiv din literaturile engleză și franceză, iar ceva mai tîrziu din germană, italiană și rusă. Arabii fac cunoștință cu opere de Shakespeare, Walter Scott, Corneille, Molière, Voltaire, J.-J. Rousseau, Jules Verne, Al. Dumas, Pușkin, Gogol, Cehov, Tolstoi. Limba arabă, încorsetată de canoanele clasice pe care continuă să le cultive Universitatea Al-Azhar, era deficitară în ceea ce privește posibilitățile de redare a literaturii europene.

În cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea presa se dezvoltă rapid; apar o serie de reviste care alături de reflectarea problemelor politice încep să se ocupe și de problemele culturale (în afară de *Al-Waqai al-misriya*, care apărea din timpul lui Muhammad Ali, se tipăresc acum *Wadi an-Nil*, *Nuzhat al-afkar*, *Al-Djarida*, *Al-Muqtataf*, *Al-Hilal*, *Al-Katib al-misriy* etc). Spre sfîrșitul veacului, presa egipteană beneficiază de aportul multor publiciști sirieni și libanezi care pentru a se salva de prigoana autorităților turcești caută refugiu în această țară. Adib Ishaq editează ziarul *Misr* care propagă ten-

dințele reformatoare ale egiptenilor, chiar și în domeniul religiei, ce se fac simțite și în cadrul Universității Al-Azhar, inclusiv printre conducătorii acestei instituții: Djamal ad-Din al-Afgani și Muhammad Abdo. Din anul 1875 frații Selim Tekla și Beșara Tekla încep să scoată, la Alexandria, ziarul *Al-Ahram* care și astăzi continuă să fie unul din principalele cotidiene din Egipt.

Principalul gen de proză este la începutul renașterii literare arabe articolul politic. Pamfletul plin de patosul luptei pentru eliberare și progres este cultivat cu măiestrie de Djamal ad-Din al-Afgani, Muhammad Abdo, Adib Ishaq, iar mai târziu de Mustafa Kamil și Qasem Amin, acesta din urmă fiind militant înflăcărat pentru emanciparea femeii. Deși scrise la început în proză rimată și într-o limbă oarecum arhaizantă, aceste articole rămân până astăzi modele perfecte ale stilului publicistic. Și tocmai în publicistică au și început, de fapt, să se formeze normele stilistice ale limbii arabe moderne.

Până la începutul secolului al XX-lea beletristica propriu-zisă a fost reprezentată în Egipt aproape numai de poezie, care respectă cu strictețe normele clasice. Poate în creația lui Halil Mutran se face într-o oarecare măsură simțită o tendință de renovare a mijloacelor artistice: uzează de mai multe forme poetice, tematica se inspiră din contemporaneitate și se observă chiar și influența poeziei franceze și engleze.

Spre finele secolului apar și primele opere dramatice de inspirație istorică, avînd menirea, aproape în exclusivitate, de a face educație patriotică și de a stimula dorința de libertate.

Cît privește celelalte regiuni arabe, provincii ale Imperiului Otoman, cu excepția Siriei și Libanului, vor începe să se dezvolte de-abia după primul război mondial, cînd ia sfîrșit dominația otomană, iar unele din ele în deceniile următoare sau numai după cel de-al doilea război mondial. În secolul al XIX-lea încă, numeroși

cărturari libanezi și sirieni s-au îndreptat către cultura occidentală, aducând o contribuție prețioasă la traducerea și popularizarea mai ales a literaturii franceze. În a doua jumătate a secolului s-a format în Liban o elită intelectuală din care s-au remarcat o serie de publiciști și prozatori care la început au imitat modelele occidentale, iar apoi au creat opere originale, inspirate din realitățile Orientului arab. Sînt cunoscute operele lui Selim al-Bustani (1848—1884), dedicate îndeosebi delicatei probleme a femeii în Orient, opere care, în mare măsură, neglijează aspectul artistic, preocupîndu-se doar de cel educativ ca de altfel și în cazul altor contemporani ca Saiyd al-Bustani, Elîs Butrus al-Bustani, ale căror creații sînt dominate de note romantice.

Nu trebuie neglijat aportul membrilor familiei Al-Bustani și al familiei Al-Iazigi, iluminiști și reformatori de seamă, și nici rolul publiciștilor și scriitorilor de origine libaneză care au fost nevoiți să-și desfășoare activitatea în Egipt.

În ceea ce privește literatura, renașterea a fost o perioadă de căutări, de luptă între formele vechi și noile influențe, de adaptare a limbii pentru a fi capabilă să exprime epoca, de pătrundere a unor noi genuri în literatura arabă. Atît în Egipt cît și în Liban s-au făcut numeroase încercări, unele dintre ele izbutite, de a revîia vechiul gen al *maqamei*. Dar acest gen cu normele sale stricte nu mai corespundea spiritului și gusturilor noi, mai ales că cititorii începuseră să facă cunoștință, prin intermediul traducerilor, cu romanul și nuvela și să-și exprime chiar preferința pentru noile genuri. Cea mai reușită culegere de *maqame* din această perioadă este *Povestea lui Isa ibn Hișam* a egipteanului Muhammad al-Muwallihi, o satiră la adresa societății contemporane cu instituțiile sale. Dar spre deosebire de *maqama* clasică, *Povestea lui Isa ibn Hișam* nu mai are tonul exagerat de didactic și nici limba arhaică. Este o

incercare reușită de readucere în actualitate a vechiului gen și una din cele mai reprezentative opere ale renașterii.

De mare popularitate s-a bucurat în perioada renașterii și romanul istoric, cultivat îndeosebi de scriitorii libanezi. Scrise într-un stil naiv, intermediar între cel științific și cel literar, romanele istorice au avut menirea, ca și numeroase opere lirice sau dramatice din aceeași perioadă, de a insufla setea de libertate. *Zenobia* de Selim al-Bustani, *Mamelucul rătăcitor* și *Egipteanca Armanusa* de Girgi Zeidan, *Noul Ierusalim* de Farah Antun și altele au mai mult o valoare documentară decât estetică, dar nu este de neglijat valoarea lor de verigă între proza clasică și cea nouă care abia începea să se nască.

Romanele lui Girgi Zeidan, adaptările și eseurile lui Mustafa Lutfi al-Manfaluti, lirica lui Halil Mutran eliberată de canoanele qasidei clasice monorimate, toate acestea prevestesc începutul literaturii arabe noi.

Ce este literatura arabă nouă sau neo-arabă? Este ea o continuare a celei clasice?

Prin literatura arabă nouă trebuie înțeleasă doar literatura beletristică (poezia, romanul, nuvela, drama-turgia). Literatura clasică includea și filozofia și alte domenii ale științei, așa cum în general procedau literaturile medievale. Se cuvine a fi menționat rolul criticii și istoriei literare, iar pentru perioada de început a literaturii noi nu trebuie subestimată importanța eseului, prozei oratorice și articolului publicistic. În plus, nu toată literatura modernă și contemporană s-a eliberat de stilul și limba arhaică; s-au scris tot timpul și se mai scriu și astăzi *qaside* monorimate, care respectă cu strictețe regulile clasice. În ceea ce privește Algeria, Marocul și Arabia Saudită, reputatul orientalist sovietic Krickovski remarcă în anul 1935 că „peste tot domnește maniera medievală, iar curentele literare noi își croiesc

*drum foarte greu*¹. În mare măsură observația este valabilă și astăzi în ce privește poezia și se mai pot adăuga și alte țări arabe la cele enumerate.

Nu se poate contesta aportul literaturii arabe clasice la formarea literaturii arabe noi și nimeni nu face acest lucru. Discuția se poartă în jurul rolului literaturii clasice, pe de o parte, și al influențelor străine, pe de altă parte, în formarea celei noi. Opiniile sînt diferite, încercîndu-se de multe ori supralicitarea unuia din cei doi factori. Iată un exemplu concludent în această privință: „*Această literatură (literatura arabă nouă — n.n.) nu datorează trecutului său decît limba în care se exprimă și rezonanțele psihologice pe care le antrenează limba. Romanul și nuvela arabă datorează mult mai mult literaturii occidentale și prin acest termen înțelegem nu numai literaturile europene și americane, ci și literatura rusă, în ciuda diferenței de latitudine. Gogol, Cehov, Maupassant, Mark Twain, Joyce, Faulkner, Sartre și mulți alții au inspirat unul după altul romanțieri și nuveliști ale căror opere se tipăresc la Cairo. Beirut, Damasc sau Bagdad. Unui gen ce nu are tradiții naționale prezența acestor mari străini îi ține loc de tradiție.*”² Am reținut din aprecierea orientalistului francez Raoul Makarius, în primul rînd, ideea continuității limbii. Literatura nouă este scrisă în aceeași limbă în care a fost scrisă literatura clasică — limba arabă literară, aceea *al-fusha*, care a suferit de-a lungul veacurilor modificări relativ mici. Încercările de a introduce dialectul în ea sau în locul ei rămîn încă destul de timide. Aceasta este și o trăsătură care deosebește literatura arabă nouă de cea neogreacă, de pildă, sau de cea chineză modernă, în cazul căroara, deși sînt apre-

¹ I. A. Kracikovski, *Izbrannîe socinenia*, vol. III, Moskva-Leningrad, 1956, p. 67.

² Makarius Raoul et Laura, *Anthologie de la littérature arabe contemporaine*, Paris p. 39.

ciate a fi fenomene unitare, evoluția limbii a dus la deosebiri mai tranșante. Aprecierea că romanul și nuvela ar fi total tributare genurilor occidentale respective este discutabilă, întrucît proza contemporană moștenește niște tradiții peste care nu se poate trece cu vederea.

Literatura arabă nouă este rezultatul interferenței, osmozei fericite dintre bogatele tradiții naționale și elementul occidental. „*N-a existat un curent occidental pur, ci acest curent s-a contopit cu cel arab moștenit, ceea ce a avut ca rezultat o viață spirituală nouă și o literatură nouă*”¹, conchide criticul și istoricul literar egiptean Șawqi Daif.

Și în privința originii nuvelei, și poate chiar mai mult decît în privința celorlalte genuri ale literaturii arabe noi, există păreri deosebite. Se vorbește mult despre modele clasice care au precedat apariția nuvelei propriu-zise, așa cum ea este înțeleasă de europeni. Se au în vedere ciclurile de *maqame* și povestirile din culegerile *Kalila și Dimna* și *O mie și una de nopți*. Cît despre încercările mai recente de a reinvia genul *maqamei*, acestea sînt considerate ca o etapă de tranziție de la vechea *maqamă* la nuvelă. Se apreciază că ciclul de *maqame* *Povestea lui Isa ibn Hișam* de Muhammad al-Muwaylihi, calificat de Mahmud Teimur a fi „prima încercare de egiptenizare a literaturii incununată de succes” și *Nopțile lui Satih* de Hafiz Ibrahim ar fi influențat asupra formării nuvelei naționale egiptene. „*Primii care s-au apropiat de nuvelă în literatura noastră modernă au fost autorii de maqame.*”² Unii cercetători încearcă (vizibil exagerat!) plasarea începutului nuvelei arabe în perioada *maqamei* medievale a lui

¹ Șawqi Daif, *Literatura arabă contemporană în Egipt* (text în limba arabă), ed. III, Dar el-maarif fi Misr, Cairo, p. 29.

² Muhammad Yusuf Nadjm, *Op. cit.*, p. 123.

Badi az-Zaman al-Hamazani, întemeietorul „genului”.¹ Referindu-se la *maqamele* din perioada renăşterii, incluse de Ahmad Faris aş-Şidyaq în opera sa memorialistică *Picior peste picior*, tot Nadjm afirmă că ele abordează o tematică socială şi „dacă nu ar fi relatate de Al-Haris ben Hişam, dacă n-ar fi fost scrise în proză rimată şi dacă n-ar fi fost presărate cu versuri, imprumutînd tiparul *maqamei* aşa cum ea a fost cunoscută la primul său autor, am fi considerat această încercare a sa ca un bun început al nuvelei”². Într-adevăr, mai în toate ciclurile de *maqame* există bucăţi care, luate separat, ar putea fi socotite nuvele cu subiecte proprii, dar ele întrunesc şi o serie de alte trăsături care nu sînt specifice nuvelei, ci numai genului *maqamei*.

Pe o poziţie similară, de exagerare a rolului tradiţiilor, se plasează şi Suad Hedur care încearcă să situeze originile nuvelei chiar în literatura preislamică. Apreciază însă că „importanţa unor opere cum sînt Kalila şi Dimna sau O mie şi una de nopţi ca precursoare ale nuvelei este, sub unele aspecte, mai mare decît cea a *maqamelor*”³. Pe bună dreptate se subliniază importanţa mai mare a acestor culegeri care grupau povestiri mai libere decît *maqamele*. *Maqamele* erau într-un fel canonizate şi urmăreau mai ales scopuri lingvistice.

Fără a subestima faptul că toate aceste opere au putut concura la apariţia şi încetăţenirea genului nuvelei, trebuie însă subliniată în acelaşi timp importanţa influenţelor venite din afară. Relevante sînt în acest sens părerile exprimate de numeroşi scriitori şi critici arabi şi de către orientalişti. Iată ce spune în acest sens

¹ Muhammad Yusuf Nadjm, *op. cit.*, p. 224.

² *Ibidem*, p. 226.

³ Suad Hedur, *Dezvoltarea genului nuvelei în literatura arabă din Irak*, în *Arabskaia filologhia* (culegere de studii), Moscova, 1968, p. 199.

Mahmud Teimur, unul din cei mai cunoscuți nuveliști arabi: „Noul gen (nuvela — n.n.) și-a dobândit locul său în momentul în care am venit în contact cu cultura mondială, pentru toți fiind clară valoarea tezaurului literar pe care gândirea universală l-a exprimat în forma nuvelei. Un mare merit revine traducătorilor. Ei au făcut cunoscut literaturii arabe și cititorului arab noul gen, al cărui succes a împins tineretul arab spre imitare. La început imitarea a fost clară, dar mai apoi s-a transformat în încercări independente de a crea nuvele în limba arabă, cu personajele lor, cu propriile lor mijloace de a reda gândurile și de a înfățișa faptele.”¹ Aceasta este, după părerea sa, calea pe care a urmat-o nuvela pînă ce s-a impus, ca gen, în literatura arabă. Aceasta a fost etapa în care vechea moștenire s-a asimilat cu influențele externe, generînd noi forme artistice și genuri literare, printre care și nuvela. Renunțarea treptată la proza rimată și la mijloacele artistice specifice *maqamei* a fost pasul hotărîtor în acceptarea noului gen care devenea astfel accesibil cititorului de rînd. Orientalistul Raoul Makarius surprinde și mai exact modul în care nuvela și-a ocupat locul său în literatura arabă: „Începînd cu prima nahda, de-a lungul anilor, de la sfîrșitul secolului trecut pînă la cel de-al doilea război mondial, scriitorii arabi, încercînd să creeze o literatură în armonie cu timpurile noi, demnă de marile modele ale Occidentului, nu s-au debarasat de dominația ideologică și de fascinația exercitată de marea epocă clasică. Acționînd ca mediatori intelectuali între Orient și Occident ei discerneau, în influența occidentală, un nu știu ce barbar, de care se temeau să nu lezeze puritatea și rafinamentul moștenirii ancestrale. Aceasta explică debutul greu al romanului, încă destul de discreditat în preajma primului război mondial, cînd

¹ Apud Arabskaia filologhia, p. 202.

autorul lui Zeinab, destinată să facă epocă, preferă să nu-și semneze opera. Nu erau tolerate decât romanul istoric, care exalta trecutul, și nuvela care, la început, nu părea a pretinde demnitate literară. Reacția la această stare de spirit este exprimată în mod diferit în diversele țări arabe. În Egipt, cearta neîntreruptă dintre vechi și moderni reflectă, la nivelul expresiei artistice, posibilitatea de a comunica acordată claselor sociale noi care revendicau dreptul de a fi auzite. Într-adevăr lupta are loc în coloanele presei cotidiene de mare tiraj și tot în aceste coloane apar și scrierile autorilor noii epoci, și aceasta explică, pe lângă alte rațiuni, de ce povestirea scurtă rămâne forma de expresie preferată.¹

Evident, apariția, evoluția și destinul nuvelei nu pot fi rupte de cele ale prozei în general și mai ales de cele ale romanului, cu care s-a dezvoltat în strinsă legătură. Relativ tinere, apărute de-abia la începutul secolului al XX-lea, nuvela și romanul arab au refăcut în câteva decenii drumul străbătut de alte literaturi în decurs de secole. Nuvela a găsit foarte curînd aderență la public, pe de o parte pentru că a fost în permanență o expresie a năzuințelor popoarelor arabe, iar pe de altă parte, din pricina condițiilor în care literatura se difuza și se mai difuzează încă în țările arabe. Penuria editorială face ca, în mare măsură, literatura să ajungă la cititor prin intermediul publicațiilor cotidiene sau periodice, iar genul care se pretează cel mai bine la această modalitate de difuzare, după poezie, a fost și este nuvela. De aceea nuvelistica este mult mai dezvoltată decât romanul în toate țările arabe, dar mai ales în cele care sînt lipsite de o activitate editorială și rămîne, după poezie, genul cel mai popular.

Prima mare operă a literaturii arabe noi este povestirea *Zeinab* a scriitorului egiptean Muhammad Husein

¹ Makarius Raoul et Laura, *op. cit.*, p. 44.

Haykal, apărută în anul 1914. Intermediar între nuvelă și roman, prin dimensiuni, *Zeinab* este apreciată ca unul din jaloanele importante ale istoriei literaturii arabe noi, cu ea renunțându-se complet la stilul *maqamelor* și intrând în literatură o limbă simplificată, apropiată de cea vorbită în mod curent, presărată chiar cu expresii luate din dialectul sătesc. Transpunind pe plan artistic ideile lui Qasem Amin privitoare la emanciparea femeii, lipsită chiar și de libertatea de a-și alege tovarășul de viață, Haykal înfățișează în același timp și o panoramă a satului egiptean, cu obiceiurile și tradițiile sale, cu credințele și superstițiile de care era dominat. Satul servește pentru prima oară drept cadru unei opere în literatura arabă nouă și prezentarea lui este realistă, deși nota dominantă a povestirii, determinată de subiect, este cea romantic-sentimentală. Influența romantismului francez este pregnantă atât în alegerea deznodământului (eroina moare din pricina unei boli de plămâni), cât și în felul în care este prezentată Zeinab (finețea ei, spirituală mai ales, nu se prea potrivește cu firea unei fete simple de la țară). De fapt opera a și fost scrisă la Paris, în vremea când autorul își desăvârșea studiile. În privința stilului și limbii, opera este apreciată, de asemenea, drept o strălucită reușită. Se renunță total la stilul clasic, la limba arhaizantă și se dă un răspuns convingător chemărilor de a apropia limba literară — *al-fusha* — de cea vorbită — *al-aamiya*. Haykal este astfel unul din primii scriitori arabi care a reușit mlădierea limbii pentru a o face capabilă să exprime sensurile și ideile noi într-un stil plăcut și accesibil.

Zeinab este socotită „prima încercare intrutotul reușită în ceea ce privește crearea nuvelei în sensul occidental modern”¹, și prima operă a „școlii înnoitorilor egipteni”.

¹ Șawqi Daif, op. cit., p. 209.

Perioada care a urmat primului război mondial, în urma căruia țările arabe s-au desprins de sub-dominația otomană, a fost o perioadă fecundă pentru literatură și viața spirituală în general. Literatura egipteană acceptă genurile moderne, de o mare popularitate bucurându-se în continuare nuvela. Așa-numita „școală a înnoitorilor egipteni“ (deși n-a fost o școală în adevăratul sens, ci mai degrabă o orientare la care au aderat, neprogramatic, majoritatea scriitorilor din anii interbelici), a avut principalul merit în încetățenirea genului scurt în literatura arabă, mai ales după reușitele fraților Muhammad Teimur și Mahmud Teimur.

În majoritate, reprezentanții acestei orientări s-au format în Franța și Anglia, cunoscând destul de bine literaturile europene. Maupassant, Flaubert, Hugo, Dickens, Tolstoi, Cehov, Dostoievski și alții sînt citați în original ori în traducere.

Dacă în operele intermediare între eseu și nuvelă scrise în perioada anterioară de Waly ad-Din Yakan sau Mustafa Lutfi al-Manfaluti predominante sînt influențele sentimentaliste, foarte curînd în opera înnoitorilor se va observa nota predominant realistă, fără însă a le îndepărta complet pe cele sentimentale și romantice. Împietirea acestor tendințe trebuie înțeleasă ca un rezultat al diverselor influențe sub care a rămas în continuare literatura arabă, inclusiv celei a „*tradițiilor literaturii arabe clasice, căreia după cum se știe îi era proprie hiperbolizarea exprimării sentimentelor*“¹.

Curînd după război Zeinab a lui Muhammad Husein Haykal, apreciată ca prima operă a curentului înnoitor, va fi urmată de apariția volumului de nuvele *Ce văd*

¹ A. A. Dolinina, *Din preistoria realismului în literatura arabă nouă*, în *Problemi vostokovedenia*, nr. 3/1959, p. 61, apud G. S. Șarbatov *Studiu introductiv la culegerea de articole Sovremenniaia arabskaia literatura*, Moscova, 1960, p. 5.

ochii, aparținând tinărului Muhammad Teimur. Nuvelele sale scurte, cu subiecte foarte banale în aparență, sînt construite în general pe contraste, așa cum se vede și din titlul unora dintre ele (*Lapte cu cafea și lapte cu țărină, Nuntă și înmormîntare, Aici și acolo* etc.). Toate îl invită pe cititor să mediteze dacă este justă alcătuirea lumii acesteia în care singurul criteriu al valorii este bogăția. Sînt foarte vizibile în operele sale influențele venite din două direcții la fel de valoroase: Maupas-sant și Cehov. Nuvelele sale, a căror notă dominantă este cea realistă, se caracterizează printr-o deosebită finețe și sensibilitate lirică. Autorul se revoltă împotriva inechității sociale pe care o observă la tot pasul (*Lapte cu cafea și lapte cu țărină, Nuntă și înmormîntare, Fluierașul de sărbătoare*), își exprimă respectul pentru muncă (*Ia verdețuri, ia ridichi !*), vorbește cu amărăciune despre înapoierea spirituală a patriei sale (*Aici și acolo, Una din tainele înapoierii egiptenilor, Lecția din școala primară*). Nuvelele înmănunchate în culegerea *Ce văd ochii* — un fel de povestiri-tablouri prin care cititorul face cunoștință cu detalii interesante din viața orașului Cairo — sînt apreciate ca un pas important spre crearea nuvelei egiptene realiste.

Din perioada de început a nuvelei egiptene s-au remarcat și frații Isa Ubeid și Șihata Ubeid, precum și Măhmud Lașin. Primii doi au abordat, în nuvelele lor, cu predilecție, tema femeii, transpunînd în literatură aceleași idei înaintate ale lui Qasem Amin privitoare la emanciparea femeii care l-au inspirat și pe Haykal: lupta împotriva poligamiei și claustrării. Cele ale lui Șihata Ubeid lasă să transpară dincolo de sfîrșitul aparent comic gînduri triste amintind în acest sens de nuvelele lui Cehov. Fără a se revolta, fără a protesta deschis, Șihata Ubeid descrie doar viața jalnică a femeii, cadrul foarte îngust, dintre soț și copii, în care ea este obligată să-și ducă viața. Mahmud Lașin încearcă să

zugrăvească spiritul egiptean, fiind un maestru în conturarea caracterelor și în prezentarea lor realistă, însoțită de o notă ironică.

Povestirea cu teme sociale, de dimensiuni mai mari, gen al cărui întemeietor a fost Haykal, este continuată de Taha Husein, (*Strigătul Corlei*, *Pomul nefericirii* etc.), de Muhammad Ibrahim al-Mazini (*Ibrahim scriitorul*) și de Abbas al-Aqqad (*Sara*). Perioada acestora este perioada celei mai crâncene înfruntări dintre conservatori, în fruntea cărora se afla Mustafa Sadiq ar-Rafii, și înnoitori. Tendința înnoitoare nu urmărea o rupere totală de trecut, ci o înviere și o dezvoltare a sa în forme noi. „*În înnoirea noastră n-am rupt cu trecutul nici în literatură, nici în artă, ci ne-am sprijinit pe două elemente pe care le-am situat la nivel de egalitate : învierea trecutului și folosirea experienței literaturii occidentale.*”¹ Reprezentanții acestei tendințe au chemat la o simplificare a limbii clasice pentru a ține pasul cu cuceririle vieții contemporane. Mai ales Taha Husein s-a situat pe o poziție foarte îndrăzneată, valorificând în studiul său *Despre poezia preislamică* această etapă a literaturii clasice, de pe poziții critice, inspirându-se din teoria cartesiană a îndoielii metodice. Nu este de mirare că aceasta a și fost lucrarea care a stîrnit cele mai vii reacții din partea conservatorilor.

Evoluția care s-a impus în literatura egipteană s-a bazat pe „*transformarea și dezvoltarea limbii și literaturii în modul în care s-au transformat și dezvoltat literaturile europene ; ea nu a rupt legăturile sale cu trecutul, dar în același timp nu a rămas la el, ci s-a înnoit și s-a dezvoltat de la o generație la alta*”².

Tinerii care vor intra de aici înainte în literatură se vor situa, ferm, de partea înnoitorilor. Urmînd calea lui Haykal și Taha Husein, generația lui Tawfiq al-Hakim

¹ Șawqi Daif, *op. cit.*, p. 193.

² *Id.*, p. 192.

și Mahmud Teimur va fi preocupată de zugrăvirea acelor probleme care-i frământă pe contemporanii lor.

Creația lui Mahmud Teimur, scriitor prezent în centrul vieții literare a Egiptului pînă în zilele noastre, cel mai fecund autor de nuvele din literatura arabă, este mult mai complexă decît cea a înaintașilor săi. El este considerat întemeietorul nuvelei arabe realiste, nu numai din Egipt, ci din întreaga lume arabă. Spre deosebire de fratele său Muhammad Teimur, care rămîne doar la cadrul citadin, Mahmud Teimur va face ample incursiuni și în lumea satului. În ceea ce privește izvoarele la care s-a format, le indică el însuși în autobiografia sa : școala siro-americană, în special Djubran Halil Djubran, literatura occidentală și creația fratelui său.

Prin întreaga sa operă, Mahmud Teimur s-a dovedit a fi un scriitor realist, profund legat de soarta eroilor săi : felahi, mici funcționari, reprezentanți ai burgheziei mici și mijlocii. Dacă în primele opere întîlnim frecvent note sentimentale, pe parcurs acestea dispar. Cele circa 30 de culegeri de povestiri și nuvele ale lui Mahmud Teimur oferă o imagine cuprinzătoare a societății egiptene din prima jumătate a secolului al XX-lea, a modului de viață și obiceiurilor orientale.

În operele de început el este foarte legat de personajele sale. Chiar dacă nu-și exprimă direct afecțiunea sau antipatia față de ele, atitudinea sa poate fi dedusă din intonație, din epitetele și comparațiile de care uzează. *Șeih Djumaa*, una din cele mai realizate nuvele sub aspect artistic, lasă să se vadă, dincolo de ironia aparentă, simpatia autorului pentru eroul său. Nu este mai puțin adevărat însă că în acest caz avem de-a face cu eroul ideal al lui Mahmud Teimur. Șeihul Djumaa este simbolul trecutului, al spiritului popular veșnic viu, rămînînd nealterat de influențele europene. Dacă Djubran sau Reihani găseau „adevărata fericire” în natură, Mahmud Teimur o caută și o găsește la acei oameni care

sînt cel mai aproape de natură, la felahi, a căror viață o idealizează.

În anii guvernării reacționare a lui Sidqi, din deceniul al patrulea, scriitorii egipteni, printre care Mahmud Teimur și Tawfiq al-Hakim, au încercat să evadeze din realitate găsimdu-și refugiul fie în „arta pură“, fie într-o lume constituită pe alegorii, sau au rămas pur și simplu indiferenți față de evenimente. Mahmud Teimur a găsit rezolvarea plasînd acțiunea navelor sale nu în Egiptul acelei vremi, ci în alte țări sau în Egiptul faraonic. Caracteristică pentru această perioadă a creației sale este povestirea, de dimensiuni mai mari, simbolistă prin excelență, *Chemarea necunoscutului*. Nici cadrul și nici personajele nu pot fi plasate într-o țară anume. Peisajul poate fi libanez, dar poate foarte bine să fie și elvețian, iar atitudinile personajelor nu sînt de natură să ne indice naționalitatea lor.

Cealaltă orientare, întoarcerea la Egiptul faraonic, își are mobilul nu numai în intenția de a evada din realitate, ci și în mișcarea de egiptenizare inițiată în perioada aceea de Partidul Naționalist, mișcare ce se străduia să ateste continuitatea elementului vechi, egiptean, în cultura și civilizația Egiptului modern și să diminueze influența civilizației islamice. Muhammad Husein Haykal, și el partizan al acestei orientări, a afirmat într-o serie de articole înmănunchate ulterior în culegerea *Revoluția literaturii*, că izvoarele literaturii arabe noi trebuie căutate în vechea literatură faraonică. El chema la o studiere a istoriei și legendelor vechi pe care noua literatură să le folosească drept surse de inspirație. Dar însuși Haykal, după scrierea citorva povestiri inspirate din istoria faraonică, a renunțat la această orientare, îndreptîndu-se spre viața islamică. Din creația lui Mahmud Teimur se încadrează în acest curent lucrări ca *S-a întîmplat demult, În întunericul nopții* etc. Romanul *Întoarcerea spiritului* de Tawfiq al-Hakim

rămîne însă cea mai importantă operă a acestei orientări, la care s-a renunțat curînd.

Nu numai în operele literare, ci și într-o serie de articole scrise în această perioadă, Mahmud Teimur propovăduiește inevitabilitatea răului în viață, nu mai ia atitudine față de vicii, ci privește la ele ca la ceva foarte firesc. În creația sa din această perioadă se observă și o tendință de evadare într-un imperiu mistic, fiind clară căderea sa sub influența fideismului (*Strigătul cucuvelei*).

Deci în perioada interbelică s-a constituit, în Egipt, o literatură nouă, cu genuri noi, scrisă într-o limbă accesibilă, situată între elocvența și eleganța limbii literare și ușurința și simplitatea limbii vorbite. Relația cu Occidentul devine acum reciprocă în sensul că literatura arabă a început să-și ofere noile valori cititorilor străini, că „literatura arabă n-a mai rămas izolată la cadrul său, ci a devenit o literatură mondială, ridicîndu-se la nivelul marilor literaturi ale lumii”¹.



Spre sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea se produce o intensificare a emigrării arabilor, mai ales din Siria și Liban, spre Lumea Nouă, emigrare care începuse încă pe la mijlocul veacului trecut, fiind determinată de înapoierea economică și culturală în care lincezeau țările arabe. Cei mai mulți s-au îndreptat spre America de Nord, iar o parte mai mică spre America de Sud, stabilindu-se în mari orașe ca New York, Boston și Rio de Janeiro. Coloniile de emigranți au continuat o viață socială și cultural-artistică specific arabă multă vreme, creînd chiar asociații care s-au ocupat de protejarea și încurajarea acestor activi-

¹ Șawqi Daif, *op. cit.*, p. 200.

tăți. În America de Nord a fost creată, în anul 1920, asociația literară „Liga condeielor“, care vă patrona o adevărată școală literară, așa-zisa școală siro-americană, de ai cărei reprezentanți este legată literatura emigrației. Liderul acestei școli a fost Djubran Halil Djubran, iar printre reprezentanții săi de frunte se numără Mihail Nuaime, Ilia abu Madi și Rașid Ayyub. Ceva mai târziu a fost creată o asociație asemănătoare în Brazilia — „Liga andalusiană“ — reunind printre animatorii săi o serie de prozatori și poeți: frații Șafiq, Fawzi și Ryad al-Maaluf, Rașid al-Hawri și alții. Asociațiile dispuneau de edituri și publicații proprii în limba arabă (*Călătorul*, condusă de Abd al Masih Haddad și *Povestitorul*, condusă de Ilia abu Madi, în Nord, și *Liga andalusiană* și *Andalusia*, în Sud). Prin intermediul scriitorilor emigrației, literatura arabă cunoaște o producție literară cu trăsături distincte, care va exercita o influență relativ puternică asupra literaturii din țările arabe, în particular asupra celei libaneze. Trăind în condiții care le-au permis contactul direct cu literatura occidentală, ei au infuzat culturii arabe, dobândite în patrie, principii ideologice noi. S-a produs o ciocnire între valorile civilizației orientale și cele ale civilizației occidentale, sporită și de eșecul viselor și speranțelor puse în emigrație, de înstrăinarea și nostalgia după patria părăsită. Acestea vor fi de fapt și motivele predominante ale creației literare ce aparține emigranților.

Spre deosebire de scriitorii din țările arabe, reprezentanții emigrației, care au creat în paralel cu înnoitorii egipteni, sînt mai puțin legați de tradițiile literaturii arabe clasice și mai puternic influențați de literaturile europene și americană. Genurile cultivate cu predilecție de reprezentanții acestei școli au fost poezia, nuvela și eseul liric, forme ce se puteau difuza cu ușurință prin intermediul publicațiilor. Versurile în proză sînt un gen nou introdus în literatura arabă tot de către reprezen-

tanții emigrației. Mulți dintre ei au devenit curînd cunoscuți și în lumea arabă, îndeosebi Amin ar-Reihani, Djubran Halil Djubran, Mihail Nuaime, Rașid Ayyub și Ilia abu Madi. Reprezentanților acestei școli le aparțin primele povestiri sociale din literatura arabă. Cam în aceeași vreme în care în Egipt stîrnea mare interes *Zeinab* a lui Muhammad Husein Haykal, un reprezentant al emigrației publica o povestire ce aborda aceeași problemă a privării de libertate a femeii în Orient, operă destinată să facă din autorul ei „un pionier al școlii romantice în literatura noastră.”¹ Este vorba de *Aripile frînte* de Djubran Halil Djubran.

Merită a fi remarcat aportul emigranților la perfecționarea nuvelei și consolidarea pozițiilor ei în literatura arabă. Tot ei au inaugurat ceea ce s-a numit lirismul exilului. În cele două culegeri de povestiri *Miresele luncilor* și *Sufletele răzvrătite*, Djubran Halil Djubran cîntă dragostea și frumusețile naturii, este un visător, îndrăgostit de libertate, critică instituțiile religioase și pe reprezentanții lor, se ridică împotriva oprimatorilor și lipsirii femeii de libertate. Fără a respecta întru totul regulile artei nuvelistice, căci operele sale sînt mai degrabă niște „*fragmente literare dialogate*”, Djubran își exprimă de fapt, prin eroii lor, propriile gânduri și concepții. Cele cîteva rînduri scrise de un alt reprezentant al emigrației, Mihail Nuaime, în prefața la operele lui Djubran ni se par suficient de elocvente pentru a ne edifica asupra valorii și măsurii contribuției acestuia la dezvoltarea literaturii arabe: „*Libanul în vremea aceea era dominat de doi feudali: cel politic și cel religios. Nu e de mirare că cele mai multe subiecte ale povestirilor sale se referă la acești doi feudali. (...) Subiectele sale se rezumă numai la două: tradițiile umane cu relațiile permise și interzise dintre femeie și bărbat și arbitrarul judecătorului laic și religios în relațiile sale cu masele pe*

¹ Muhammad Yusuf Nadjm, op. cit., p. 127.

care le numim popor. (...) Cei mai apropiați oameni de inima lui Djubran sînt fiii naturii, indiferent dacă este vorba de cel care paște vacile, de plugar sau de lucrătorul care nu are în mînă o altă unealtă afară de sapă. Iar oamenii pe care el îi urăște mai mult sînt aceia care îi asupresc pe acești fii ai naturii, încălcîndu-le drepturile și disprețuindu-le demnitatea de oameni”¹

Amin ar-Reihani este autor de eseuri, povestiri și versuri în proză, reunite în volumele *Reihaniyat*, în care critică plăgile exploatării capitalismului american, obscurantismul și conservatorismul, simpatia sa îndreptîndu-se spre cei ce trudesec.

Abd al-Masih Haddad, care și-a desfășurat activitatea exclusiv în emigrație, este reprezentantul unei alte orientări a școlii siro-americane. Dintre toți reprezentanții ei, se pare că el a fost cel mai puțin liric și lui îi revine principalul merit în cultivarea nuvelei (culegerea *Povestiri din străinătate*) care-și ia tematica și eroii din viața grea pe care o duc emigranții arabi în marile orașe americane. Și el se revoltă împotriva obiceiurilor învechite care frînează dezvoltarea relațiilor sociale, luînd în deridere convenționalismul de care oamenii nu se pot elibera nici în momentele cele mai grele (nuclea *În casa mortului*).

Format la școala tradițională, la școlile occidentale, dar mai ales influențat de clasicii ruși (Gogol, Turgheniev, Dostoievski, Cehov, Gorki), pe care i-a citit în original, Mihail Nuaime este socotit „*unul din cei mai mari nuveliști arabi*”. În tinerețe și-a încercat talentul în diverse genuri literare, iar după revenirea în Liban se va consacra mai ales scrierii de nuvele, a căror tematică abordează multiplele aspecte ale vieții țaranului libanez.

Prin deceniul al treilea al veacului nostru școala siro-americană începe să se destrame. Unii dintre reprezentanții săi, din generația veche îndeosebi, revin în patrie

¹ Apud Muhammad Yusuf Nadjm, *op. cit.*, p. 277.

reuşind să se reîncadreze în ambianţa ei şi-şi continuă activitatea literară, iar noua generaţie se va integra în realităţile Lumii Noi, pierzînd legăturile cu limba şi cultura arabă.

De remarcă că acest moment original din istoria literaturii arabe are o importanţă la fel de mare ca şi cel al înnoitorilor egipteni, contribuind la aceeaşi mişcare de înnoire a expresiei artistice, de simplificare a limbii, de introducere de noi genuri. Este, de fapt, o altă faţă a interferenţei Occident-Orient în perspectiva înnoirii literaturii arabe. Literatura emigraţiei scrisă în limba arabă este socotită parte integrantă a literaturii arabe, pretinzîndu-se continuatoare a acesteia în alte condiţii, inspirîndu-se şi zugrăvind situaţia din patria părăsită sau viaţa celor care au părăsit-o. Nu este lipsit de importanţă nici faptul că cei mai mari reprezentanţi ai săi şi-au continuat activitatea în patrie. Ceea ce o distinge mai ales de literatura ce se scria în vremea aceea în patria arabă este tonalitatea sa lirică, foarte pregnantă, chiar şi în genul prozei.

Literatura nouă din Liban şi Siria este influenţată mai mult decît a celorlalte ţări arabe, poate, de cultura occidentală. Situaţia este de înţeles, dacă avem în vedere faptul că dascălii generaţiei de scriitori care se forma erau Djubran, Reihani şi Nuaima. Reîntors, Nuaima a publicat în patrie volumul *A fost ce a fost* din care se remarcă nuvela *Femeia stearpă*, care abordează acelaşi subiect al relaţiilor din familia musulmană, nuvelă pusă pe acelaşi plan cu cele mai reuşite lucrări ale genului, aparţinînd lui Mahmud Teimur. Un studiu publicat de revista *Al-Hadis* în anul 1944, aprecia nuvela ca „fiind cea mai bună care s-a scris pînă astăzi în limba arabă”. De asemenea, se sublinia că „în privinţa analizei profunde, studiului stărilor sufleteşti, fineţei

descrierii, stilului lent, încărcat de o mulțime de detalii” se simte influența nuvelisticii ruse.¹

Dacă unii reprezentanți ai școlii siro-americane au încercat totuși să acrediteze ideea că renașterea ar fi rezultatul numai al unei ruperi complete de tradiții și al unei „*implantări a culturii europene în solul libanez*”, dacă alții chemau la păstrarea tradițiilor arabe nealterate de nici o influență, a existat însă și un grup de literați care au văzut rezolvarea, ca și înnoitorii egipteni, într-o sinteză a ceea ce este mai bun în cultura arabă clasică și ceea ce este mai bun în civilizația contemporană occidentală. Tocmai aceasta a fost orientarea care s-a impus în literatura siriană și libaneză în preajma celui de-al doilea război mondial. Ca și în cazul altor țări arabe, mai puțin, este adevărat, înnoitorii egipteni au influențat formarea nuvelei libaneze și siriene în anii interbelici. Acestei influențe îi este tributară Selma Saig care, în mod firesc, arată predilecție pentru tema femeii musulmane (*Povestea Haifei din Daira*). Nuvelele ei amintesc de cele ale lui Bint aș-Sati, reprezentantă a curentului egiptean înnoitor.



Mai mult datorează în schimb înnoitorilor egipteni nuvela din Irak și Sudan, țări în care renașterea începe cu aproape o sută de ani mai târziu decât în Egipt, Liban și Siria. Dominantă în literatura irakiană a fost tot timpul lirica, în proză neapărînd nume mari ca cele ale poeților Az-Zahawi, Ar-Rusafi, sau ceva mai aproape de noi Al-Djawahiri sau Bahr al-Ulum. Primele încercări în domeniul prozei scurte datează de prin deceniul al treilea al veacului nostru și aparțin lui Mahmud Ahmad as-Saiyd, iar în deceniul al patrulea începe să publice Zu-n-Nun Ayyub, „*discipol al înnoitorilor egipteni*”, care

¹ Al-Hadis, nr. 4—5/1944, p. 129—170, Apud Muḥammad Yusuf Nadjm, *op. cit.*, p. 287.

va deveni numele cel mai cunoscut din nuvelistica irakiană. Lui i se datorează și câteva povestiri mai lungi. (De remarcat că romanul nu este aproape deloc cultivat în literatura irakiană.) O temă frecventă în nuvelele lui Zu-n-Nun Ayyub este aceea a femeii, în Irak și mai împovărată de prejudecăți decît în Egipt sau Liban. Numai în culegerea *Jertfe*, de pildă, una din cele peste zece cîte a publicat autorul, trei nuvele sînt consacrate soartei triste a femeii: una este jertfa prejudecăților și vechii mentalități despre cinste (*Cinstea*), o a doua, Samira, care are curajul să se împotrivescă rînduieiilor retrograde, este jertfa concepției părinților aristocrați care socotesc că apără tradițiile și comit un act virtuos căsătorind-o fără voia sa cu un bătrîn bogat și vicios (*Calea spre izbăvire*), iar a treia este o femeie abandonată, rămasă fără nici un sprijin.

Generației lui Zu-n-Nun Ayyub îi aparțin Abd al-Mad-jid Lutfi și Abd al-Haqqi Fadil, cel din urmă fiind un scriitor de o formație spirituală elevată, maestru al cuvîntului, fin observator, autor al unora din cele mai reușite nuvele din literatura irakiană (culegerea *Doi nebuni*).

În cursul deceniului al patrulea apar cîțiva scriitori inovatori în literatura irakiană, care însă din cauza situației politice din țară au fost nevoiți să-și abandoneze foarte curînd intențiile. Dintre aceștia s-a remarcat Abd al-Wahhab Amin, care a continuat să scrie mai multă vreme.

Sub influența nemijlocită a innoitorilor egipteni apar, prin deceniul al patrulea, și primele începuturi ale prozei sudaneze. Acum se editează ziare și reviste culturale, dintre care *Aafaaq* a jucat un rol important în dezvoltarea literaturii, stringînd în jurul ei o serie de tineri scriitori. Dificultățile întîmpinate în publicarea prozei au determinat, ca și în alte țări arabe, dezvoltarea, cu pre-

cădere, a genului liric. Sînt pregătite însă condițiile pentru crearea unei nuvelistici sudaneze pe care o vom vedea înflorind în anii postbelici.



În anii care au urmat celui de-al doilea război mondial vom asista la o a doua renaștere culturală în al cărei șuvoi a fost angajată aproape toată lumea arabă. Comunitatea de limbă, de istorie, de viață spirituală ne dă dreptul să vorbim de o continuitate a fenomenului literar arab, chiar dacă acesta a evoluat în condiții deosebite și în mod inegal de la o țară la alta. Iar dacă în cele ce urmează ne vom referi la situația literaturii și în special a nuvelci în fiecare țară arabă în parte, o facem doar din considerente formale și în încercarea de a da o imagine, care nu se pretinde nici pe departe completă, asupra nuvelisticii fiecăreia din aceste țări. Evident, condițiile concrete în care a evoluat fiecare dintre acestea își vor imprima marca și asupra literaturii, care va căpăta cîte o notă aparte mai în fiecare țară. În același timp însă, literatura țărilor arabe s-a aflat într-o comunicare neîntreruptă care a favorizat și multe similitudini.

Evident, ar fi prematur să se încerce a se stabili adeziuni precise ale scriitorilor arabi contemporani la diverse curențe sau școli, mai ales că în majoritate este vorba de scriitori tineri, în formare, în legătură cu care nu se pot trage concluzii peremptorii. Un lucru este însă clar; anume acela că asistăm la o explozie de talente, la o dezvoltare ascendentă a literaturii arabe, într-o neîntreruptă căutare și strădanie de înnoire a conținutului și expresiei, fără a neglija însă realizările literaturii clasice. Complexitatea fenomenelor realităților politice, sociale, etice determină o lărgire continuă a tematicii literaturii contemporane, care cuprinde o arie socială

foarte vastă. Cu toată unitatea de limbă, operele literaturii arabe se grupează natural după apartenența regională.

Evoluția postbelică a nuvelei în Egipt s-a bucurat de aportul celor mai mari reprezentanți ai acestei literaturi, care, chiar dacă au avut predilecție pentru roman sau alte genuri, n-au ocolit nici nuvela. Este cazul unor romancieri ca Taha Husein, Naghib Mahfuz, Abd ar-Rahman aș-Şarqawi, Tewfiq al-Hakim.

După anii de rătăciră, de căutări, scriitorii vechii generații se vor regăsi și nu vor ezita să se angajeze pe calea progresistă urmată de țara lor. Chiar dacă sînt mai puțin reușite, sufăr de un oarecare schematism și stilul este mai retoric, nuvelele lui Mahmud Teimur, care-și aleg subiecte din situația Egiptului din timpul și după revoluția din 1952, marchează strădaniile autorului de a zugrăvi realitățile social-politice noi, după ce o vreme încercase să se detașeze de ele. Mult mai realizate, sub aspect artistic, sînt însă nuvelele din culegerea mai recentă *La mulți ani*, care abordează teme clasice și totuși foarte actuale pentru lumea arabă, ca cea a funcționarului mărginit, a celibatarului care duce o existență de solitudine ce nu-i poate da satisfacții și pe care în cele din urmă o abandonează (*La mulți ani*), a nestatorniciei soartei (*Biletul de loterie*), ne introduc în atmosfera tipic orientală a cafenelei. Said Efendi, eroul nuvelei (*Biletul de loterie*), amintește oarecum de Abu Halil, eroul lui Yahia Haqqi din *Mama sūrmanilor*. La Said Efendi este descrisă însă și perioada de efemeră glorie din vremea cît s-a aflat în grațiile norocului, pe cînd în cazul lui Abu Halil este zugrăvită numai căderea pe treptele sociale: vînzător de zarzavaturi, negustor ambulant, semicerșetor umblind cu tîmiiatul, cerșetor la ușa moscheii. Gloria lui Said Efendi este foarte scurtă în comparație cu căderea care durează apoi pînă la capătul zilelor.

Tema singurătății, a angoasei, este prezentă la scriitorii arabi în diverse ipostaze. Eroul nuvelei *Lă mulți ani* încearcă să fugă de solitudine, căsătorindu-se. De fapt nuvela înfățișează lupta ce se dă în conștiința lui între rămânerea la traiul de holtei și ideea căsătoriei. Autorul găsește prilejul să emită, ca în multe altele din nuvelele sale, o serie de considerații filozofice, în cazul de față referitoare la ideea continuității societății umane prin indivizi și a succesiunii generațiilor. „*Omul să nu fie egoist în viață, să nu dorească totul numai pentru sine... Căsătoria înseamnă prietenie, respect și ajutor din partea amindurora. Este calea de a avea urmași, baza solidă a societății. Este continuarea vieții celor doi părinți după ce ei încetează de a mai trăi, este înfăptuirea ideii de veșnicie*“, conchide autorul prin intermediul personajului său Husna.

Ideea este ilustrată de imaginea bătrînului bucătar și a fiului său care îi sugerează autorului veșnicia și ordinea statornică a naturii :

„*Ochii mi s-au oprit apoi asupra bucătarului. Am privit la fața brăzdată de zbircituri. Era adus de spinare, semănînd cu un pom bătrîn îndoît de vreme, gata să-l doboare vijelia morții.*

Am privit din nou spre copil. Fața-i era proaspătă și tînără. Semăna cu un lăstar care de-abia începe să crească, un lăstar care a dat din rădăcinile pomului gata să pice, un lăstar cu frunze proaspete care se desfac pentru viață !

Grădinarul va smulge mîine pomul cel bătrîn, ajutînd lăstarul cel tînăr să crească pînă ce-și va croi singur loc sub soare !

Pomul acela va muri oare cu adevărat ?

El și-a lăsat toate trăsăturile acestui lăstar în creștere, așa că acesta va relua viața lui în univers, reinnoind-o.“

Limba și stilul nuvelelor lui Mahmud Teimur sînt foarte simple dar nu lipsite de savoare. Epitetul este

întrebuințat cu măiestrie, comparația și metafora lipsind aproape complet din recuzita mijloacelor stilistice ale autorului. Cu foarte mare ușurință face uz de bogăția lexicului arab, sinonimele succesive servind la întregirea trăsăturii pe care autorul o vrea relevată. Alteori, prin sublinierea unei singure trăsături, reușește să evoce ambianța unei vieți întregi.

Grație talentului său, noutății și actualității pentru care, pe bună dreptate, a fost numit „*emir al nuvelistilor arabi*“, Mahmud Teimur devine repede cunoscut, făcând școală nu numai în propria țară, ci și în literatura celorlalte țări arabe. De notat că în anumite cazuri, apariția nuvelei în alte țări arabe s-a petrecut sub influența directă a artei nuvelistice a lui Mahmud Teimur.

Din perioada postbelică datează și volumul de nuvele *Chinuții pământului* al scriitorului Taha Husein, apariție de o admirabilă elevație spirituală, aproape singulară în lumea literelor arabe, devenit celebru mai ales prin romanul său autobiografic *Zilele*. De fapt, bucățile incluse în culegere sînt — unele — intermediare între nuvelă și eseu, altele, nuvele propriu-zise, iar altele pure eseuri, abordînd în genere situația satului egiptean, a *Egiptului bolnav*, cum și este intitulat unul din ele. Din punct de vedere stilistic însă, ele reprezintă modele admirabile, ca de fapt întreaga creație a lui Taha Husein. Așa cum se exprimă autorul în motto, ele se adresează „*acelora care ard de dorința de dreptate și acelora cărora teama de dreptate le răpește somnul; și unora și altora li se adresează. Acelora care găsesc ceea ce cheltuiesc și ace-lora care nu găsesc ceea ce cheltuiesc; și unora și altora li se adresează*“.

Ca nuvelă propriu-zisă, cea mai reprezentativă este *Hadigea*, consacrată tot problemei femeii. Hadigea, personajul central, fiica unor oameni săraci din mediul sătesc, reprezintă pentru autor simbolul perfecțiunii, al purității și demnității. Neputința ei de a evada din ca-

drul tradițiilor înguste sau de a le schimba are ca rezultat recurgerea la soluția extremă — sinuciderea. Dispariția ei misterioasă, inexplicabilă în aparență, constituie refuzul categoric de a accepta soarta comună și banală hărăzită de niște tradiții absurde.

Scriitorii din generația care a apărut în timpul războiului sau în anii postbelici sînt mult mai legați de realitățile concrete. În operele lor zugrăvesc frământările sărăcimii și păturilor de mijloc ale populației, aspirația lor spre o viață de liniște, fericire și pace. Fiecare scriitor manifestă însă predilecție pentru anumite teme și anumite medii sociale. Yahia Haqqi, de pildă, este preocupat în nuvelele sale, aproape toate străbătute de un umor subtil, de descrierea și demascarea „sărăciei, bolilor și ignoranței” — cele trei rele ale societății, așa cum le intitulează Ismail, eroul nuvelei sale *Lampa lui Umm Haşim*.

Povestirilor lui Muhammad al-Halim Abd Allah îi sînt caracteristice tonurile romantice triste, iar celor ale lui Mustafa Mahmud le sînt proprii pesimismul și ironia amară.

Pentru creația lui Mahmud al-Badawi este caracteristic neobișnuitul, excepționalul, căutarea unor personaje și teme ieșite din comun.

O serie de scriitori s-au aflat, cel puțin în perioada de început, sub influența clară a romantismului și sentimentalismului: Ihsan Abd al-Qaddus, Amin Yusuf Gurrab, Ibrahim al-Wardani, Yusuf as-Sibai.

Nuvelele lui Ibrahim Abd al-Halim, apărute în anul 1946 în culegerea *Parfumul vieții noastre*, conțin germeii orientării neorealiste, preponderentă în nuvelistica postbelică. Nuvelele lui Abd ar-Rahman aș-Şarqawi, Yusuf Idris, Muhammad Sidqi, Abd ar-Rahman al-Hamisi, Salah Haşz, la care se adaugă noi nume, sînt caracteristice pentru această orientare, ele exprimînd spiritul și preocupările epocii care a urmat războiului și

revoluției din 1952. Cei mai mulți dintre aceștia rămân însă la viața aglomerărilor urbane. Doar Abd ar-Rahman aș-Şarqawi reușește să redea în nuvelele (*Vise mărunte*, *Scorpionul* etc.) și romanele sale (*Pământul*, *Țăranul*) pulsul satului egiptean.

Alături de seria romanelor care l-au consacrat pe Naghib Mahfuz ca unul dintre cei mai mari scriitori arabi contemporani (el făcând pentru arta romanului ceea ce Mahmud Teimur a făcut pentru arta nuvelei), în perioada postbelică el a publicat și numeroase nuvele, ce pot fi socotite dintre cele mai reușite în literatura contemporană. Scriitorul este preocupat de zugrăvirea păturilor de mijloc ale societății egiptene cu problemele specifice lor, fără a le rupe de contextul social general.

Unul dintre cei mai fecunzi nuveliști egipteni este în prezent Yusuf Idris, ale cărui preferințe s-au îndreptat la început către lumea copiilor pe care a reușit s-o descrie într-o manieră personală și care treptat s-a arătat interesat de proza de idei, de zugrăvirea universului spiritual din ce în ce mai complex al contemporanilor săi. Yusuf Idris este de fapt foarte receptiv la tot ce este nou-tate, el însuși fiind un inovator îndrăzneț. Este clară evoluția din creația sa chiar și numai urmărind nuvelele incluse în antologia de față care aparțin unor etape diferite. (*Cele mai ieftine nopți*, *Mina aceea mare*, *Punctul*). Li-rismul, prezent în creația mai tuturor scriitorilor egipteni, face notă aparte în opera lui Yusuf Idris. Nuvela *Mina aceea mare* este o încercare de a-l readuce acasă, în mediul natal, inițial plin de căldură, în acel mediu solid și statornic din care a pornit, pe tînărul cuprins în vârtejul vieții tumultuoase a orașului modern. Eroul se întoarce acasă căutînd, cu nostalgie, copilăria. Nu o face demonstrativ, ca o opoziție la mediul citadin, așa cum se întîmplă de pildă la Djubran. El este în căutarea timpului pierdut, în căutarea statorniciei și siguranței pe care i-o dădea viața în mijlocul familiei, căldura sufletească,

dragostea și prietenia tatălui său, în căutarea unui refugiu de lumea în care viața e o luptă continuă, o goană nesățioasă. Atmosfera este bine conturată de elementele de decor specifice satului arab. Palmierul, simbolul forței și statorniceii, reprezintă și măsura scurgerii timpului, subliniind sentimentul dens al ireversibilității sale. Tatăl croului este o personalitate puternică, el domină amintirile, este coloana vertebrală a familiei, firul care-i ține strâns uniți și pe cei plecați. O dată cu moartea lui se destramă și acel spirit de statornicie, legăturile se sfarmă, iar cele slabe care mai rămân i se datorează tot tatălui : sînt numai amintirile comune despre el și sentimentul dominant al pierderii lui, pierdere ireparabilă, pe care croul o realizează abia mult după moartea tatălui, prin prisma amintirilor copilăriei.

Acceași incertitudine a individului izolat, paradoxal singular, deși de fapt atît de strîns legat de semenii săi, înglobat în masa lor, o întîlnim și în *Punctul*. Scriitorul se arată aici captivat de problema universală care a frămîntat dintotdeauna mintea omului, a relativității spațiului și timpului — categorii care i-au încadrat viața determinîndu-i-o. Ca și copacul de la marginea drumului — singuratic, mereu răvășit de vînt și mereu același — individul, față în față cu uriașa întindere, cu spațiul infinit, cu orizontul — o linie aparentă — este mereu același ; lumea este și ea mereu aceeași.

Generația cea mai tînără a literaților egipteni continuă strădaniile de înnoire care caracterizează îndeosebi creația literară a lui Naghib Mahfuz și Yusuf Idris. „*Dacă literatura egipteană modernă a cunoscut, după revoluție, o nouă generație de tineri literați, dovedind mai mult sau mai puțin talent și care au avut de suferit din cauza noii societăți, o nouă generație a început să creeze, la zece ani de la acest eveniment, un curent plin de experiențe care nu s-au cristalizat încă într-o tradiție ideologică sau artistică, dar care, fără îndoială, are nevoie*

să fie cercetat.“¹ „Din punct de vedere al formei, ea (această generație — n.n.) a depășit stilul expresiv al lui Yusuf Idris și Naghib Mahfuz, eliberându-se prin aceasta de cel mai mare păcat al generațiilor literare la începutul lor — păcatul imitației.“²

Așadar, nuvela egipteană are în momentul de față trăsăturile sale proprii; există un numeros detașament de tineri nuveliști care, în maniere diferite, scriu o literatură ce răspunde cerințelor societății, momentului istoric și condițiilor locale, literatură în care predomină orientarea neorealistă.

Nuvela, în Siria și Liban, este mai puțin influențată de înnoitorii egipteni, fiind formată mai ales sub înfrîurirea școlii siro-americane și occidentale. Cei mai mulți nuveliști din cele două țări și-au făcut ucenicia la revistele *At-Taliya* care apărea la Damasc și *At-Tariq*, care a început să apară la Beirut ca organ al Ligii antifasciste siro-libaneze în anii celui de-al doilea război mondial.

Deși începuturile nuvelei libaneze se plasează cam în preajma războiului (dacă facem abstracție de reprezentanții școlii siro-americane reînforși în patrie), devenind cunoscute numele lui Tewfiq Yusuf Awwad, Halil Taki ad-Din, Lutfi Haydar, abia în anii războiului și imediat după, genul se impune în literatura acestei țări și dobândește trăsăturile sale proprii. Revistei *At-Tariq* îi revine un mare merit în formarea generației de nuveliști atât din Liban și Siria cât și din alte țări arabe, care au început să publice în anii războiului, și în dezvoltarea literaturii de orientare național-democratică. Cei mai mulți colaboratori ai revistei au fost și publiciști, situație care va face ca în creația lor să se simtă influența stilului gazetăresc. Aici și-au făcut debutul Marun Abbud, Husein Muruwwe, Muhammad Dakrub, George Hanna și alții. Locul principal în nuvelistica lui Dakrub, care a

¹ Revista „*At-Taliya*“, nr. 8/1968, p. 161.

² *Ibidem*, p. 163.

fost în primul rînd publicist, îl ocupă aspectele din viața muncitorilor (culegerea *Strada lungă*, 1945). Pentru creația lui Marun Abbud, scriitor care a început să publice la vîrsta de cincizeci de ani, este caracteristică atitudinea critică față de realitățile libaneze. Nuvelele din culegerile *Figuri și nuvele* și *Pigmeii și uriașii* înfățișează tablouri realiste din viața felahilor cinstiți, evlavioși și generoși. Mai mult decît în opera celorlalți nuvelisti libanezi, la Marun Abbud se simte acea tendință regională la care se referă Jaques Berque cînd spune că majoritatea scriitorilor libanezi aleg drept cadru, pentru scrierile lor, satul natal. Remarca este valabilă îndeosebi pentru romancieri.

Ceea ce mai distinge literatura libaneză de a celorlalte țări arabe este faptul că, în ansamblu, ea este mai receptivă față de curente noi din literatura occidentală. Găsim în nuvelistica libaneză frecvent lucrări existențialiste. Inițiatorul acestei orientări în literatura arabă este nuvelistul libanez Suhayl Idris, traducătorul unor opere de Sartre și Camus: Halim Barakat este „scriitorul încordării neliniștite dintre închipuire și realitate”, pentru care criza se rezolvă prin refuz (*Nisip*), moarte (*Zăpada nu va rămîne pe fața mea*) sau rezistență (*Tăcerea și ploaia*), ultima nuvelă fiind caracterizată de Jaques Berque ca „o simfonie a neliniștii și miniei”.

În Siria se va dezvolta în schimb o nuvelă și în general o literatură deosebită net de cea libaneză: o literatură militantă generată de realitățile brutale și antagonismele mai violente din această țară. Nu asistăm, în Siria, la o explozie de talente, cum s-a întîmplat în anii postbelici în Egipt sau Irak, dar cîteva nume se detașează prin contribuția adusă la dezvoltarea nuvelei siriene, mai legată decît în orice altă țară arabă de realitatea dură. Titlurile majorității culegerilor de nuvele din Siria sînt de fapt foarte sugestive pentru orientarea nuvelei siriene contemporane.

Fuad aş-Şaib a devenit foarte curînd cunoscut prin nuvelele grupate în culegerea *Istoria unei răni* datorită noutăţii tematicii, stilului şi manierei realiste în care scrie. Wasfi al-Bunni este preocupat de frămîntările satului sirian (culegerea *În inima Gotei*), iar Hanna Mina de viaţa sărăcimii de la oraşe.

Generaţia mai tînă ră îşi însuşeşte modalitatea neorealistică, predominantă în prezent în nuvelistica siriană. Din nuvelele lui Hasib al-Kayalî lipsesc în general ciocnirile violente, eroii săi, oameni blajini şi abrutizaţi, sînt incapabili de a se revolta. Nuvelele din culegerea lui Mawahib al-Kayali, *Basmalele albe*, reflectă drumul parcurs de autor însuşi spre maturizare: de la nuvelele de început: *Orfan*, *Fereastra* etc., pînă la cele mai reuşite: *Basmalele albe*, *Răzbunarea*, *Procesiunea sumbră*.

Tot din generaţia tînă ră se mai remarcă Şawqi Bagdadi ai cărui eroi din culegerea *Cartierul nostru scui pă sînge* sînt oameni săraci, înfomeţaţi, slăbiţi de boli, dar care nu cad doborîţi, ci luptă cu credinţă în zile viitoare mai bune.

În Irak are loc în perioada postbelică o veritabilă explozie de talente, asemănătoare cu cea din Egipt şi aparţinînd, ca şi noua generaţie egipteană, şcolii realiste. Realismul irakian este deosebit însă de cel egiptean, este un realism dur, izvorît din însăşi istoria zbuciumată pe care a înscris-o această ţară în anii de după război şi chiar după cucerirea independenţei. În această privinţă, literatura irakiană seamănă mult cu cea siriană.

Abd al-Malik Nuri, Fuad at-Tekerli şi Yahia Abd al-Magid (Giyani) sînt, alături de Zu-n-Nun Ayyub, iniţiatorii noii şcoli nuvelistice irakiene. Dacă generaţia dinainte de război a fost influenţată în special de literatura din celelalte ţări arabe, în ultimii ani îi vom găsi pe scriitorii irakieni (şi avem în vedere proza, aproape exclusiv nuvelistica), luîndu-şi drept **maestri** pe Camus, Sartre, Saroyan, Steinbeck şi alţii.

Problema femeii, care pentru Irak se pare că se pune și mai acut decât pentru celelalte țări arabe, se va afla, în continuare, în centrul literaturii irakiene. O găsim prezentă în nuvelele lui Abd al-Malik Nuri (*Slujnica, șobolanii și primăvara*), Fuad at-Tekerli (*Ochii albaștri*) și ale altor scriitori.

Poveștile talentatului Gaib Tuama Farman sînt pătrunse de dragoste pentru omul mărunț supus împilărilor, iar unele din ele sînt adevărate imnuri închinete luptătorilor curajoși care înfruntă temnițele și teroarea (*Drumul duce spre orizont, Salvarea* etc.). *Umrân*, de pildă, înfățișează tabloul sumbru al muncii de rob depuse de lucrătorii dintr-o „fabrică” de țigarete, soarta unuia dintre aceștia care pentru a-și cumpăra medicamentele necesare este nevoit să fure.

Aceleiași, orientări îi aparțin și Abd Allah Niazi și Edmond Sabri, care se situează oarecum pe o poziție de mediere între vechea școală și noua generație care nu mai optează pentru o literatură scrisă în limba clasică.

În jurul anului 1950 au apărut, în nuvelistica irakiană, două noi nume, care au devenit foarte curînd cunoscute: Djabra Ibrahim Djabra, palestinian de origine, și Șakir Husbak. Primul dintre ei este socotit ca unul dintre cei mai buni nuveliști arabi contemporani și poate fi așezat alături de scriitori importanți din Occident.¹ Cel de-al doilea este un scriitor profund, cu un spirit de observație fin, amintind prin trăsăturile operei sale de Abd al-Haqqi Fadil.

În ultimii ani s-au remarcat noi nume de nuveliști formați la școala lui Zu-n-Nun Ayyub și Abd al-Malik Nuri.

Se apreciază că dezvoltarea nuvelei și a literaturii irakiene, în ansamblu, este, în mare măsură, frînată de

¹ Zu-n-Nun Ayyub, *Nuvela irakiană*, în culegerea de studii *Sovremenniaia arabskaia literatura*, Moscova, 1960, p. 87.

faptul că preferințele cititorilor se îndreaptă spre scriitori egipteni și libanezi deveniți cunoscuți în Irak — orientare moștenită de pe când nu exista o literatură irakiană.

Situarea geografică a Sudanului la întretăierea a două civilizații — cea musulmană și cea africană — a conferit literaturii acestei țări trăsături specifice, neîntîlnite la celelalte țări arabe. Literatura Sudanului nu mai este pur arabă. Simțim, atunci cînd citim nuvelele lui At-Taiyb Salih, At-Taiyb Zarruk, Abu Bekr Halid, că nu mai sîntem în lumea arabă, ci undeva la întretăierea ei cu Africa neagră.

Atît în nuvelele lui At-Taiyb Zarruk cît și în cele ale lui Abu Bekr Halid se simte influența egiptenilor. Mai ales în nuvelele lui At-Taiyb Zarruk se simte influența lui Yusuf Idris, tînărul scriitor manifestînd o atracție deosebită pentru lumea copiilor, pentru frămîntările sufletești ale micilor săi eroi. Povestirile lui Abu Bekr Halid sînt străbătute de o profundă încredere în om, ele introducîndu-ne în tradițiile de veacuri și în modul de viață al poporului sudanez (*Noaptea din ajunul sîrbătorii*). Relevante sînt în această privință și nuvelele lui At-Taiyb Salih care se anunță și prin romanele sale a fi un scriitor deosebit de talentat. El scrie într-o manieră modernistă, format fiind sub influența scriitorilor englezi și nu se îndepărtează de ceea ce este specific țării sale, introducîndu-ne în lumea satului sudanez-african, cu obiceiurile, credințele și miturile sale (*Palmierul lui Wad Hamid, Palmierul de lingă rîu, romanele Nunta lui az-Zein și Sezonul migrației spre nord*).

Specific pentru viața literară a țărilor din Magreb (Tunisia, Algeria, Maroc) este coexistența unei literaturi de limbă arabă alături de o literatură de limbă franceză, situație care se explică prin condițiile istorice și social-culturale în care s-au aflat țările respective. Literatura acestor țări are comun și faptul că s-a născut în condițiile luptei pentru dobîndirea independenței, ea fixînd

acele conflicte care au avut loc în țările respective în procesul de rupere a vechilor tradiții și concepții și refacerii lor pe o altă treaptă. Tendința mai veche de a scrie o literatură care să abunde în exotism pentru a fi găsită interesantă de către cititorii din metropolă a fost abandonată treptat, locul ei luându-l tendința de a scrie o literatură care să se adreseze propriilor popoare și care să exprime viața și preocupările acestora.

Renașterea culturală a țărilor din Magreb începe cam în primele decenii ale secolului nostru.

În Tunisia a fost cultivată mai ales poezia, care, în ciuda condițiilor vitrege prin care a trecut țara și a influenței exercitate de poezia europeană, a conservat pînă în zilele noastre forma clasică a *qasidei*. Paralel cu poezia s-a dezvoltat și publicistica, iar la începutul secolului a apărut mișcarea teatrală. Din perioada de început a literaturii tunisiene noi (deceniile al treilea și al patrulea) se detașează poetul romantic Abu al-Qasem aș-Șaabbi, care a lăsat o importantă moștenire nu numai literaturii tunisiene, ci întregii culturi arabe moderne. Îl cităm în acest context și pentru faptul că manifestul său programatic *Fantezia poetică a arabilor*, prezentat în anul 1929 în fața unui numeros auditoriu studentesc, este apreciat ca momentul adevăratei nașteri a literaturii tunisiene noi, iar ideile pe care acesta le conține au fost însușite de toți literații din generația sa. Dominantă între acestea este ideea că fiecărui moment istoric îi corespunde o anumită cultură și literatură și prin urmare Tunisia modernă are nevoie de o literatură modernă.

Cam în aceeași perioadă cu Abu al-Qasem aș-Șaabbi își desfășoară activitatea literară și primii autori de nume din Tunisia: Ali ad-Duagi și Muhammad Larbi, amîndoi aparținînd aceleiași generații „neliniștite, decepționate, capabile și talentate care a crescut în anii

cele mai crincene asupriri coloniale"¹. Primul, nu numai prozator, ci și poet și dramaturg, a înfățișat, cu mult lirism și cu un umor fin, un tablou exact al vieții poporului său. Literatura sa este expresia vieții de boemă pe care a dus-o împreună cu oamenii de artă contemporani lui. În operele sale el face investigații psihologice, critică morala și obiceiurile învechite. De remarcat că nuvela, în Magrebul arab, nu a fost sensibil influențată de arta narativă din estul arab și nu s-a sprijinit pe aceleași rădăcini cu aceasta.

Drama *Barajul*, scrisă de Mahmud al-Masadi, este socotită una din cele mai importante realizări ale literaturii tunisiene noi. El este, de asemenea, autorul a numeroase povestiri care se disting prin structura compozițională, puritatea limbii clasice, stilul limpede și varietatea tematicii. Originea artei narative trebuie căutată atât în legende preislamice, de care se apropie ca stil, cât și în literaturile europene, operelor sale nefiindu-le străine concepțiile despre artă ale lui Paul Valéry, de pildă, sau concepțiile filozofice ale lui Schopenhauer.

Nuvela tunisiană s-a dezvoltat însă mai ales după ce această țară și-a dobândit independența. Generația din această perioadă a continuat lirismul înaintașilor, dar, grupându-se în jurul revistelor *Ibla*, *Al-Fikr* și ziarului *Al-Amal*, care a reușit să suplinească în parte slaba activitate editorială, s-a orientat spre zugrăvirea realităților contemporane și a deschis noi orizonturi literaturii tunisiene. Dintre tinerii prozatori se remarcă Bașir Kraief, care, cu o acuratețe ce amintește de Ali ad-Duagi, înfățișează specificul mediului tunisian, Abd al-Kader, ben Șeih, care cunoaște și zugrăvește fidel satul tunisian, Salah Garmadi, ale cărui povestiri ne introduc în viața sărăcimii din cartierele mărginașe ale capitalei țării, Djawad Saidawi, apărător hotărât al femeii musul-

¹ S. V. Projoghina, *Literatura Marokko i Tunisa*, Moscova, 1968, p. 20.

mane, dușman al tradițiilor reacționare și prejudecăților religioase.

Viziunea tunisienilor amintește, într-o oarecare măsură, de cea a libanezilor. Atît la unii cît și la ceilalți se vede aceeași sensibilitate și atracție pentru natură și aceea tendință regională la care se referea Jacques Berque.

În ultimii ani asistăm la un fenomen nou în nuvelistica tunisiană. Ea nu mai exprimă doar problemele existenței individuale sau în orice caz nu mai este acesta principalul element de inspirație. Ea descrie atît mediul be-duin, cu obiceiurile sale învechite, cît și viața capitalei; cheamă deschis la reforme, militează pentru reînvierea spiritului național și a unei mentalități care să accepte dezvoltarea. Două teme sînt predominante în literatura tunisiană nouă: rechemarea pierdutului și conștiința apartenenței la o personalitate națională cu trăsături distincte. Ultima generație de literați cheamă insistent la renunțarea la criteriile riguroase ale prozei balzaciene care nu mai concordă cu spiritul și frământările eroului vremii noastre. Deosebirea între generația prezentă și celelalte două generații anterioare este netă, atît în ceea ce privește conținutul cît și în ceea ce privește forma, instrumentele de lucru și stilul. Nuvelele tinerilor abordează probleme multiple din sfera politicii, economiei, vieții sociale, relațiilor de familie, psihologiei, vieții religioase etc.

Eroul nuvelei *Glasul muezinului* de Muhammad al-Auni este un ghem de frământări, care, concentrate, apăsătoare, rezumate simbolic în niște crize de inimă, îl strivesc. Aparenta absență a personajului, indiferența sa nu este o trăsătură negativă de caracter, ci reprezintă o pavăză cîștigată, un refugiu în fața fricii de moarte care-l teroriza. O dată trecut pragul primei crize, moartea nu mai este pentru el ceva fatal, ireparabil, ci devine o posibilitate ca oricare alta. Ideea îl domină însă

fără să-l înspăimînte, crizele sînt aşteptate parcă pentru a fi analizate conştient. Criza apare ca o prelungire a tensiunii din atmosfera încinsă sau ca o explozie a ei. În violenţa cu care căldura sugrumă orice suflare, inima nu mai are loc în piept şi nici forţa necesară pentru a-şi continua pulsaţiile. După un răstimp de tăcere totală, în care pluteşte parcă suspendat, urmează o relaxare ce dă impresia de necesitate pentru a reface echilibrul între cele două stări extreme. Toate zgomotele din jur, toate gesturile eroului nuvelei sînt notate şi urmărite în amănunt, sînt descompuse şi analizate pînă la epuizare. Renunţarea devine sentimentul dominant. Învălmăşeala de imagini groteşti care îi stăruie în faţă, cu tot efortul său de a limpezi şi întregi chipul iubitei, îl face să renunţe definitiv, născocind „*liniştea celui învins*“.

Oare să fie glasul muezinului acel impuls simbolic capabil să-l readucă la viaţa activă a celorlalţi, cu obişnuitele speranţe şi frămîntări, cu toate drumurile ei întortocheate şi pantele abrupte, toate dominate de frica persistentă de moarte, apăsătoare şi totuşi avînd darul să-l ţină legat de viaţă mult mai strîns decît invizibilul fir al absenţei îngheţate ? Rămîne o incertitudine.

Este un model de ceea ce se numeşte „*nuvela experimentală*“ către care se îndreaptă nu numai Muhammad al-Auni, ci şi Ahmad Hassun, Djalul Azuna, Ahmad al-Qadidi etc.

În ceea ce priveşte Algeria, dezvoltarea unei literaturi în limba arabă a fost aici îngreuiată de condiţiile politice prin care a trecut această ţară. Se pare, de asemenea, că talentele au fost atrase mai ales de limba franceză.

Condiţiile Algeriei au permis apariţia unei literaturi foarte realiste în această ţară. Începuturile ei se situează tot în deceniul al treilea al secolului nostru. Primele opere au avut forma unor articole narative care îmbinau trăsături ale *maqamei*, romanului şi articolului literar.

Această formă a evoluat spre așa-numitul „*tablou narativ*” — o înregistrare fidelă a faptelor din realitate.

Scriitorii algerieni, de diverse orientări, au scris despre situația și contradicțiile existente în această țară, despre năzuința spre libertate a poporului, despre amărăciunile sale, fără a fi visători idealiști și nici defecțiști.

Eroii nuvelor lui Ahmad Așur, Ahmad Huhu, Abu al-Qasem Saad Allah și Șarif al-Husein sînt luptătorii algerieni pentru eliberarea patriei lor. Situația femeii, starea ei de înapoiere și dorința de emancipare sînt teme pe care le întîlnim și la nuveliștii algerieni, îndeosebi la Zuhur Wanisi.

Se remarcă, în Algeria, numărul foarte mic al scriitorilor de limbă arabă, situație care nu se întîlnește în nici o altă țară arabă. Doar în ultimii ani, campania de arabizare a culturii țării a determinat și un relativ avînt al literaturii în limba arabă.

Situația a fost aproape identică și în ceea ce privește Marocul, în anii protectoratului, dar tinerii scriitori din ultima vreme se îndreaptă mai ales spre limba arabă. În nuvelele lui Abd. al-Magid ben Giallun, socotit ca pionier al nuvelisticii marocane, își găsesc oglindire dramele poporului său în ciocnirea cu asupritorii străini. Operele sale constituie modele ale acelei literaturi care abordează problemele naționale contemporane generației rezistenței, deși teoretic autorul a optat pentru o literatură neîndoctrinată, neangajată. Nuvela *Pescarul* este caracteristică în acest sens, în ea fiind înfățișată simbolic drama întregului popor marocan.

Tinerii nuveliști marocani grupați în jurul revistelor literare de limbă arabă *Al-Aqlam*, *Al-Qissa* și *Aafaq* zugrăvesc în operele lor viața sărăcimii de la orașe, a țărănimii și a celorlalte categorii ale populației. Este semnificativ programul revistei *Al-Aqlam*, apărut în primul ei număr, în care se fac referiri la rolul litera-

turii în societatea marocană : „Fără nici un fel de iluzii, noi analizăm societatea noastră așa cum este ea. Sarcina noastră este de a ridica cultura țării noastre și poporul nostru. Aceasta trebuie să fie datoria fiecărui scriitor (...) Teatrul nostru trebuie să se adreseze poporului, povestirile noastre trebuie să se adreseze poporului (...) să contribuie la formarea și educarea sa. Noi trebuie să-l conducem pe calea cunoașterii și progresului“¹

Dintre tinerii nuveliști se remarcă, alături de Abd al-Krim Gallab, în ale cărei opere se simte influența scriitorilor egipteni de care a fost foarte legat, Șhimi și Barada, care se străduiesc să iasă din cadrul tradițional și să dea operelor lor o formă și o expresie moderne.

Deci dintre țările Magrebului, Tunisia are literatura cea mai dezvoltată, dar în ultima vreme și scriitorii din celelalte două țări se străduiesc să creeze o literatură a lor în primul rând pentru cititorii arabi.

Dacă nu ținem seama însă și de literatura scrisă în limba franceză, aprecierea fenomenului literar în țările Magrebului ar rămâne incompletă. Literatura în limba franceză s-a scris și în Egipt (al-Amin Haidar) și în Liban (Andrei Șadid), dar în țările Magrebului ea a ocupat un loc, dacă nu mai mare, în orice caz egal cu cel al literaturii de limbă arabă.

Avantajul pe care-l prezenta scrierea literaturii în limba franceză, limba oficială în perioada stăpînirii coloniale, era acela că operele se puteau publica și erau accesibile cititorilor din metropolă. Acesta a fost și motivul principal pentru care mulți scriitori din țările Magrebului, atât prozatori cît și poeți, au scris în această limbă.

Și în cazul literaturii în limba franceză tunisienii se vor situa înaintea algerienilor și marocanilor. Tot de-

¹ Apud S. A. Projoghina, *op. cit.*, p. 30.

ceniul al treilea al secolului nostru va înregistra și primele producții literare în limba franceză : culegerea *De după cortină* a lui Muhammad Nuaman. Mahmud Aslan este autorul povestirilor autobiografice incluse în culegerile *Scene din viața sătească*, *Pagini africane* și *Povestirile zilei de vineri*, străbătute de puternice note religioase. At-Tahir as-Safi abordează în povestirile sale de dimensiuni mai mari, *Vrăjitoarea de smarald* și *Marocanca*, problema emancipării femeii, a căsătoriei în societatea musulmană, precum și problema necesității unor forme sociale.

În Maroc, literatura în limba franceză va cunoaște înflorirea, în perioada postbelică, prin povestirile lui Ahmad as-Safriwi, versurile lui Muhammad Aziz Lahbabi și romanele lui Dris Șraibi. Ceea ce caracterizează operele scriitorilor marocani contemporani de limbă franceză este spațiul mare pe care îl acordă descrierii tradițiilor specifice țării lor, caracteristică generală de altfel a literaturilor tinere din Africa.

În Algeria s-au remarcat Katib Yasin și Muhammad Dib, acesta din urmă autor, mai ales, de romane, dar și de povestiri scurte.

Din această trecere în revistă au lipsit numele citorva țări arabe : Arabia Saudită, Yemen, Kuweit, Iordania, Libia. Scriitorii proveniți din aceste țări, în care nu s-au conturat încă trăsăturile unor literaturi proprii, au publicat în special în centrele importante ale culturii arabe (Cairo, Beirut, Damasc, Bagdad), integrându-se, în general, în orientările promovate de publicațiile în jurul cărora s-au adunat. Aceștia au cultivat o poezie tradițională, devenită cunoscută și în țările lor, dar și o poezie modernă, cum este cea pe care ne-o comunică palestinianul Mahmud Darwiș și, de asemenea, nu le sînt străine nici genurile epic și dramatic.

Nu putem încheia această succintă prezentare asupra nuvelei arabe, în plină dezvoltare, fără a face câteva referiri la limba în care este scrisă. Alături de limba arabă clasică sau limba arabă literară — așa-numita *al-fusha*, care se situează deasupra tuturor dialectelor și servește ca mijloc de comunicare literaturii în general, presei și radioului — alături de această limbă de cultură, care de la perioada coranică și până în zilele noastre a suferit modificări relativ mici și neesențiale structural, limba vorbită a evoluat în sensul unei simplificări mai pronunțate și în momentul de față fiecare țară arabă are idiomul său care nu diferă radical nici de limba literară și nici de idiomurile vorbite în celelalte țări. Cum se va rezolva în final problema diglosiei este dificil de prevăzut. Există adepți ai limbii literare, după cum există adepți ai dialectului și există adepți ai unui compromis. Evoluția țărilor arabe în direcția unei revoluții culturale radicale va conduce spre o ridicare a nivelului general de cultură și, implicit, spre apropierea de limba literară. Din celălalt sens, limba literară, și mai ales limba literaturii beletristice, va evolua probabil spre o simplificare și apropiere de idiomurile vorbite.

Care este limba literaturii? Poezia (și avem în vedere poezia cultă) folosește numai limba arabă literară. Dramaturgia, dimpotrivă, uzează în cadrul reprezentațiilor aproape numai de idiomurile vorbite. În ceea ce privește proza artistică, mulți socotesc că dialectul trebuie introdus cu îndrăzneală, mai ales în dialog. Iată ce spune în acest sens literatul libanez Husein Muruwwe: „După părerea mea, noi trebuie să avem în vedere situația existentă și să ne gândim să întrebuițăm în dialogul povestirii, romanului sau piesei de teatru limba populară vorbită. Aceasta ne dă posibilitatea să scriem fără a în-

frumuseța nimic, fiindcă altfel distrugem spiritul popular al personajului, al eroului literar.”¹

Problema folosirii idiomurilor vorbite se pune așadar în primul rând, în legătură cu dialogul și ea este rezolvată în mod diferit de către diverși scriitori. În unele opere dialogul este scris peste măsură în limba literară. Această observație se referă la operele unor scriitori ca Mahmud Abd al-Halim Abd Allah și Naghib Mahfuz. În alte nuvele și romane eroii vorbesc o limbă populară foarte simplă. Așa sînt operele lui Yusuf Idris, Abd al-Malik Nuri, Abdar-Rahman aș-Şarqawi, Tewfiq al-Hakim. Diverși scriitori folosesc în dialog o limbă literară vorbită sau, altfel spus, o limbă vorbită «cultă» sau o limbă literară simplificată. Așa scriu Marun Abbud, Amin ar-Reihani, Hanna Mina, Hasib al-Kayali.”²

Scriitorii care folosesc chiar și în dialog limba literară pe lingă că sună bizar limba personajelor operei respective, sînt lipsiți și de posibilitatea de a folosi acest instrument de expresie ca mijloc de individualizare. Poate că tocmai acesta este un motiv pentru care din operele lui Taha Husein, „decanul literaturii arabe” care folosește exclusiv limba literară, lipsește aproape complet dialogul.

„Limba deșertului, limba liturgică a islamului, cum o numește Louis Massignon, este în plină metamorfoză. Ea trebuie să se mlădieze pentru a putea să exprime toate nuanțele gîndirii și preocupările epocii noastre.” În ciuda conservatorilor, limba este în transformare, sub influența limbilor europene. „Limba arabă modernă trebuie să înceteze de a mai fi un lux, un privilegiu! La

¹ Husein Muruwwe, *Limba literară, dialectul și dialogul*, în culegerea *Sovremennaia arabskaia literatura*, p. 175.

² Husein Muruwwe, *op. cit.*, p. 176.

³ Vincent Monteil, *Anthologie bilingue de la littérature arabe contemporaine*, Beyrouth, p. XL.

răspîndirea ei trebuie să concure instrucția publică, presa, teatrul, cinematograful, radioul. Trebuie, de asemenea, să fie și tradusă, fără trădare, în limbile europene de civilizație.”¹

Pentru majoritatea scriitorilor, în special nuveliști și romancieri, este caracteristică strădania de a îmbina cele două aspecte ale limbii folosind dialectul sau o limbă simplificată, apropiată de el, în vorbirea directă. Pe o astfel de poziție se situează egiptenii Abd ar-Rahman al-Hamisi, Abd ar-Rahman aș-Şarqawi, Tewfiq al-Hakim, irakienii Abd al-Malik Nuri și Gaib Tuama Farman, precum și alți scriitori. Și mai departe merg libanezul Marun Abbud, egipteanul Yūsuf Idris sau tunisianul Ali ad-Duagi, care presară chiar și limba naratorului cu expresii provenite din dialect, cu zicale și proverbe, iar în cazul dialectelor nord-africane chiar cu expresii din limba franceză arabizată.

Nu se pune problema care dintre cele două aspecte ale limbii este preferabil, ci care dintre ele este mai potrivit într-un anumit context, pentru ca relatarea să fie cât mai veridică.

Există și tendința extremistă care optează pentru înlocuirea completă a limbii literare de către dialect.

În ultimă instanță se poate aprecia că în măsura în care nivelul cultural general al acestor popoare se va ridica, în măsura în care alte probleme arabe mai complexe își vor găsi o rezolvare, implicit se va rezolva și problema limbii.



Evoluția literaturii arabe din ultimii ani ne îndreptățește să afirmăm că la o serie de scriitori maturi, formați, cu vastă experiență literară și preocupări largi, ei

¹ *Ibidem*, p. XLII.

abordînd o tematică universală, și reușind să depășească limitatul cadru specific și mult localizat în lumea Orientului, sînt mereu prezente frămîntări și căutări filozofice, probleme abstracte și generalizări, probleme spirituale, de conștiință și etică, toate analizate pe un plan mult spiritualizat. Preocupați, în general, de condiția umană, ei transmit personajelor lor propriile căutări făcîndu-le să poarte toate complicațiile și modalitățile gîndirii moderne, situațiile tragice sau confuze și aproape întotdeauna incertitudinea omului copleșit de ritmul ameștor caracteristic vieții contemporane, zbătîndu-se să găsească dezlegarea multitudinii complicațiilor ei.

Toate aceste probleme general umane, proiectate pe fondul specific și plin încă de contradicții al lumii Orientului arab, conferă noii literaturi arabe un caracter dinamic și viguros, trăsături profund originale, reîncastrînd-o în circuitul valorilor culturale universale.

Nicolae Dobrișan

NOTA ASUPRA EDIȚIEI

Autorii prezentei antologii — un grup de tineri arabiști — și-au propus să ofere cititorului român o imagine, pe cât posibil cât mai completă, asupra nuvelei arabe. Spațiul fiind limitat la un singur volum, ne-am oprit la numele cele mai reprezentative, selectând una sau mai multe nuvele din fiecare scriitor. Autorii antologiei au urmărit să cuprindă toate etapele parcurse de nuvela arabă, de la începuturile sale și pînă în zilele noastre, cu diversitatea orientărilor sale, dar s-au oprit în mod deosebit asupra a ceea ce au apreciat că oglindește specificul acestei zone geografice.

Nu am introdus în antologie — pe care am destinat-o nuvelei contemporane — exemple de *maqama* — specie literară arabă premergătoare nuvelei propriu-zise — și nici exemple de proză lirică — gen cultivat cu predilecție de către doi dintre reprezentanții de frunte ai emigrației, Djubran Halil Djubran și Amin ar-Reihani.

Ne-am oprit mai mult asupra momentelor prin care a trecut nuvela propriu-zisă și cu deosebire asupra Egiptului, care a dat autorii cei mai reprezentativi. Antologia nu cuprinde nume din anumite țări arabe în care

nu se poate vorbi de nuveliști consacrați, nuvela și romanul aflându-se de-abia la începutul dezvoltării lor. O situație aparte o au țările din Magreb (Algeria, Tunisia, Maroc). În aceste țări s-a scris o literatură mai ales în limba franceză; de-abia în ultimii ani au devenit cunoscute și numele unor nuveliști care scriu și publică în limba arabă. Aceasta explică slaba reprezentare a acestor țări în antologie. Autorii antologiei nu au inclus decât scrierile în limba arabă; prefața face însă referiri mai ample și asupra literaturii arabe de expresie franceză.

Partea cea mai mare a nuvelor din antologie a fost selectată din culegeri aparținând scriitorilor respectivi, publicate în țările arabe. Câteva nuvele au fost selectate din antologiile: Vincent Monteil, *Anthologie bilingue de la littérature arabe contemporaine* Beyrouth, 1928; K. Ode-Vasilieva, *Obrazŭi novoarabskoi literatury*, Leningrad, 1928 (texte în limba arabă). În sfârșit, unele nuvele au fost selectate din publicații literare arabe; în acest din urmă caz este vorba fie de autori mai tineri de țări cu o activitate editorială mai slabă, sau de autori cunoscuți dar ale căror nuvele nu fuseseră publicate în culegeri pînă la data întocmirii antologiei de față.

Materialul a fost orînduit pe țări, așa cum procedează toate antologiile de literatură arabă.

La stabilirea ordinii autorilor în cadrul fiecărei țări s-a avut în vedere anul nașterii lor; în măsura în care am dispus de surse de informare am alcătuit scurte prezentări bio-bibliografice ale scriitorilor respectivi. În cazul celor două autoare (Bint as-Şati — Egipt și Selma Saig — Liban), în legătură cu care n-am dispus de date biografice nici după ce am apelat la surse din țări arabe, ne-am rezumat la scurte prezentări bibliografice. Cît privește scriitorii tineri, am făcut doar scurte referiri în legătură cu activitatea lor; în cazul celor doi autori tunisieni

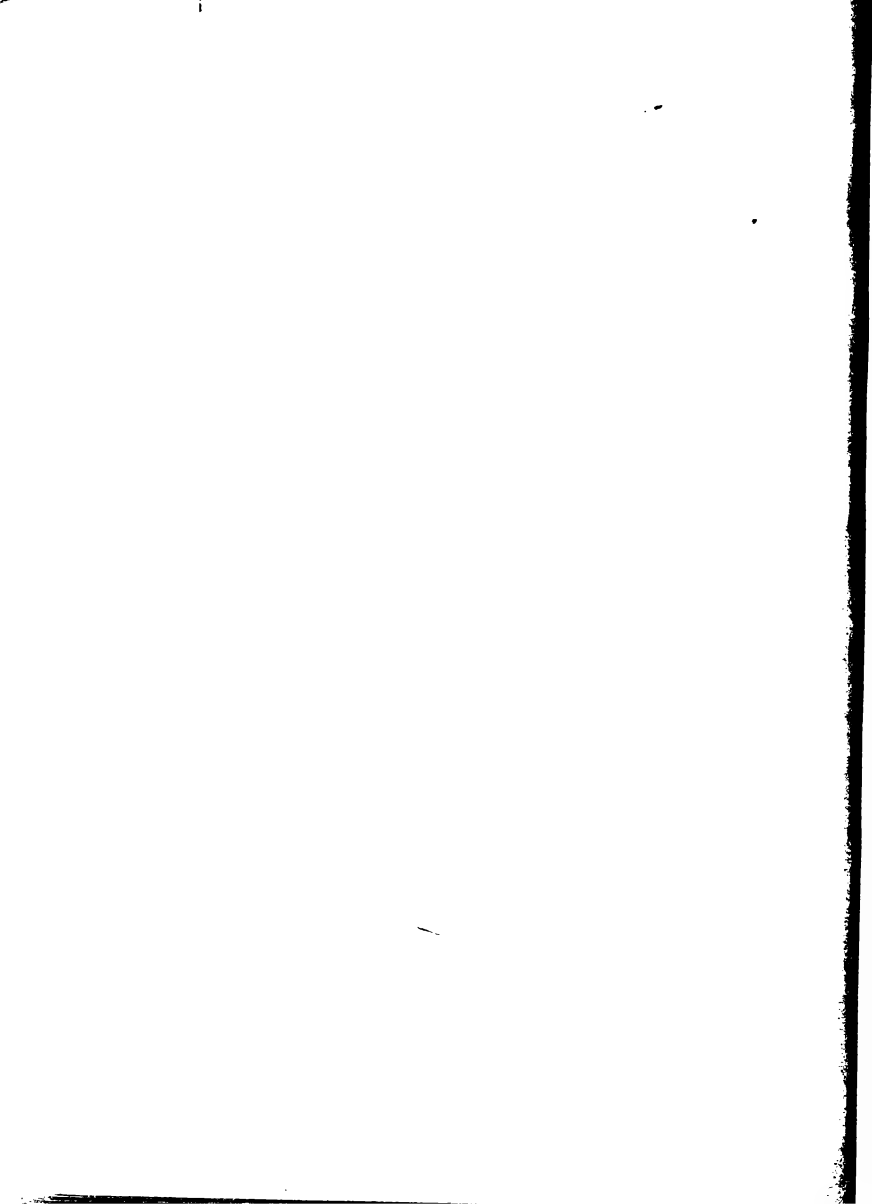
Muhammad al-Auni și Ahmad Hassun) și a algerianului Labih Bunar — incluși în antologie numai pe baza prezenței lor în publicațiile literare — nu am dispus de nici un fel de date bio-bibliografice.

Toate textele incluse în antologie au fost traduse direct în limba arabă.

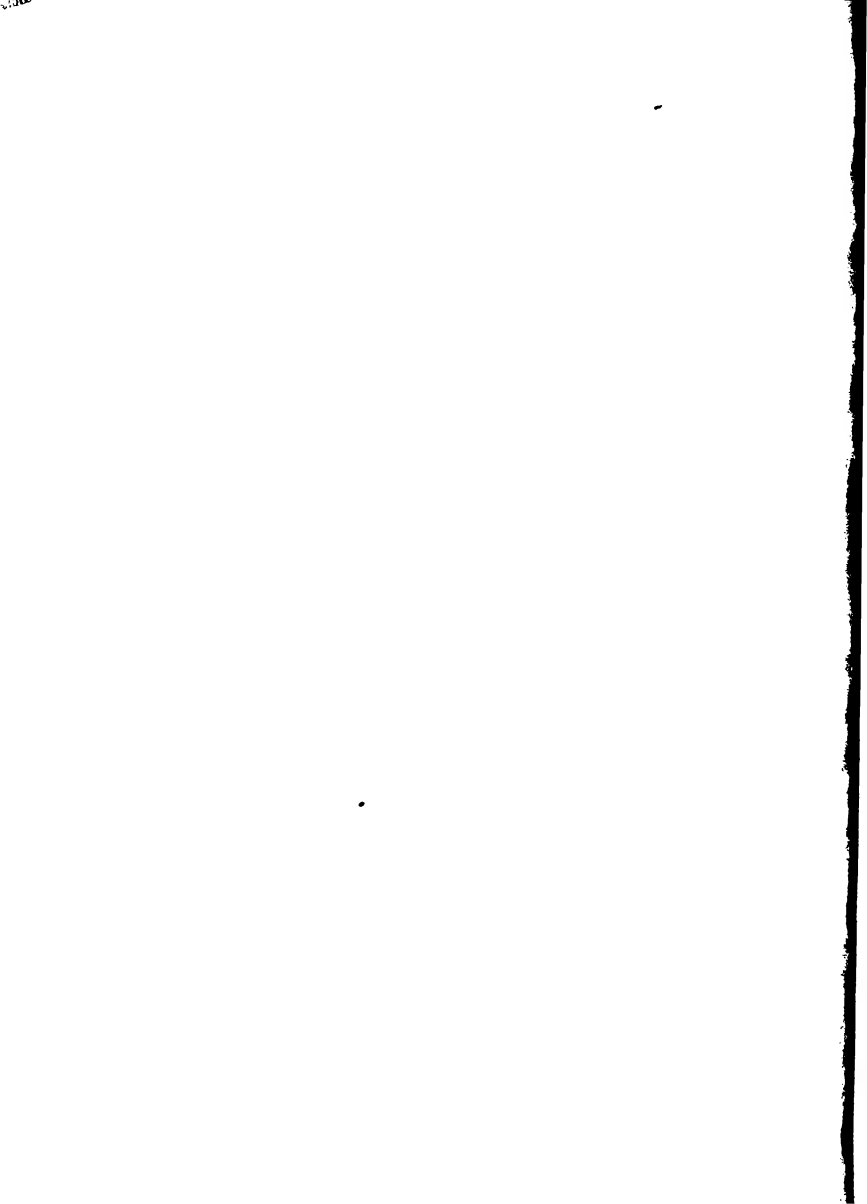
Pentru alcătuirea antologiei am primit sugestii și din partea unor instituții literare și editoriale arabe.

Nic. Dobrișan

Cairo, februarie 1971



EGIPT



TAHA HUSEIN

În tot cursul secolului nostru personalitatea lui Taha Husein, supranumit pe bună dreptate „decanul literaturii arabe“, a dominat viața culturală și literară nu numai a Egiptului, ci a întregii lumi arabe. Este scriitorul arab cel mai cunoscut în străinătate, mai ales prin celebra sa lucrare *Zilele*. Fenomen poate singular pentru cultura arabă și universală (rămas orb pe cînd nu împlinise nici trei ani), a reușit, grație voinței și perseverenței, curiozității nepotolite și erudiției sale, să întru-nească trăsăturile unei personalități polivalente. A fost filolog, prozator de mare talent, critic literar și publicist, profesor universitar și ministru al educației și învățămîntului. Această pluralitate de preocupări, precum și nonconformismul său fac să fie comparat cu Voltaire. De fapt în formația sa a fost influențat atît de marii clasi ai literaturii arabe — Al-Djahiz, Abu al-Ala al-Maarri, Al-Mutanabbi — cît și de mari oameni de cultură francezi.

S-a născut în anul 1889 într-un sat din Egiptul de Sus, în apropiere de orașul Magaga, într-o familie de condiție socială modestă. În urma unei oftalmii prost

tratate rămîne orb. Acest incident a fost de natură să-i hotărască drumul în viață : studiul religios. După ce învață *Coranul* la „școala“ din sat cu un șeih, este înscris la Universitatea musulmană Al-Azhar, unde studiază științele tradiționale, iar din anul 1908, cînd ia ființă Universitatea Națională frecventează paralel și cursurile ei. În anul 1914 este primul egiptean care obține titlul de doctor în litere al acestei Universități, prezentînd o dizertație despre scriitorul filozof clasic Abu al-Ala al-Maarri. Dizertația, care îi va aduce, în anul 1917, titlul de doctor în litere al Universității Sorbona a fost și ea consacrată tot unui înaintaș al culturii arabe, unul din părinții sociologiei — Ibn Haldun. În timpul șederii în Franța și-a însușit limbile latină și greacă și s-a inițiat în studiul istoriei, sociologiei și filozofiei.

Revenit în Egipt, se consacră studiului culturilor clasice, traducînd din tragicii greci și *Politica* lui Aristotel. A tradus, de asemenea, în limba arabă *Andromaca* lui Racine, *Zadig* de Voltaire și alte lucrări ale scriitorilor francezi clasici și moderni. Se pare că Taha Husein a încercat renașterea literaturii arabe pe baza principiilor clasice, pe care s-a sprijinit și renașterea europeană, dar ideea nefiind întîmpinată cu entuziasm a fost abandonată curînd.

Lucrările sale care au ca subiect studiul literaturii arabe clasice, îndeosebi *Despre poezia preislamică* publicată în anul 1926, stîrnesc vii polemici, nemulțumirea venind în primul rînd din partea cercurilor conservatoare tradiționaliste de la Al-Azhar. Această lucrare, elaborată pe baza teoriei cartesiene a îndoielii metodice, constituie o revoluție în studiul literaturii arabe clasice, propunînd o revizuire a concluziilor anterioare. Referindu-se concret la poezia preislamică, el pune sub semnul întrebării autenticitatea acesteia în întregul său și optează pentru eliberarea de concepțiile tradiționaliste și

pentru elaborarea de teze pe baza singurului criteriu al cercetării analitice.

În 1924 este primul egiptean care ocupă catedra de literatură arabă a Facultății de litere din Cairo, căreia îi va fi în anii următori, cu întreruperi, și decan. Pentru scurtă vreme a fost rector al Universității din Alexandria, apoi redactor și fondator de ziare și reviste (între 1945—1948 a scos revista *Al-Katib al-misriy* — *Scriitorul egiptean*), consilier la Ministerul Instrucțiunii. Publice (1936), iar între 1950—1952 ministru al educației și învățămîntului, funcție care îi permite să introducă, în Egipt, învățămîntul primar obligatoriu și gratuit. Ani în șir a deținut funcția de președinte al Institutului Egiptean, apoi al Academiei de limbă egipteană din Cairo, mandat reînnoit în anul 1968. În anul 1959 i-a fost conferit, pentru activitatea sa, premiul de stat. Este membru al academiilor din Damasc, Bagdad, Roma, Paris, Teheran, Madrid și doctor *honoris causa* al universităților din Roma, Atena, Lyon, Madrid, Oxford, Palermo.

Alături de numeroasele sale studii critice care au stîrnit vie polemici și l-au expus persecuțiilor, alături de studiile istorice, însemnările de călătorie, eseurile, cronicile filozofice și literare, Taha Husein este și autorul cîtorva romane și povestiri și al unui volum de nuvele. Operele sale literare, prin conținutul, limba și stilul lor, sînt considerate printre lucrările cele mai de seamă ale literaturii arabe noi, situîndu-l pe autor printre reprezentanții de frunte ai curentului înnoitor. Deși restrînsă ca volum, opera literară a lui Taha Husein este deosebit de valoroasă; chiar și numai prima parte a povestirii autobiografice *Zilele* (1929), „o capodoperă a literaturii universale” (Gaston Wiet), fiind de-ajuns pentru a-l situa printre reprezentanții de seamă ai literaturii arabe contemporane. În anul 1933 a apărut a doua parte a acestei lucrări. Cartea este tradusă în numeroase

limbi : franceză, engleză, germană, rusă, chineză, ebraică, malaeză, japoneză etc. În anul 1969 ea a fost tradusă și în limba română. La această lucrare s-au adăugat în continuare romanele : *Strigătul corlei* (1934), *Pomul nefericirii* (1944), *Un literat* (1944), *Visele Șeherezadei* (1951) și culegerea de nuvele *Chinuții pământului* (1950), din care am selectat nuvela *Hadigea*, inclusă în antologia de față. Stilul plin de farmec și foarte personal al lui Taha Husein, fluiditatea frazei sale îl disting net de scriitorii din generația sa și din generațiile care i-au urmat. Este singurul scriitor arab după Al-Djahiz (secolul al X-lea) care poate fi recunoscut după stilul și limba sa.

Taha Husein constituie, așa cum îl caracterizează André Gide în prefața la ediția a doua a romanului *Zilele*, în limba franceză, „un exemplu al reușitei, al triumfului voinței, al victoriei răbdătoare a luminii spirituale asupra tenebrelor“.

HADIGEA

N-a coborât din cer așa cum coboară îngerii pe pământ, în semn de milă și îndurare. N-a ieșit nici din apa mării, așa cum ieșeau în timpurile străvechi nimfele din riuri sau izvoare. N-au purtat-o spre noi nici norii și nici vreo stea de pe cer nu ne-a trimis-o, ci s-a născut în satul acela, într-o familie necăjită și nevoiașă, așa cum se nasc zeci, ba chiar sute și mii de fete în orașe și sate. Dar ea se deosebește de toate ; are o față pe care parcă soarele și-ar fi aruncat vestmîntul, limpede, fără urmă de rid. Nimeni nu-și dă seama de unde se poate naște o față atît de pură, veselă și strălucitoare. Tatăl ei avea o față întunecată și grosolană, brăzdată de cutele în care se citeau semnele

sărăciei, necazurilor, lipsurilor. Iar fața mamei era o întruchipare splendidă a urîteniei însăși, dacă se poate vorbi de o splendoare a urîteniei. Viața aceasta plină de necazuri și de griji, aceste nevoi care-i împing pe cei săraci să se ocupe cu ceea ce nu le-ar place și să se mulțumească tocmai cu ceea ce urăsc au aruncat pe fețele părinților ei un văl dureros în care se amestecau tristețea, umilirea, indiferența și prostia.

Fata nu se distingea doar prin puritatea și strălucirea feței, căci fața era doar un aspect al frumuseții desăvârșite cu care fusese înzestrată întreaga ei făptură. Era într-adevăr întruchiparea perfecțiunii, plămădită cu cea mai mare migală, era cea mai minunată statueta cioplită de cel mai priceput sculptor, o încântare atît pentru ochi cît și pentru inimă.

Iar cînd începea să vorbească, glasul ei suna gîngăș, cristalin. Cînd îl auzeai, imediat îți aduceai aminte de clipele acelea dintre momentul cînd întunericul nopții este brăzdat de săgeata zorilor și momentul cînd răsăritul soarelui inundă pămîntul, umplîndu-l de frumusețe și lumină.

Glasul ei îți aducea în suflet clipele acelea dintre ivirea zorilor și răsăritul soarelui, cînd adie boarea proaspătă, abia perceptibilă, cînd roua dă-tătoare de viață și de vioiciune vine ca un salut pe care cerul îl trimite pămîntului, cînd natura începe să se trezească zburdînd și totuși lenevind, cînd păsărelele ciripesc, cînd foșnesc frunzele și se mișcă rămurelele, iar lumina care abia se naște îi șoptește pămîntului, vestind cortegiul soarelui care e gata să apară : „Trezește-te și gătește-te !“

Toate astea ți se iveau în suflet dacă îi auzeai glasul. Și nu vorbea decît foarte puțin. Și ce minunat se potrivea glasul acela gîngăș, dulce și

cristalin cu fața ei strălucitoare și pură, cu făptura ei minunată ! Semăna cu o melodie care-ți încântă nu numai auzul, ci toate simțurile, chiar și rațiunea. Lumea se întreba fără încetare de unde au putut părinții aceștia, pe care natura i-a dăruit doar cu urîtenie, să aducă pe lume această minune, întruchipare a frumuseții pure. *Faqih*-ul ¹ satului, asaltat de întrebările care nu mai conteau, le citea sătenilor, dojenindu-i, aceste versete din *Coran* : „Tu, Doamne, faci ca întunericul să se nască din lumină și lumina din întuneric, faci ca viul să se nască din mort și mortul din viu. Pe cine vrei, îl faci să câștige fără socoteală !“

— Vai de voi și de voi ! continua el. Cum de vă mirați că Allah a făcut să se nască frumusețea din urîtenie de vreme ce el face să se nască noaptea din zi și ziua din noapte ? Nu vă întrebați cum de se naște lumina zilei din întunericul nopții, nici întunericul nopții din lumina zilei și vă mirați în schimb că Allah a dăruit-o pe această Hadigea, Mahbubei, mama ei și lui Șaaban, tatăl ei !

Și era Mahbuba aceasta o femeie și jumătate ; colinda tot satul făcînd pîine pe la casele oamenilor. Făcea o pîine cum numai ea știa să facă : rotundă și mare. Și măcar că era de porumb, altcineva n-o făcea nici din grîu așa cum o făcea ea. Cînd se iveau zorii, apărea și ea la o casă ori alta și se apuca de pregătit coca, iar cînd soarele își trimitea primele raze, la orizont, o vedeai în fața cuptorului învîrtind coca și întinzînd-o cu o repeziciune deosebită în felurite forme. Cu o mișcare ușoară, arunca apoi bucățile în cuptor. Le scotea

¹ Inițial — cunoscător al *fiqh*-ului (drept canonic musulman). Prin extensie — cunoscător al științelor religioase în general, învățător din școlile religioase și recitator profesionist al *Coranului*.

după ce se copseseră atît cît să fie tocmai bune la gust. Cînd se apropia miezul zilei, se întorcea la casa ei sărăcăcioasă aducînd ca răsplată o grămadă de pîini pe care le adăuga la o altă grămadă, din care-și duceau zilele ea, soțul și copiii. Multe zile trăiau doar din această pîine. Alteori, dacă Allah făcea să cîștige și Șaaban ceva sau dacă se milostiveau cu o mîncare sau alta familiile mai cu stare, mai puneau și altceva lîngă această pîine. Dacă nu se întîmpla nici una nici alta, atunci rămînea singură pîinea ori mai adăugau la ea cîte o ceapă, ridichi sau cîteva din ierburile acelea pe care cei nevoiași nu se sfiesc să le culeagă pentru masă.

Șaaban avea și el un venit destul de modest. Moștenise de la tatăl său o meserie cu care să nu moară de foame : construia colibe. Dar nu lucra case din piatră și var ori din cărămidă, ci ridica niște colibe sau cămăruțe din chirpici : pămînt peste care turnă apă și-l amesteca cu paie, din care rupea apoi bucăți mai mult sau mai puțin egale pe care le așeza una peste alta, căpătînd un contur rotund sau alungit în jurul unei suprafețe mici de teren. Cînd zidulețul acesta se ridica la nivelul staturii unui om sau ceva mai puțin, punea deasupra niște nujelușe de palmier. Ridica în felul acesta o căsuță sau o cămăruță în stare să-i apere pe chinuiții satelor de vitregiile naturii.

Dar locuitorii satelor nu-și fac toată ziua astfel de case, le fac și ei atunci cînd dă Domnul ; cînd își pot clădi o căsuță nouă sau cînd alături de o cămăruță pot să mai ridice încă una.

Lucra deci o zi-două, după care nu mai avea ce să muncească zile sau chiar săptămîni în șir. Cu puținii piaștri pe care-i primea pentru munca lui,

cumpăra cîte ceva de îmbrăcat, iar dacă-i dădea mîna, și unele bunătăți. Se cuvenea să lucreze și băiețașii, să mai aducă și ei cîte ceva în casă.

Hadigea era de-acum mare. Muncea prin casele celor mai înstăriți ; venea, de cum se făcea ziuă, într-o casă ori alta și trebăluia pînă noaptea tîrziu, cînd se întorcea la părinți. Se împăca cu viața asta, îi zîmbea cu un fel de tristețe care i se aciuisse în suflet și începuse să-i pună stăpînire și pe gînduri, dar care nu se putea desluși nici cînd vorbea și nici pe fața ei. Era, fără doar și poate, cu gîndul la nevoile părinților și fraților mai mici, dar nu lăsa prin nici un cuvînt, prin nici un gest să i se ghicească aceste gînduri. Se străduia să-și ascundă tristețea întocmai cum face avarul cu o comoară. Dar o dată cu această tristețe, glasul ei dulce căpăta parcă o nuanță puțin amară, care lăsa o impresie ciudată celui care o auzea, iar peste fața strălucitoare și frumoasă trecea în grabă un nor subțire, nelăsîndu-le timp celor care o vedeau să o întrebe ce-i cu el, și să se gîndească la pricina lui. Viața ei era o veselie și o mulțumire continuă, întrerupte doar din cînd în cînd, pentru o clipită, de mișcarea aceea care ar fi vrut parcă să anunțe tristețea, dar care se oprea tocmai cînd era gata s-o facă.

Stăpîna era foarte binevoitoare cu Hadigea și cu familia ei, căci o iubea pe fată. Ori de cîte ori se ivea prilejul, le venea în ajutor cu ce-i stătea în putință.

Adesea o mai chema și pe Mahbuba pentru cîte o treabă prin casă și-i plătea pentru asta. Și plata nu se limita la cei cîțiva piaștri pe care-i lua Mahbuba ; ea pleca încărcată cu haine pe care le purtasera stăpîna, băieții și fetele ori soțul ei,

cu mîncare pentru gurile rămase acasă, iar în zilele de sărbătoare, cu felurite bunătăți. Nu se oprea numai la aceste binefaceri, ci găsea o plăcere deosebită să le vină în ajutor tot timpul.

Stăpîna auzi într-o zi venind, dinspre grajdul vitelor, țipetele unei femei, zgomotul pe care-l făcea bățul care lovea și scîncetul unor băiețași. Ieși în grabă din camera ei și se sperie peste măsură cînd văzu pe Hadigea trîntită la pămînt și pe Mahbuba smucind-o cu o mîină de părul lung și frumos, iar cu cealaltă lovind-o cu un băț uscat, din acelea care se întrebuintează pentru întors pîinea în cuptor. La cîtiva pași de ele, se aflau două farfurii de faianță. În vreme ce-o lovea pe fată, Mahbuba privea spre ele întrebînd-o mereu de unde sînt.

— Ce-mi vād ochii și-mi aud urechile ? izbucni stăpîna.

Alergă spre Mahbuba și-i smulse bățul din mîină, apoi o ajută pe Hadigea să se ridice de jos. Pe Mahbuba o apucă o criză de nervi și izbucni într-un plîns cu sughițuri. Stăpîna o stropi cu apă ca să-și vină în fire.

Cînd își reveni, stăpîna o întrebă ce necaz li se întîmplase și numai ce auzi despre ce era vorba că se și porni pe plîns că-i curgeau lacrimile și-roaie. Mahbuba îi spuse că a dat peste cele două farfurii într-un ungher al casei și a fost sigură că fiica ei își înșală stăpînii furînd lucruri de prin casele lor. Nu-i mai rămăsese așadar decît să fure, să-i înșele pe cei care-i făceau bine și le ușurau traiul ! Nu-i mai rămăsese va să zică decît să fure și să aducă răul în casă, sporind necazurile familiei. Din pricina acestui furt pe care-l descoperise începuseră s-o ducă așa de greu ; ea

nu mai era primită în câteva case în care pregătea pîinea, iar soțul ei nu mai fusese chemat să facă o colibă ori cărămidă de foarte multă vreme.

— Ne întrebam cum de s-au abătut nenorocirile astea peste capul nostru și iată că azi am aflat. Avem printre noi o fată hoată, care-și înșală stăpînii, furîndu-le lucruri din casă.

— Pe profeții tăi, femeie, fata n-a furat farfuriile astea. Eu i le-am dat aseară să vă aducă puțină mîncare în ele, așa cum fac de obicei. Se vede treaba că azi-dimineață, cînd a plecat la lucru, a uitat de ele, i-a zis stăpînă-sa.

— Dar nu ne-a adus nici o mîncare, nici ieri și nici altădată, i-a răspuns Mahbuba.

Povestea s-a lămurit foarte repede. S-a aflat că Hadigea se sfia să refuze mîncarea pe care i-o oferea stăpîna, iar pe de altă parte îi era rușine să o aducă acasă, la ai ei. De îndată ce ieșea din casă, dădea săracilor sau arunca la cîini ceea ce avea în farfurie, iar dacă în drumul ei nu întîlnea nici oameni nici cîini, atunci arunca mîncarea în țărînă. Ascundea, după aceea, farfuriile într-un ungher, iar în dimineața zilei următoare venea la casa în care trudea, zîmbitoare și fericită parcă, pentru bunătățile pe care le gustaseră părinții și frații săi. În ziua aceea, plecînd grăbită, a uitat de cele două farfurii și nu și-a mai adus aminte de ele decît atunci cînd le-a văzut la mamă-sa în mînă și a auzit-o întrebînd, mînioasă, ce e cu ele, de unde sînt furate. Aceasta nu i-a dat răgaz să răspundă, ci i-a înfipt o mînă în păr, iar în cealaltă a apucat bățul cu care a început s-o lovească. Țipa furioasă, iar fata, de durere, a început să plîngă. Și de ce plîngea fata mai tare, de ce țipa și mamă-sa mai avan.

Din ziua aceea stăpîna și-a dat seamă că Hadigea se deosebește de toți ceilalți servitori, că este o fată cum nu sînt celelalte. A îndrăgit-o așa de mult, că și-a făcut-o aproape prietenă. Seara i-a vorbit și soțului despre cele întîmplute și el a povățuit-o s-o răsplătească, amintindu-i cuvintele lui Allah cel atotputernic și măreț : „Sărmanii, care o duc în lipsuri pentru Allah, nu pot cîștiga nimic pe pămînt. Proștii îi socotesc bogați nevăzîndu-i cerșind, dar îi cunoști după înfățișare. Ei nu cer de pomană de la nimeni, dar Allah nu-l uită pe cel care a făcut un bine.”

Flăcăii din sat au aflat de această poveste a Hadigei și toată lumea vorbea despre virtutea ei, pe care nu o întîlnești la cei bogați, și despre pudoarea, greu de găsit la alți oameni, chiar și în basmele spuse de bunici nepoțelor. Se vorbea despre frumusețea fermecătoare a fetei, care, vrăjind ochii, cucerise în același timp mințile și inimile. Flăcăii se bucurau în sinea lor admirînd-o și rîvnind-o, blestemînd însă orice laudă la adresa ei, venită de la alții. Nădejtile cochetau cu mințile și inimile lor în fel și chip. Și iată că într-o bună zi a venit și pețitorul ; nu era dintr-o familie foarte avută, dar nici dintr-una săracă. Era dintr-o familie care avea puțin pămînt, nu departe de sat, și o cireadă de vite care pleca de acasă dimineața și se întorcea de la pășune pe înserat. Aveau venituri destul de frumoase de pe urma lor.

Băiatul era chipeș, zdravăn și foarte harnic. Știa să vorbească frumos ; mai ales vinerea cînd se întorcea cu flăcăii de seama lui de la moschee, spunea fel de fel de glume.

Cînd au aflat, părinților Hadigei nu le-a venit să creadă. După această neîncredere și ezitare,

sufletele lor au fost înviorate de speranță, dar inimile li s-au strîns de teamă. De ce nu poate oare familia aceasta nevoiașă să vadă, în norocul care le surîde, semnul îndurării lui Allah ? După atîtea necazuri vor avea și ei o viață mai ușoară, după atîtea lipsuri vor avea, în sfîrșit, belșug. De ce s-or fi gîndind atîta la sărăcia lor și de ce se tem de încuscrirea cu o familie avută ? Flăcăul este deosebit de sincer, o iubește cu adevărat ! Părinții lui nu văd o mulțumire mai mare ca aceea pe care ar avea-o știindu-l pe el fericit. Și ei sînt deosebit de sinceri și iată-i căutînd mijloace pentru a convinge sărăcia să se încuscrească cu bogăția.

Lucrurile s-au limpezit între cele două familii, dar nu și în sufletul Hadigei. Ea se opuse, cu încăpăținare, unei asemenea căsătorii, preferînd vieții care o îmbia la libertate și la posibilitatea de a-și ajuta familia, viața ei de servitoare. Într-atît se încăpățînează că stîrnește bănuieli în sufletul părinților. Fără doar și poate că cineva a necinstit-o.

Mahbuba destăinuie acest gînd groaznic și stăpînei fetei, cu o voce întreruptă de suspine și inundată de lacrimi. Stăpîna însă readuce liniștea în sufletul ei disperat și în inima tulburată. Continuă să se poarte cu fata cînd mai blind, cînd mai aspru, pînă reușește, în sfîrșit, să-i smulgă consimțămîntul. Ziua nunții a fost o zi de sărbătoare nu numai pentru părinții Hadigei, ci și pentru stăpîna ei. Hadigea a fost gătită pentru această zi, cea mai însemnată din viața ei, așa cum se gătesc cele mai înstărite fete din pătura de mijloc. Stăpîna a ținut cu tot dinadinsul să pornească

cortegiul nunții nu de la coliba lui Șaaban, ci de la casa ei.

În noaptea aceea, Mahbuba a rămas în fața casei și s-a apucat cu mâinile de cap. Ar fi vrut să plîngă, dar n-avea lacrimi. Ar fi vrut să vorbească, dar nu-și găsea cuvintele, îi sătea parcă în gît un glas ascuns, neplăcut. Se vedea că e îngrijorată de ceea ce va descoperi flăcăul cînd va intra la soția lui în ceasul nopții. Se întinse pe pămînt și trupul îi era din cînd în cînd cutremurat de cîte un fior care o trecea prin toate încheieturile. Se liniștea o clipă, dar fiorul revenea și mai violent. Glasul acela neplăcut îi suna într-una în urechi. Iar în jurul ei, nunta umplea inimile tinerilor de bucurie și de veselie.

S-au pornit chiuiturile spintecînd bezna nopții ca niște săgeți de argint. Ici și colo se auzeau împușcături. Au apărut o mulțime de femei și de copii purtînd ceva care aducea cu un steag înnegrit și strigînd vorbe desuchiate, care supărau auzul și lezau bunul simț. Săgețile chiuiturilor se revărsau voind parcă să sfîrtece întunericul nopții. O femeie a zgîlțit-o pe Mahbuba, violent, și a țipat ca s-o audă toată lumea din jur :

— Trezește-te !... Vino-ți în fire, femeie ! Nu-ți mai fie teamă, Hadigea a păzit cîntea ta și a lui Șaaban.

Încet-încet, Mahbuba s-a liniștit. Femeile au ajutat-o să se ridice și să ia loc, i-au dat să bea un pahar cu apă ca să-și recapete puterile.

S-a scurs noaptea aceea ca toate nopțile cu nunți. În ziua următoare, Hadigea le-a întîmpinat cu indiferență pe musafirele ei. Asculta tot ce-i ziceau ele, dar nu le răspundea în nici un fel. A încercat să-și rețină lacrimile, însă n-a putut.

O întrebau și se întrebau care să fie pricina tristeții ce-i umbrea sufletul și a lacrimilor ce-i scăldau fața. Când a mai văzut lumea o fată cu inima plină de tristețe în ziua în care toate inimile sînt inundate de veselie ? N-au primit nici un răspuns de la ea, fiindcă nu găsea în sufletul ei răspuns, ori fiindcă răspunsul se găsea acum ascuns în sufletul ei, dar nu era în stare să ajungă la el, să-l pătrundă și să-l împărtășească. Se întrebau unele pe altele, dar nici ele nu găseau pricina. Dacă și-ar fi dat frîu liber gîndurilor ar fi găsit la iuțeală un răspuns, căci ce e mai simplu pentru femei decît să facă tot felul de presupuneri, și cu motiv și fără motiv ! Au văzut-o ieri pe fată condusă la soțul ei, cu fața palidă, lividă, cu privirea pierdută, stăpînindu-se cu mare trudă. Parcă ar fi fost condusă la ștreang, și ar fi văzut înaintea ochilor moartea ce-o aștepta, așa părea de distrusă. Iar mamă-sa, trîntită la pămînt, se zbătea ca într-o criză de epilepsie sau ca și cum diavolul ar fi pus stăpînire pe ea. Nu sînt suficiente motive pentru tot felul de bănueli ? Dar la pîlpîitul lămpilor au văzut steagul acela înnegrit.

Soarele s-a ridicat pe cer, ajungînd aproape de amiază. Stăpîna Hădigei a venit și ea în vizită s-o felicite și să-i aducă daruri. Privește, ascultă și se sperie de ceea ce aude.

A rămas cu ea multă vreme și cînd a ieșit a spus celorlalte femei, rîzînd :

— Copilării... O fată naivă și rușinoasă ! Cu timpul o să se schimbe, așa cum se schimbă toate lucrurile...

Dar timpul trecea și nu lua cu el nimic. Celor din jurul fetei li se părea însă că zilele se scurg

așa cum se întâmplă după orice nuntă. Fata se liniștise, deși pierduse mult din frumusețea și proșpețimea obrazilor pe care-i învăluisese un nor de ușoară tristețe ce adaugă sufletelor și mai multă dragoste, inimilor și mai multă bunătate ; în glasul ei gingaș, limpede și plin, apăruse o notă melancolică și gravă ce-l făcea mai plăcut și mai impresionabil.

Soțul ei era nespus de fericit și de bucuros.

Era într-o zi, tocmai în momentele acelea când zorile se revarsă avîntate voind să șteargă orice semn al nopții. Glasul Hadigei aducea în suflete ceva semănînd cu mîngîierea adierii, cu foșnetul frunzelor și al crengilor, cu ciripitul păsărelelor și căderea picăturilor de rouă. Fecioarele se duceau la rîu cîntînd frumusețea vieții, întocmai ca un vis ce coboară în sufletele lor la sfîrșitul nopții și începutul zilei. S-au întors apoi tăcute spre sat, zîmbetul a început să li se stingă de pe buze, iar încet-încet peste fețe li s-a așternut vâlul tristeții ; în inimi au început să-și facă loc fel de fel de griji. Se pregăteau să îndure necazurile zilei pe care o anunța soarele, a cărui lumină apăsătoare invadase satul.

Au plecat spre rîu vesele, bucuroase și s-au întors abătute, cu gîndurile întunecate. Cînd s-a luminat bine de ziuă, Hadigea a dispărut și n-a mai fost de găsit. Pe malul rîului, undeva mai departe de locul în care obișnuiau fetele să umple ulcioarele, a fost găsit ulciorul ei alături de niște podoaabe. Au căutat după ea în apă, dar zadarnic...

Stăpîna ei a zis, chinuindu-se să-și stăpînească lacrimile gata s-o podidească :

— Hadigei nu i-a plăcut deloc căsătoria. Pîngărirea sufletului ei pur și nevinovat n-a putut

fi ștearsă prin dragoste și a venit să i-o șteargă moartea.

— Așa le-a fost scris de Allah părinților ei, a zis stăpînul. Mahbuba să umble din casă în casă pentru a pregăti pîine, cît va trăi, iar Șaaban să nu-și curețe niciodată mîinile și hainele de noroi.

Traducere de
Nicolae Dobrișan

MUHAMMAD TEIMUR

S-a născut în anul 1892 într-o familie bogată. Tatăl său, Ahmad Teimur-Bek, a fost un cărturar cunoscut, pasionat colecționar de cărți și manuscrise vechi, cercetător în domeniul limbii, literaturii și istoriei. Casa lui Ahmad Teimur-Bek era un fel de salon literar al vremii, loc de întâlnire, nu numai pentru literați și savanți egipteni dar și pentru orientaliști, oameni de știință și litere din alte țări.

Copiii au avut așadar un mediu foarte propice pentru a-și cultiva aptitudinile literare. Cei doi frați, Muhammad și Mahmud, țineau, copii fiind, un jurnal al casei în care consemnau știri referitoare la familie și prieteni și au organizat reprezentații de teatru în casă. Aria lecturilor lor cuprindea alături de *O mie și una de nopți*, creația literară arabă modernă precum și traduceri din literaturi străine.

În perioada studiilor de drept la Lyon și Paris, Muhammad Teimur face cunoștință îndeaproape cu literatura franceză. Admirația sa se îndreaptă spre Maupassant. Întors în țară a creat o trupă de teatru pe care a condus-o și căreia îi compunea repertoriul. Nu și-a pu-

blicat în timpul vieții decît în parte creația. După moartea survenită prematur (24 aprilie 1921) opera i-a fost strînsă și publicată de fratele său Mahmud în trei volume: *Scînteierea spiritului*, *Viața noastră teatrală*, *Teatrul egiptean*.

Muhammad Teimur a fost un pionier al mișcării literare, artistice, teatrale și critice într-o perioadă în care încă nu se cristalizase conștiința națională. Depășindu-epoca, el a chemat la forme artistice moderne și la conținuturi noi. Este inițiatorul școlii moderne în literatura egipteană, școală la care vor adera ulterior Ibrahîm an-Nasri, Husein Fawzi, Hasan Mahmud, Mahmud Teimur, Yahia Haqqi etc. Această școală tindea la înnoirea literaturii, la crearea unei literaturi naționale care să fie expresia mediului contemporan, a personalității egiptene.

Într-o serie de piese (*Pasărea din colivie*, *Abd as-Sattar-Efendi*, *Prietenia cea bună*, *Genunea*), el a atacat problema, destul de spinoasă care se punea în acel timp, pentru țara sa, a locului femeii în familie și societate. A militat pentru egalitatea femeii cu bărbatul, pentru dreptul ei la cultură și instrucție.

Titlul culegerii sale de nuvele și schițe, publicată în anul 1921, *Ce văd ochii*, este și el foarte sugestiv. Simpatia sa se îndreaptă către cei necăjiți și săraci, a căror soartă o zugrăvește în contrast cu huzurul celor avuți.

În nuvelele sale se simte influența lui Maupassant, iar unele din trăsăturile lor amintesc de Cehov. În privința limbii, el a optat pentru cea populară, singura în stare să confere literaturii marca personalității egiptene.

FLUIERAȘUL

Ulicioara despre care voi povesti este lungă și strîmtă, fără trotuare. Începe în dreptul unui zid înalt și se sfîrșește în strada cea mare. De aici

se zăresc în dreapta un palat greoi, sumbru, care face trecătorul să se gîndească la o închisoare, iar în stînga mormîntul lui Şeih Uahmi. În faţa acestui mormînt se opresc şi bărbaţii şi femeile să spună *Al-Fatiha*¹; îndreptîndu-şi către cer privirea plină de rugă şi cuprinzîndu-şi faţa în mîini, îl imploră pe Allah să-şi coboare binecuvîntarea asupra lor.

Mergînd de-a lungul ulicioarei, întîlneşti cam pe la jumătatea ei pe Umm Maliam, femeia care vinde *taamiya*², salată şi baloane. Stă ghemuită în faţa dughenei ei, dugheană care nu-i altceva decît un coş pe care-şi expune tot ce vinde căruşaşilor, trecătorilor sau lucrătorilor.

Cînd te apropii de capătul străzii, de zidul cel înalt care se ridică în faţa trecătorilor oprindu-i parcă din drum, dai de un copac rămuros care adăposteşte la umbra lui pe orice călător moleşit de căldură şi oboseală.

Dacă te grăbeşti cumva, rişti să te poticneşti prin gropi şi gloduri sau prin gunoaiele aruncate la întîmplare.

Palatul de care v-am amintit aparţine unuia dintre paşii care au refuzat să părăsească acest cartier în care locuiseră şi buncii lor. Este o clădire mare, la uşa căreia stă de pază, picior peste picior, un eunuc. Ține în mînă un şirag de mătănii cu care încearcă să-şi omoare timpul şi să mai uite de plictiseală. Eunucul e un bătrînel, să tot aibă vreo cincizeci şi cinci de ani, cu buze groase ce-ţi amintesc bucăţile de biftec servit în marile

¹ Prima sură a *Coranului*; se recită foarte des, în ocazii diverse.

² Un fel de chiftele din bob şi diverse condimente, eventual şi cu carne.

restaurante din Cairo : ochii săi se înroșesc ori de cîte ori cade în extaz rostind numele lui Allah atotputernicul, iar nasul turtit ca o broască tro-nează în mijlocul feței potrivitându-se de minune cu întreaga înfățișare. Trupul său uriaș se zguduie în mers ca un elefant.



Sîntem în prima zi a sărbătorilor. Lumea e în mare fierbere. Copiii se joacă în stradă. Și-au adunat cu ei și jucăriile și au îmbrăcat hăinuțe noi. Vorbește tare, rîd și se zbenguie. Părinții sînt bucuroși să se plimbă pe stradă, urîndu-și unii altora „La mulți ani !“

Printre copii se află un băiețel firav, cu față palidă. Privește la jocul băieților și ochii săi oglindesc invidie pentru veselia lor și compătimire pentru ființa lui lipsită de fericirea și bucuriile copilăriei. Se rușinează pentru hainele sale murdare și pentru picioarele desculțe. Stă cu mîinile la spate și zîmbește, parcă cerîndu-și voie să ia și el parte la bucuria sărbătorilor. N-are nici un gînd rău față de acești băieți, doar este și el un copil la fel ca toți ceilalți. Plînge dacă pătîște ceva și se bucură atunci cînd dobîndește ceea ce și-a dorit. În ceea ce mă privește, aș vrea să îmi se îndeplinească toate dorințele. Băiatul este orfan, mama i-a murit cînd avea doar cinci ani, iar tatăl a urmat-o doi ani după aceea. Apoi l-a înfiat un unchi. Dar cît de rea este mătușa cu el ! Și cît de blîndă era mama !

Copiii se îndepărtează agale. Au părăsit ulicioara cu gîndul să alerge puțin pe strada mare

Tot fugind, unul dintre ei s-a pomenit la pământ Ceilalați s-au grăbit să-l ridice, ciripind în jurul lui ca un stol de vrăbii. Când s-a ridicat, avea fața posomorită și lacrimile îi picurau pe obraji. Dar și-a adus deodată aminte că sînt într-o zi de sărbătoare și nu trebuie să plîngă ; ba, dimpotrivă, trebuie să fie vesel și zîmbitor. Nici n-a apucat bine să uite de căzătură și de dureri și s-a pomenit în urma grupului, mergînd după ei. Orfanul, însă, nu poate uita de acele tristeți ucigătoare care îl apasă și fac să se veștejească toată vioiciunea lui de copil.

Grupul de băieți a părăsit apoi strada mare, îndreptîndu-se spre ulicioară, făcînd larmă mare și fredonînd cîntece. Când au ajuns sub copacul cel rămuros, unul din ei le-a strigat :

— De ce ne-am îndepărtat de strada mare, pe acolo trec fel de fel de vînzători. Haideți mai bine să ne întoarcem.

Au pornit să alerge care mai de care mai repede, umplînd cu larma lor văzduhul.



La acea oră trecea pe strada mare „faetonul“. Pe capră stătea vizitiul, un tînăr îndesat a cărui înfățișare părea alcătuită numai din muchii și colțuri. Întregul său trup părea un cub pe care se sprijinea capul în patru colțuri, iar fața era și ea un pătrat perfect. Își plesnea calul cu biciul și fredona o melodie populară : „O păsărică brună, micuță m-a vrăjit...“

Cînd a ajuns în dreptul palatului, i-a adresat eunucului un salut cu glas răsunător. Eunucul abia

a schițat un răspuns din vârful buzelor, nemulțumit și căinând parcă „decăderea morală a oamenilor de rînd“.

Copiii s-au întors iar în ulicioara care era cel mai bun refugiu pentru joaca lor. Fiecare avea acum cîte un fluieraș cumpărat de la unul din vînzătorii ambulanți. Cu toții au început să cînte din fluier și muzica asta, cu toate dezacordurile, avea ceva plăcut și vesel care aducea în suflete liniște.

Pe orfan, cîntecul băieților l-a întristat. S-a apropiat de grupul care dansa și în cele din urmă s-a alăturat și el dansului lor. Dar iată că cel mai mare dintre băieți a privit deodată spre orfan și l-a întrebat dîndu-și importanță :

— Ei, Ali, unde-ți sînt hainele noi ?

Orfanul nu i-a răspuns. Ceilalți au izbucnit în rîs. Apoi, un altul l-a apostrofat :

— Și fluierașul unde ți-e, prietene ?

Un al treilea a intervenit și el :

— Ajunge cu atîta dans. Să cîntăm cu toții din fluierașe și să danseze cel care n-are fluier.

Orfanul însă continua să se legene încolo și încoace neluînd în seamă propunerea ; de parcă nu era adresată lui.

Tocmai atunci și-a făcut apariția, pășind agale un domn scund cu o barbă stufoasă. Își tot netezea barba cu mîna stîngă, iar în dreapta avea un șirag de mătănii. Vestea sosirii lui s-a împrăștiat repede. Eunucul i-a sărutat mîna și ceilalți i-au sărutat poalele giubelei ; aceasta pentru că bătrînul era conducătorul sectei *nakşabandiya*, o sectă care-i obligă pe credincioșii ei să preamărească numele „Celui de sus“ la fiecare zece minute. Înte-

meietorul acestei secte, *șeihul*¹ cel vechi, murise cu cinci ani în urmă, după ce evlavia și credința au sădit în inima lui numele lui Allah cel mare, și asta a făcut ca secta lui să poarte numele de *nakşabandiya*, cea care sădește evlavia în suflete.

Apoi a trecut pe stradă negustorul de dulciuri și copiii s-au grăbit cu toții spre el. În urma lor a alergat și orfanul. Unul dintre băieți i-a întins o prăjitură îndemnându-l :

— Hai, ia-o !

Ali a dat din cap în semn de refuz. Atunci băiatul s-a supărat aruncînd prăjitura în praf. Orfanul a ridicat-o și a întins-o unui ciine flămînd care se ținea după el dînd din coadă. Pe fața lui Ali s-au ivit umbrele tristeții : cît era de singur în mijlocul atîtor copii ! Băiatul care-i dăduse prăjitura mergea înainte legănîndu-se, cu un aer jignit.

Întîmplător, unul dintre copii l-a zărit pe Mahmud „bătăușul“. S-au repezit cu toții spre el strigînd cît îi ținea gura :

— A venit Mahmud, a sosit Mahmud al șaptelea !

Se agitau și băteau din palme, în timp ce Mahmud rîdea satisfăcut. Doar el era „bătăușul“ uliței lor. Mergea agale, îngîmfat, învîrtindu-și bățul în aer ca pe o sabie. Corpul său vînjos și mușchii puternici făceau să aibă partea lui în toate scandalurile, după cum îi aduceau întotdeauna și victoria. Era vestit printre ceilalți bătăuși ai cartierului și toată lumea îi spunea „Mahmud al șaptelea“.

¹ Cuvîntul *șeih*, intrat în limba română și sub forma de „*șeic*“, are multiple sensuri, derivate de la acela de „bătrîn“ : cap de familie, conducător de trib, om care a studiat *Coranul*, conducător religios, învățător, profesor la o instituție de învățămînt religios.

Eunucul l-a examinat cu atenție, exprimându-și dezaprobarea și nemulțumirea prin priviri. Mahmud a răspuns prin hohote de ris ce atrăgeau atenția trecătorilor. Eunucul a scuipat într-o parte, asta fiind cel mai mare efort pe care credea că merită să-l facă pentru a-l umili pe Mahmud.

Apoi unul dintre băieți le-a strigat :

— Haideți să ne luptăm, cred că e cel mai bun lucru pe care-l avem de făcut. Cine-și învinge adversarul îi ia fluierul ca răsplată pentru puterea și curajul său.

Altul a propus :

- Mahmud al șaptelea să ne fie arbitru !
- Desigur, desigur, a încuviințat Mahmud.
- Dar Ali orfanul nu are fluier, a obiectat altcineva.

Băiatul care-i oferise lui Ali prăjitura a sărit ;

— Mă voi lupta eu cu Ali, și dacă voi fi înfrânt, am să-i dau fluierul meu, iar dacă-l voi învinge, atunci am să-l pălmuiesc în fața tuturor.

Copiii l-au aprobat bătînd din palme.

Ali și-a suflecă mincile cu un aer îmbufnat. Cînd trupurile celor doi s-au înlănțuit, a apărut pe fețele lor o expresie ciudată. Unul își apăra fluierașul, celălalt se bătea pentru că onoarea lui era în joc. Doar știm cu toții că între onoare și fluier, deosebirea este foarte mare. Ali a reușit să-și învingă tovarășul, l-a trîntit la pămînt, ținîndu-l de guler. După ce băieții i-au despărțit, Ali i-a întrebat cu capul sus :

— Și acum, unde-i fluierașul ?

— Dă-i fluierașul, a ordonat Mahmud al șaptelea celui învins, întorcînd spatele grupului de copii.

Cel învins a scos fluierul din buzunar și după ce a ezitat, a întins mîna către adversarul său.

Ali l-a luat repede, nerăbdător, ca un însetat, și dintr-o dată parcă toată lumea a devenit a lui.

Dar imediat copiii au izbucnit într-un hohot de râs batjocoritor. Și cum să nu rîdă de el, dacă a îndrăznit să cînte cu un fluier care nu era al lui, pe care nu-l cumpărase cu banii lui ?

Ali le-a aruncat fluierul în față și s-a îndepărtat încet. În urma lui continua să audă larma și hohotele de râs ale copiilor. Nici unul nu s-a gîndit să-l urmărească. Orfanul a mers încet pînă la copacul cel rămuros. S-a oprit pentru o clipă, parcă gîndindu-se la ceva anume, apoi s-a așezat la umbra copacului rezemîndu-se de trunchiul lui. Și tot privind în dreapta și în stînga, străduța i-a părut pustie și tot pustiu își simțea și sufletul.

Și-a sprijinit capul în mîini și a continuat să plîngă încet, înăbușindu-și suspinele. Din strada cea mare răzbătea cîntecul și larma cetei de copii.

★

După un timp, cînd și-a venit în fire, a observat lîngă el un cîine. Eră cîinele căruia îi dăduse prăjitura.

Traducere de
Mioara Dobrișan

MAHMUD TEIMUR

Este maestrul recunoscut al nuvelei arabe. S-a născut la Cairo în anul 1894. Se formează în același mediu intelectual pe care l-a cunoscut fratele său Muhammad. În copilărie este și el pasionat de citit și vădește înclinații spre literatură. Aria lecturilor sale cuprinde, ca și în cazul lui Muhammad, alături de scriitori arabi ca Djubran sau Al-Manfaluti, opere traduse din literaturile europene, mai ales franceză și rusă. Din cauza unei boli a fost nevoit să-și întrerupă studiile începute la Școala superioară agricolă din Paris și să revină în țară.

A început prin a scrie versuri, iar după moartea fratelui său se proclamă discipol și continuator al lui, cultivând nuvela realistă. Culegerea de nuvele *Șeih Djumaa și alte povestiri*, apărută în anul 1925, a fost apreciată de critica din Cairo ca un eveniment decisiv în dezvoltarea nuvelei egiptene. În prefața culegerii, scriitorul a făcut o serie de referiri la nuvelă și locul ei în literatură, la realism și la necesitatea nuvelei realiste. În același an i-a apărut o a doua culegere de nuvele, *Șeih Mutawalli și alte povestiri*. Ceea ce caracterizează nuvelele din aceste două prime culegeri este umanismul

cald cu care îi prezintă pe eroii săi luați din diverse medii sociale (felahi, funcționari, mic-burghezi). Prin realismul lor amintesc de sursele la care s-a format scriitorul: Maupassant, Cehov, Turgheniev, Muhammad Teimur. Notele sentimentale care apar în unele nuvele din această etapă vor dispărea treptat în creația ulterioară a scriitorului.

În prefața la culegerea următoare — *Şeih Saiyd al-Abit și alte povestiri* — autorul se referă la eforturile făcute de Al-Muwaylihi, Haykal și fratele său Muhammad pentru a încetățeni nuvela în literatura arabă. Tot aici el își declară intenția de a-l continua pe fratele său în ceea ce privește zugrăvirea personalității egiptene, a atmosferei specifice satului și orașului egiptean.

Cei doi ani petrecuți în Franța și Elveția îi permit scriitorului un contact direct cu literaturile europene, mai ales franceză și rusă, și aceasta se va răsfringe în mod pozitiv asupra operei sale, concepția despre nuvelă și mijloacele realizării ei devenindu-i mai clară.

Reluându-și activitatea literară, va publica în anii următori aproape douăzeci de culegeri de nuvele și povestiri mai lungi — tablouri ale unor stări sociale și psihologice care uneori depășesc cadrul național și abordează probleme general-umane, cum ar fi aceea a binelui, a împlinirii, a frumosului din natură și artă. Printre cele mai reușite culegeri se cuvin menționate: *Scris în frunte, La mulți ani!, Buze groase, Binefacere pentru Allah*.

Mahmud Teimur poate fi considerat adevăratul întemeietor al nuvelei arabe. Mai mult, el nu numai că a făcut școală în literatura arabă din Egipt și din celelalte țări, dar a ridicat nuvela arabă la nivelul celei europene. Multe din nuvelele sale au fost traduse în aproape toate limbile Europei.

Mahmud Teimur nu aparține unui anumit curent. Nota dominantă a creației sale îl atestă drept un realist, dar

alături de ea întâlnim și note sentimentalistă, simboliste, impresioniste sau imagiste. Creația sa reflectă în mare măsură, dată fiind amploarea și întinderea ei în timp, influențele ce s-au exercitat asupra literaturii arabe.

În perioada 1930—1940 se observă o îndepărtare a scriitorului de realitățile egiptene. Operele sale din acești ani își plasează acțiunea fie în alte țări (*În dumbrava dragostei*), fie în istoria Egiptului vechi faraonic (*S-a întimplat demult, În întunericul nopții*). Evadarea din realitatea contemporană constituie atât o modalitate de protest împotriva regimului reacționar din Egipt cât și un răspuns dat chemării la „egiptenizare” întreprinsă de Partidul Naționalist. Fenomenul este mai larg, cuprinzând și alți scriitori egipteni din vremea aceea.

Acestei perioade îi aparține și povestirea mai lungă *Chemarea necunoscutului* (1939) în care se simte influența puternică a simbolismului și romantismului. Tot simboliste sînt și alte două povestiri lungi *Fiica diavolului* (1944) și *Cleopatra în Han al-Halili* (1946).

Lucrarea sa cea mai importantă din perioada postbelică este romanul *Selwa în bătaia vîntului* (1947).

Revoluția din 1952 marchează o cotitură în concepția sa despre viață și despre menirea scriitorului. Dacă în 1947 el afirma că doctrinele sociale nu trebuie să influențeze creația scriitorilor, căci în acest fel ei și-ar pierde libertatea de a gândi, în anul 1957, la cel de-al III-lea Congres al scriitorilor arabi, el se declară adept al angajării, afirmînd că „perioadele de dezvoltare a vieții literare sînt legate de curentele politice progresiste. Literatura influențează politica și este supusă influenței politicii.” El a încercat în anii de după revoluție să zugrăvească aspectele noi care apar în viața Egiptului, dar faptul că nu a luat parte activ la aceste evenimente sau nu le-a cunoscut nemijlocit s-a repercutat negativ asupra realizării artistice a operelor sale din această perioadă. Psihologia eroilor din povestirea *Revoluționarii*,

care a dat și titlul unei culegeri apărută în 1955, nu este psihologia revoluționarilor. Povestirea oferă foarte puține detalii vii, de natură să servească descrierii eroilor. Nuvelele din această culegere suferă de oarecare retoricism. Orientarea lui Teimur către descrierea luptei național-sociale este în orice caz o dovadă a angajării sale și a ancorării în realitățile cotidiene.

Mahmud Teimur este și autor de piese de teatru, unele din ele cu subiecte inspirate din istoria arabilor (*Ibn Gala*, *Veșnica Evă*, *Astăzi este ziua vinului*). Atât acestea cât și *Mai viclean decît diavolul* și *Adăpostul nr. 13* excelează în analize psihologice, înfățișează lupta dintre instinct și rațiune, dintre bine și rău.

Mahmud Teimur este însă în primul rînd un nuvelist și aici se manifestă din plin talentul său literar. Încă din deceniul al patrulea al secolului nostru încep să-i apară discipoli (Zu-n-Nun Aiyub și Abd al-Magid Lutfi în Irak, Selma Saig în Liban etc.) și într-un fel sau altul îi este datorare evoluția nuvelei din toate țările arabe. Ca nuvelist, el este „clasicul favorit și universal recunoscut al literaturii contemporane din țara sa” (Gaston Wiet); critica arabă l-a numit „emirul nuvelei arabe”, iar Academia de limbă din Cairo îl numără printre membrii ei.

CĂLĂTORUL

Muhammad-Bek Nagi își are casa pe lîngă Universitatea musulmană Al-Azhar¹. Locuiește împreună cu mamă-sa, cu dădaca și cîteva slugi cre-

¹ Moschee din orașul Cairo, construită între anii 970—972, cu o școală religioasă care a rămas pînă în zilele noastre principalul centru de învățămînt religios musulman.

dincioase ale familiei. Venitul lui lunar se ridică la o sută de guinei, asigurându-i o viață îmbelșugată de care nu se poate plînge deloc. A împlinit vîrsta de patruzeci și opt de ani și poartă o barbă neagră, înspicată, pe ici, pe colo, de fire albe. Are veșnic o redingotă neagră sau de altă culoare și un fes larg și scund. A studiat la diferite școli primare și cu profesori particulari, însă n-a primit nici un fel de diplomă de studii. Pe urmă a frecventat cursurile cîtorva secții de la Al-Azhar, dar nu s-a ales cu mare lucru. Cînd a văzut că se apropie de patruzeci de ani și că știința nu s-a prins de el, s-a apucat să studieze teologia cu șeihul Mabruk al-Hizami, un învățat pensionar, care-i predă dreptul, monoteismul și dogmele la domiciliu în schimbul unei sume neînsemnate. Cu toată sîrguința depusă în însușirea lecțiilor maestrului său, Nagi-Bek nici de data aceasta n-a învățat nimic nou, fiind prea greu de cap. Cînd însă obținu de la prietenii și partizanii săi titlul de „învățat“, se bucură cît putu. Singurul lucru în care excela era pasiunea lui pentru cititul istorisirilor despre călătorii și al cărților antice despre expediții. Strînsese în dulapul lui de acasă o sumedenie de astfel de cărți, printre care unele prețioase, iar altele de nimic. Deseori se ducea la Al-Azhar să-i viziteze pe prietenii lui învățați, cum zicea el. În fiecare zi, după-amiaza, trecea pe la o librărie prăpădită de lîngă Al-Azhar, al cărui stăpîn era un azharit care nu-și putuse termina studiile. Timpul cel mai plăcut din viața lui era poate cel petrecut în această librărie.

Librăria aceasta era o încăpere șubredă și igrasioasă. Locul scaunelor îl ținea o bancă de lemn lungă, lipită de perete, învelită cu o bucată de covor, fără culoare și fără formă. Pe rafturi de

lemn, acoperite cu un strat gros de praf, erau puse în dezordine toate cărțile de vânzare, manuscrise și tipărituri la un loc, cele mai importante fiind acelea de care aveau nevoie studenții azharioti.

Nagi-Bek venea la librărie și intra falnic, plin de importanță. Șeihul Selam, stăpînul, se ridica, venea de-i săruta mîna, apoi îl poftea, plin de respect, în timp ce ștergea cu o batistă roșie bucata de covor fără culoare și fără formă.

— Binevoiți să vă așezați, domnule maestru.

Nagi-Bek stă jos, apoi întreba :

— Sănătos, o, Șeih Selam ? Cu voia lui Allah...

Iar Șeihul Selam îi răspundea, zîbind mulțumit :

— Laudă lui Allah pentru toate.

Nagi-Bek se mișca puțin pe bancă, apoi spunea :

— Te rog, poruncește să ni se aducă o ceașcă cu cafea amară și un pahar cu apă rece.

Șeihul Selam alergia să comande ce ceruse prințul. Oricît s-ar fi schimbat vremea, că era frig sau cald, cererea lui Nagi-Bek era neschimbată de cinci ani de zile. El ținea morțiș ca apa să fie rece și cafeaua amară. Atunci însă cînd i se aducea ce ceruse, nu căta dacă apa e de la gheață sau nu, iar cafeaua cu zahăr sau fără. Principalul era să ceară, în fiecare zi, cu voce neschimbată, același lucru. Urma cealaltă cerere, nedespărțită de prima. Nagi-Bek spunea dregîndu-și glasul :

— Cărțile tale, o, Șeih Selam.

Șeihul Selam îi aducea din raftul de alături trei cărți care nu se schimbau și nu se înlocuiau cu altele. Acestea erau *O mie și una de nopți*, *Călătoria lui Ibn Battuta* și *Minunile Indiei*. Nagi-Bek lua cărțile și le așeza alături, după aceea își scotea sandalele și-și strîngea picioarele sub

el. Apoi se cufunda în cititul cărților, și-n timp ce sorbea din cafea și din apă, murmură din când în când :

— Lucruri uimitoare... Cuvinte frumoase...

Cîteva studenți azhariti, care treceau pe alături, strigau *salam aleicum* către șeihul Selam. Nagi-Bek le răspundea din librărie ca și cînd el ar fi fost cel salutat.

Pe la librărie mai trecea din cînd în cînd șeihul Al-Bistauisi-copistul. Purta giubea, caftan și fes. Ochii lui fără gene, totdeauna roșii, mîinile care îi tremurau într-una, cu toate că nu trecuse de 45 de ani și îmbrăcămintea slinoasă produceau o impresie respingătoare. Era totuși amabil, jovial, folosea cuvinte alese. Cu pretenții de om instruit, cînd vorbea era de o ignoranță crasă. Nagi-Bek îi încredința deseori copierea unor cărți de călătorii, din Biblioteca Publică și din alte colecții. După ce intra, se pleca în fața prințului și-i săruta mîna, apoi se așeza la celălalt capăt al băncii, plin de bunăvoință și de demnitate în același timp. Incepea să vorbească mai întîi despre timp, despre politică și despre moravuri. După ce termina cu acestea, îi comunica prințului că a dat peste o carte, în manuscris, despre minunile insulelor Oceanului Indian, ilustrată cu poze mari, colorate și că nu costă decît 500 de piaștri. Prințul holba ochii la șeihul Al-Bistauisi-copistul și mormăia :

— Dar 500 de piaștri nu e deloc o sumă mică.

Al-Bistauisi răspundea, ștergîndu-și ochii cu o batistă ruptă și murdară :

— Atît a cerut stăpînul, dar noi o să putem coborî prețul la jumătate.

— Principalul e să văd cartea.

— Am s-o aduc excelenței-voastre mâine, cu voia lui Allah.

Prințul se întorcea din nou la istoria lui Sindbad. Marinarul pe care o citise de peste cincizeci de ori pînă o învățase aproape pe de rost. Apoi murmură, citind, cuvintele :

— Lucruri uimitoare... cuvinte frumoase...

Al-Bistauisi-copistul răspundea, repetînd vorbele prințului :

— Bineînțeles că sînt lucruri uimitoare și cuvinte frumoase.

Nagi-Bek se uita la el și spunea oftînd :

— O, dac-aș putea să fac o călătorie în Oceanul Indian, să văd India, Persida și insulele mărilor, acele insule pe care n-a mai călcat pînă acum picior de om după călătorii musulmani vestiți...

— Vrei să pleci în călătorie, domnule Bek¹ ?

— Un singur lucru mă-mpiedică, șeih Bistauisi. Mama mea este bătrînă... Nu pot s-o părăsesc...

— Dar dacă ați putea, într-o anume situație, ați dori să călătoriți în Oceanul Indian ?

— Desigur. Mă voi duce acolo unde se duceau călătorii arabi musulmani în vechime. Acolo sînt insule pline de bogății nedescoperite pînă azi de nici un străin. Vreau să explorez aceste locuri necunoscute, pe urmă să trec prin India și Persida să văd minunile tănuite acolo.

— Allah să-ți ajute. E o operă măreață care o să-ți înscrie pe veci numele în analele istoriei.

— Totuși nu pot, Șeih Bistauisi, să-mi părăsesc mama. E bătrînă și mi-e foarte greu să mă despart de ea.

După aceasta începea să citească din nou a treia călătorie din istoria lui Sindbad.

¹ Bek — prinț, bei (cuvînt turcesc).

Trecea zi după zi și lună după lună, dar Nagi-Bek nu-și schimba programul. În fiecare zi după-amiază se ducea la librăria șeihului Selam să schimbe aceleași cuvinte și să ceară să i se aducă o ceașcă cu cafea amară și un pahar cu apă de la gheață. Apoi își lua cele trei cărți cunoscute.

Soarta, care nu iartă, o lovi însă pe neașteptate pe bătrîna lui mamă. Allah o luă la sînul lui în cel de-al optzecișioptulea an al vieții. În programul lui Nagi-Bek apărură o schimbare : unele zile și le petrecea acasă, altele la cimitir. După funeralii, ziarele apărură pline de vești despre răposată, de biografia ei presărată cu o mulțime de fapte bune și de descrierea procesiunii impresionante la care participaseră cei mai mari oameni din Egipt și învățații cei mai iluștri. Nagi-Bek ținu doliu după mama lui și fața-i idioată căpătă o expresie de tristețe și de melancolie. La șase luni după moartea mamei, Nagi-Bek se duse la librărie, ca de obicei, intră cu demnitatea-i cunoscută și-l salută pe șeihul Selam ca și înainte :

— Sănătos, șeih Selam ? Cu voia lui Allah, bine ?

După formula obișnuită, luă loc pe banca acoperită cu un covor vechi, iar șeihul Selam îi aduse cele trei tomuri, conform obiceiului vechi de cinci ani și jumătate. Începu să citească istoria lui Sindbad Marinarul, și pe cînd citea cu poftă intră șeihul Al-Bistausi. După ce acesta îi sărută mîna, după conversația despre timp și despre politică și după informațiile privitoare la cărțile rare despre călătorii, Nagi-Bek tuși vreo cinci minute, apoi se mișcă într-un mod straniu, pe bancă, parcă pentru a se așeza mai bine și a-și încorda voința. Apoi spuse :

— O, prieteni, vă anunț cu tristețe despre plecarea mea.

Cei doi bărbați se holbară uimiți și-l întrebară într-un glas :

— Plecarea excelenței-voastre ? !...

Această uimire mări și mai mult vanitatea, hotărîrea și voința lui Nagi-Bek, așa că răspunse :

— M-am hotărît să fac o călătorie importantă în țara Persidei și a Indiei și în insulele Oceanului Indian. .

Șeihul Al-Bistauisi se apropie ștergîndu-și ochii roșii, fără gene, cu mîna mînjită de cerneală și-l întrebă :

— E ultimul cuvînt al excelenței-sale Bek-ului, sau e numai hotărîrea...

De supărare, Bek-ului i se umflară vinele de la gît. Scoase, furios, o hîrtie oficială, din geantă, și i-o arată :

— Uită-te. Nu e ăsta pașaport ?

Și după cîteva clipe adăugă :

— Mîine mă duc să-mi iau rămas-bun de la maestrul învățat șeih Mabruk al-Hizami. Poi-mîine voi fi în portul Suez.

Șeihul Selam îl întrebă, cu fața acoperită de o tristețe prefăcută :

— În Suez o să zăboviți mai multe zile ?

— Da, am să stau o săptămînă ca să rezolv unele probleme legate de călătorie. Am aflat că acel vestit șeih preaînvățat Kamil, care locuiește în Suez, are o carte importantă cu descrierea drumurilor pe uscat și pe mare din țara Persidei și a Indiei și a insulelor mărilor, și am hotărît s-o împrumut ca s-o citesc și să mă folosesc de ea.

Șeihul Al-Bistauisi se apropie din nou, ștergîndu-și mereu ochii cu mîna mînjită de cerneală și spuse umilit :

— Nu ne întrista cu despărțirea, *sidi*¹. Jur pe Allah că mi s-a umplut inima de dor și jale. Întorcere grabnică, cu voia lui Allah.

Nagi-Bek se umflă în pene și spuse :

— Călătoria mea va ține optsprezece luni.

★

A doua zi, Nagi-Bek se duse să-și ia rămas bun de la maestrul învățat șeih Mabruk Al-Hizami. Între maestru și discipol avu loc o întâlnire mișcătoare la care Nagi-Bek primi ultima lecție de sfaturi, îndrumări și binecuvântare.

★

La patru zile după acest eveniment, șeihul Bistauisi se duse la librăria șeihului Selam. Mare-i fu mirarea când îl văzu în colțul cunoscut pe Nagi-Bek, cu picioarele încrucișate ca de obicei și cu cele trei tomuri știute lângă el, sorbind când din ceașca de cafea neagră, când din paharul cu apă rece. Intră în librărie, și cu mirarea pe față se adresă lui Nagi-Bek :

— Credeam că acum excelența-voastră se găsește la Suez.

Nagi-Bek îi aruncă o privire scurtă, plictisită și-i răspunse :

— Mi-am amînat călătoria cu două săptămîni din motive familiale. Peste două săptămîni însă voi fi pe bordul vaporului „Asia“ al societății de navigație anglo-orientale.

¹ *Sidi* (literar *sayyidi*), „domnul meu“. Frecvent apare și în forma *sidna*, „domnul nostru“, avînd sensul de „învățător“, conducător al unei moschei etc.

După zece zile de la această întâlnire, în paginile dedicate evenimentelor interne, ziarele cotidiene publicau această știre :

„VINT PRIELNIC, O, CĂLĂTORULE CELEBRU !

În curînd, excelența-sa, marele învățat, explorator și călător Muhammad-Bek Nagi Abd Allah, capul familiei Abd Allah, cunoscută prin activitatea și cultura ei și prin pasiunea pentru călătorii, va pleca spre meleagurile indiene, persane și ale insulelor Oceanului, ca să le exploreze toate colțișoarele. Îi urăm întoarcere grabnică distinsului călător și-l felicităm pentru datele bogate culese din această călătorie pe care o socotim unică în felul ei. Atragem atenția egiptenilor să urmeze exemplul întreprinderii nobile și utile a Bekului.“

Vaporul „Asia“ ridică ancora din portul Suez la 14 ale lunii mai 1920, îndreptîndu-se spre India.

Trecură trei luni după aceasta și într-un colț al librăriei șeihului Selam azharitul ședea cu picioarele încrucișate Nagi-Bek și citea istoria lui Sindbad Marinarul, mormăind din cînd în cînd :

— Lucruri uimitoare, cuvinte frumoase.

Alături, șeihul Al-Bistauisi își freca ochii, repetînd fără rost cuvintele Bekului. După cîteva clipe, Nagi-Bek își ridică ochii din carte, spunînd :

— O, dac-aș putea să fac o călătorie în Oceanul Indian, să vizitez India, Persida și insulele mărilor.

Iar șeihul Al-Bistauisi îi răspunse :

— Bine, dar acum trei luni excelența-voastră era în pragul acestei călătorii, pe urmă s-a răzgîndit și a renunțat.

Și Nagi-Bek oftă din nou :

— Oh, un singur lucru mă împiedica înainte, mama mea, o, șeih Bistauisi. Bătrîna mea mamă, care n-ar fi putut să îndure această despărțire. Acum însă...

Tăcu, apoi începu să se bilbîie și, în sfîrșit, cu mare greutate putu să bilbîie :

— Acum — treburi multe... Despărțirea de prieteni... Cu arende... Treburi multe... multe de tot... Pămîntul e într-o situație încurcată, ferma la fel. Moșiile au nevoie de îngrășămintă. Și multe altele...

După o scurtă tăcere se aprinse :

— Totuși, neapărat am să fac această călătorie. Neapărat am să plec în insulele mărilor și-n țara Persidei și-a Indiei. Neapărat am să cercetez aceste pămînturi necunoscute, pline de comori, și asta o să fie în curînd, cu voia lui Allah.

Traducere de
Ilie T. Bădicuț

PĂPUȘA DE BUMBAC

La începutul tinereții mele demult apuse, mergeam deseori la țară căutînd desfătare în aceea viață de liniște, lipsită de griji.

Cît de frumoasă era, în zilele acelea, viața la țară ! Găseai în ea liniște și siguranță, iar în atmosfera ei plutea încă spiritul purității și al păcii.

Cît de frumoasă era viața aceea de ieri față de neliniștea și nesiguranța de azi, față de teama de

nenorociri, de teama că acest război, al cărui jar topește sufletele, se va preschimba într-un război a cărui flacără va topi nervii.

Lucrurile care-mi plăceau la țară erau numeroase, dar cel mai mult îmi plăceau serile liniștite, pe care le petreceam pe terasa așternută cu rogojini, a vechii noastre case, din apropierea grădinii.

Mă obișnuisem ca în serile acelea să-l am alături de mine pe bătrînul grădinar și să ascult mica povestire pe care o știa.

O poveste extrem de naivă, pe care-i plăcea s-o repete, la fel cum mie îmi plăcea s-o ascult fără a mă plictisi.

Era mereu aceeași : și începutul, și cuprinsul, și sfîrșitul. Nu adăuga și nu omitea niciodată nimic.

De cîte ori n-am ascultat-o !

În fața mea se aflau tufișuri de portocali și lămii care creșteau fără nici o îngrijire, în afară de ceea ce putea face acest bătrîn împovărat de ani.

Niște tufișuri dese printre care cu greu ți-ai fi putut croi drum și care te făceau să te întrebi : cum o fi reușind apa să se strecoare printre ele ?

Și cîtă asemănare între grădina aceasta sălbatică și viața primitivă pe care o ducea bătrînul gîrbov !

Așadar, nu e de mirare că bătrînul rămînea credincios poveștii sale obișnuite. Doar ea reprezenta o pîrtică din el și din grădina sa. Din aceste trei elemente se alcătua viața și armonia acestui loc — armonia aceea muzicală care dacă și-ar fi pierdut un element al ritmului, și-ar fi pierdut tot farmecul și notele ei ar fi sunat fals.

Orice aș uita, n-am să uit însă niciodată locul din fața mea pe care bătrînul ședea turcește, cu o tabachere de tutun lîngă el, prin care își plimba

din cînd în cînd degetele. Parcă-l văd sfîrșind de răsucit o țigară și scoțînd încet, pe nas, fumul pe care apoi îl urmărea cum se pierde în rotocoale, prin aer. Și începea să vorbească :

— Ce-o să auziți de la mine, nu e o poveste din alea de care-i plină lumea. E o părticică dintr-o viață... Viața unei fete... sau viața unei păpuși, zi-i cum vrei. Indiferent cum o vei numi, ea e povestea unei fete care toată viața a rămas fecioară.

Nu era de fel din satul acesta, ci de undeva, de departe, dintr-un loc la care ajungi călare în cîteva ceasuri.

Toată lumea zicea că locul ei de baștină ar fi Kafar as-Samman. Acolo a făcut primii pași și tot acolo și-a și sfîrșit viața. Era unica ei lume în acest univers necuprins. Deși era atît de mic satul acela, pentru ea părea foarte mare și avea impresia că-i oferă toate speranțele care ar putea s-o facă fericită.

Nu-i era necunoscut nici un colțișor din el. Nici cele două ulițe înguste ale sale, pe care le parcurgea ducîndu-se înapoi și încolo. Nici colibeile lui înghesuite, acoperite cu ierburi. Nici bătrînica aceea înfocolită, încovoiată peste coșul rupt în care se aflau niște resturi de dulciuri pe care le vindea pe un preț de nimic.

În schimb, ceea ce se întindea dincolo de această lume, îi era complet neștiut, în afară de ce auzea din gura celor mari cînd se porneau la vorbă.

Raihana era singurul copil la părinți. Era comora unică ce le rămăsese din grămada de copii pe care i-au avut și pe care soarta li-i răpise. Deci nu e de mirare că țineau foarte mult la ea, înconjurînd-o cu o grijă deosebită și creîndu-i o viață lipsită de orice necazuri.

Nimeni n-ar fi putut s-o vadă pe Raihana și să n-o țină minte. Era mărunțică, așa de mititică, încît un vînt mai tăricel ar fi putut s-o poarte pe aripile sale, întocmai cum duce frunzele pe care le smulge de pe crengi.

Cînd a împlinit zece ani, părinții au închis-o în casă și acestei case fata nu i-a mai trecut pragul. La cincisprezece ani i s-a vorbit de măritiș.

A ajuns la vîrsta măritișului, dar rămăsese tot copilă, păstrînd încă toate trăsăturile acestei vîrste : felul de a vorbi, fața strălucînd de nevinovăție și naivitate, mișcările sprintene, semănînd cu cele ale unei micuțe gazele.

A rămas atît de copilă, că nu și-a părăsit nici măcar păpușa de bumbac pe care i-o cususe mai-că-sa cîndva, cu prilejul unei sărbători... Păpușa aceasta devenise prietena ei intimă : trăiau în deplină înțelegere, își făceau confidențe, erau mulțumite de viața lor, ascunzîndu-se de lumea zgomoasă.

Cel care o vedea pe Raihana și vedea și păpușa de bumbac observa asemănări izbitoare între ele. Raihana însăși știa lucrul acesta și se bucura, iubind-o și mai mult pe prietena ei credincioasă. O alinta, o gătea, iar apoi se apleca asupra unui ciob de oglindă comparîndu-și trăsăturile cu cele ale păpușii de bumbac. Izbucnea într-un rîs cristalin străbătut de o bucurie curată.

Ce asemănare ciudată !

Năsucul acela al păpușii de bumbac aducînd cu un fruct de *nabka*¹ e leit năsucul Raihanei. Iar ochii mari și negri sînt chiar ochii ei. Și ce deosebire există între genele bogate ale păpușii și genele fetei ?

¹ Plantă specific mediteraneeană care face niște fructe mici și roșii (*Zizyphus spina christi*).

Raihana păstra pentru păpușa ei cel mai de cinste loc din casă. Când i-au adus lada de zestre, în ea a așezat înainte de orice, la cel mai de cinste loc, păpușa.

O ladă ce strălucea prin coloritul și desenele sale. Când într-o zi a fost adusă în casă însoțită de chiuituri de veselie, fata a priceput că a fost pețită și că de-acum e mireasă.

— În lada aceasta, Raihana, punem zestrea. Fii cu mare băgare de seamă, i-a zis mamă-sa pe un ton plin de duioșie.

Fata a întâmpinat aceste cuvinte cu o teamă în care se ascundea cea mai mare bucurie.

Nu-și dădea seama ce-o face să se teamă ! Și nici ce-i provoca această bucurie fără margini !

Deodată a fost cuprinsă de sentimente cu care era obișnuită, dar al căror motiv nu-l cunoștea.

Concluzia la care a ajuns a fost că orice fată, în pragul nunții, trebuie să se bucure și că bucuria ei trebuie să fie acoperită de un văl de timiditate. Trebuia să se poarte ca toate semenele ei.

Raihana vedea cum, zi de zi, lada de zestre se umplea cu noi lucruri și trebuia să-și mute dintr-o parte în alta păpușa de bumbac, ca să-i rămână și ei loc.

Petrecea multă vreme în fața lăzii aranjînd culcușul păpușii ; alegea, dintre lucrurile de nuntă, o pernă, își îmbrăca păpușa în vestminte noi și așternea peste ea o plapumă.

De ce să fie Raihana zgîrcită și neatentă cu păpușa ei de bumbac ? Doar între ele există o înruditare și o apropiere care le contopește într-o singură ființă.

Oare Raihana nu e însăși păpușa ?

Iar cînd părinții plecau de acasă și se plictisea de singurătate, alerga la ladă, trezea păpușa și începea să i se destăinuie, ascultînd apoi sfaturile și cuvintele pe care aceasta i le spunea.

Tatăl ei, de fiecare dată cînd puneă cîte un lucru nou în ladă, arunca și spre păpușa de bumbac cîte o privire, după care se uita cu duioșie la fiică-sa și o bătea, cu blîndețe, pe umăr.

Mama începu să caute prilej pentru a-i vorbi Raihanei despre lucruri legate de căsătorie, de viața ei de mîine, de viața în casa dorită. O sfătuia într-una să aibă grijă de soțul ei : să aibă totdeauna ce-i trebuie, să fie atentă ca el să nu fie vreodată nemulțumit.

Iar Raihana asculta aceste sfaturi cu atenția încordată și fără să scoată nici o vorbă.

Și cum termina mama de vorbit și pleca la treburile ei, fata alerga la păpușa de bumbac și-i cerea lămuriri în legătură cu ceea ce-i era neclar în aceste sfaturi. Privea în dreapta și în stînga, iar cînd se convingea că nu mai e nimeni care ar putea s-o vadă și s-o audă, o întreba pe păpușă, în șoaptă, despre soțul așteptat.

Și imediat, păpușa de bumbac se pornea să i-l descrie lăudîndu-l pentru calitățile sale, preamărindu-i frumusețea și bărbăția. Iar Raihana asculta cu inima topindu-i-se de beția celor auzite.

Într-o zi, mama veni la ea și-i șopti la ureche :
— O să vină azi cineva în vizită la tată-tău.

Cine altcineva ar putea să vină decît acela pe care i-l menise Allah să-i fie călăuză și sub aripa căruia va găsi oblăduire și fericire ? El este cel căruia va trebui să-i dăruiască întreaga ei ființă și pe care-l va iubi mult — o iubire nouă și unică, alta decît cea pe care o are pentru părinți.

La urechea fetei ajunse zvonul că soțul nu-i va vedea fața înainte de noaptea nunții și că în timpul logodnei trebuia să existe între ei un zid de nepătruns, un vâl des.

Și totuși, în ziua aceea deosebită din viața ei, Raihana s-a văzut împinsă să îmbrace vestminte noi, să-și pună podoabe și să se parfumeze.

S-a mirat : pentru ce atîta grijă de vreme ce în ziua aceea nu se va întîlni cu soțul ei ?-

A început să zorească timpul simțindu-se stînjinită de așteptare. Arunca priviri prin ferestruica cea mică, urmărind, după umbrele ce se zăreau pe pereți și pe garduri, înaintarea soarelui.

În sfîrșit, a aflat că musafirul așteptat a sosit, fiind însoțit de cîteva rude de-ale sale. S-a grăbit spre terasă și s-a ascuns în colțul unci cămăruțe, însoțită numai de păpușa ei de bumbac.

A rămas în cămăruța aceea tulburată de emoții și, întîmplător, privirea i s-a oprit asupra păpușii de bumbac care-i zîmbea cu șiretenie, voind parcă să-i arate că știe pricina tulburării ei. Raihana, simțindu-se rușinată, și-a întors repede privirea de la ea.

A stat așa o vreme, după care, pe neașteptate, a auzit voci și și-a dat seama că vizita musafirilor s-a terminat și că acum ei pleacă. Și-a simțit picioarele îndreptîndu-se spre o deschizătură din perete care dădea în stradă. Urechea a auzit scîrțîitul ușii celei mari, iar ochiul a zărit pe musafiri părăsind casa.

Și-a închipuit că vede de două ori mai bine decît de obicei și a reușit să distingă clar siluetele.

L-a deosebit dintre toți de la prima vedere... Imposibil ca ochii ei s-o înșele. Fiecare din trăsăturile acestui tînăr îi spunea că el este soțul ei. Nu exista nici pic de îndoială.

O statură înaltă în care se citea tinerețea și bărbăția. Un mers mîndru în care se distingeau vioiciunea și bucuria. Un costum elegant, strălucind prin culoarea sa aprinsă.

Fața însă n-a reușit să, i-o vadă, ci doar i-a întrezărit trăsăturile.

În orice caz, era un tînăr frumos ; o frumusețe de băiat.

A urmărit grupul pînă ce a dispărut după cotitura drumului.

Raihana s-a aplecat asupra păpușii de bumbac strîngînd-o cu pasiune pînă ce a simțit că se înăbușe.

Din ziua aceea, inima fetei a început să bată pentru viitorul ei soț. Silueta acestui tînăr atrăgător și vesel, în hainele lui strălucitoare, îi apărea în fața ochilor, uneori cînd era trează, alteori, în grădina viselor.

Și-a dat seama că viața ei de pînă acum a fost scarbădă — zile goale, că începe să dorească alte zile — pline de bucurie și de fericire, luminate de străluciri amestecate cu melodii de dans.

Vizitele soțului au continuat una după alta ; iubirea Raihanei a devenit și mai aprinsă, iar inima i s-a umplut și mai tare de bucurie și dorință.

Legătura ei cu tînărul acela s-a rezumat doar la privirile aruncate prin deschizătura din zidul de pe terasă, concentrate asupra siluetei înalte și zvelte.

Lada de zestre primea mai departe noi lucruri, iar familia continua să discute despre nuntă : cînd o să fie și cum o să fie.

Dar, fără să știe de ce, Raihana s-a pomenit la un moment dat că discuțiile despre nuntă au în-

cetat. Și o dată cu asta, nici soțul n-a mai venit în vizită așa cum făcea mai înainte...

S-a așternut deodată o tăcere al cărei secret fata nu l-a aflat, iar sufletul i-a fost umbrit de neliniște și tristețe. A alergat la păpușa de bumbac căutînd sprijin pentru starea în care se afla. Dar păpușa n-a putut face altceva decît să privească spre ea, cu ochii mari și negri, înconjurați de gene bogate, plină de tristețe și de mîhnire... Raihana zărea, parcă, în ochii aceia stropi de lacrimi.

De fiecare dată cînd privea în lada de zestre, fata căuta lacomă același lucru pe care îl aștepta — veșmintele de mireasă. Dar vestmîntul acela se lăsa mereu așteptat.

Raihana s-a îngrijorat din cauza încruntării tatălui și a tristeții care pusese stăpînire pe mamă-sa.

S-a hotărît să afle taina care i se ascundea; a început să urmărească mișcările părinților și să tragă cu urechea la tot ce vorbeau. Știa că nu-i cuviincios să procedeze astfel, însă... Tristețea ce cuprinsese casa și taina care învăluia totul deveniseră de nesuportat.

După multă trudă a ajuns la niște lucruri care de la bun început i-au părut a fi cheia secretului. Lucrurile astea au făcut-o însă și mai neliniștită.

Tatăl ei îi reproșa tînărului soț că se băga în toate certurile și scandalurile, încît numele lui ajunsese să fie rostit de toată lumea.

„Să fie oare un păcat că un bărbat se viră în scandaluri și iese victorios?“ se întreba fata. Nu-i asta o dovadă a tinereții și a bărbăției sale? Lucrul ar trebui socotit, dimpotrivă, ca un merit. Ce-o fi vrînd tatăl ei? Un bărbat ca o fată, acoperită de vâl care nu cunoaște decît ascultarea și supunerea?

Îi reproșa, de asemenea, tatăl, că lua parte la serbările din ziua nașterii profetului, că mergea în locurile unde se cînta, că totdeauna era în fruntea grupurilor dansînd și jucînd jocul cu bastonul...

„E oare un păcat că un bărbat e vesel și că-i place să trăiască, luîndu-și din plăcerile tinereții partea ce i se cuvine?” continua să se întrebe fata.

Ce-o fi vrînd tatăl ei? Un soț pe calapodul lui, care să stea numai în casă și în jurul lui să domnească o atmosferă de mohoreală și încruntare?

De ce n-ar dansa? Auzea adesea că mulți miri se simțeau foarte fericiți la nunți, că dansau de bucurie în fața litierei ce-o purta pe mireasă și a convoiului de nuntași.

Parcă-l vedea pe tînărul acesta simpatic, în hainele lui strălucitoare, în fața litierei, aruncînd cu bastonul în dreapta și în stînga, entuziasmat, fălindu-se cu mireasa lui fermecătoare!... Și-l închipuia un adevărat rege care, văzînd mulțimea ațîntindu-și ochii asupra litierei sale, înlătura cu bastonul privirile haine.

Cît de nedrept este tatăl ei cu acest tînăr plin de calitate, demn de laudă!

Lada continua să aștepte veșmintele de nuntă, dar de la o zi la alta ele erau tot mai departe de ea.

Într-o noapte, Raihana se trezi din somn speriată de vocea tatălui care striga:

— D-atîtea ori l-am sfătuit, cînd cu frumosul, cînd cu răul, dar toate au fost degeaba... Uite-l acum eulegînd ce-a semănat. S-a dus și n-o să se mai întoarcă niciodată!

Raihana s-a cutremurat de ce-a auzit, s-a făcut covrig sub așternut și n-a mai închis ochii toată noaptea, căci vorbele tatălui îi dădeau tîrcoale ca un liliac speriat.

În zori, a văzut-o pe mamă-sa ducându-se la lada cu zestre, zăvorînd-o și mutînd-o într-un alt ungher al casei.

Au urmat zile în care Raihana n-a mai auzit nici o vorbă de la părinți în privința mirelui. Nimic în afara tăcerii și a încruntării.

Iar în urechi îi răsună ecoul vorbelor tatălui : „S-a dus și n-o să se mai întoarcă niciodată !“

Ce-o fi vrut să spună cu aceste cuvinte ? Ce înseamnă că n-o să se mai întoarcă ? Numai morții nu se mai întorc... Să fi murit oare ?

La urechi îi ajungeau doar frînturi din ceea ce se mai vorbea. Printre altele, o dată a auzit zicîndu-se : „A fost aruncat în fundul temniței pentru o crimă cumplită !“

Allah să-l apere pe tînărul acesta viteaz ! De ce să fie aruncat în temniță ? Nu-i cu putință ca el să fie un criminal. Fără îndoială că fiind prea aspru cu rivalii săi, aceștia au pus la cale vreo mîrșăvie împingîndu-l să facă ceva nepermis... Ce ticăloși ! Orice-ar face ei, nu vor reuși s-o despartă de el și s-o determine să-l urască !

O dată, rămînînd doar cu păpușa ei de bumbac, s-a legat prin cele mai sfinte jurăminte că-și va ține cuvîntul dat, că niciodată, cît va trăi, nu va cunoaște o altă dragoste.

Îi va rămîne credincioasă. El este primul și va rămîne și ultimul om pe care l-a iubit.

Curînd, tatăl Raihanei muri și la scurtă vreme îi urmă și mamă-sa. Fata rămase singură, neavînd nici un alt prieten în afara păpușii de bumbac.

S-a mutat, cu ea în casă, o mătușă după mamă cu care și-a împărțit neazurile, dar singurătatea și golul din suflet tot nu s-au dus.

Se perindau unul după altul băieții cerînd-o pe Raihana de soție, dar ea pe toți îi respingea. În-

trebînd-o mătușă-sa ce are de gînd de-i refuză pe toți, fata i-a răspuns, cu naivitate, privind în pămînt :

— Mi-am încercat, mătușă, norocul în căsătorie... Primul noroc nu poate să fie înlocuit.

— Vrei să rămîi fată bătrînă ? A întreat-o mătușă-sa.

— Cum să rămîn fată bătrînă, mătușă ?... Doar am fost pețită, i-a răspuns fata contrariată.

— Pețită ! ... Ăla la care te gîndești tu, s-a dus... S-a sfîrșit cu el.

— Trebuie să aflu eu de el, viu sau mort. Dacă e viu, se va întoarce la mine, iar dacă e mort, într-o zi mă voi duce eu la el și oricum, tot ne vom întîlni și atunci, fără doar și poate, ne vom căsători. Sau pe lumea asta sau pe lumea cealaltă !

A rămas Raihana în acea suferință un an și mai bine, tot așteptînd întoarcerea celui drag. Slăbită de dragoste, chinuită de așteptare, într-o zi mîna morții a rupt ramura tinereții ei ofilite !

.
Cînd ajungea cu povestirea aici, bătrînul grădinar își vîra degetele în tabacherea cu tutun și-și răsucea o țigară pe care o aprindea încet, încheind :

— Așa s-a terminat viața acestei fecioare !

Cu aceste cuvinte își încheia totdeauna povestirea.

Cînd m-am întîlnit ultima oară cu el, discuția s-a prelungit. După o clipă de tăcere i-am zis :

— Ce tristă viață a avut această fată ! Cu propria-i mîna a deschis poarta spre calea nenorocirii, cînd putea să se bucure de tinereța ei alături de un alt soț !

— Găsești că viața ei a fost într-adevăr nenorocită și tristă ? m-a întrebat omul ridicându-și privirea spre mine.

— Poate să-nsemne altele o viață de singurătate și de așteptare ?

Privind undeva, în zare, omul a răspuns :

— Viața de singurătate și de așteptare este adesea plină de bucurii. Credința în sine și gândurile curate dau sufletului liniștea și încrederea care reprezintă esența fericirii.

O vreme m-am uitat la el fără să scot un cuvânt și reamintindu-mi vorbele lui naive și ciudate, am început să mă gândesc la ele.

Putem oare să fim fericiți cu tristețea și grijile noastre cîtă vreme sufletul ne e plin de fidelitate și sinceritate ?

Deși venise vremea să părăsesc terasa, n-am făcut-o, ci am rămas să ne continuăm discuția.

Vorbindu-mi parcă mie, m-am trezit întrebîndu-l pe prietenul meu, bătrînul grădinar :

— Și soțul ? Nu-mi spui ce s-a întîmplat cu el ?

Pe față i-a apărut un zîmbet care de-abia se distingea și a spus cu vocea-i calmă :

— Să nu vorbim despre soțul acela... Doar Allah știe ce s-a-ntîmplat cu el.

— Probabil că a fost un om rău și neserios ? am continuat eu.

Întorcînd tabacherea și pe-o parte și pe alta, bătrînul a zis :

— Din cîte se spune, așa era !

— Bine a făcut soarta că i-a despărțit înainte de a se fi căsătorit...

— De ce ?

— Dacă s-ar fi căsătorit, fata aceea bună și nevinovată ar fi fost nenorocită lîngă păcătosul acela.

— Poate că așa s-ar fi întâmplat, după cum se poate să se fi întâmplat și altfel.

După un moment de tăcere în care a continuat să întoarcă mai departe tabachera, a continuat :

— Nu este imposibil nici 'ca această fată să fi devenit soția cea mai fericită.

— Alături de acest om rău ?

— Da, domnule... Alături de acest om rău. Ochii ei nevinovați nu văzuseră în el decît idealul bărbăției, eroismului și curajului... Erau atît de nevinovați ochii ei, încît nu puteau să vadă decît ceea ce e bun în viață.

— Dar nu e o prostie oare ca acești ochi nevinovați să nu vadă realitatea și să fie înșelați de aparențe ? Ba mai mult, chiar să se împace cu această situație ?

Schițînd un zîmbet în care se citea compătimire, bătrînul a zis :

— Nu-i oare o binefacere a vieții că uneori rămînem fără să cunoaștem realitatea, într-o oarecare măsură înșelați de aparențe ? Există oare cineva care să fi putut să judece precis și să distingă realitatea de închipuire ? Un exemplu : toate aparențele arătau că acest bărbat purta în sine germenul răutății și al ticăloșiei. —

— Te îndoiești cumva de asta ?

— Doar Allah știe... Noi totdeauna judecăm după aparențe. Ochii noștri sînt imperfecti și cel mai adesea nu reușesc să pătrundă în miezul lucrurilor și al întâmplărilor. Poate că omul acesta, cu toate că era un rău, ascundea înlăuntrul său o inimă mai nevinovată decît cea a unui copilăș. Nu se poate și așa ceva ?

— Orice e posibil, am bombănit eu.

— Și dacă omul avea o astfel de inimă, nu era oare în stare să-și facă soția fericită ? Nu s-ar fi

putut întîmpla și ca acest bărbat, influențat de bunătatea și generozitatea fetei, să se schimbe și să pornească pe calea binelui ?

Bătrînul grădinar continuă discuția înflăcărîndu-se din ce în ce mai tare.

Deodată se opri, repetînd parcă în gînd și cerce-tînd ceea ce spusese.

Apoi se aplecă asupra tabacherii sale jucîndu-se cu tutunul, în tăcere. Am rămas holbîndu-mă la el și l-am văzut ridicîndu-se și adunîndu-și lucrurile. M-a salutat cu mare respect și a pornit pe cărare. Privirile mele nu l-au părăsit pînă ce nu l-au în-văluit crengile pomilor, ajutate de vîlul întunericu-lui care se lăsa.

Au trecut cîteva luni de la această întîlnire, pe care le-am petrecut undeva în străinătate.

Cînd m-am întors, am aflat că bătrînul grădinar murise de curînd și m-a întristat această veste. M-am dus la țară pentru a petrece cîtăva vreme acolo. Primul lucru pe care l-am făcut, a fost să-i vizitez mormîntul.

La lăsarea serii am ieșit singur, pe terasă, și am întins rogojina pe care m-am așezat pentru a privi grădina însingurată.

Am rămas un timp tăcut, amintindu-mi de în-tîlnirile mele cu bătrînul grădinar. Apoi am auzit o voce care nu-mi era străină, o voce care, deși venea de departe, era destul de clară. Mi-am ascuțit auzul în singurătatea întunericului și am auzit vocea aceea spunîndu-mi povestea Raihanei, întocmai cum era ea ; cu toate întîmplările și cu toate amănuntele ei.

Cu cîtă plăcere ascultam și sorbeam cuvintele !

Cînd povestitorul a terminat, m-am trezit în-

trebînd în șoaptă, cu privirea pierdută undeva, în zare, unde norii începuseră să se adune :

— Dar soțul ? Nu știi nimic despre el ?

— Tot mai vrei să știi ce s-a întîmplat cu el ? m-a întrebat vocea.

M-am trezit ridicîndu-mă brusc, parcă smuls de o mîină nevăzută, care m-a condus printre pomii înconjurați de întuneric, tăcere și singurătate spre coliba bătrînului grădinar.

Am împins încet ușa și am aprins o luminare pe care am găsit-o acolo. Lucrurile omului erau exact așa cum le lăsase ; nu le atinsese nici o mîină.

M-am oprit și am privit în fața mea o dată și încă o dată. M-am trezit apoi scotocind printre lucruri pînă ce degetele mele au dat peste un lucru pe care l-am scos și l-am apropiat de flacăra luminării : era o păpușă de bumbac !

O clipă picioarele mi-au înțepenit, în vreme ce priveam la ciudățenia aceea.

Un nas ca un fruct de nabka,

Doi ochi negri, mari și frumoși.

Niște gene bogate.

Am simțit adierea zefirului pătrunzînd în colibă. Semăna cu o răsuflare omenească. Mi-a stins luminarea. M-a cuprins un fior și mi s-a părut că văd o fantomă plutind prin colibă.

Ochii mei au întîlnit scînteierea ochilor ei.. M-am trezit punînd păpușa de bumbac pe pernă, în locul de unde o luasem și m-am strecurat afară suflînd greu și bîjbîind prin întuneric !...

Traducere de
Nicolae Dobrișan

LA MULȚI ANI !

Am plecat din cafeneaua New Bar din Piața Operei, cafeneaua mea preferată, în care-mi petreceam cea mai mare parte a dimineților și serilor.

Am părăsit-o la căderea serii, pregătindu-mă să mă așez în fața radioului pentru a asculta marele program de noapte de la teatrul parcului Al-Azbakia, la care-și dădeau concursul stelele cîntecului din Cairo.

De ce oare m-am dus așa devreme acasă ? Programul începea doar la nouă și jumătate. Era nevoie de atîta timp ca să mă pregătesc ? Nu-mi trebuia decît o clipă ca să învîrt un buton și melodiile armonioase urmau să se reverse în cameră.

N-am putut găsi răspuns la întrebările mele. M-am văzut părăsind jocul de table din cercul prietenilor ; am lăsat în urmă luminile strălucitoare, vînzătorii ambulanți care se perindau prin cafenea și cu care eram foarte bun prieten și am ieșit ducînd cu mine cîteva cumpărături luate pe un preț de nimic.

Am renunțat la toate astea și am plecat grăbit spre casă. Noaptea aceasta este ajunul sărbătorii și toată lumea trebuie să se veselească. În ce mă privește, nu simțeam nici o bucurie, ci, dimpotrivă, simțeam o nemulțumire și o plictiseală mai mare decît de obicei.

„La mulți ani !“

De cîte ori am repetat astăzi această expresie banală ! M-am săturat de ea. Și mai tare m-a plictisit s-o aud de nenumărate ori.

De ce mă simt atît de preocupat de problemele mele și parcă pe umeri m-apasă povara unei sar-

cini uriașe ? Cînd rămîn doar cu mine și încerc să aflu ce mă preocupă și mă apasă atîta găsesc că de fapt nu sînt deloc peste măsură de ocupat.

M-am agățat de tramvaiul Șubra și am ocupat un loc la clasa a doua, îndurînd cu răbdare îngheșuiala din jur. Nu mă deranja, fiindcă eram obișnuit cu astfel de situații și dispus să suport toate neajunsurile lor, mai ales că mă angajasem la o politică de economii.

De ce-aș fi amărît, la urma urmei ?

Am făcut tot ce trebuia făcut pentru sărbătoare.

Am cumpărat felicitări pe care le-am trimis rudelor și prietenilor.

Am cerut să se pregătească plăcinte și să se cumpere fructe și flori cu care să merg a doua zi la cimitir.

Am făcut și o listă de cadouri pe care urmează să le dăruiesc celor pe care-i știu că obișnuiesc să-mi facă la rîndul lor cadouri cu ocazia acestei sărbători fericite, indiferent dacă au sau nu nevoie de ele.

Mîna mi s-a îndreptat instîntiv spre buzunar de unde am scos carnetul de cheltuieli. Am prevăzut încă o dată persoanele pe care trebuie să am în vedere cu prilejul acestei sărbători, străduindu-mă să mai reduc din ele, cu scopul de a face economii cît mai mari.

M-am cufundat în carnet și-n socoteli, încît era cît pe ce să uit să mai cobor. Am sărit din vagon în mare grabă ; un picior mi-a alunecat și cu greu m-am ținut să nu cad. M-am îndreptat spre casă bombănind furios.

După numai cîțiva pași, mi-a apărut în față un moșneag cu părul încîlcit și prăfuit, care se sprijinea într-un toiag, și mi-a zis cu un zîmbet lingușitor pe buze, întinzînd mîna spre mine :

— La mulți ani !...

— În schimb ție îți urez cît mai puțini... N-am ce-ți da ! i-am răspuns urlînd.

Iată-mă ajuns în ulicioara îngustă în drum spre mica mea locuință.

Deși veche și dărăpănată, e totuși căsuța mea dragă.

Am moștenit-o de la tata. Mi-e milă de ea pentru crăpăturile pe care le are. Cît de mult seamănă cu un bolnav aproape răpus de o boală îndelungată !

De altfel, sfîrșitul unui astfel de bolnav ar fi pentru el o salvare, i-ar aduce liniște după chinuri nesfîrșite. Așa am hotărît să fac și cu căsuța mea dragă : s-o dărim și în locul ei să construiesc o alta nouă, după un plan modern.

Fără îndoială că așa am să fac... Dar cînd ?... Nu știu. Intenție am avut de cînd a murit tata, dar au trecut cincisprezece ani de-atunci și eu nu fac altceva decît să mîzgălesc continuu, ținînd seama de înnoirile care se aduc în arhitectură și în modul de trai, iar vechea casă luptă mai departe cu vremea căreia îi rezistă și se străduie să rămînă în picioare.

Am intrat în casă, am aruncat *tarbușul*¹ la o parte și m-am apucat să-mi șterg sudoarea. Dar nici nu m-am așezat bine, că auzul mi-a fost izbit de plînsul sîcîitor al unui copilăș.

Copilul bucătarului. Nu se dezlipește nici ziua nici noaptea de locul lui din colțul bucătăriei, unde stă ascuns întocmai ca o pisică pîndind prada.

Allah știe la ce cheltuială o să mă mai bage și copilul ăsta lacom și zgomotos !

E mîna dreaptă a lui tată-său atunci cînd se ivește ocazia să prindă prada. De ce-o fi plîngînd?

¹ Un fel de fes.

Doar din mila mea trăiește, cu banii mei se face mare.

Viermii ăștia mici distrug casele întocmai cum carii rod copacii groși.

Mă enerva bîzîitul sîcîitor. Așa c-am țipat la bucătar :

— Dacă nu terminați cu tărăboiul, vă sparg capul !

Plînsul s-a întrerupt, așternîndu-se tăcerea, iar eu m-am așezat la birou studiind și revizuiind încă o dată socotelile din carnet.

Slavă lui Allah, aveam un venit destul de frumos și prosperam merceu.

Ce bine am procedat cu această politică de economii pe care am urmat-o după ce l-am moștenit pe tata !... Am avut numai bucurii. Și totuși am continuat să trăiesc singur, ajutat doar de acest bucătar și de copilul lui nesățios... Deși trecusem de patruzeci de ani, eram destul de sănătos și duceam o viață de care nu mă puteam plînge.

Ce ciudați sînt oamenii care nu-i lasă pe semenii lor să trăiască în pace !

Eu n-am nimic cu lumea, dar nu pricep ce-i în capul ăstora care mă privesc scrutîndu-mă, ale căror priviri invidioase și dușmănoase mă săgetează.

Și cei care mă invidiază cel mai mult și cărora le pare rău pentru norocul meu sînt tocmai unele din rudele apropiate.

Oh, ce necioplit și insuportabil e unchiul ăsta al meu, Latif-Bek ! Trupul lui e ca un băț, gîtul lung ca un șarpe, iar cînd îmi vorbește, pe buze i se întrezărește un zîmbet șters. Îi lasă gura apă cînd se gîndește la averea mea care o întrece pe a lui și care sporește de la o zi la alta. E în stare să facă orice ca să mă înhame la jugul căsniciei

cu Fikria, fiica lui. Îmi întinde tot felul de curse, dar vezi că nu cad în ele !

Recunosc că fiica sa e simpatică în felul ei și simt cât de mult mă place. Cum să nu observ lucrurile astea, eu care nu-mi scapă necunoscutele taine ale sufletelor și cînd mi-e atît de ușor să citeșc ce se ascunde dincolo de aparențe ?

Rățiunea mă oprește însă de la o astfel de căsătorie care-mi primejduiește averea... Ce altceva înseamnă căsătoria decît cheltuieli după cheltuieli, care-ți secătuiesc averea ?

Deșarte speranțe ! În zadar se gîndește unchiu-meu la așa ceva !

Mîna mi s-a îndreptat spre hîrțiile din sertar și de-acolo a scos planurile noii case pe care m-am hotărît s-o construiesc. M-am apucat să studiez schițele, să fac comparație între ele și să aleg care dintre planuri e mai potrivit pentru casa mult visată, dornic ca ea să dispună de cel mai modern confort.

Într-o zi a venit pe la mine unchiul acesta și tocmai eram cu planurile întinse pe masă. A început să le privească și el și a făcut chiar unele observații referitoare la camerele copiilor și la dependințe. În vreme ce-mi vorbea, zîmbetul lingușitor lăsa să i se vadă dinții galbeni, roși de carii.

Într-adevăr, cît de bădăran e ! Ce necioplit poate să fie !

Fără îndoială că dimineată îl voi întîlni la cîmîtir. Nu pregetă să meargă acolo de fiecare sărbătoare.

Vizita la mormintele din cîmîtir este o plăcere pentru el. I se citește fericirea din suflet pe fața-i radioasă, cînd îl întîlnesc acolo.

Ce ciudat să-l vezi fericit pînă și în locul unde dorm morții !

Precis îl voi întâlني mîine acolo și-o să trebu-
iască să-i fac și urările de rigoare. O să mai văd
și o grămadă de alte neamuri care dacă ar da glas
gîndurilor, fără doar și poate că mi-ar ura în cor :

— La mulți ani cu cei morți...

Ce neplăcută îmi este ziua asta cînd trebuie să
merg la cimitir !

Nu este oare învechit obiceiul acesta de a
împărți plăcinte și fructe la niște oameni care
n-au nevoie de ele și care le adună pentru ca
apoi să le vîndă în schimbul cîtorva gologani ?

M-am convins că buchetele de roze pe care le
aleg și le plătesc la prețul cel mai scump în do-
rința de a le oferi celor pe care mi i-a înghițit
pămîntul sînt adunate imediat ce-am ieșit din
cimitir și vîndute altcuiva care le ia pentru o
nuntă sau pentru a le pune acasă în vază.

Cine este cel care face așa ceva ?

În primul rînd groparul !... Chiar groparul ! Vai
de el și de el ! Vrea să pară totdeauna evlavios
și de aceea niciodată n-o să-l vezi fără șirul
lung de mătănii negre în mînă, niciodată n-o să-l
întilnești fără să aducă cuvinte de slavă lui
Allah. Și doar Allah știe cîtă ticăloșie și lăco-
mie ascunde în adîncul sufletului.

Groparul ăsta ! Precis o să-l întilnesc mîine.
O să stea în capul aleii pîndind sosirea mea și
cînd o să mă zărească se va îndrepta spre mine,
prefăcîndu-se vesel și îmi va ura :

— La mulți ani !...

Îmi va apuca apoi și mîna și mă va felicita
cu amabilitate, aducîndu-mi laude. Și cînd mîna
mea va fi într-a lui, un fior îmi va străbate toate
mădularele. Mîna aceea uscățivă și plină de vîne-
o să-mi așeze și mie țărîna sub cap și-o să-mi
pună deasupra lespede deasă mută. Parcă îl văd aple-

cat deasupra gropii, păzindu-mă să nu scap din închisoarea mormintului și să mă întorc în lumea veseliei și a luminii.

Mi-l închipui pe el și în jurul lui văd grămadă neamurile, în frunte cu unchi-meu, împărțindu-și banii și averea mea. Averea pentru strângerea căreia eu m-am istovit, în vreme ce ei trîndăveau.

O avere pentru care pleoapele nu mi-au cunoscut odihnă, hrănită din truda mea, de care a trebuit să mă ocup cu mare grijă și pricepere!

Cîte tranzacții avantajoase am făcut ca s-o sporesc! Cîte situații critice de pe piața de vânzări și cumpărări am speculat ca să adaug cîștiguri noi!

Și să las acum averea să-mi fie prădată de ru-dele invidioase și lacome!?

Și la urma urmei de ce m-aș duce la cimitir?

Nu e oare timpul să ne dezbărăm de obiceiurile astea care nu ne aduc nici un folos? De ce mi-aș împovăra sufletul cu ceva care nu-mi face bine?

Cît de neplăcută îmi e sărbătoarea asta! Este o zi tristă, pe care trebuie s-o petrec la cimitir, deși nu-mi place, o zi în care pe umeri mi se adună povara și grijile anilor.

Din nou am alergat la carnetul în care-mi notez cheltuielile.

Multă vreme am încercat să îndepărtez aceste gânduri mutîndu-mă în lumea cifrelor.

Am făcut, pentru părinții mei, tot ceea ce se cuvine cu ocazia acestei mari sărbători.

Am pus să fie citit și *Coranul* la timpul potrivit și voi plăti pentru treaba aceasta, așa cum se obișnuiește.

Atunci unde este calicia pe care mi-o atribuiesc clevetitorii?

Am cheltuit bani fără socoteală, îndeplinind toate cele de cuviință.

Sînt mulțumit cu ceea ce am făcut, iar invidioșii și clevetitorii nu vor avea parte decît de rușine și pagubă.

Allah îmi va prelungi viața, iar averea după care tînjesc rudele astea, care nu se mai pot stăpîni, îmi va rămîne tot mie.

Privirea mi-a căzut asupra aparatului de radio și apoi asupra ceasului.

O clipă și începe programul.

Slavă lui Allah pentru inteligența și hotărîrea cu care m-a înzestrat și m-a făcut în stare să-mi rezolv toate problemele.

Am preferat să rămîn închis în casă, să mă simt comod și să ascult în liniște programul de cîntece.

Mi-am schimbat hainele, iar în locul pantofilor mi-am pus papucii de casă.

Dacă m-aș fi dus la teatru m-aș mai fi simțit atît de comod? Teatrul e înțesat de lume, îmbelsit de fum.

Cîtă deosebire între casa în care stau liniștit, în pace, unde pot face tot ce-mi doresc și teatrul acela !

Am deschis fereastra ca să pătrundă adierea zefirului și în față mi-au apărut clădirile înalte, niște uriași care se năpustesc spre căsuța mea s-o înghită.

În vreme ce inspiram aerul curat, îmi ștergeam broboanele de sudoare de pe frunte. Am privit apoi în jur.

Ce fericit mă simt în acest cuib frumos !

Dar imediat, la lumina palidă a lămpii, mi-au apărut zidurile dărăpănate și mobila învechită.

Păcatul pe care mi-l recunosc și eu este că rămân credincios lucrurilor pe care le-am de ani, cu care m-am obișnuit. Nu-mi plac schimbările...

Numai că noul învinge și va veni și vremea când voi fi silit să renunț la acest cuib vechi și în locul lui să ridic o casă modernă.

Am pășit încet, făcându-mi vînd cu batista și mormăind :

„Ce plăcută e liniștea ! Ce minunat să fie omul singur ! Ce plăcută e singurătatea ! Ce plăcută e tăcerea !“

În clipa aceea s-a ridicat glasul copilului bucatarului, urlînd și strigînd parcă după ajutor.

— V-am spus de-atîtea ori să-ncețați cu scandalul !... Terminați odată !

Copilul alergă spre mine cu lacrimi în ochi. Tată-său, care venea după el, l-a prins și l-a luat de-acolo mai mult cu forța.

— Nu vreți să terminați odată cu scandalul ăsta ? Ce, nu vă e rușine ? i-am reproșat.

Bucătarul a ieșit cerîndu-și seuze :

— Copilul ăsta dorește și el să îmbrace ceva nou de sărbătoare și nu vrea cu nici un chip să mai pună pe el țoalele alea vechi.

Am privit spre el încruntat și i-am răspuns :

— Și ce vrei să vă fac eu ? Cadoul de sărbătoare ți l-ai primit. Mai descurcă-te și singur.

Sînt sigur că acest cadou pe care i l-am făcut nu-i ajunge să cumpere haine noi, dar nu eu sînt dator să-i rezolv treburile astea. Nu eu sînt tatăl copilului.

Am căzut apoi pe gînduri. L-am văzut pe copil aș plîngînd și ușa închizîndu-se după el. A plecat umilit și înfrînt.

Dacă mi-ar fi fost dat să mă însor probabil că și eu aș avea un copil aș ca el...

Ce ciudat să-mi treacă prin cap un astfel de gând !

Care înșurătoare ? Ce copilaș ?

Aș fi fost mulțumit oare dacă aș fi avut un copil ca el, care să mă sîcîie toată vremea cu plînsul și cu cererile lui ?

Privirea mi s-a oprit, din întîmplare, asupra aparatului de radio. L-am examinat cu atenție.

Foarte folositor aparatul ăsta !

Mi-a adus cîștig o liră ; o liră întreagă pe care, dacă n-aș fi avut aparatul, trebuia s-o cheltuiesc în noaptea asta pentru un bilet de intrare la teatru. Nu mai vorbesc de altă cheltuiești, mult mai mari, de care mă scutește, reținîndu-mă în casă.

Teatrul !... Teatrul !

Îmi și închipui ce-i acum acolo : lumini strălucitoare, o atmosferă plăcută, un public care se veselește cu glume și se simte bine.

Cum altfel ar putea fi ? Publicul doar a venit să se delecteze cu cel mai ales program al anului în seara acestei sărbători.

Totuși, de ce, acum cînd toată lumea trebuie să se veselească, eu simt o atmosferă tristă și apăsătoare ?

De ce totuși mă simt singur și neliniștit în căsuța mea atît de sigură, în care nu-mi lipsește nimic ?

M-am pomenit umblînd prin cameră încolo și înapoi, prin fața ochilor dansîndu-mi imagini foarte colorate de la teatru.

M-am îndreptat spre telefon și am cerut să vorbesc cu tutungiul din capătul străzii, pe care-l știu că procură bilete pentru spectacolele mari, pentru ca apoi să le vîndă cu suprapreț clienților care vin în prăvălia lui.

I-am zis, cînd a răspuns :

— Te-am chemat numai pentru ca să-te felicit cu ocazia sărbătorii, așa cum obișnuiesc cu prietenii și cunoștințele...

Omul mi-a răspuns la felicitări politicos și delicat, după care eu am continuat :

— Cum merge vînzarea ? Cum a fost cu biletele pentru spectacolul de astă-seară ?

Mi-a răspuns cu o voce în care se citea clar bucuria :

— Le-am vîndut dublu față de prețul lor. S-au dus ca pîinea caldă... Mai ales că ghișeul teatrului s-a închis de azi-dimineață, din zori... Nici să nu-ți treacă prin cap, domnule, c-ai mai putea găsi vreun bilet...

L-am întrerupt cu un glas în care se simțea tristețe :

— Da' ce sînt nebun să dau bani pe bilet ? Crezi că mi-aș lăsa eu liniștea casei pentru vîltoarea zgomotoasă a publicului ?

Am așezat receptorul și-am început să colind prin casă negăsindu-mi locul.

Cum de nu m-am gîndit să invit cîțiva prieteni să petrecem împreună seara aceasta, alături de aparat ? Tovărășia lor mi-ar fi alungat singurătatea.

Dar se cuvenea să-i invit fără să pregătesc ceva de mîncat și de băut, cîstind astfel vizita lor ?

Numai că ar fi trebuit să cheltuiesc pe mîncare și băutură mai mult decît m-ar fi costat dacă mergeam la teatru. La ce mi-ar fi folosit ? Cum de mi-a venit un astfel de gînd ?

Cred că cel mai bine ar fi fost să mă limitez doar la invitarea prietenului meu apropiat, Husna, tovarășul copilăriei mele... Invitarea unui singur om nu te obligă la cine știe ce...

Știu precis că Husna își petrece seara acasă, în fața aparatului de radio, cu soția și copiii în jur.

Husna și-a întemeiat un cămin și pretinde că o duce foarte bine. O fi sincer când spune acest lucru, oare ?

Cît de mult l-am căinat când s-a căsătorit ! Am socotit asta ca o mare greșeală.

Însurătoarea ! Ce-o fi oare însurătoarea ?

Nu înseamnă ea — pentru soț — pierderea totală a libertății ?

Nu înseamnă să-ți încarci umerii cu poveri care te dărîmă ?

Ce altceva poate fi decît cheltuieli neîntrerupte, făcute în fiecare zi, dar mai ales cu ocazia unor astfel de sărbători care sînt socotite „zile binecuvîntate și fericite“ ? Eu nu pot pricepe unde o fi binecuvîntarea și fericirea pentru acela care e nevoit să facă cheltuieli după cheltuieli, pentru ceea ce se cheamă rînduieli și datorii.

N-are minte cel care-și vîră gîtul în jugul căsniciei !

Slavă lui Allah că mi-a dat destulă înțelepciune și m-a ferit de însurătoare !

Mi-amintesc vorbele pe care mi le-a spus Husna odată, când a venit vorba despre fericirea de a fi soț și tată.

— Omul să nu fie egoist în viață, să nu dorească totul numai pentru sine... Căsătoria înseamnă prietenie, respect și ajutor din partea amîndurora. Este calea de a avea urmași, baza solidă a societății. Este continuarea vieții celor doi părinți după ce ei încetează de a mai trăi, este înfăptuirea ideii de veșnicie.

Cînd a ajuns aici, Husna mi-a pus mîna pe umăr și, entuziasmat la culme, a conchis :

✓ — Cîtă vreme ai un copil, nu vei pieri din această lume !

Cînd mă bătea la cap cu vorbele astea despre filozofia veşniciei, Husna îmi aducea aminte de vremea de demult, de zilele în care profesorul de limba arabă îi dădea nota maximă pentru versurile sau citatele în proză pe care le ştia pe de rost. Vorbele astea despre filozofia veşniciei cu care mă plictiseşte, nu sînt altceva decît lucruri adunate de prin revistele sau cărţile pe care-şi iroseşte banii.

Husna era un elev model : totdeauna prezent la lecţii, totdeauna pregătit, totdeauna disciplinat. Pentru el nu-i nici o nenorocire că azi e soţ, fiindcă e obişnuit să suporte toate răspunderile ce-i sînt aruncate pe cap.

Ultima oară l-am văzut acum două săptămîni. L-am vizitat ca să-l felicit în ziua cînd i-a venit pe lume al treilea copil. Îl văd şi acum ; vesel şi entuziasmat, venind spre mine cu noul născut în braţe. Cum m-a zărit, a dat la o parte batista de pe faţa copilului şi s-a şi pornit :

— Priveşte ! Uită-te ! Sînt eu întreg ! Priveşte la nas ! Nu e chiar nasul meu ? Uită-te la ochi ! Sînt exact ochii mei, nu-i aşa ? Ce zici ? Copilul ăsta e leit chipul meu, e o bucată ruptă din mine... Simt cum trăiesc în el o nouă viaţă... Nu e aceasta însăşi veşnicia ?

M-am uitat cu atenţie la copilaş, învăluindu-l o vreme cu blîndeţe.

Ce frumoasă e făptura asta mică în care se contopesc elementele omului !

Mă mir, privindu-l, cum poate gîndăcelul ăsta înfăşurat în scutece să devină după un timp om adevărat !

Copilul s-a pornit pe plîns și Husna a început să se plimbe prin cameră cu el, alintîndu-l. Dar degeaba, căci urla și mai tare. În cele din urmă a trebuit să-l ducă la maică-sa.

L-am părăsit pe prietenul meu cu un zîmbet de compătimire pe buze, repetînd :

— Aceasta e veșnicia, însăși veșnicia !... Să mă ferească Allah, o, prietene înșelat, de-o astfel de veșnicie !

În vreme ce în cap mi se învălmășeau aceste imagini, am auzit semnalul care anunța ora exactă la aparatul vecinilor. Mi-au dispărut din cap amintirile care se chemau unele pe altele și-am întins mîna spre butonul aparatului. L-am auzit din nou urlînd pe copilul bucătarului și iar am vrut să strig să tacă, dar m-am abținut.

Cît de clar se disting în plînsul acestui copilaș tristețea și durerea care i-au năpădit sufletul !

Hainele astea noi, care pentru mine nu înseamnă nimic, pentru copilaș sînt visul lui cel mai mare, comoara cea mai de preț !... A numărat zilele și nopțile, așteptînd sărbătoarea aceasta în speranța că va putea pune pe el vestminte noi cu care să strălucească printre prieteni și semenii... Gîndul că mîine va fi lipsit de această plăcere îl ucide. Va trebui să îmbrace tot vechile haine. O să-i fie rușine și-o să se ascundă de ochii copiilor care vor merge țanțoși în noile lor vestminte !

Dar ce pot eu să-i fac ?

Cît de mulți sînt la fel ca el, cărora sărbătoarea nu le aduce ceea ce își doresc !

E plină lumea de tragedii și de privațiuni ! Allah nu mi-a dat putința să întretin întreaga omenire și să-i fac fericiți pe toți sărmanii !

Plînsul copilului continuă cu rezonanțele lui triste, amintindu-mi de copilașul lui Husna. În fața ochilor îl am pe tată-său, cu el în brațe, plimbîndu-se prin cameră, legănîndu-l și alinîndu-l cu blîndețe.

Îmi stăruie în minte vorbele lui Husna : „Copilul ăsta e leit chipul meu, e o bucată ruptă din mine... Simt cum trăiesc în el o nouă viață...”

Am privit prin cameră și mi-am dat seama cum din toate părțile mă înconjoară singurătatea. M-am oprit apoi în fața planurilor casei pe care m-am hotărît s-o construiesc. Mi-am închipuit casa gata construită, deosebit de confortabilă și-am văzut-o strălucind de bucuria vieții. Mă văd apoi venind acasă, iar la fereastră se zărește chipul Fikriei, fiica unchiului meu, care-mi face semne cu o batistă și zîmbește.

Sînt obosit, istovit, fără îndoială... Altfel cum ar putea să-mi năpădească mintea învălmășeala asta de gînduri, cum aș putea să mă gîndesc la atîtea prostii ?

M-am dus la fereastră să mă răcoresc puțin și m-am pomenit privind în stradă...

Un du-te-vino neîntreput. Trecători ale căror fețe radiază de bucurie schimbă urări cu ocazia sărbătorii.

Copilul bucătarului continuă să plîngă.

Pașii m-au dus spre camera în care se afla dulapul cu îmbrăcăminte și cadouri. Am răscolit prin el pînă ce am dat de o lădiță în care se păstrau niște lucruri de valoare și podoabe. Am pus-o cu mare atenție pe masă, am deschis-o și mi-am delectat ochii cu ceea ce se afla înlăuntru. Am dat și peste un inel pe care-l purtase mama și mi-au venit în minte vorbele ei :

„Inelul ăsta, fiule, să-l păstrezi pentru cea care îți va fi soție... Să nu faci altfel, să nu-l dăruiești decît aceleia pe care o vei alege de soție...”

Am început să-l pipăi. E un inel foarte vechi. A fost moștenit din buni-străbuni ca și alte podoabe care se află în această lădiță.

Ceasul acela de aur, de pildă, l-a purtat tata și prin testament l-a lăsat moștenire băiatului meu cel mai mare. Buzele mi-au îngînat :

„Băiatul meu ? !... Băiatul meu ? !...”

Oriunde mergeam, mă însoțea și plînsul copilului bucătarului.

Trebuie neapărat să-l liniștesc !

Am pus podoabele în lădiță și am așezat-o la locul ei, în siguranță. M-am apucat după aceea să răscolesc prin dulapuri și mîinile au dat peste un costumaș înflorat, de pe vremea cînd eram copil. Fusesse făcut pentru mine cu o anumită ocazie și tocmai în amintirea acelei zile l-a și păstrat mama...

L-am scos de acolo și am alergat spre bucătărie cu el... Fără îndoială că e sortit să devină hrană pentru molii, așa că nu pierd nimic dîndu-l copilășului care nu se mai oprește din plîns.

Cînd m-a văzut, copilul s-a speriat și s-a retras, căutînd ocrotire la tată-său. I-am zis, întinzîndu-i costumașul :

— Nu te speria degeaba, prostuțele !... Uite, să ai și tu haine de sărbătoare. N-ai visat să îmbraci așa ceva cît vei trăi... Hai, încetează cu plînsul și bucură-te și tu.

L-a luat și de bucurie a început să sară în sus. Bucătarul a rămas cu gura căscată de mirare și, revenindu-și, a strigat la copil :

— Du-te și sărută mîna stăpînului, care ți-a dăruit ce n-a mai dăruit altcuiva. Și să-i urăm să

ne trăiască mulți ani în belșug și să-i dea Allah mulți copii și să-i trăiască !...

Copilul s-a apropiat de mine lipindu-și buzele de mână. Fără să-mi dau seama, m-am trezit mângându-l pe cap și privind țintă în ochii lui. Am simțit cum în sufletul meu își face loc bucuria și mulțumirea.

Am privit în jur și am văzut parcă bucătăria aceea tristă îmbrăcându-se în strălucire și bucurie !

Ochii mi s-au oprit apoi asupra bucătarului. Am privit la fața brăzdată de zbircituri. Era adus de spinare, semănând cu un pom bătrîn îndoit de vreme, gata să-l doboare vijelia morții !

Am privit din nou spre copil. Fața-i era proaspătă și tină. Semăna cu un lăstar care de-abia începe să crească, un lăstar care a dat din rădăcinile pomului gata să pice, un lăstar cu frunze proaspete care se desfac pentru viață !

Grădinarul va smulge mîine pomul cel bătrîn, ajutînd lăstarul cel tînăr să crească pînă ce-și va croi singur loc sub soare !

Pomul acela va muri oare cu adevărat ?

El și-a lăsat toate trăsăturile acestui lăstar în creștere, așa că acesta va relua viața lui în univers, reînnoind-o.

M-am întors în cameră. Singurătatea devenise mai ușoară parcă. Am învîrtit de butoanele aparatului, jucîndu-mă cu ele. Mi-am scos ceasul și mi-am dat seama că după cîteva clipe va începe programul.

În vreme ce stăteam în fața aparatului, mîna mi s-a strecurat în buzunar și-a dat peste ceva.

Ce e asta ? Ce ciudat !... E chiar inelul pe care mama mi l-a lăsat să-l fac cadou de nuntă soției.

Cînd l-am pus în buzunar ? Cum de l-am uitat acolo ?

În vreme ce-l priveam am văzut-o în gînd pe Fikria, fiica unchiului meu. Mă salută și-mi zîmbește cu timiditate.

Nu pot zice că nu-i drăguță. Și nu mă îndoiesc nici că inima ei îndrăgostită arde pentru mine.

Dar eu ? Care sînt sentimentele mele pentru ea ? Recunosc că sînt o enigmă complicată, greu de dezlegat.

Am ridicat inelul în sus și l-am ținut între degete zîmbind.

Din nou m-am pornit să măsoar camera în lung și-n lat, cu pași agitați.

M-am pomenit brusc lîngă telefon. Fără să-mi dau seama, am învîrtit discul și după o clipă m-am trezit vorbind :

— Am vrut să vă salut și să vă felicit cu ocazia sărbătorii... La mulți ani !

— La mulți ani, fiule ! Ce mai faci ?

— Slavă lui Allah... Dar dumneavoastră ?

— Bine. Nimic nou.

— Ce faceți acum, unchiule ?

— Ne pregătim să ascultăm programul.

— Foarte bine. La fel fac și eu.

— Gînd la gînd, așadar.

— Cu o deosebire ; că voi sînteți mai mulți, iar eu, unul singur.

— Dar de ce singurătatea, fiule ?

— Asta e... Și nu-ți ascund că simt singurătatea cu adevărat.

— Să-ți propun ceva. Îmi dai voie ?

— Propune-mi orice.

— Ce-ar fi să vii și tu aici, la noi ? Ne-am simți bine să te avem în mijlocul nostru, să fii alături de noi cu ocazia acestei sărbători, a tuturor.

- Cum ? Să vin la voi acum ? Dar e cam târziu...
- Lasă eticheta, fiule... Oricînd ai vrea să ne vizitezi ai fi binevenit !
- Știu eu ce să zic ?
- Ascultă-mă pe mine, vino ! Ar fi o seară mai plăcută, mai veselă.
- Adevărat ?
- Adică te îndoiești ? Nu fi comod, nu căuta scuze...
- Bine, unchiule, să încerc...
- Te așteptăm.
- Am să încerc, dar dacă nu vin totuși, să nu vă supărați. Vă mulțumesc foarte mult, unchiule. Și vă doresc o seară plăcută. Și salutări tuturor. Și Fikriei...

M-am trezit grăbindu-mă. Am scos costumul cel nou și în cîteva clipe eram îmbrăcat elegant, iar în jurul meu plutea un miros de parfum. Așteptam la ușă, cu sîngele clocotindu-mi în vine, taxiul după care-l trimiseseam pe fiul bucătarului.

Din cînd în cînd duceam mîna la buzunar, pentru a-mă convinge că inelul pe care mama hotărîse să fie cadou de nuntă soției mele se află acolo, în cutiuța lui !

Traducere de
Nicolae Dobrișan

BILETUL DE LOTÉRIE

Există un colț în cafeneaua Al-Efendia din cartierul Al-Husein pe care toți clienții au căzut parcă de acord să-l numească colțul lui Said Efendi.

Îl stăpînea umbra aceluia care vreme de aproape zece ani l-a frecventat fără întrerupere. Nimănui nu i-a trecut prin cap să ocupe colțui lui Said Efendi. Toată lumea îl respecta, pentru că era deosebit de amabil și pentru că se trăgea dintr-o familie de viță, deși soarta nestatornică și perfidă o călcase în picioare.

Said Efendi se trăgea dintr-o familie care era atotputernică asupra vieții comerciale, pe-atunci pe cînd cartierul Al-Hamzani, în care avea magazinul, era inima comercială a capitalei.

Dar, cu trecerea timpului, magazinul și-a pierdut vechea faimă și a început să decadă, iar de cînd a rămas pe mîna lui Said Efendi, starea deplorabilă în care a ajuns îi prevestește sfîrșitul. Neputînd să-l scoată din situația în care se află, Said Efendi s-a gîndit că ar fi mai bine să se scape de el vînzîndu-l și să se mulțumească mai departe cu averea care-i mai rămînea, în stare să-i asigure un trai fără griji și să-i păstreze colțul din cafenea Al-Efendia.

Venea la locul obișnuit cînd începea să se lase amurgul și nu-l părăsea decît după rugăciunea de cină. Căska nepăsător pînă ce cîțiva prieteni se apropiau de el și începeau flecăreala.

Într-o zi, a venit la cafenea foarte grăbit, îmbrăcat în gialbabul¹ de lînă și cu tarbușul pe-ureche, iar la subțioară cu un teanc de ziare. În drum spre colțul său, și-a salutat prietenii cu obișnuitu-i zîmbet pe buze, un zîmbet în care se amesteca în ziua aceea un fel de prefăcătorie și o umbră de tristețe și supărare.

¹ Cămașă lungă cu mîneci largi, care se poartă pe deasupra.

Și-a ocupat locul, a cerut imediat un ceai și narghileaua și și-a întins în față ziarele, încercând să-și gonească tristețea citind veștile zilei.

Și-a început astfel obișnuita sa treabă, întorcînd încă o filă a zilelor care se scurgeau aproape neschimbate.

În vreme ce-și sorbea ceaiul, a trecut pe lângă el băiatul din cartier, pe care-l știa că se ocupă cu vînzarea biletelor de loterie. Cînd acesta s-a oprit fluturîndu-i pe dinainte biletele, Said Efendi l-a repezit furios :

— Știi c-am cumpărat eu vreodată hîrtii de-astea ? De ce mă bați la cap ?

— Sînt biletele Societății filantropice, i-a răspuns băiatul. Merită să luați măcar unul !... Cîștigul este de o mie de lire. Garantate ca aurul.

— Caută pe-altcineva și spune-i balivernele astea. Nu ți-ai găsit omul... Hai, cară-te ! i-a mai zis întorcîndu-și fața încruntată de la el.

Și din nou și-a văzut de cana de ceai, iar băiatul s-a oprit lângă masa din fața lui și-a început să-i ispitească pe cei care ședeau în jurul ei :

— O mie de lire cîștigul... Mai am trei lozuri... Tragerea mîine... Numai cinci piaștri biletul... Încercați-vă norocul, nu pierdeți ocazia !

Oamenii s-au prins la vorbă cu băiatul și s-au apucat să facă glume pe seama lui, în vreme ce pipăiau biletele pe care acesta le ținea întinse. Băiatul nu se mai oprea, întorcînd fraza cu cele o mie de lire în toate felurile posibile.

Said Efendi își vedea mai departe de ziarele lui, dar brusc se opri din citit.

Glasul băiatului care tot lăuda cele o mie de lire i-a pus stăpînire pe minte.

Said Efendi, nemaifiind în stare să suporte discuțiile grupului de la masa vecină în privința

biletelor de loterie, le-a aruncat o privire disprețuitoare.

Și totuși în fața ochilor a văzut zece hîrtii lucioase și pe fiecare din ele a distins cifra o sută.

Fără îndoială că o mie de lire nu-i o sumă chiar de aruncat. Poți cu suma asta să ieși dintr-o criză. Mai ales că polițele cărora le-a venit scadența îl asaltează, nu-i mai dau deloc pace.

Din nou mîna i s-a îndreptat spre ziar și a încercat să alunge gîndurile care-i dădeau tîrcoale, delectîndu-se cu citirea ultimelor știri.

A bănuît că cei de la masa vecină au cumpărat lozuri și a privit spre ei pentru a se convinge, mînios și dezaprobîndu-i. În momentul acela s-a apropiat de el Mutaualli Efendi, un funcționar tînăr, deosebit de inteligent, care se pricepea să vorbească foarte bine, mai ales despre probleme ale societății egiptene.

În ciuda deosebirii de gusturi, Said Efendi se simțea bine în compania lui. Cum a luat loc, a și strigat băiatul și a poruncit să-i aducă un ceai.

S-a tras cu scaunul mai aproape și i-a șoptit lui Mutaualli Efendi, făcînd semn spre vecinii săi :

— Ciudați sînt oamenii ăștia care-și aruncă banii în vînt !

Mutaualli Efendi a privit spre locul unde arătau și i-a făcut semn băiatului care vindea bilete să vină la masa lui.

— Ce vrei să faci ? l-a întrebat Said Efendi ridicînd sprîncenele.

— Îmi încerc și eu norocul, i-a răspuns zîmbind.

— Nu știam că și dumneata ești dintre aceia care fac asemenea prostii...

— Nu sînt dintre cei care au viciul loteriei, dar din cînd în cînd îmi mai încerc și eu norocul.

— Și-ai câștigat ceva ?

— Chiar ceva mai mulțisor...

Băiatul s-a apropiat radiind de bucurie și îndemnind neîncetat la cumpărarea biletelor. Mutaualli Efendi a luat imediat un bilet și l-a vîrît în buzunar.

— Bani iroșiți ! a zis Said Efendi.

— Nu, nu sînt iroșiți... Dacă n-o să câștig, socotesc că am donat banii acestei Societăți filantropice.

— Cred că era mai bine să-i fi oferit direct, fără să te mai bagi în treaba asta cu loteria.

— Da, dar dacă am luat un bilet înseamnă că i-am făcut curte norocului și s-ar putea să-mi răspundă și el.

— E un joc de noroc... Și știi că jocul de noroc e interzis de *Coran*.

Băiatul a adus tava cu căni frumos colorate, din care se răspîndea parfumul ceaiului.

— Vorbe de clacă. De ce să amestecăm astfel de lucruri cu cele care sînt oprite sau permise ? Esențiale sînt intențiile și cîtă vreme ele sînt curate, religia nu pune piedici, ci din contră, e îngăduitoare, i-a zis Mutaualli Efendi zîbind.

Și în vreme ce sorbea din cana de ceai spre care se aplecase, continuă :

— Eu sînt de acord cu instituțiile astea de binefacere care vînd bilete de loterie. Ideea socială de la care pornesc, aceea a cooperării, este foarte interesantă.

Said Efendi a scos un hohot de rîs, în bătaie de joc, după care a întrebant :

— Ce cooperare e asta ?

— Cooperare, fără îndoială. Societățile de binefacere care pun în vînzare bilete de loterie și

cei care cumpără contribuie la fericirea unora, făcându-se un schimb reciproc de foloase. Dacă eu am cîştigat cele o'mie de lire, sumă de care aş avea foarte mare nevoie pentru redresarea stării mele, este ca şi cum ea mi-ar fi fost subscrisă de către cei care au cumpărat biletele, fără ca pentru ei asta să însemne o povară sau o nenorocire.

— Vezi să nu mă convingi cu filozofia asta a ta, Mutaualli Efendi !... Eu ştiu prea bine că ideea asta a loteriei e numai o înşelătorie.

— Zi-i cum doreşti... Zi-i chiar şi înşelătorie... Dar să ştii că e o înşelătorie nobilă, care aduce foloase.

— Există oare două feluri de înşelătorie ? a strigat Said Efendi. Înşelătoria e una singură, e înşelătorie şi-atît.

Mutaualli Efendi a zîmbit şi a privit compătimitor spre prietenul său. Apoi l-a întrebat :

— N-ai cumpărat niciodată un bilet de loterie ?

— Absolut niciodată... Ce, sînt ţicnit să-mi arunc banii de pomană ?

— Ăsta e păcatul tău, i-a zis Mutaualli Efendi bătîndu-l pe umăr.

— Zici că ăsta-i un păcat ?

— Eşti un fricos, asta-i. Marele tău păcat este că ţi-e teamă de aventură, de risc.

— Mă simt foarte bine aşa cum sînt.

— Te înşeli singur. Nu eşti de loc fericit aşa cum eşti. Dacă ai fi riscat puţin în viaţă, azi ai fi mult mai fericit.

— Aventura prevesteşte ruinarea.

— Cine nu riscă în viaţă, prietene, n-are nici o perspectivă. Spune-mi, de pildă, venitul tău a mai crescut cu ceva de cînd trăieşti numai din el ?

Said Efendi n-a putut răspunde, ci doar a bliguit niște vorbe fără noimă, cu privirea pierdută undeva, departe.

— Să răspund eu în locu-ți, a continuat Mutaualli Efendi. Cheltuielile sporesc și capitalul scade mereu. Dacă ai fi fost exact invers de cum ești, ai fi adus magazinul la vechea lui stare, l-ai fi făcut să cunoască din nou înflorirea.

Said Efendi a căzut pe gânduri. L-a chinuit o contradicție, după care a adăugat :

— Slavă lui Allah, nu mă pot plinge. Eu sînt mulțumit cu starea mea !

— Modestia... Ce crudă e virtutea asta care se cheamă modestie !...

S-a holbat Said Efendi, fără să priceapă dacă-l admirase sau îl luase în deridere pentru vorbele pe care le rostise. Apoi a mormăit :

— Hai să terminăm cu discuția asta !...

S-au mai așezat lângă ei cîțiva prieteni și s-au apucat să vorbească despre una și despre alta, dar Said Efendi nu părea deloc în apele lui : gîndurile îi erau parcă în cu totul altă parte.

Cînd s-au despărțit, a luat-o cu pași greoi către casă. Prin piața Al-Husein a început să mcargă agale, absent la toate din jurul său.

A pierdut el cu adevărat vreo ocazie pentru că nu s-a aventurat, pentru că n-a riscat ?

Își închipuie prăvălia sa mică, peste care timpul a lăsat urme adînci, preschimbîndu-se într-un magazin mare, pe fațada căruia strălucesc reclamele luminoase, prin ale cărui săli este un du-te-vino neîntrerupt, la a cărui casă banii se scurg parcă dintr-un izvor ce nu mai seacă. Se vede trăind în belșug și lux, fără să-și impună nici un fel de restricții, fără să mai aibă grijile de azi care-i

otrăvesc viața și-l fac să cadă pradă tristeții și deznădejdiei.

În vreme ce-și continua mersul, ochii i-au căzut peste o mogildeată întinsă pe trotuar ; era băiatul cu biletele de loterie care moțăia. Said Efendi s-a trezit mergînd mai încet, iar privirea nu i se mai dezlipi de trotuar.

Băiatul a simțit că s-a oprit cineva lângă el și s-a ridicat alene, străduindu-se să-și alunge somnul. S-a apropiat de Said Efendi și cu teamă în glas i-a zis, întinzîndu-i biletul :

— E ultimul bilet... Nu mai am altul !... Precise cel cu norocul. Cinci piaștri și-o să luați înapoi o mie de lire.

A privit Said Efendi un timp spre biletul din mîna copilului și în această contemplare băiatul a găsit ceva care i-a dat curaj să continue cu vorbele ispititoare.

Said Efendi s-a trezit că mîna i s-a strecurat în buzunar de unde a scos cinci piaștri pe care i-a dat băiatului și a luat de la el biletul de loterie, zicîndu-i :

— Dacă n-ai fi așa de sărac și necăjit, nu ți-aș fi cumpărat biletul. Fie banii ăștia un dar pentru Allah !

După ce a împăturit biletul și l-a vîrît în buzunar, și-a continuat mersul grăbit.

Și numai ce biletul fermecat a ajuns în buzunar, că Said Efendi a și devenit alt om.

O tulburare bruscă.

Mintea rătăcită.

Prin fața ochilor îi dansează bancnotele strălucitoare.

Are fără încetare remușcări.

Cum de a întins mîna spre jocul ăsta păcătos ?

Și-a jurat să rupă în bucățele biletul din buzunar, dar n-a fost în stare s-o facă.

A ajuns acasă, i s-a servit mîncarea, dar n-a luat decît cîteva înghițituri, fără nici o poftă.

S-a întins în pat dorind somnul, dar în locul lui n-a avut decît coșmaruri.

Teancuri de bani de hîrtie înconjurați de flăcări. El, încercînd, neputincios, să străpungă zidul de flăcări pentru a salva banii...

A fost o noapte albă, fără pic de liniște.

S-a sculat din zori și a coborît imediat în stradă.

Ceășurile dimineții le-a petrecut trecînd dintr-un magazin în altul și vizitîndu-și prietenii; fugind parcă de ziua de azi și grăbind venirea celei de mîine. Se străduia prin toate mijloacele să zorească timpul.

Se întreba fără încetare cînd vor fi anunțate rezultatele tragerii. Știa locul unde se vor afișa aceste rezultate și s-a trezit că pașii îl duc într-acolo. S-a oprit în fața unui chioșc modest în care se afla o masă plină cu lozuri peste care se apleca chipul unui om slăbănog, dominat de un nas uriaș, care atîrna în jos, rîzînd spre lozuri.

Ziua următoare, a venit foarte devreme la chioșc și s-a proțăpît în fața nasului uriaș, fără a mai fi în stare să-și stăpînească neliniștea.

Minutele se scurgeau mai anevoie decît de obicei.

Iată că s-au afișat, în sfîrșit, numerele. A desfăcut biletul. Degetele îi tremurau, iar privirea îi era pierdută.

S-a mai uitat încă o dată și s-a convins că a pierdut cei cinci piaștri.

S-a îndepărtat cu fața lividă, ștergîndu-și sudoarea. Dar, brusc, a simțit și o ușurare strecu-

rindu-i-se în toate mădularele ; era ușurarea pe care i-a dat-o eliberarea de neliniște și de feliuritele închipuiri care nu-i dăduseră pace nici o clipă.

Pe față i se putea citi un zîmbet...

Ce aventură ciudată și prostească ! O zi și mai bine l-a scos din liniștea-i obișnuită și l-a purtat într-un iad al neliniștei și agitației !

Într-adevăr un iad ! Dar nu poate nega că acest iad are ceva nou, atrăgător ; că l-a scos din monotonie și plictiseală.

În vreme ce-și continua drumul, a izbucnit în hohote de rîs.

Cînd i-a zărit pe cîțiva din creditorii săi, i-a ocolit și s-a salvat întinzînd pasul.

Dacă norocul ar fi fost cu el, nu i-ar fi ocolit pe îngîmfații aceia, ci iar fi înfruntat cu capul sus, fără teamă.

Hirtiile de culoarea strugurelui i-au zburat din închipuire, lăsîndu-l în vechea stare critică din care nu vede cum s-ar putea salva.

E convins că Allah n-a fost de acord să scape de această stare printr-un mijloc necinstit, care nu e altceva decît o înșelătorie legalizată.

Cînd s-a lăsat amîrgul, Said Efendi s-a grăbit spre colțul obișnuit din cafeneaua Al-Efendia. Deodată, în jurul său s-a ridicat un vacarm și a înțeles că unul din clienții cafenelei a cîștigat comoara.

Said Efendi s-a simțit stingherit și s-a pomenit îngînînd :

— E un cîștig nepermis ! Allah nu-l binecuvîntează ! M-a ferit de el !

Mutaualli Efendi, cînd a intrat în cafenea, a venit direct la el și i-a zis :

— Ai văzut cum a luat vecinul nostru câștigul cel mare ? Dacă-mi ascultai sfatul, câștigul ar fi putut să fie în mîna ta acum.

Said Efendi l-a întrerupt, propunîndu-i :

— Nu vrei mai bine să jucăm table decît să ne tocăm gura de pomană ?

Au început jocul... Mutaualli Efendi și-a dat seama că prietenul său n-o face cu nici o pasiune și-atunci i-a zis :

— Hai să jucăm pe ceva... Să punem o miză de cîțiva bănuți măcar, pentru ca jocul să nu fie așa de plictisitor și neinteresant. Jucăm pentru a ne trezi sentimentele și sufletul și așa ceva nu se întîmplă decît dacă jocul are un scop, dacă cel care iese victorios câștigă ceva.

Said Efendi a ridicat mîna și a zis :

— În nici un caz n-aș juca pe bani. Oricît de mică ai vrea să fie miza.

Dar în vreme ce rostea aceste cuvinte, a avut din nou sentimentul acela greu care-l dominase din momentul în care cumpărase biletul de loterie și pînă în clipa în care aflase că n-a câștigat nimic.

— Timpul acela a fost o neîntreruptă frămîntare sufletească ; l-a obosit într-adevăr, dar i-a adus și o beție pe care n-o mai cunoscuse — beția ne-somnului și a neliniștii.

Seara, cînd s-au despărțit după ce au părăsit cafeneaua, Said Efendi a privit cu coada ochiului spre vecinul acela norocos care avusese parte de lozul câștigător.

Zilele se scurgeau pentru Said Efendi întocmai cum sînt răsfoite paginile — toate la fel — ale unei cărți ; nu-i aduceau nimic nou în afară de accentuarea stării precare. Creditorii s-au unit

cu toții împotriva lui și l-au amenințat că vor lua măsuri de sechestrare și executare.

L-a văzut din nou pe băiețașul care vindea bilete pentru o altă tragere, îngânind despre sume de bani și câștiguri cu scopul de a-i ispiti pe clienții cafenelei să cumpere.

Cînd a trecut pe lângă colțul obișnuit al lui Said Efendi și a întins spre el biletele, acesta a întins mîna spre baston, amenințîndu-l pe băiețașul îndrăzneț și sîcîitor... Băiatul a luat-o la fugă, dar Said Efendi a continuat să-l urmărească cu privirea, în vreme ce el se muta dintr-un colț în altul al cafenelei, împărțind bilete și luînd bani... Se vedea că este amărit.

S-au despărțit și Said Efendi a luat-o spre casă tirîndu-și picioarele și învingîndu-și sentimentele care-i izbucniseră brusc în suflet.

Cînd s-a apropiat de locuința lui, s-a pomenit că o ia înapoi și încercă să se mintă spunîndu-și că merge la moscheea Al-Husein pentru a-și face rugăciunea de seară.

S-a învîrtit pe lângă moschee căutînd parcă ceva... În cele din urmă, privirea i-a căzut asupra mogîldeței de lângă zid, și-a încetinit mersul și a început să tușească.

Mogîldeța s-a mișcat și s-a ridicat. Era băiatul care, mîngîiat de speranța că ar putea să vîndă unul din biletele pe care le avea, a înaintat cu pași reținuți spre Said Efendi și i-a întins teancul. Omul a tras un bilet și i-a aruncat banii în față. Apoi a luat-o grăbit spre casă, fără să mai privească la nimic în jur.

Începu să se minuneze de sentimentul care-i pusese stăpînire pe toată făptura. Simți cum un fior de bucurie îi pătrunse în toate cutele sufletului.

Acasă a mâncat cu poftă și s-a jucat cu copiii, purtându-se deosebit de drăgălaș cu ei.

A trecut o noapte. Înaintea ochilor îi dansează fără încetare cele zece hîrtii de culoarea strugurelui, luînd diverse forme.

Zilele în care a așteptat cu nerăbdare s-au scurs și a sosit în sfîrșit și ziua tragerii.

Dimineața devreme, s-a trezit la chioșcul care-i era cunoscut, în fața nasului uriaș și s-a apucat să controleze cifrele, doar-doar își va descoperi norocul !...

L-au întîmpinat chiar numerele înscrise pe biletul său.

Erau chiar în capul listei !

Nici nu-i venea să-și creadă ochilor...

S-a holbat încă o dată la biletul pe care-l ținea în mîna și încă o dată a mai verificat numerele. Simțea cum îi bate inima, gata să-i sară din piept.

A scos un țipăt și cu greu s-a ținut pe picioare, sprijinindu-se de unul din stîlpii chioșcului.

Venindu-și în fire, a strigat către nasul uriaș și către lumea din jur :

— Eu am numerele cîștigătoare... Eu am cîștigul cel mai mare...

Omul cu nasul uriaș s-a ridicat salutîndu-l pe fericitul cîștigător și cîntăciorul din palme i-a și adus un scaun de pe care a șters praful.

Agitația din sufletul lui Said Efendi s-a liniștit în sfîrșit. S-a străduit să se stăpînească, dîndu-și seama că a făcut gesturi și a spus vorbe care nu se cuvenea, față de mulțimea ce se adunase în jurul său, atunci cînd a scos strigătul de emoție.

Omul cu nasul uriaș s-a apucat să-i explice mușafirului său ce trebuie să facă pentru a intra în posesia cîștigului.

S-au înțeles să-l însoțească pentru a-i fi de folos cu experiența pe care o are... N-a uitat însă nici să-i amintească musafirului, pe un ton amabil și politicos, că merită și el un mic cadou, o mică atenție.

S-a dus Said Efendi împreună cu omul acesta, iar capul îi ardea ca un cuptor încins.

Cîteva zile a lipsit de la cafenea, fiind foarte ocupat cu rezolvarea treburilor sale. Avea grijă în schimb să numere banii în fiecare dimineață și în fiecare seară...

Știrea despre norocul care dăduse peste el a fost repede aflată de toată lumea. Prietenul său apropiat l-a vizitat și l-a felicitat pentru îndrăzneală, amintindu-i în treacăt că el l-a îndemnat la aventură și la curaj... Said Efendi i-a răspuns însă că numai soarta le-a hotărît pe toate, că nimeni n-a intervenit, nici măcar cu un deget, în toată treaba asta și i-a promis că va cheltui banii în scopuri de binefacere.

De-atunci, Said Efendi era văzut în permanență în colțul său cu băiețașii de la care cumpăra lozuri. Nu-i mai alunga, ci era prietenos cu ei, le zîmbea, îi ținea de vorbă și cumpăra de două ori, de trei ori sau de patru ori mai mult decît îi ofereau ei.

Multă vreme s-a tot îndreptat către chioșcul acela peste care era stăpîn nasul cel uriaș. Știa numerele cîștigătoare și înțelegea toate secretele organizațiilor care emiteau bilete de loterie. Devenise un adevărat expert în treburile astea. Chioșcul a devenit pentru el un loc preferat și nu pierdea prilejul să vină acolo ori de cîte ori avea vreme.

A urmat pentru Said Efendi o perioadă de beție continuă — beția și dogoarea așteptării. Iși petrecea zilele într-o neîntreruptă lenevie.

Norocul a fost destul de binevoitor cu Said Efendi. Cîștiga cînd mai mult, cînd mai puțin, dar într-o zi soarta a fost foarte generoasă, ajutîndu-l să cîștige o sumă uriașă. A avut omul încredere în noroc și și-a croit astfel o cale nouă în viață.

Cît de ciudate sînt tainele soartei !

Iat-o făcîndu-l pe Said Efendi să urmeze o anumită cale în viață, pentru a-l conduce către un țel prestabilit.

După aceea, omul n-a mai jucat table cu prietenul său Mutaualli Efendi decît pe bani, și încă pe o miză din ce în ce mai mare...

Ce zgomotoase și aprinse erau întîlnirile !

Said Efendi era un alt om, nu mai era cel de ieri.

Și-a luat rămas bun de la liniște. Urmărea acum jocul cu un ochi de tigru, cu fața contractată și cu toate încheieturile încordate.

Întîlnirile lor n-au întîrziat să atragă privirile clienților cafenelei și foarte curînd au căpătat o mare faimă.

Și astfel, supărarea dintre cei doi prieteni a crescut. Nu după multă vreme, s-a preschimbat în minie, apoi în dușmănie și ură, iar în cele din urmă cei doi prieteni s-au despărțit pentru a nu se mai întîlni niciodată.

Said Efendi s-a aprins din ce în ce mai tare.

Sentimentele acelea care atîta vreme au stat sugrumate sub apăsarea liniștii și apatiei, imediat ce-au găsit posibilitatea de a ieși din strînsoare, și-au și luat avînt și s-au aprins.

Nu e de mirare că Said Efendi a luat după aceea și drumul hipodromurilor.

Mintea a început să-i fie învăluită și de beția curselor. Curînd a devenit expert și în acest domeniu, foarte bine cunoscut de către amatorii de curse.

Nu dădea nici o atenție nici cîștigurilor nici pierderilor. Banii erau într-o neîntreuptă mișcare : din mînă în buzunar și din buzunar în mînă, fără întrerupere.

Deși mînuia sume uriașe de bani, umerii îi erau copleșiți de datorii din ce în ce mai mari, cărora nu le dădea nici o atenție însă.

Era absorbit de viața aceea zgomotoasă, de furlurile ei concursuri care aprindeau pasiunile.

A luat-o apoi din club în club, nescăpîndu-i nici un joc de noroc. Își petrecea nopțile în jurul meselor de lîngă care nu se îndepărta decît atunci cînd simțea că oboseala îi istovește nervii și-i frînge încheieturile.

Cît de departe s-a afundat Said Efendi în torrentul acesta care duce totul cu el !

Soarta l-a azvîrlit în această vîltoare în care se zbătea neîncetat, dar fără speranța de a găsi vreun liman spre care să se îndrepte, pentru a se salva.

Mai era oare cu putință ca din acea vîltoare involburată care-l înghițea să se smulgă și să revină la tihna și blîndețea de odinioară ?

Acum era cu totul alt om : îndîrjit, deosebit de irascibil și de grosolan, chiar și atunci cînd era vorba de glume.

Într-o noapte, la un club, a băut pînă ce i s-a îngreunat capul. Aprins de pasiunea jocului, a început să țipe la ceilalți și s-a luat chiar la hartă cu unul din concurenți. Și iată-l pe Said Efendi punînd mîna pe o sticlă și spărgînd cu ea capul celuiilalt.

Restul nopții l-a petrecut la arest, iar dimineața i s-a adus vestea că cel pe care-l lovise a murit.

A început o etapă nouă în viața sa.

A petrecut zece ani între zidurile închisorilor, în tovărășia criminalilor păcătoși.

A ieșit de-acolo, dar pătat de murdăria crimei.

S-ar putea să vizitezi vreodată cartierul Al-Husein și pașii să te ducă spre cafeneaua Al-Efendia. S-ar putea ca ochii să ți se oprească asupra unui om demn de dispreț, modest îmbrăcat, care aruncă priviri întunecate și împrăștiate celor din jur. Fără trudă însă, vei descoperi sub aparența acestui om urmele unei fericiri trecute și strălucirea unei generozități apuse.

Îl vei vedea umblînd printre mese, tîrîndu-și picioarele și ștergîndu-și nasul cu dosul palmei, lăudînd marele folos pe care biletele de loterie îl aduc oamenilor, în vreme ce întinde spre ei teancul de lozuri.

Iar dacă picioarele nu-l vor mai ține de oboseală și gîtul i se va usca de atîta strigăt, îl vei vedea cum se oprește pe trotuar în fața cafenelei și-și sprijină spatele de perete, iar ochii i se furișează spre colțul privit cu respect, care mai ieri fusese locul său preferat...

Gura i se deschide într-un zîmbet palid care-l duce spre lumea amintirilor.

Începe apoi să picotească și pleoapele i se închid încet.

Traducere de
Nicolae Dobrișan

YAHIA HAQQI

S-a născut în vechiul cartier cairot As-Saiyda Zeinab la 7 ianuarie 1905, într-o familie cu preocupări literare. A absolvit facultatea de drept din Cairo în anul 1925. A lucrat în magistratură și avocatură la Cairo și Alexandria și în administrație, la Manfalut. Din anul 1929 a lucrat în diplomatie, aflându-se multă vreme în străinătate (Turcia, Italia, Franța, Libia). Întors în patrie, a fost director al Direcției de arte frumoase, apoi consilier la Biblioteca Națională, iar în ultimii ani a condus revista *Al-Madjalla*.

Și-a început activitatea de nuvelist din anul 1925, publicând în diverse reviste: *Zorile*, *Politica*, *Revista nouă*, *Scriitorul egiptean* etc. Apoi, cele mai reprezentative nuvele le-a strâns în culegerile *Lampa lui Umm Hașim* (1944), *Singe și noroi* (1955), *Trezire bună* (1955), *Mama sărmanilor* (1955).

Este, de asemenea, autor de studii critice și traducătorul a numeroase opere din diverse literaturi.

Opera sa reconstituie mediile prin care a trecut scriitorul: de la cartierul As-Saiyda Zeinab în care și-a petrecut copilăria și alte cartiere populare (*Lampa lui Umm*

Haşim, Mama sărmanilor), la experienţa de magistrat şi şederea la Manfalut (*Broasca ţestoasă zboară*) şi, în sfîrşit, la anii petrecuţi în Europa. Acest ultim mediu i-a oferit ideea uneia dintre cele mai realizate nuvele ale sale — *Lampa lui Umm Haşim* — care abordează un motiv mai general, acela al înstrăinării şi dezrădăcinării. Tema acestei nuvele aminteşte de o operă a unui alt scriitor egiptean (*Pasărea din Orient* de Teufiq al-Hakim); este tema inadaptabilităţii sau dificultăţii în adaptarea la mediul natal, după contactul cu civilizaţia europeană.

Povestirea sa mai lungă, *Trezire bună*, ca şi alte nuvele, face dovada cunoaşterii de către scriitor a detaliilor şi problemicii satului egiptean.

Contactul cu operele unor scriitori de diverse naţionalităţi şi orientări filozofice sau literare se simte în scrierile lui Yahia Haqqi: comicul său aminteşte de Anatole France, umanismul, dragostea pentru cei slabi, anumite idei filozofice amintesc de Tolstoi, arta de a scrie — povestirea plină de detalii în jurul unor întîmplări mărunte — aminteşte de W. Somerset Maugham şi Stefan Zweig, iar alte trăsături amintesc de Maupassant şi Cehov.

MAMA SĂRMANILOR

Siavă aceluia care a lăsat loc îndeajuns pentru toate făpturile şi împotriva voinţei căruia nu se ridică nici un glas. Nu voi face decît să vă povestesc aici cum a coborît Ibrahim Abu Halil treptele vieţii; întocmai ca nişte frunze toamna, care chiar dacă sînt puţin purtate de vînt pe sus, tot despre căderea care le este scrisă vorbesc; încet-încet pînă ce faţa lor atinge pămîntul şi sînt stri-

vite sub picioarele trecătorilor. L-am urmărit tocmai pe cînd se afla pe ultimele trepte ale scării. Am aflat că a fost orfan și că a avut o copilărie foarte zbuciumată. Nu știu dacă de fel era de la oraș sau de la țară, dar înclin să cred că de pe undeva de pe la țară pornise. Și-a început viața chinuită lucrînd ca servitor într-o casă ori alta. Eu l-am văzut pe cînd vindea cafeluțe, pe care le rînduise într-un fel de ulcioare colorate, ale căror gîturi erau împodobite cu roze și busuioc, așezate pe un cărucior de mînă. Am auzit că după aceea a deschis o dugheniță unde vindea parfumuri. A devenit iarăși vînzător ambulant, sărînd dintr-un tramvai în altul cu obiectele negoțului său : ace cu gămălie, ace de primus și cîrlige de rufe. Au fost vremuri cînd nu știu ce s-a întîmplat cu el, dar cred că deseori a gustat și răceala cimentului din beciurile poliției.

Cu puțin înainte să-l cunosc, își alesese un loc pe trotuarul situat vizavi de dughena unui turc ce vindea halva cu tahîn. În față — un coș în care se aflau ridichi, salată și praz. Striga fără încetare : „Ia ridichi proaspete, ia salată !“ Pe față nu i se vedeau semne care să vorbească despre zilele acelea nesigure și despre ocupațiile schimbate una după alta. Oamenii de felul lui acceptau viața așa cum era : fiecare zi cu destinul ei ; se stingeau, la fel ca și ei, fără a lăsa nimic în urmă. Pășeau în arena vieții fără să le pese dacă piereau din cauza prostiei și ignoranței sau din pricina modestiei și indiferenței. Nici măcar nu clipeau la auzul vorbelor de ocară ce se năpusteau asupra lor. Dar mai bine să nu te grăbești să-l judeci și să-l condamni, fiindcă s-ar putea să fii nedrept cu el. Dacă l-ai fi cunoscut așa cum l-am cunoscut eu,

ți-ai fi dat seama că e un om sincer, amabil și cu un suflet foarte curat.

Măcar că se zbătea din răspuțeri pentru a agonisi cît să o ducă de pe-o zi pe alta, inima lui nu cunoștea invidia și ura. Ochii săi, pe care îi învăluia parcă umbra unui nor, îți spuneau că ai în față un om deosebit de hitru. Privirea lui te captiva, fiindcă zîmbetul care se deslușea în ea se strecura cu greu prin perdeaua genelor. Te aflai parcă înaintea unei prezentări cu încetinitorul a imaginilor zîmbetului său, care începea să se nască chiar în privire. Cînd ridica fața spre mine, își punea palmele la ochi. Îmi închipui că lumea se limita la acest cadru îngust în care ne aflam doar noi doi și că vorbele lui semănau cu un mers agale prin această singurătate.

Abu Halil își ocupa locul obișnuit cu puțin înainte de amiază. Spre seară, cînd golea coșul sau era gata să-l golească, se ridica și o lua încet prin piață, cum îi era obiceiul, trecea pe la o sumedenie de prăvăliași, se salutau, se întrebau de sănătate, făceau glume și se amuzau. De la un prieten cumpăra o lipie pe care o umplea cu taamia¹ și o așeza la subțioară, iar de la un altul cîteva țigări din cele mai ieftine, pe care le punea într-o tabacheră purtată în sîn. Își lăsa după aceea prietenii și se plimba pe trotuarul dinspre moschee, adulmecînd aerul, așa cum spunea el, și informîndu-se cum a mers piața în ziua aceea. Dacă nu găsea nimic nou, se întorcea la locul lui știut, se așeza, îl slăvea pe Allah, înfuleca ce cumpărase, îi mulțumea apoi lui Allah și-și căuta o poziție cît mai comodă, își aprindea o țigară din care trăgea pe

¹ Un fel de chiftele din bob și legume, uneori amestecate și cu carne.

îndelete cu o plăcere numai de el gustată. Era un om cu tabieturi doar... Dispărea după aceea din piață și revenea cu puțin înainte de apusul soarelui, purtînd cu el coșul de seară. Cît despre cina lui, se mulțumea cu o altă lipie și cu o bucată de halva cu tahîn, cumpărată de la vecinul său. Cînd toată lumea dispărea din piață, se retrăgea și el. Nu știu unde dormea. Am auzit că ar fi împărțit cu o bătrînă gîrbovită o rogojină într-o cămăruță de sub scara unei case aflată în capătul unei fundături înguste. O fi fost căsătorit ? O fi avut copii ? O fi avut rude ? Nu știu. Țin la Abu Halil și nu vreau să vorbesc despre legătura ciudată dintre el (căci doar avea o inimă miloasă Ibrahim) și bătrîna aceea gîrbovită. Nu vreau să vorbesc nici despre faptul că adesea, în momentele cînd Allah îl mai scotea la liman, o mai și trăda cu o femeie, pe o colină din apropiere de As-Saiyda¹. Sufletul meu simte o repulsie mai mare decît pentru orice altceva, la gîndul că aş putea vorbi de rău acest cartier și pe cei care locuiesc în el.

Într-o bună zi, Abu Halil a venit la locul obișnuit de pe trotuar și, spre surprinderea lui, a găsit celălalt colț ocupat de o femeie cu trei copii în jur și cu un al patrulea la piept. Acesta din urmă parcă n-ar fi supt lapte ci vin, căci dormita toată vremea ca și cînd ar fi fost mahmur. Dar nenorocirea cea mare era că în fața ei se afla un coș tot cu ridichi, salată și praz. Cînd a început să strige : „Ia proaspete, ia de azi ! Ia ridichi... o milimă legătura !“, piața a fost dominată de glasul ei bărbătesc. O clipă Abu Halil a rămas năuc și a privit la ea cu atenție. A oftat și și-a văzut de treabă ; a

¹ *As-Saiyda Zeinab* — numele unei mîschi și al cartierului din jur.

început să-i îmbie și el pe trecători cu marfa lui. A încercat să strige mai tare decât ea, dar n-a reușit, căci l-a apucat un acces de tuse. A vrut să vorbească cu ea ; s-o întrebe de unde a venit și de ce a ales tocmai locul ăsta, dar ea nu i-a dat nici o atenție. Cu o mână vindea, cu cealaltă îi des-părtea pe copiii care se încăierau, iar cu genun-chiul îndoit îl muta pe cel mahmur de la un sîn la celălalt. Se tîra spre ulciorul ei, lăsînd să i se dez-velească puțin coapsa. Dar inima lui Abu Halil nici vorbă să tresară. Dimpotrivă, e revoltată. Dar poate că e numai un atac prin surprindere, care mîine dimineată nu se va mai repeta.

Și totuși, a doua zi a găsit-o în același loc. A privit spre ea, a privit spre trecători și vecini, s-a ridicat și din nou s-a așezat, neștiind ce să facă, s-a dus la prieteni pentru a le spune ce nenoro-cire i-a căzut pe cap și în cele din urmă a venit iarăși la locul său. Glasul ei se revărsa peste piață chemînd parcă lumea în ziua Judecării de Apoi.

Abu Halil a cumpărat în zilele acelea doar cinci-tigări în loc de zece.

S-a terminat cu îndemînarea lui ; urmărea ne-încetat fiecă mișcare a femeii aceleia îndrăznețe, care-l provoca, făcîndu-i concurență. Ciudat, dar începu să-i placă. A încercat chiar să-i zîmbească o dată. Zilele se scurgeau și iată cum, încet-încet, coșul lui se apropie de al ei, voind parcă să-i șoptească : „Hai să vindem împreună !“

Badr a simțit că e stăpînă pe situație și că Ibra-him e lipsit de orice armă. Și-a dat seama că e mai tare decât el. În sfîrșit, într-o zi s-a înduple-cat și a răspuns întrebărilor lui. N-a mai trecut multă vreme după aceea și cînd ea s-a dus pe undeva pe aproape să-și facă nevoile, l-a rugat să se uite și la copiii ei. El lipsea tot mai des de

lingă coș ; își căuta parcă dinadins drum spre prieteni sau spre ușa moscheii. În inimă îi mocnea o speranță : poate că Badr este rodul dăruit de ploaia cerului pe neașteptate. N-ar fi avut nimic împotrivă, ba i-ar fi făcut chiar multă plăcere să predea conducerea afacerilor acestei femei îndrăznețe și să trăiască sub același acoperiș cu ea. E ca un adevărat bărbat ; ar fi în stare să înfrunte o lume întreagă. Îi va arăta simpatia pe care o are pentru ea, o va face să ridă împreună cu el, va aștepta să muște ea o dată — de două ori din lipie, iar apoi o va lua și va mușca el de acolo de unde mușcaseră dinții ei. Îl va trezi dimineața, îl va acoperi peste noapte, îl va aduce acasă, dacă o să întârzie pe la prăvăliașii cu care era prieten. Așa vorbea în sinea lui. Dar va avea curajul să-i spună și ei aceste gânduri ? Nu crede. La urma urmei nu știe nimic despre ea. Și nimeni din piață n-o cunoaște. În zilele acelea, taamia pentru dejun și-a luat-o Abu Halil pe datorie.

După ce coșurile lor s-au apropiat într-atît încît s-au lipit unul de celălalt, Badr s-a apucat într-o seară să-i vorbească despre viața ei, fără s-o întrebe. Avea și ea aceleași necazuri care-i fuseseră sortite și lui Ibrahim în lumea asta. I-a spus că e liberă și nu prea, că e căsătorită, dar trăiește ca o văduvă, că are un soț care lipsește toată vremea și umblă haihui. El este de fel din As-Said¹ și își petrece timpul umblînd din cafenea în cafenea cu un sac plin de flanele, ciorapi și prosoape. Rămîne cu ea o vreme, iar apoi dispare pe neașteptate. A auzit că o dată a ajuns pînă la mare, iar altădată pînă sus, spre sudul țării. Nu știe dacă

¹ Regiune în partea de sud a Egiptului ai cărei locuitori sînt renumiți pentru istețimea și spiritul lor întreprinzător.

fuge de ea temîndu-se de vreo răzbunare mai veche sau pentru că el trebuie să se răzbune pentru ceva. A trecut aproape un an și jumătate de cînd l-a văzut ultima oară. Nici măcar nu știe dacă e viu sau mort. Probabil că e viu și agonisește cît s-o ducă de pe o zi pe alta. Altfel ar fi ajuns pînă la ea știrea morții, căci are pe braț un tatuaj cu numele ei și al satului. Sau poate că l-au jupuit de piele ? ! O fi zăcînd în vreo închisoare ca ucigaș, sau o fi fost ucis și nu i se știe nici mormîntul ? A lăsat-o cu copiii și a dispărut. Ea a ieșit să ciștigue cît să trăiască și norocul a condus-o în vecinătatea unui om așa de bun cum este Ibrahim Abu Halil.

După o vreme, s-au împrietenit și Badr a început să se ocupe de Ibrahim : îi cumpăra de-ale gurii fără să-i ceară nimic în schimb, căci din clipa cînd coșurile lor s-au amestecat, li s-au amestecat și banii și se adunau în buzunarul ei. Și-a închipuit că lucrurile se vor opri la atît și s-a bucurat.

Într-o zi (nu întreba dacă de voie sau de nevoie, căci nu e ușor să găsești în locul celui care lipsește un altul din As-Said), i-a zis lui Ibrahim :

— Ți s-au cam murdărit țealele. Vii cu mine în noaptea asta să ți le spăl ?

Abu Halil stătea în fața ei, cu spatele spre stradă : S-a apucat să-i vorbească, fără să dea atenție nici oamenilor care treceau, nici timpului care se scurgea... E adevărat ceea ce vede sau e numai o nălucire ? I s-a părut că buzele ei au început deodată să tremure, că dinții îi strălucesc mai tare ca de obicei, că ochii, pînă în albul lor, i s-au aprins. A aruncat și el o privire înapoi și a văzut un om din As-Said cu spinarea încovoiată sub povara unui sac, îndreptîndu-se agale spre ei. Numai o dată dacă-l priveai, îți și dădeai seama

că cel care vine e un necioplit care nu iartă și nu știe ce-i gluma. A lăsat povara jos, s-a așezat pe vine, și-a șters sudoarea de pe frunte și n-a întreat-o pe Badr decît atît :

— Ce mai faci ?

— Bine, slavă lui Allah că ești sănătos, i-a răspuns ea.

A stat puțin în cumpănă, iar apoi și-a întors capul spre Abu Halil căruia nu i-a aruncat decît o privire. Recăpătîndu-și liniștea, i-a zis din nou soției :

— Toate la vremea lor, trebuie să ai răbdare doar...

Ibrahim s-a ridicat, și-a scuturat praful de pe fund și a dispărut de lîngă cei doi înghițit de mulțimea din piață.

Au trecut multe zile fără să-l mai vîd pe Ibrahim. S-a spus că ar avea friguri, că bătrîna aceea gîrbovă ar fi aflat de Badr și i-ar fi pus în mîncare ceva care i-a pricinuit mari suferințe.



Multă vreme n-am mai trecut prin piață. Cînd am revenit, n-am mai găsit-o pe Badr cu pruncii ei și nici pe Ibrahim pe trotuarul aflat peste drum de turcul care vindea halva cu tahîn.

Odată am ieșit mai devreme ca de obicei pentru niște treburi și am ajuns în piață înainte de deschiderea prăvăliilor. Îmi clănțăneau dinții de ger, căci era în toiul iernii, în luna *tuba*, cea mai frumoasă lună după calendarul copt. Cei desculți își îndesau degetele umflate, la subțioară, și mergeau călcînd parcă pe spini. Din vreme în vreme, se auzea prin piață o voce răgușită sau un tușit, după care se așternea din nou tăcerea. Încet-încet, se

deslușesc frinturi de discuții între vocile acelea devenite greoaie din pricina somnului și a frigului. În ciuda cumpărătorilor ce se vîntură încolo și încoace, ai impresia, privind, că te afli într-un oraș părăsit, că nu-i cunoști pe trecătorii aceia și nici ei pe tine. Deodată, cît pe ce să mă ciocnesc de Ibrahim Abu Halil : hainele de pe el făcute praf, capul gol, picioarele desculțe. Mergea clătînîndu-se ca un om beat. Doar privirea întunecată și zîmbetul îi rămăseseră neschimbate. Ieșise devreme pentru a-și îndeplini munca lui care începea și se sfîrșea înainte ca piața să fie invadată de mișcare. Avea acum o nouă muncă : tîmîiatul. N-avea nevoie pentru ea decît de un taler de balanță, vechi, de un lăntuș grosolan, de puțin rumeguș și cîteva firimituri de tîmîie și pelin. Bucățile de pîine și eventual milimile și alte mărunțișuri pe care le căpăta le strîngea într-o tăgîrță agățată de umăr. De cum l-am văzut, mi-am zis că asta este meseria pentru care fusese făcut Abu Halil și că ar fi trebuit să mă gîndesc la ea mai dinainte. Se potrivea de minune cu caracterul lui : era o muncă ușoară, iar cel care o practica era răsplătit cu plăcerea de a trece pe la feluriți oameni. Apoi, venitul ei era fix — era ca un fel de abonament — și nu putea fi cunoscut de alții și nici supus vreunui control. Iar dacă nu exista dever, mărfurile nu lîncezeau. Cel care practica această meserie știa că nu se ridică la rangul vînzătorilor ambulanți ce-și cîștigau venitul cu sudoarea frunții, dar nu putea fi acuzat nici că ar cerși. Dacă aceasta era meseria în genere, pentru cei care o practica, ea avea o semnificație cu totul aparte pentru Abu Halil. El s-a plictisit de comerț ; în toate formele lui nu-i decît înșelătorie și tocmeală pentru fiecare

milimă. Tămîiatul în schimb se bazează numai pe sentimente. El este sigur că salutul pe care-l adresează prăvăliaşului dimineata, cînd deschide dugheana, vădeşte binecuvîntarea fiindcă izvorăşte dintr-o inimă pură, duioasă, iubitoare de bine. Sărmanul Abu Halil ! El nu cunoaşte nici viaţa, nici caracterul omului !...

L-am urmărit multe zile după aceea şi l-am văzut pe jupîn Hasan, frizerul, nevrînd să-i plătească — fiindcă el nu e nătîng ! — decît după ce-l trăgea în dugheană pentru a-i tămîia scaunul, oglinda şi ligheanul mic de aramă, cu marginea tăiată pe măsura gîtului clienţilor. L-am văzut pe patronul restaurantului naţional punînd mîna doar pe *taamîia* rămasă de o zi sau două. Iar turcul îi achita milima alugîndu-l cu minie şi ţipînd la el. După ce s-au obişnuit cu dînsul, prăvăliaşii îi dădeau milima fără să se mai uite dacă fumul se ridică sau nu. Aşa că Abu Halil a început şi el să-şi neglijeze meseria şi de cele mai multe ori colinda fără să mai aprindă cădelniţa, iar dacă o aprindea şi se mai ivea o scînteie, atunci se ridica din ea un fum înecăcios şi greu de suportat.

Într-o bună zi, am simţit, cum mergeam alături de Ibrahim, că piaţa a amuţit brusc, aşa cum amuţeşte văzduhul înainte de a începe vijelia, cînd îţi închipui că cerul tremură ca aripile liliacului. Din spre strada Marasina s-a apropiat un om căruia îi scînteiau ochii întocmai ca unui vultur. Avea şaptezeci de petice pe haine, pe cap purta un turban verde : avea un mers vioi, care nu ştia ce-i oboseala, statura dreaptă şi rostea fără încetare rugăciuni. În mîna ţinea o cădelniţă din care se ridica un fum cu o aromă plăcută. Lanţul ei era galben, strălucitor... În prima zi, prăvăliaşii i-au închis uşa în

nas acestui venetic. Ei sînt clienții lui Abu Halil doar. Nu e bine ca în aceeași dimineață să cumperi două binecuvîntări căci una din ele o strică pe cealaltă... Dar el a venit și a doua zi și a treia zi și a patra zi. A primit, în sfîrșit, prima milimă... A revenit și iar a trecut pe la fiecare dugheană, fără să țină cont dacă inima stăpînului ei s-a milostivit sau nu de el... Am fost uimit de insistența și perseverența acestui om. L-am lăsat pe prietenul meu și am plecat în urmărirea acestui venetic ciudat. M-a purtat cu mersul lui vioi și neobosit din As-Saiyda Zeinab spre piață, Bab el-Halk, apoi pe la cetate, prin As-Saiyda Aișa, a traversat cimitirul As-Saiyda Nafisa, apoi prin As-Suiufia, Al-Haimia și Poarta al-Mutaualli. ¹ În cele din urmă s-a oprit la o cafenea mică din Sidna al-Husein, și-a scos turbanul verde și s-a așezat să tragă din narghilea. Am luat și eu loc alături de el, suflînd din greu și lac de sudoare... L-am văzut alergînd un ceas pentru a veni la un singur client... N-am mai văzut în viața mea pe altcineva alergînd cu răbdarea acestui om pentru a cîștiga ceva.

Ibrahim a renunțat la cădelniță și s-a mulțumit doar să treacă pe la prăvăliași ; poate o să-și mai aducă aminte și-o să-i mai dea și lui cîte ceva... Venitul i-a scăzut foarte mult. Stătea uneori în piață, alteori la ușa moscheii. Unii vișitatori, socotindu-l un cerșetor care se jenează să întindă mîna, îi dădeau ce-i lăsa inima. Ciudat că după puțină vreme Abu Halil și-a format niște clienți numai ai lui, care-l căutau pentru a-i da cîte ceva... Sărmanul Abu Halil ! El nu cunoaște nici viața, nici caracterul omului...

¹ Cartiere și străzi din Cairo.

Și într-o bună zi, cînd Ibrahim se afla la locul știut, din apropierea lui s-a ridicat peste toată piața un strigăt : „Veșnic viu și neadormit este Allah !“ Lumea s-a adunat buluc în jurul bolnavului de epilepsie, pe care-l apucase o criză. La capul lui s-a oprit o femeie îmbrăcată în mătase neagră, cu pantofi galbeni și cu un șirag grosolan de chihlimbar la gît, și a început să chiuie. Bolnavul și-a revenit, dar gura îi era încleștată, nu scotea nici o vorbă, iar ochii rimelați ai femeii, care priveau cruciș, s-au holbat la lumea strînsă în jur. A ridicat mîinile pline de inele albastre, verzi și roșii, și-a șters fața și ochii plini de lacrimi și s-a pregătit să adune banii...

Abu Halil a auzit același strigăt și în ziua a doua și în ziua a treia, la aceeași oră. Și-a părăsit locul și s-a îndreptat spre moschee bombănind :

— Ajută-mă, tu mamă a sărmanilor !...

Era plictisit de viață, îl cuprinsese oboseala și slăbiciunea ; ochii îi erau învăluiți de nori, iar spînarea i se încovoiasă... S-a îndreptat cu pași greoi spre mama sărmanilor... În jurul moscheii erau șiraguri de cerșetori care stăteau nemișcați, pe vine. Privind la ei, îți venea să crezi că așa au fost creați. Își sprijineau spinările de zid înconjurîndu-l, așa cum înconjoară păduchii gulerul săracului. Nici vorbă să afle un loc de mîna întii, mai lîngă ușa. S-a învîrtit în jurul moscheii pînă ce a ajuns la ușa *midaat*-ei ¹ și s-a oprit lîngă ea. Cei care erau mai vechi acolo au privit chiorîș spre el. Căci cerșetorul nu-l urăște decît pe cerșetorul semen al său...

Aici l-am părăsit pe Abu Halil. El a trecut într-o altă lume, ce nu mai este a mea, o lume de

¹ Locul de la moschee, unde se îndeplinește abluțiunea.

la care nu mai există întoarcere, care are doar o uşă pentru intrare, deasupra căreia stă scris : „Uşa de adio !“

Traducere de
Nicolae Dobrişan

FALIMENTUL PEŢITOAREI

Mă interesează foarte mult soarta prietenilor mei. Sînt conştient de acest lucru şi-mi reproşez că sînt aşa. A fost o vreme, şi nu tocmai scurtă, pe cînd, sărac fiind, urmăream cu înfrigurare felul cum oscila valoarea acţiunilor ; mă bucuram cînd ele creşteau şi mă întristam cînd le vedeam scăzînd. Şi asta fiindcă aveam un prieten care făcea afaceri cu ele. În ultimii ani m-am gîndit, fără întrerupere, la problema căsătoriei în Egipt. Meritul pentru asta — şi unele merite sînt şi nenorociri în acelaşi timp — îi revine vechiului meu prieten Abd al-Aziz Fauaz.

Tatăl său era funcţionar la merkez¹. Şi-a petrecut viaţa la fel ca beduinii, mutîndu-se dintr-un loc în altul. Cînd Abd al-Aziz şi-a luat diploma de la şcoala de arte şi meserii, a fost trimis să se ocupe de controlul irigaţiilor în Sudan şi a lipsit de lîngă mine zece ani — vreme în care şi-a strîns zestrea. A fost apoi transferat la Cairo şi nu cunoştea aproape pe nimeni acolo, în afară de mine. Mă însoţea şi petreceam nopţile împreună, neglijîndu-mi chiar prietenii şi treburile personale de dragul lui.

¹ Centrul unităţii administrative cu acelaşi nume.

Asta se întâmpla cu vreo doi ani în urmă, dar și azi îmi aduc perfect aminte cum, cu ocazia primei noastre întâlniri, mi-a declarat că are intenția de a se căsători. Era un tânăr admirabil, cu o înfățișare plăcută și foarte priceput. Avea zestre, slavă Domnului ; chiar și o colecție rară de piei de șarpe, șopîrlă și crocodil, precum și evantaie din pene de struț, ceea ce-l scutea de a mai cumpăra cadouri miresei, care continua să se afle în lumea necunoscutului.

La a doua întâlnire, Abd al-Aziz s-a apucat să mi se plîngă și să-mi ceară părerea :

— Am un coleg care s-a oferit să-mi prezinte o fată, rudă cu el, pe care o laudă nespus. (Mi-am dat seama atunci că problema căsătoriei era la biroul lui la ordinea zilei.) Mi-a propus să merg cu el acasă la fată pentru a o vedea, dar eu m-am scuzat sub motiv că sînt foarte timid și că mi-ar fi deosebit de neplăcut să intru într-o casă în care toată lumea — pînă și servitorii — știu că am venit în peștit... Cum aș putea să mă salvez de sentimentul că sînt neputincios, nepriceput și n-aș avea succes ? Timiditatea nu mi-ar da voie să rănesc simțămintele familiei, refuzînd în cazul că fata nu mi-ar plăcea. Evident, n-aș fi fost iertat, în cazul că aș refuza, de limbile ascuțite ale tuturor din casă, și în primul rînd a fetei, după ce în camera de musafiri vor fi schimbate zîmbete și salutări prefăcute.

În seara următoare mi-a spus :

— Am căzut de acord cu colegul meu să cumpăr niște bilete la un film și să vină cu fata acolo s-o cunosc. Asta o să fie mîine. Prietenul s-a jurat că nu-i va spune nimic fetei și că întâlnirea va decurge ca și cum ar fi fost cu totul și cu totul întîmplător, că fata nu va ști că a venit la film

pentru a o vedea cineva care ar vrea să se însoare cu ea.

Prietenul și-a călcat jurământul, firește, iar fata a venit îmbrăcată cu lucrurile cele mai bune pe care le avea și-a pus pantofi noi.

Abd al-Aziz a venit mai devreme și a ales un loc mai retras la intrarea în cinematograful, de unde să-i urmărească pe cei care soseau. L-a zărit pe prietenul său de departe. Din pricina aglomerației însă, n-a prea reușit să distingă chipul fetei. Doar o privire, aruncată în fugă printre umeri, tarbușe și pălării, a ajuns pînă la ea. A tresărit cînd a văzut în tovărășia lor o bătrînă adulmecînd cu privirea și a înțeles că prada căutată este el... Și-a luat inima în dinți și s-a așezat în rînd, în fața colegului său. Acesta s-a oprit și l-a salutat, voind să pară foarte fericit că a avut ocazia să-l întâlnească. Lucrurile au fost aranjate de către familie ca el să stea pe scaunul din dreapta fetei. Numai ce s-au așezat și luminile s-au și stins, iar vecina sa a rămas ca o stană, nemișcînd capul nici în dreapta, nici în stînga. Cît despre mama ei, parcă i-a înțepenit gîtul dintr-o dată, căci nu și-a luat nici o clipă privirea de la el, iar din ochi îi scăpăra o rază cu nimic mai puțin strălucitoare decît razele care se prelingeau din aparatul de proiecție spre ecran. În pauză, i-au căzut ochii asupra ceasului pe care-l avea la mînă vecina sa. Era un ceas frumos, cu străluciri de diamant, dar a observat că e oprit la ora zece fără douăzeci de minute. S-au stins luminile, iar cînd s-au aprins din nou, lumea s-a îmbulzit spre ușă, condusă de ritmul unui marș militar. Prietenul său a început să strige după un taxi, deși casa lor era la numai doi pași. Și

în vreme ce ei au dispărut, Abd al-Aziz a rămas holbat, cu fruntea lac de sudoare. Așa s-a încheiat prezentarea filmului și a fetei.



— Cum să iei, zău așa, o hotărîre într-o chestiune de care depinde viitorul și fericirea ta, în urma unei întîlniri din fugă ca asta? mi-a zis Abd al-Aziz plîngîndu-se.

Intr-o zi a venit la mine și în ochi i se citea parcă o mare durere. Mi-a spus că prin cineva de la Ministerul *waqf*¹-urilor a făcut cunoștință cu o fată la Grădina zoologică, prin intermediul altcuiva de la Consiliul de miniștri a cunoscut o altă fată la magazinul Cikorel și încă una la parcul Andalusia prin intermediul cuiva de la Ministerul comunicațiilor, dar că prima este prea scundă și lui i-ar plăcea una mai înaltă, a doua e înaltă, dar e și prea grasă, ceea ce iarăși nu-i place, iar a treia este prea oacheșă, în vreme ce el ar prefera una mai deschisă, fiindcă vine din Sudan, unde s-a săturat de fețe tuciurii.

Nu m-am putut abține să nu-l deplîng și i-am dorit să iasă cu succes din încurcătura în care se afla.

Prietenul meu și-a pierdut speranța c-ar mai putea să se întîlnească în afara casei și după multă trudă și-a învins timiditatea și luîndu-și inima în dinți a început să treacă și pragul caselor.

A văzut o fată în Manial ar-Rauda (care de-abia se ținea pe picioare de slabă ce era), o a doua în Al-Abbasiya (care privea cruciș) și o a treia în Subra (care avea o rană la buză).

¹ Proprietăți lăsate prin testament în scopuri de binefacere, aflate în administrația statului.

I-am spus că e o loterie căsătoria și a crezut în vorbele mele. Numai că n-a înțeles această maximă în sensul că norocul în astfel de treburi vine de la Allah, ci în sensul că trebuie să câștigi o sută de lire cu un singur piastru, căci altfel ai pierdut.

În cele din urmă l-am sfătuit ca pentru economie de timp și eforturi să apeleze la serviciile unei pețitoare. M-a întrebat dacă nu cunosc vreuna și, din fericire, în cartierul nostru se afla o pețitoare vestită, cu numele de Zenoba. Mama ei fusese mijlocitoare și se pare că Zenoba a rămas văduvă în tinerețe și pentru a trăi n-a avut altceva de făcut decât să continue meseria mamei sale. Ba a întrecut-o chiar, la meseria moștenită adăugînd-o și pe aceea de pețitoare. Vecinii spun că era foarte bogată și foarte zgîrcită. Cifrele au fost create pentru ea parcă numai pentru numărarea banilor. Deși e tînără, poartă o *tarha*¹ neagră și niște vestminte vechi și uzate, destul de curățele, ce-i drept. Are niște degete care seamănă cu ghearele păsărilor și cu ele ține o poșetă așa de veche că ar merita să i se găsească un loc la un muzeu. Deseori șchioapătă cînd merge, din pricina tocurilor scîlciate și inegale. Poartă niște ochelari cu ramă dintr-un metal alb, prin care ochii i se văd mai mari. Vorbele ei vrăjesc, iar argumentele ei nu dau greș.

• L-am dus pe Abd al-Aziz la Zenoba. Din privirea pe care i-a aruncat-o, am înțeles că pe fața lui a citit scris cu cifre de-o șchioapă „25 de lire“. L-am lăsat cu ea și am ieșit. Nimic nu e mai neplăcut pentru un samsar decât să vadă un alt om băgîndu-se între el și clientul lui.

¹ Un fel de eșarfă cu broderii, care se poartă pe cap.

Zenoba i-a oferit o ceașcă de cafea și un carnet plin de nume, adrese, date în legătură cu rudele influente, cu gradul de cultură, cu drepturile de proprietate atunci cînd vor înceta din viață bunicul ori bunica...

S-au deschis uși spre o lume nouă pentru Abd al-Aziz. Răsfoia filele carnetului ca atunci cînd citești o povestire pasionantă, care ți-a cucerit și mintea și inima. I-a adus Zenoba apoi o grămadă de fotografii: o fată zîmbitoare, o alta sfioasă, una arogantă, alta îmbrăcată în rochie de seară, alta îmbrăcată în port de felahă, tolănită lîngă un chiup... Iată-l pe Abd al-Aziz, cel înfometat, la un ospăț îmbietor. Nici nu mai simțea cum trece timpul... S-a ridicat și s-a retras promițînd să vină după două zile. Cînd a ieșit, a simțit că viața e plăcută și încîntătoare; a fost seara cea mai frumoasă pe care a petrecut-o la Cairo, după întoarcerea din Sudan. Dorea să se mai repete o astfel de vizită.

Cînd s-a apropiat vremea întîlnirii, Abd al-Aziz s-a trezit grăbindu-se spre casa Zenobei. După ce s-a așezat și și-a băut cafeaua, i s-a dezlegat limba și a început să i se plîngă de greutățile și grijile vieții de burlac. Zenoba s-a apucat și ea să-l descoase: l-a întrebat despre familie, despre viața anterioară, unde mîncă, unde bea, și cu cine își petrece serile. Plîngîndu-se că e singur, el i-a mai zis:

— Nu găsesc un alt prieten în afara vecinului tău, pe care-l cunoști. Dar el este un om cu gîndurile aiurea și tot timpul cît stăm la cafenea tace. De fiecare dată cînd m-am despărțit de el, am jurat

să nu-l mai întâlnesc. Dar nu cunosc pe altcineva în afara lui...

— O să te binecuvînteze Allah cu o mireasă frumoasă și cumsecade, i-a zis ea.

Tonul cu care îi vorbise i-a mers la inimă și s-a mutat de pe scaun pe canapeaua pe care stătea ea.

— Nimeni în afara dumneavoastră nu m-a înțeles, duduie Zenoba. Ești foarte chibzuită și ai un suflet foarte bun !...

Zenoba a observat la haina lui un nasture gata să cadă și s-a ridicat aducînd un ac cu ață. Abd al-Aziz a găsit mersul ei grațios și statura destul de elegantă. Nu-i plăcea în schimb părul pe care și-l îngrămădea într-un coc deasupra capului și cerceii lungi, de forma unei inimi străpunse cu o săgeată, care se clătinau de fiecare dată cînd întorcea capul. S-a uitat de jur împrejur și i-a plăcut cum era aranjată camera ; deși avea puțină mobilă și pe deasupra veche, era curată și orînduită cu bun gust. Casa era destul de liniștită, lipsită de hărmălaie și scandal. Cafeaua era tocmai potrivită. Apa era aromată cu mastic. S-a întrebat : „Cum o fi arătînd fata asta dacă-și scoate ochelarii ?“ . Zenoba s-a întors și s-a aplecat pentru a-i coase nasturele. Capul s-a apropiat de pieptul lui și părul ei aproape că-i atingea vîrfurile nasului. I-a simțit parfumul pielii și căldura trupului. O clipă, privirea i s-a oprit asupra perișorilor mărunți ascunși sub părul de la ceafă, care nu aveau o culoare precisă și nu stăteau drept. I s-a topit inima gîndindu-se la nevinovăția și neputința ei. Apoi, fără voie, privirea i-a lunecat spre pieptul Zenobiei, strecurîndu-se prin deschizătura gulerului și oprindu-se în locul unde se întâlneau cei doi sîni lucitori, semănînd cu o pereche de porumbei în cui.

bușorul lor, care-ți par adormiți și liniștiți, dar în care pulsează viața.

A retezat firul de ață cu dinții și i-a zis zîmbind :

— Dacă ai vreo haină care are nevoie de reparații, ad-o la mine fără să-ți fie jenă. Nimic nu-mi place mai mult decît să ajut un om bun la suflet cum ești tu...

I-a vorbit apoi despre fata pe care i-a ales-o și i-a adus fotografia. Abd al-Aziz i-a mărturisit că nu e pe gustul lui. I-a mai adus încă o dată grămada de fotografii și din nou el s-a apucat să le răsfoiască. A stat puțin pe gînduri și i-a spus arătîndu-i o fotografie :

— Dacă fata asta și-ar pune în locul cerceilor lungi alții mai mici, ar fi mult mai frumoasă. A trecut moda cerceilor lungi. Nu-i mai poartă decît fetele de la țară...

A terminat cu pozele, fără a se opri la vreuna. Zenoba nu s-a supărat, ci i-a mai dat un răgaz de două zile, timp în care s-ar putea să dea peste o față bună, demnă de el...

La întîlnirea următoare, Abd al-Aziz a venit ceva mai elegant, și a adus și un pachet cu ciocolată. Inima i-a tresărit cînd i-a dat ciocolata, căci a observat în urechile ei niște cercei mai mici, de forma unor flori albe. Zenoba i-a oferit o plăcintă preparată chiar de ea. Au luat loc și au început să mănînce ; fiecare din ce-i oferise celălalt... Ciu-dat că el n-a mai adus vorba despre mireasă, ci s-a apucat să-i povestească despre viața lui, despre anii petrecuți în Sudan. Ea îl asculta foarte atentă. De mai multe ori, au rîs împreună. La un moment dat, Abd al-Aziz a întrebat-o :

— De ce nu-ți scoți ochelarii ?

A pus mîna și i-a ridicat chiar el și din spatele lor l-au întîmpinat doi ochi ușor umflați — semn

că era mioapă. Nu-și dăduse pînă atunci seama că boala aceasta îi adaugă femeii un farmec deosebit ; privirea ei slabă pare pierdută, învăluită în visare. După ce a fost îndepărtat de pe ei vâlul care atîta vreme îi ținuse ascunși, a văzut doi ochi nevinovați în care se citea un zîmbet timid.

— Mi-ar face o mare plăcere dacă nu ți-ai mai pune ochelarii ăștia, i-a zis el.

— De acord, dar o să suportîi prețul paharelor și al farfuriilor pe care o să le sparg.

Era miezul nopții cînd a plecat, încrezător și mulțumit. A doua zi s-au văzut din nou.

I-a arătat încă o fotografie, dar nici măcar n-a privit la ea, ci i-a zis împingîndu-i mîna :

— Nu-mi place !

— Nu știu ce să mă fac cu tine. Cum vei fi dorind să fie ? l-a întrebat ea.

— Aș vrea să aibă exact o statură ca a ta, i-a răspuns el privind-o drept în ochi. Să fie de înălțimea și talia ta. Părul să aibă aceeași culoare ca al tău. Și să fie la fel de bună și de grațioasă ca tine. Aș mai vrea să fie brunetă, așa cum ești tu... Nu mi-au plăcut niciodată blondele, mă lasă rece...

— Vino poimîine. S-ar putea ca pînă atunci să găsesc ceea ce-mi ceri, i-a răspuns ea cu obrajii îmbujorați.

Colegii au observat că el nu se mai plînge și că a devenit mai bine dispus, mai vesel. Nu l-au mai văzut plimbîndu-se cu inima frîntă, pe malul Nilului, noaptea. O mină puternică, nevăzută, îl trăgea spre casa Zenobei.

Cînd a mers din nou la ea, au stat îndelung de vorbă și la un moment dat a întrebat-o :

— Ei, ai găsit-o ?

— Pe cine ?

— Mireasa.

— Da, am găsit-o. Ți-aduc imediat fotografia ei, i-a răspuns ca tresărind de parcă s-ar fi trezit dintr-un vis.

— Hai să nu mai rîdem de noi. Tu știi prea bine ce gîndesc, i-a zis el prinzînd-o de mîină și obligînd-o să ia loc alături.



Zenoba s-a mutat din cartierul nostru, iar Abd al-Aziz nu s-a mai întîlnit cu mine după aceea. L-am revăzut, întîmplător, într-o zi și mi-a anunțat căsătoria cu Zozo (acesta fiind noul nume al Zenobei). Mi-a cerut să jur pe Allah că n-o să spun nimănui că s-a însurat, fiindcă, pretindea el, nu voia ca lumea să știe că e căsătorit cu o femeie bogată. L-am asigurat că nu voi spune nimănui și l-am binecuvîntat. El m-a mai reținut, spunîndu-mi :

— Un singur lucru nu-l înțeleg la soția mea. E frumoasă, are suflet bun, e inteligentă, dar m-a pus pe gînduri cu ceva... Cînd i-am dat plicul în care se afla zestrea asupra căreia am căzut de acord, precum și o colecție rară de piei de șarpe, șopîrlă și crocodil și evantaie din pene de struț, ea a deschis plicul față de mine, a numărat banii și mi-a zis muștrător, cu o lacrimă pe obraz : „Dacă vrei ca totul să fie cîstit și drept, mai lipsește ceva ; lipsesc douăzeci și cinci de lire...”

Mi-am întors fața de la prietenul meu, ca să nu-mi observe zîmbetul. Pețitoarea de profesie, cînd a primit zestrea, a uitat că ea era mireasa...

Traducere de
Nicolae Dobrișan

Am fost înscris la școala aceea fiindcă se afla aproape de casa noastră și tot acolo învățau și cei trei frați ai mei mai mari. Nu-mi amintesc să-mi fi zis cineva că e bine sau că e rău la școala aceea. Și la urma urmei la ce mi-ar fi folosit dacă aș fi știut dinainte, căci ce ți-e scris în frunte ți-e pus. Tradiția familiei m-a obligat să moștenesc caietele și cărțile fratelui mai mare, care înainte de mine mai fuseseră moștenite de două ori. M-am bucurat văzind caietele lor de dictare exact ca ale mele : pagină cu pagină, cuvânt cu cuvânt. La prima lecție am obținut, bineînțeles, nota zece. N-am socotit asta ca o înșelăciune, ci ca rezultat al tradițiilor pe care le aveam în școala aceea și care mă ridicau deasupra celorlalți elevi.

Dar bucuria mea a fost scurtă. Am fost aruncat într-o lume necunoscută de care-mi era teamă. Mă întrebam dacă n-ar fi mai bine să merg la un vechi prieten al familiei. Profesorul de limba arabă, cu morfologia și sintaxa ei, ar fi salutat, fără doar și poate, faptul că aș fi mers la el.

Șeihul Abd al-Basit a citit numele meu în catalog, apoi a privit spre mine și m-a întrebat cu vocea lui hodorogită :

— Ești frate cu cutare și cu cutare și cu cutare ?

— Da, sînt frate cu ei, i-am răspuns mîndru, în vreme ce inima îmi tresărea de bucurie.

— Vă prăsiți ca iepurii, a continuat el ca să-l audă toată clasa. Cum trece anul, altul din casa voastră vine pe capul meu. Cîți o să mai fie la rînd ?

Ce dureros e să fii lovit de cineva de la care te aștepti cel mai puțin ! Dar și mai mare decît durerea a fost rușinea. În vorbele lui am simțit

o mare ocară. Spun că am simțit și nu că am văzut, fiindcă pe-atunci eram un copilaș și nu știam despre prăsiere decît că este un secret dintr-o lume ascunsă în spatele unui vâl, un păcat de la rostirea căruia limba trebuia să se abțină. Dar cînd am ieșit în curtea școlii, în vreme ce ne zbenguiam sau ne înghesuiam, ca niște pui de găină înghețați, în locurile unde ajungea soarele, am uitat de toate astea. Din vreme în vreme, mă opream sub clopot, visînd la ziua cînd mi se va îngădui și mie să trag de funia lui.

Am aflat după aceea că profesorul de limba engleză a fost transferat și că în locul lui va veni domnu Scorpion. Peste întreaga clasă s-a așternut o tăcere rău prevestitoare. Nu după multă vreme, am făcut cunoștință cu toți profesorii ; nu numai cu numele, dar și cu poreclele lor, pe care le știau toți elevii, dar nimeni nu-și punea întrebarea cine le va fi scornit. Ele exprimau cel mai bine obiceiurile profesorilor sau anumite defecte, fizice sau morale, și se lipeau de cei cărora li se atribuiau, fără să-i mai părăsească vreodată. Le vezi parcă, întocmai cum vezi un tatuaj care nu se mai șterge oricîte zile ar trece și oricum s-ar schimba situația celui care-l are. Chiar dacă s-ar muta de la Qina la Damietta¹ și ar fi sigur că nimeni nu știe nimic în legătură cu el, cînd profesorul ar intra în clasă, urechile i-ar fi izbite de șoaptele copiilor ce rostesc porecla despre care sperase că a fost înmormîntată în Valea Regilor.

Știam totul despre domnu Scorpion : știam că e un om puțin vorbăreț, că se îndreaptă aproape în fugă spre catedră cînd intră în clasă, că nici nu privește la elevii care-l salută stînd ca niște statui,

¹ Orașe situate la mare distanță, primul în sudul, iar celălalt în nordul Egiptului.

că, după ce-a ajuns la catedră, își aruncă o dată ochii peste clasă, pocnește o dată din degete și ei iau loc, încă o dată și deschid sertarele, încă o dată și le închid așezînd cărțile pe ele și încă o dată pentru a deschide cărțile la pagina cerută. Și abia după aceea începe lecția. Toate astea trebuia să se desfășoare întocmai cum țin soldații cadentă. Era vai de acela care rămînea în urmă sau îi scăpa sertarul din mînă ! Am auzit și am crezut — Allah mi-e martor — că le cere elevilor să știe alfabetul englez de la cap la coadă și de la coadă la cap, că cea mai mică ezitare se pedepsește cu lovituri cu dunga liniei peste degetele care trebuiesc întinse pe sertar, chiar și în toful lernii cînd sînt crăpate, că își înfige unghiile lungi în pielea de la încheietura mîinii, că răsucește urechea și o dată cu ea întreaga față și întregul corp. Am mai auzit că pe leneși îi pune să stea în genunchi tot timpul lecției și că celui pedepsit nu i se dă voie să iasă afară chiar dacă se plînge că face pe el.

Cînd a venit domnu Scorpion în clasa noastră, prima dată, am înlemnit cu toți. Fără să ne spună vreun cuvînt, a pocnit din degete și noi am luat loc, a mai pocnit o dată și am deschis sertarele, încă o dată și am scos cărțile. Plăcerea victoriei l-a făcut să radieze, mulțumit de felul cum ne-am prezentat. Dar numai pînă la o vreme.

De teamă, inteligența m-a părăsit și nu mai eram în stare să rețin lecțiile cum trebuie ; m-a lovit cu linia peste degetele umflate de frig și în zadar suflam în ele sau le băgam între picioare, căci durerea tot nu-mi trecea ; am stat în genunchi ore în șir, după care, atunci cînd mă ridicam, mă tîram ca un reumatic ; am stat multe lecții în fața clasei, lîngă tablă, cu fața la perete. Și de cîte ori nu eram gata să fac în pantaloni !

Toate durerile astea fizice dispar cu trecerea timpului. Teamă însă nu mi-a părăsit nici o clipă inima și continuă să doarmă pe aceeași pernă cu ea... Domnu Scorpion ! Mă înfricoșez gândindu-mă la fața lui. De foarte puține ori îndrăzneam să privesc la ea. Trăgeam cu coada ochiului spre el și-l vedeam preocupat de smulgerea perilor din barbă. În vreme ce-și smulgea firele de păr, își mișca falca de jos la dreapta și la stînga și-și apăsa obrazul cu limba, rotunjindu-l. Mă înfricoșam și de vocea lui femeiască. Cel mai tare mă speria însă mersul lui : un trup gros pe două picioare scurte, care se clătinau în niște lanțuri nevăzute, mișcări succesive și rapide, semănînd mai degrabă cu mersul unui miriapod. Alteori aducea cu o fantomă scăpată din poveștile despre strigoi și diavoli.

Am fost chinuți de domnu Scorpion zile și ani în șir, căci ne-a urmărit pînă la sfîrșitul școlii. Și am terminat-o cu inimile îmbătrînite, deși eram niște copii.

Cred că numai domnu Scorpion e vinovat de această repulsie înrădăcinată pe care o am față de sistemul de învățămînt. Era ca un munte de piatră care rămîne neclintit de vremea ce-și continuă scurgerea ; nu ținea cîtuși de puțin seama de suflète și de gusturi. Nu făcea decît să ne împuieze creierii cu cojile acelea care nu aduceau nici un folos, ba care, dimpotrivă, erau chiar dăunătoare. Am învățat despre irigarea terenurilor, deși n-am ieșit niciodată din Cairo, am citit despre culturi pe care nu le-am văzut niciodată, am fost obligat să rețin că lemnul de tec este unul din produsele de export al unor țări africane, deși nici pînă azi nu știu ce e lemnul de tec, am calculat îndelung — și care e folosul ? — să aflu

timpul umplerii unui bazin cu două robinete și cu două canaluri de scurgere. Ai văzut în viața ta un astfel de bazin? Am învățat ca papagalul valorile particulei „dacă” și continui și azi să le repet, fără a înțelege nimic din ele... O școală care omoară orice talent și distruge orice posibilitate. Dar cea mai mare crimă a ei este că paralizează și mâinile, care rămân neutilizate. Nu e deci de mirare că din pricina acestei repulsii, i-am uitat pe toți profesorii — cu excepția domnului Scorpion — ca și cum nu i-aș fi văzut niciodată, la fel cum i-am uitat pe toți colegii și tot ceea ce am învățat în școala aceea.



Am petrecut o vreme în Europa. Când m-am întors, fratele mi-a spus că-și tratează dinții la un stomatolog, care mă cunoaște și care-l întreabă într-una despre mine, pretinzând că am fost colegi și prieteni nedespărțiți la școală. În clasa a doua am stat în aceeași bancă, iar din clasa a patra păstrează o fotografie în care el ține mâna pe umărul meu. Mi-a spus numele acestui prieten apropiat, dar parcă nu-l mai auzisem niciodată înainte. Mi l-a descris foarte amănunțit, dar tot nu mi-am dat seama cine ar putea să fie. A insistat să-l vizitez, fiindcă de când a aflat că m-am întors întreabă într-una despre mine și voia neapărat să mă vadă. (Probabil că fratele a insistat atîta să-l vizitez și în speranța că astfel va avea mai puțin de plăta...) Nu știu cum, într-o zi (probabil că era pe la sfîrșitul lunii!), m-am pomenit împreună cu fratele meu la acest prieten apropiat și m-am prefăcut că și eu aș fi dorit să-l văd la fel de mult cum voia el să mă vadă.

Numai ce m-a văzut și a și izbucnit într-un ris lung și strident, cutremurându-se din tot trupul. Privea la mine cu niște ochi din care se vedea licărind bucuria. A spus, încheind o poveste parcă începută abia ieri :

— Ți-aduci aminte de domnu Scorpion ?

— Da, bineînțeles !

— Ei bine, știi că într-o zi mă trezesc că se deschide ușa și intră la mine domnu Scorpion în persoană...

Era un bătrîn gîrbov, cu fața acoperită de zbîrcituri, cu părul alb ; un sărman care se prefăcea că n-ar avea nevoie de nimic, un înfometat care proslăvea foloasele postului, deși în deget purta un inel pe care dacă l-ar fi vîndut ar fi avut cu ce să-și umple burta multă vreme. A zis, cu o voce tremurată și pierdută, că a trecut întîmplător prin fața casei și cînd a citit numele meu, picioarele nu l-au mai ascultat și n-au vrut să-i dea voie să-și continue drumul, fără să urce ca să-l salute pe vechiul elev. M-a privit gata să-l podidească lacrimile de bucurie și duioșie. Nu mi-a mișcat inima cîtuși de puțin. Am văzut în aceste vorbe o introducere dincolo de care se ascunde starea delicată a unei rude, a unui prieten mai apropiat. și să-l mai adăugăm și pe profesor acestora, cînd se pregătește să ceară ceva... Mă așteptam să încheie cu maxima : „știința este inestimabilă“, dar n-a făcut așa... L-am salutat și i-am exprimat recunoștința mea, apoi i-am dat asigurări că nu voi uita niciodată zilele plăcute de la școală și că fără el n-aș fi ajuns nimic. Nu m-am înșelat în presupuneri ; a început să mi se plîngă de stomatologii nepricepuți și lăcomi. Inima mi-a tresărit de bucurie și mi-am zis : „Iată-l că mi-a picat în mînă. Venirea la mine nu poate fi pură întîmplare

și nici dorința de a-și saluta vechiul -elev, cum pretindea.“

Puteam să-i tratez gingia cu curent electric, dar cînd l-am văzut în fața mea slab și neputincios, nefiind în stare să-mi mai aduc aminte de zilele lui negre, de cruzimea cu care ne chinuia, fără să fi avut nici cea mai mică vină, mi-am zis că venirea la mine, pe propriile-i picioare, e o dovadă că această lume — orice s-ar zice despre ea — nu e uneori lipsită de dreptate. Acuzațul nedreptățit să aibă răbdare, căci roata vieții va aduce ziua în care să-i vină și lui rîndul să-l judece pe acela care-l nedreptățise odinioară. I-am mulțumit lui Allah că mi-a dat meseria de medic stomatolog, dar am avut și o ezitare. Să mă răzbun sau să iert? Mi-am zis că posibilitatea de a ierta o ai oricînd, în vreme ce a te răzbuna îți este dat o singură dată și nu se cuvine să scapi această ocazie.

I-am zis : „Nu se poate face nimic. Trebuie să-ți scoți toți dinții pe care-i mai ai fiindcă altfel foarte curînd o să mori din pricina infecției.“

A privit la mine neputincios, ca un lup care a picat rănit într-o capcană. L-am bătut pe umăr și i-am dat asigurări că nu va simți nici cea mai mică durere și că-l voi scuti pe iubitul meu profesor de orice plată.

A consimțit. Am vrut ca răzbunarea să fie cu adevărat răzbunare și de aceea nu l-am anesteziat atît cît trebuia. Am vrut să-i mișc măselele în carne vie, înainte de a i le smulge. De fiecare dată cînd strîngeam cleștele și-l chinuiam, un glas din adîncul sufletului meu repeta : „E răsplata pentru ceea ce am îndurat noi de la tine“.

Singele îi țîșnea din gură ca dintr-o țevă. Ge-me-a și se îngălbenise la față. Eu simțeam o mare

fericire și liniștea pe care ți-o dă descărcarea de o povară.

*

M-am grăbit să plec, dar prietenul meu apropiat m-a prins de mână zicîndu-mi :

— Dacă vrei să-ți tratezi dinții la noi, în Egipt, îți stau la dispoziție.

Ce imbecil ! Cum își putea închipui că m-aș fi lăsat pe mîna lui. Cum sînt eu cam uituc, i-oi fi făcut și eu cîndva vreun rău, mai știi...

Traducere de
Nicolae Dobrișan

NAGHIB MAHFUZ

Naghib Mahfuz este socotit cel mai popular scriitor în lumea arabă în momentul de față.

S-a născut în anul 1912, în orașul Cairo, petrecându-și copilăria în apropierea moscheii Sidna Husein, cartier ce va servi drept cadru pentru câteva din romanele sale de mai târziu. În anul 1934 a absolvit cursurile Facultății de filozofie din capitala egipteană. A început prin a scrie nuvele. În anul 1938, acestea au fost adunate în volumul *Șoapta nebuniei*.

A doua etapă în creația sa o reprezintă romanele istorice inspirate din trecutul faraonic. Orientarea spre zugrăvirea unor evenimente din vechiul Egipt a fost mai generală în deceniile patru și cinci, ea fiind inițiată de curentul naționalist de egiptenizare pe de o parte, iar pe de altă parte constituind o reacție împotriva dominației engleze. Acestei etape îi aparțin romanele: *Jocul soartei* (1939), *Rudubis* (1934) și *Lupta Tebei* (1944).

A urmat o etapă în care romanul istoric s-a îmbinat cu cel social, etapă în care se încadrează romanele scrise până prin anul 1960. Scriitorul a fost remarcat mai ales în primii ani postbelici, o dată cu apariția romanelor

Noul Cairo (1945), *Han al-Halili* (1946) și *Zuqaq al-Mi-daqq* (1947). Aceste opere îl impun pe Naghib Mahfuz ca un romancier deosebit de talentat și ca unul din cei mai buni stilisti din literatura arabă contemporană. Activitatea sa ulterioară va confirma aprecierile elogioase ce i s-au făcut încă de la apariția acestor romane. Scriitor deosebit de fecund, Naghib Mahfuz va deveni roman-cierul arab cel mai cunoscut, opera sa mergînd mai puțin pe linia tradițiilor literaturii arabe și mai mult pe linia orientărilor moderne din literatura universală. El a depășit cadrul național ridicîndu-se la nivelul romancierilor de talie mondială. Opera sa înscrie în literatura contemporană specificul vieții egiptene, îndeosebi al vieții păturilor de mijloc din Cairo. Acestei etape îi aparțin romanele *Mirajul* (1947), *Început și sfîrșit* (1949) și trilogia care poartă numele unor cunoscute străzi și cartiere din Cairo: *Baina al-Qasrein* (1956), *Qasr aș-Şawq* (1957) și *As-Sukkariyya* (1957). Trilogia este o frescă a vieții urbane egiptene, în special a vieții capitalei; urmărirea destinelor celor trei generații ale unei familii mic-burgheze tradiționaliste într-una din cele mai importante perioade din istoria modernă (din anii tumultuoși care au urmat primului război mondial pînă la finele celui de-al doilea război mondial) îi permit scriitorului vaste incursiuni în toate aspectele politice și sociale ale țării. Cel de-al doilea volum al trilogiei a obținut în anul 1957 Premiul de stat rezervat celui mai bun scriitor egiptean. Romanele din această perioadă urmează tiparul european tradițional al romanului realist.

Romanul *Hoțul și ciinii* (1951) a marcat trecerea scriitorului la o altă etapă — de la realismul tradițional la neorealism. Acestei etape îi aparțin toate romanele

scrise după anul 1960, care abordează o tematică foarte actuală și uzează de monologul interior ca mijloc de caracterizare a personajelor. De fapt, Naghib Mahfuz este scriitorul cel mai îndrăzneț în abordarea problemelor ideologice noi, puse de transformările sociale din țara sa. Astfel, *Prepelețele și toamna* (1962) este una din puținele lucrări literare, și poate cea mai reușită, consacrate revoluției din iulie 1952 care a marcat abolirea monarhiei în Egipt. *Drumul* (1964), *Cerșetorul* (1965), *Pălăvrăgeală pe Nil* (1966), *Miramar* (1966) și *Sub umbrelă* își iau subiectele tot din problematica actuală a țării și pun în dezbatere, din diverse unghiuri, tema mai generală a raportului dintre individ și societate. *Pălăvrăgeală pe Nil* și *Miramar* sînt mai degrabă galerii de portrete decît romane cu acțiune. Ele se aseamănă atît prin tematică și stil cît și prin locul limitat care le servește de cadru (în primul caz un bac pe malul Nilului, iar în al doilea caz o pensiune). În ce privește acest ultim aspect amintesc și de *Zuqaq al-Midaqq* căruia îi servește de cadru o fundătură. Romanele lui Naghib Mahfuz consemnează așadar, în planul literaturii, istoria Egiptului modern și contemporan.

Deși mult mai restrînsă în comparație cu activitatea de romancier, activitatea sa de nuvelist înregistrează cîteva din cele mai reușite realizări ale genului scurt în literatura arabă, din punct de vedere tematic și sub aspectul realizării artistice mergînd pe aceeași linie cu romanele sale. În afară de culegerea *Șoapta nebunilor* (1938), Naghib Mahfuz a publicat și continuă să publice nuvele, parte din ele fiind adunate în culegerile *Lumea lui Allah* (1963), *Casa rău famată* (1965), *Vinăria „La moitanul negru“* și *Sub acoperiș*.

O serie din romanele sale au fost ecranizate în studiourile din R.A.U. și traduse în diferite limbi.

Era foarte ocupat cu treburile, cînd o doamnă i-a cerut să-i acorde cîteva clipe, după ce l-a salutat zicîndu-i :

— Bună dimineața, profesore Ahmad !...

O doamnă în vîrstă, cu obraji supti și ofiliți, cu buzele subțiri și cu privirea obosită... Hainele de doliu cu care era îmbrăcată o făceau să pară și mai posomorîtă. Cum a început să vorbească, și-a dat seama că a venit la el ca s-o ajute să-și obțină pensia. I-a venit în gînd s-o trimită la șeful serviciului de pensii ca să-i spună ce trebuie să facă, dar o licărire a ochilor ei obosiți i-a reținut atenția. Era o privire ciudată în care se amestecau neliniște și sfială. Care să fie pricina acestei priviri ? L-o fi cunoscut cîndva ? În mintea lui se aprinse o scînteie care luminează întunericul și-i zise buimăcit :

— Dumneata ?

Cu privirea în pămînt, de rușine și de emoție, ea îi răspunse :

— Da ! Din fericire pentru mine, știam că sînteți inspector general cu problemele salariaților.

Nu și-a adus aminte cum o cheamă, dar i-a venit în minte numele cu care era alintată : Mimi. După cum arăta, părea să aibă mai mult de cincizeci de ani, cît avea de fapt. Căutînd o scuză pentru că n-a recunoscut-o imediat, așa cum, fără îndoială, ea se aștepta, îi zise :

— Eram foarte ocupat și m-am uitat la tine cam absent. De aceea nu te-am recunoscut imediat.

Ea a zîmbit lăsînd să i se vadă dinții și i-a zis :

— M-am schimbat destul de mult. Viața mi-a cam istovit nervii. Am două fete căsătorite, iar a

treia studiază în străinătate. Și tocmai cînd ieșisem și noi la liman mi-a murit bărbatul.

Au vorbit apoi despre familiile lor : despre cei care s-au căsătorit, despre cei care au murit, despre cei care locuiesc la Cairo și despre cei care s-au mutat în provincie. Și tot timpul, el a încercat să-și amintească chipul ei de odinioară, dar în zadar. De cîteva ori chiar s-a miniat împotriva acestei soarte crude. La sfîrșitul discuției i-a dat o recomandare către șeful Serviciului de pensii.

După ce a condus-o pînă la ușa, s-a întors la locul său visînd. În ceața visurilor căuta un an. Ce an să fi fost oare ? 1925 ! Un an plin de evenimente istorice, dar Mimi a fost mai importantă decît toate la un loc. Mimi și casa ei ciudată din Manșia al-Bukra. Niște case mici, cu un etaj sau două, se înșiruiău de-a lungul străzii Al-Malnani. Deasupra atîrnau niște felinare care în timpul nopții se aprindeau. Fiecare casă era zăvorîtă, închisă ca o taină. Nu se cuvenea ca femeile să fie văzute de bărbați. Iubirea era interzisă. Căsătoria era o treabă care-l privea doar pe bărbat ; mireasa era ultima care afla despre ea. Dar casa familiei Halaua a nesocotit aceste obiceiuri și s-a ridicat împotriva lor înfruntîndu-le. Era renumită ca fiind o casă rău famată și înconjurată cu un zid de teamă. Pînă și pomenirea numelui ei de către un băiat sau o fată era socotită ca un mare păcat, iar vinovații erau dojeniți pe loc. Toată lumea se ferea de ea de parcă ar fi fost ciumată. Nici azi nu se vorbește despre ea decît de rău ; așa a rămas în amintire. Ah ! Cum a fost ?

Stăpîna casei, soția unui mare funcționar, era o femeie drăguță și umbla foarte elegant îmbrăcată. Cînd ieșea pe stradă, își puneă toate podoabele. În ciuda faptului că ajunsese la vreo cincizeci de

ani, vîrsta pe care o are Mimi acum, arăta destul de bine. A fost prima femeie din cartier văzută fără vâl; nici alb nici negru. Împreună cu ea ieșeau și cele patru fiice și ele tot fără vâl și tot cu podoabe, lucru ce nu i se permitea unei fete înainte de a fi fost pețită. O dată pe săptămînă, cu sau fără soțul ei, mergeau la cinematograful „Cosmograf” sau la un teatru și se întorceau noaptea, tîrziu, după ora unu. Ce femeie! Ce bărbat! Și ce fete! Dar ce era și mai îngrozitor era faptul că în această casă veneau o dată pe săptămînă în vizită și alte familii, băieții amestecîndu-se cu fetele fără nici o jenă. Băieții din cartier se adunau buluc sub fereastra luminată a salo-nului în care erau primiți oaspeții, ascultînd hohotele de rîs și cîntecele care se auzeau pînă în stradă. De fiecare dată cînd apărea un *tarbuș* la geam, își dădeau coate ori făceau glume și se îm-prăștiau chicotind și închipuindu-și cele mai ciu-date lucruri. Nu e de mirare că atunci cînd se vorbea despre casa Halaua, aceasta era socotită o casă a desfrîului. Familia cunoștea părerile și sentimentele vecinilor, dar nu le dădea nici o atenție. *Hanem*¹ se ridica deasupra acestor bîrfe și mergea cu fruntea sus, pe stradă, ca și cum n-ar fi avut nimic comun cu cartierul.

Adesea era văzută pe stradă sau la prăvălia de dulciuri și Mimi. Umbla singură. Era cea mai mică dintre fete; să fi avut pe atunci vreo cincisprezece ani. Era la fel de frumoasă ca surorile ei și ca maică-sa, deși nu-și mai amintește din frumusețea de odinioară decît părul negru, strîns în două codițe lucitoare, ochii verzi și gropița din bărbie. Îi arunca priviri mirate și întrebătoare din care nu lipseau disprețul și batjocura,

¹ Doamna (cuvînt turcesc).

căroră mai apoi le-a luat locul admirația și farmecul. „Ce păcat!“, își șoptea în sine. Era mai mare decât ea cu un an sau doi. Taina a rămas știută doar de el. Unii o socoteau a fi o pradă ușoară și-i făceau curte râvnind-o. Într-o seară, pe neașteptate, când se aflau în prăvălia cu dulciuri, ea i-a aruncat o privire, care n-a fost tocmai scurtă și care l-a vrăjit. S-a clătinat și a trecut într-o altă lume parcă. Inima i s-a umplut de bucuria victoriei și de o fericire care i-a alungat gândurile rele. N-a mai luat, după aceea, parte la discuțiile răutăcioase despre casa rău famată. S-a convins că mai important decât tot ceea ce se vorbea erau sentimentele curate ale inimii sale. În nopțile Ramadanului ¹ se jucau aprinzând micile felinare, el în stradă, iar ea la fereastră.

Și-au dat întâlnire, la deșertul Al-Bandaria. La început a fost foarte stînjenit, dar, după ce s-au salutat, l-a scos ea din încurcătură, zicîndu-i cu îndrăzneală :

— Ești mai elegant cu costumul decât cu gialba-bul. Mie-mi place eleganța...

Fiecare cuvînt pe care-l rostea ea aducea ceva nou și era de-o îndrăzneală uimitoare. Erau foarte mici în comparație cu deșertul care se întindea în spatele lor. Totuși el i-a zis precaut :

— S-ar putea să ne vadă cineva.

— De pildă, cine ? l-a întrebat ea.

— Cineva din familie sau dintre vecini.

Ea a ridicat, nepăsătoare, din umeri, în vreme ce boarea răcoroasă a verii îi flutura cosițele.

— Ce zici de Grădina zoologică ? l-a întrebat ea.

S-a abținut s-o sărute, din politețe, deși ar fi putut s-o facă. Ea i-a dat numărul de telefon

¹ Luna a nouă a calendarului musulman. Există obiceiul ca în această lună copiii să meargă prin case și prăvălii, purtînd niște felinare mici, și să facă urări.

pentru a se înțelege cînd vor merge. Probabil că numărul acela se mai află și astăzi scris în caietul său vechi de însemnări.

— Vrei să mergem împreună la grădină ? l-a întrebat ea.

— Dar să ne întîlnim și să ne despărțim acolo, i-a răspuns el rugător.

S-au întîlnit la poarta grădinii. A fost o zi deosebit de frumoasă. Treceau de pe o alee pe alta, ținîndu-se de mînă. Atingerea ei făcea să-l cuprindă un fior de căldură, bucurie și mulțumire.

— Ce i-ai spus mamei ? a întrebat-o parcă pentru a fi liniștit în privința ei.

— I-am spus că merg la Grădina zoologică, a răspuns ea imediat.

— Singură ? a întrebat-o Ahmad buimac.

— Cu tine, i-a răspuns ea cu aceeași simplitate, după ce a clătinat din cap în semn negativ.

El a rîs și i-a declarat că n-o crede, dar cînd s-a convins că ea îi vorbește sincer, a întrebat-o :

— Și a fost de acord ?

— Bineînțeles ! Dar nu prea entuziasmată...

Nu știa ce să creadă, dar ea a continuat :

— Mi-a zis : „Îndepărtează-te de băiatul ăsta. E la fel ca ceilalți, iar familia lui e cum sînt toți vecinii noștri.“

Și-a dat seama că este încolțit și privirea sa în care se deslușea neliniște s-a oprit asupra capului unui struț, întins peste o bară metalică. A întrebat din nou, la fel de tulburat :

— Va să zică ea știe că sîntem împreună aici ?

— Firește. Și-a pariat cu mine c-o să-mi înșeli speranțele.

— Cum ?

— De unde să știu eu cum ?

Ea știa, dar se prefăcea că o interesează mai-

muștele. Apoi s-a oprit pe un pod, privind la apa care se întrezărea printre frunziș. I-a propus să meargă pînă la grotă, dar el a strîns-o de mînă insistînd :

— Spune-mi !

Ea l-a privit cu îndrăzneală, drept în ochi, și i-a răspuns :

— Tu nu vrei ca ea să știe că sîntem împreună aici, dar ești de acord ca fratele tău cel mai mare să țină trei femei în același timp :

I-a răspuns înroșindu-se :

— El e liber...

— Nu te supăra, te rog. Supărarea ta confirmă presupunerea ei. Acum știi la ce m-am referit.

L-a cuprins tristețea. Și-a dat seama că ei doi fac parte din două lumi foarte diferite una de cealaltă. Cu toate astea, îi plăcea și mai mult de ea. A întreat-o, cu glas aproape pierdut :

— Și cum de-ai fost de acord să te întâlnești cu mine ?

— De ce să nu fiu ? E vreun păcat în asta ?

Nu i-a răspuns nimic și atunci a luat ea inițiativa, cu o ușoară ironie în glas :

— Dar tu de ce-ai fost de acord ?

Din nou n-a răspuns nimic și ea a mai adăugat încă o întrebare :

— Trebuie să ne despărțim ?

A rugat-o să fie ca la început și s-a scuzat :

— Nu te supăra. Fac tare multe greșeli, dar asta fiindcă mă întîlnesc pentru prima oară cu o fată...

— Și ce crezi despre mine ? l-a întreat ea aruncîndu-i o privire speriată.

Pentru a evita alte complicații, el s-a grăbit să-i răspundă :

— Nimic rău. Eu... eu... te iubesc, Mimi...

Ea a zîmbit și l-a condus spre o bancă în fața

căreia se întindea un platou acoperit de verdeață, pe care se aflau câteva grupuri de oameni. S-au așezat tăcuți unul lângă celălalt.

A început ea discuția :

— Vorbește-mi despre viitorul tău.

I-a vorbit despre un viitor strălucit, i-a spus că va lucra la Facultatea de drept, că era gata să-și încheie cariera ca inspector pentru problemele salariaților deși n-ajunsese nici măcar consilier la casajie, așa cum visase.

— E frumos într-adevăr ce-mi spui. Dar ce mă privește pe mine ?

S-a trezit ca un animal în cușcă, împresurat de gratii. A spus la repezeală, cuprins de teamă :

— Căsătoria...

A zîmbit întorcîndu-și privirea de la el spre virful platoului înverzit. În urechi i s-a stins vacarmul vocilor omenești și glasul animalelor. I-a răspuns, continuînd să privească undeva departe :

— Dar în fața noastră sînt încă mulți ani !... Cum ?

— Trebuie să așteptăm pînă ce-mi termin studiile, i-a zis el căutîndu-și cuvintele și oftînd.

— Am să aștept bucuroasă, dar eu am nevoie de ceva care să justifice pentru ceilalți această așteptare. Orice. Mă înțelegi ? O legătură de orice gen.

O legătură între el și o fată din casa rău famată însemna o nenorocire pentru el și se gîndea cu spaimă la așa ceva. Limba i s-a împleticit și n-a mai putut să vorbească.

— Ce zici ? a insistat ea.

— E greu într-adevăr să cer așa ceva acum.

— N-ai curajul să faci acest pas pentru mine ?

A scos un oftat pe care l-a auzit și ea. Și-a dat seama că a mers prea departe cu discuția.

A continuat tot ea, furioasă.

— Nu vrei... N-ai suficient curaj... Chiar așa de temută este casa noastră ?

— Nu... Dar vezi că...

— Nu minți ! Știu totul. Mama a avut dreptate. Toată lumea de pe strada noastră e absurdă. Dar să știi că noi sîntem mai cinstiți decît toți. Trebuie să știi asta...

— În ce mă privește, greșești, i-a răspuns el îndurerat. Eu am nevoie de... Tî rog să te gîndești la situația mea. Dă-mi...

— Nu-i nevoie să ne complicăm. Să uităm tot ce-am discutat. Totul este o prostie, de la început pînă la sfîrșit...

— Dar eu te iubesc... Să știm numai noi pînă ce...

— Nouă nu ne place să ne ascundem.

— Pînă ce o să stau pe picioarele mele.

— N-o să stai niciodată pe picioarele tale.

Apoi a adăugat tulburată, aproape rupîndu-și batista cea mică, pe care o răsucea în mîini :

— Doamne ferește !... N-am respect pentru nimeni de pe strada noastră... fără excepție... fără nici o excepție...

★

Depăna aceste amintiri cu ochii la scaunul pe care ea șezuse și privise spre el cu acel chip care nu mai păstra decît slabe urme din frumusețea trecută.

O văduvă istovită de oboseală și de doliu, dar care se mîndrește cu izbînzi adevărate. L-au năpădit alte și alte amintiri, strînse ca niște buchete de panseluțe. Și-a amintit cum fetele din casa rău

famată s-au măritat una după alta, în ciuda gu-
rilor rele, care spuneau că ele n-ar fi fost create
pentru căsătorie și că nimeni nu le va lua de
soții. De fiecare dată când auzea de norocul lor
în căsătorie, rămînea uimit și nu-i venea să creadă.

După terminarea slujbei s-a dus acasă, a mîncat
și s-a odihnit, pregătindu-se pentru spectacolul de
seară, la care fusese invitat împreună cu soția și cu
cele trei fiice ale sale. Invitația fusese făcută de un
colég al celei mai mari dintre fete, care lucra ca
funcționară la Serviciul de traduceri din minister.
A acceptat-o, deși între acesta și fiica sa nu exista
nici o legătură.

În vreme ce soția și fetele se agitau cu pregă-
tirea în vederea spectacolului de balet, el a rămas
singur în birou. După puțin au apărut îmbrăcate
foarte elegant. Apoi s-au înfățișat luminilor și pri-
virilor admirative ce li se aruncau.

E ciudat că a scos vechiul caiet cu amintiri,
din sertarul în care-și ținea hîrțiile de preț printre
care și actul de proprietate și polița de asigurare ?
În tinerețe, pe cînd mai visa încă tronul regesc,
obișnuia să-și noteze zi de zi întîmplările. A frun-
zărit filele pînă ce a dat peste anul 1925. A găsit
pînă și numărul de telefon. Împins de ceva ne-
cunoscut, a întins mîna spre telefon și a format
numărul.

— Alo ! l-a întîmpinat o voce.

— Casa Halaua ? a întrebat el zîmbind a joacă.

— Nu, domnule, aici e magazinul At-Tumbuli
care vinde saci de cînepă, i-a răspuns o voce
grosolană.

Traducere de
Nicolae Dobrișan

*Umm*¹ Abbas e o femeie frumoasă. E cunoscută în tot cartierul pentru frumusețea ei. Bărbații care se pricep o caută cu privirea, așa cum caută omul în deșert un ochi de apă. În plus, mai e și stăpîna unui bloc vechi cu patru etaje, în afara celor trei prăvălii de la parter. De aceea, vecinii, care erau săraci cu toții, vedeau în ea un vis țesut din aur. Cînd soțul, care vindea mătânii, pipe și cărți de rugăciuni, i-a murit, avea cam patruzeci de ani, vîrstă socotită ca cea mai potrivită pentru o femeie de către cei din cartier. Mulți ar fi dorit-o de nevastă, dar soarta a împins-o în brațele bărbatului la care te-ai fi așteptat cel mai puțin. Hasanein avea un camion pe care-l închiria altora. Să fi avut vreo treizeci de ani ; destul de vînjos, inspira teamă. Era socotit un băiat de mîna a treia. Nimeni din cartier nu-l avea la suflet și, mirîndu-se cum de a putut o femeie ca *Umm Abbas* să-i cadă în cursă, au început să-l urască și mai tare. Au zis, roși de invidie, regretînd că se în-tîmplase așa :

— Sărmana *Umm Abbas* ! Săracul *Abbas* !

Abbas, fiul ei de la primul soț, avea douăzeci de ani. Un suflet de aur ! În ochii lui mari strălucea o privire mută sau poate că vorbea o limbă neînțeleasă. Zîmbea ca un copil. Îi plăcea să lase să-i crească barbă și mustăți. Nu știa carte, fiindcă nu învățase nici o buche la școală. De aceea îi și aranjase tatăl său o dugheană la parterul blocului, unde vindea dulciuri, alune și semințe, din care dădea copiilor fără socoteală. Cînd s-a măritat mamă-sa cu *Hasanein*, el a dispărut cîteva zile din

¹ În limba arabă — *mamă*.

cartier, iar cînd s-a întors a început să repete pentru fiecare pe care-l întîlnea :

— Nu-i de loc bine ca un alt bărbat să ia locul tatei...

Ridicîndu-și privirea spre camera în care locuia mamă-sa, a strigat din răspuțeri :

— Allah să te ierte, Umm Abbas !

Spre seară, își scotea gialbabul și îmbrăca un costum albastru-deschis, căci îi plăceau culorile deschise, își aranja, cu grijă, mustața și barba, își pune pe cap un tarbuș cu marginile roase, își lua bastonul de trestie, colorat în portocaliu, închidea dugheana și pornea la drum lung, salutînd în dreapta și în stînga, în timp ce mesteca o bucată de miez de trestie și zîmbea foarte fericit. Cea mai mare parte a nopții o petrecea pe unde-l purtau picioarele. De cînd mamă-sa l-a luat pe Hasanein, s-a mutat în dugheană și cu locuința. Multă vreme, ea nici n-a trecut pe la el, știindu-l cît de încăpățînat este. Nu se temea pentru el de loc, zicîndu-și că îngerii lui Allah îl vor avea în pază. Într-o zi, s-a dus Hasanein la el, cu gînduri bune, însă acesta l-a întîmpinat țipînd :

— Piei ! Nu te cunosc...

— Sînt tatăl tău vitreg, i-a răspuns omul, înfuriat și el.

S-au băgat oamenii între ei luîndu-l cu vorbă bună pe Hasanein și apărîndu-l pe tînrul pe care-l iubeau. Umm Abbas s-a întristat într-atît, încît ochii ei frumoși s-au umplut de lacrimi. Îl iubea pe Abbas ; era doar unicul ei copil și fața lui era leit fața ei. Într-adevăr, Abbas era frumos, iar barba, mustața și tarbușul ponosit, care-i acoperea fața pe jumătate, nu reușeau să-i ascundă această frumusețe.

Ciudat că după fericita căsătorie cu Umm Abbas, Hasanein a devenit și mai grosolan și mai îngîmfat, în același timp cîștigînd și mulți prieteni. A devenit și mai scandalagiu bînd pînă cădea sub masă. Cînd se îmbăta, cînta cu un glas de care se speriau și cîinii și o luau la goană. De fiecare dată cînd îl vedea făcînd scandal, Abbas ieșea din dugheană în mijlocul străzii, ridica ochii spre camera unde locuia mamă-sa și striga cît îl ținea gura :

— Allah să te ierte, Umm Abbas !

Zbieretele turbate ale lui Hasanein au trecut într-o zi dincolo de fereastră, auzindu-se și în stradă :

— Eu sînt stăpînul casei... eu sînt stăpîn peste toate...

Lumea se gîdea cu regret la femeia aceea frumoașă care acum era umilită, la femeia care altădată nu cunoscuse decît iubire și respect. S-au întrebat care să fie pricina acestei comportări. Locatarii blocului și-au spus că banii or fi de vină. Umm Abbas nu mai ieșea ca de obicei să-și viziteze vecinele sau să se plimbe prin cartier. N-o mai vedea nimeni mergînd mîndră, îmbrăcată în *milaia*¹ ei ce atîrna pînă la pămînt.

Hasanein nu s-a mulțumit cu veniturile pe care i le răpise femeii și într-o zi s-a dus, de-abia ținîndu-se pe picioare de beat ce era, la Abbas în dugheană și a urlat așa de tare că s-au speriat și copiii care se jucau pe-aproape :

— Arată-mi mie o singură centimă pe care ai moștenit-o de la taică-tu...

Ochii lui Abbas priveau la copiii de afară ca și cînd nici nu l-ar fi văzut pe omul acela. Dar el a continuat să strige amenințînd cu degetul :

¹ Un fel de broboadă din mătase neagră cu care se înfășoară capul și care atîrnă pe umeri în jos.

— Îmi plătești chirie sau, de nu, părăsești du-gheana !

A alergat la el Buiumi lăptarul, pentru a-l liniști. L-a implorat cu vorbe frumoase și l-a scos de-acolo, în vreme ce continua să urle împleticindu-i-se limba și-l împrôșca cu stropi de scuipat pe omul de lângă el :

— Escrocule !... Idiotule !...

Seara, Abbas a pornit în obișnuita-i plimbare împărțind cu generozitate în dreapta și în stînga zîmbete și saluturi calde, plin de fericire.

Hasanein a pus la cale o nouă mîrșăvie : i-a cerut lui Umm Abbas să treacă blocul pe numele lui ca și cînd l-ar fi cumpărat. Neînțelegerile s-au agravat, iar zbieretele și amenințările lui au răsunat în tot cartierul. Femeia s-a plîns vecinilor de nenorocirea ce-i căzuse pe cap. Cîțiva oameni de bună-credință s-au înțeles să meargă la Hasanein pentru a-l convinge să renunțe la pretenții, dar nici unul din ei n-a îndrăznit să facă ceva, temîndu-se de acest bărbat care, de curînd se năpustise sălbatic asupra lui Carmella un om pe care-l surprinsese dîndu-i lui Abbas niște bani de la mamă-sa.

Într-o noapte, în urma unui scandal, lumea a auzit-o pe femeie plîngînd și s-a aflat imediat în cartier că el o bătuse crunt. Lumea și-a zis că Umm Abbas nu va mai fi în stare să îndure.

Într-o zi, în zori, văzduhul a fost spintecat de un strigăt care a trezit lumea din somn, îngrozind-o. S-au deschis ferestrele și mulți au alergat spre cupola de unde venea strigătul. La lumina unui felinar l-au văzut pe Buiumi lăptarul, stînd în loc și tremurînd. El e primul om care se trezește în cartier, pentru a porni cu bidonul plin de lapte. Dar ce l-o fi apucat ? L-au găsit arătînd disperat

unde va și cînd au privit mai bine l-au văzut acolo, scaldat în șinge, pe Hasanein. Trupul neînsuflețit stătea grămadă, lingă zidul cupolei.

În cartier s-a stîrnit mare agitație și imediat au venit poliția și oamenii parchetului. Au început peste tot cercetările, mergîndu-se pe firul oricărei bănuieli. Au fost chemați Carmella, ultimul om care suferise din pricina celui ucis, Umm Abbas, cîțiva locatari din bloc, Buiumi lăptarul și zeci de dușmani ai acestui om. S-a constatat însă nevinovăția tuturor. L-au chemat și pe Abbas pentru anchetare și cînd l-au întrebât despre locul în care s-a aflat cînd s-a săvîrșit crima, a răspuns :

— Am fost cu Al-Hadir.

Cînd anchetatorul a vrut să știe cine este acest Al-Hadir, i-a răspuns și el tot cu o întrebare :

— Cum, nu-l cunoașteți pe domnul Al-Hadir ?

Erau mulți care cunoșteau fiecare pas al lui Abbas și au depus ei mărturie în locul lui. Și astfel, crima a rămas o enigmă ce nu se voia dezlegată. La anchetă s-a constatat că Hasanein a fost ucis cu un obiect ascuțit, lovit la baza craniului. Adevărul e că nimănui nu i-a părut rău de el, dar mulți s-au întrebât cine l-o fi ucis. Crima a rămas multă vreme subiectul preferat al celor din cartier...

S-a crezut la început că Abbas se va întoarce la mamă-sa, dar nu s-a întîmplat așa. Clipele grele au chinuit-o pe Umm Abbas și au învăluit-o în tristețe, dar frumusețea ei a rezistat și în cele din urmă a devenit la fel de radioasă ca mai înainte. Din nou a început să meargă, mîndră, pe strada cea mare și prin cartier, atrăgînd privirile.

Și iată că un bărbat o cere iarăși de soție. Era într-adevăr tînăr, avea mai puțin de treizeci de ani. Era măcelar într-un cartier vecin, mai mult

sărac decît bogat, dar avea o înfăţişare frumoasă, părea blînd şi delicat, cu un suflet nobil. Oamenii s-au întrebat : Umm Abbas se va mai aventura oare într-o nouă căsătorie ? Şi femeia a fost de acord mai curînd decît s-ar fi aşteptat careva. Deşi unii oameni binevoitori şi-au zis că Allah a răsplătit-o pentru cele îndurate, mulţi s-au întrebat în şoaptă : oare omul ăsta are vreo legătură cu crima rămasă nedezelegată ? În ceea ce îl priveşte, Abbas a zis aşa cum zisese şi altădată :

— Nu-i de loc bine ca un alt bărbat să ia locul tatei...

Şi din nou a ieşit în mijlocul străzii şi şi-a ridicat privirea spre cuibul celor doi miri strigînd :

— Allah să te ierte, Umm Abbas !

Suspiciunile rostite în şoaptă au ajuns şi la urechile autorităţilor, care s-au şi grăbit să facă cercetări în legătură cu mirele al cărui nume era Abdo. Au fost anchetaţi şi el şi Umm Abbas, dar n-a ieşit nimic la iveală, enigma rămînînd la fel de adîncă cum fusese şi mai înainte. Cît au stat împreună, pînă să se căsătorească, s-a constatat că Abdo e plin de calităţi ; i-a dăruit femeii dragoste şi s-a purtat deosebit de frumos cu ea. Chiar de la început i-a propus şi lui Abbas prietenie, dar acesta l-a repezit cu vorbele :

— Lasă-mă-n pace şi vezi-ţi de treaba ta...

A încercat să se poarte cu el tot frumos şi după aceea, rugînd-o pe nevastă-sa să-i dea banii de care băiatul ar avea nevoie. S-a văzut, de asemenea, că e destul de inteligent ; i-a propus lui Umm Abbas să vîndă o curte din spatele blocului, situată la întretăierea a două străzi, iar cu banii obţinuţi să repare casa şi să mai ridice încă un etaj. Femeia i-a arătat toată încrederea. Casa a fost reparată şi înălţată cu încă un etaj, iar venitul lui

Umm Abbas a crescut simțitor. Așa încât lumea avea pentru el numai admirație și-l socotea un adevărat bărbat. Buiumi lăptarul i-a zis odată lui Abbas, în vreme ce-și lua cina în dugheană, înainte de a o porni în plimbarea sa nocturnă :

— Ai un suflet de înger, cum de poți fugi de un suflet așa de bun ca Amm¹ Abbo ?

Abbas și-a înghițit, în continuare, laptele, ca și când cuvintele nu i-ar fi fost adresate. Buiumi l-a întrebat atunci :

— Nu-l iubești pe acela care iubește lumea și reconstruiește ceva care-a fost distrus ?

Abbas i-a dat îndărăt castronul de lapte, iar apoi l-a privit drept în ochi și i-a răspuns :

— Dobitocul ! Nu l-ai văzut tăind carne în prăvălie ?

Mai apoi s-a văzut însă că pe Abdo îl interesa numai familia lui, căci cum rămânea o cameră liberă în casă, se și grăbea să-și aducă o rubedenie în ea. Celor mai săraci, cu consimțământul soției, le lua și o chirie mai mică. Nimeni nu găsea însă nimic de reproșat în toate astea. Până într-o zi când a invitat-o pe mamă-sa și pe două dintre surorile lui să locuiască în același apartament cu el. Unii și-au adus atunci aminte de o zicală care spune că dacă iubitul ți-e de miere, să ai grijă să nu-l înghiți cu totul. Umm Abbas nu se putea împăca, bineînțeles, cu această situație. Fiind luată pe nepregătite, nu s-a putut opune, dar și-a dat seama că friul i-a scăpat din mână, că nu mai este ea adevărata stăpînă a casei, după ce soacra a venit acolo, că nu prea mai are preț vorba ei.

Într-o zi, Abdo a golit două din cele trei dughene de la parter, a dărîmat zidul dintre ele și astfel și-a creat, în locul lor, o prăvălie mare, de lux, și a

¹ În limba arabă — *unchi*.

agătat mieii și viței în cuie. A terminat cu mica prăvălie din cartierul vecin și a devenit cel mai mare măcelar din acest cartier. Când s-a deschis noua măcelărie, un șeih, cu voce frumoasă, a recitat *Al-Fatiha*, iar Abdo, pentru banii pe care-i câștiga, a adus cuvinte de laudă lui Allah, în gura mare, așa încît multă lume l-a auzit.

Pentru prima oară părerile oamenilor despre el s-au împărțit; unii au spus că e idealul cinstei și al bunătății, alții că este un al doilea Hasanein, prefăcut și viclean, și i-au pus la îndoială cinstea. Și tot atunci invidia și-a făcut loc în inimile multora. S-a schimbat și Abdo întrucîtva: locul privirii sale blinde l-a luat o alta, plină de încredere, ambiție și hotărîre, impusă de situația lui financiară și de răspunderea ce-o avea ca om de afaceri. Și nu s-a mulțumit cu ambiția și hotărîrea numai în comerț, ci a făcut uz de ele și în casă, de fiecare dată cînd între Umm Abbas și rubedeniile lui se isca vreo neînțelegere. Și făcea uz de ele mai ales împotriva soției.

Femeia îl știuse blînd și a fost surprinsă de această schimbare care a întristat-o peste măsură. Relațiile dintre ea și rubedeniile lui s-au înrăutățit de la o zi la alta. Încercînd să-și redobîndească poziția pe care o avea mai înainte, în casă, într-o zi i-a spus:

— Nu vreau să împart cu nimeni conducerea treburilor casei mele...

Omul i-a retezat-o însă imediat, răspunzîndu-i cu un glas ce stîrnea spaimă:

— Ai tot ce-ți dorești. Poftim, du-te!

Nu i-a venit să-și creadă urechilor și a țipat cît a ținut-o gura:

— Asta e casa mea și se cade ca alții s-o părăsească...

Între femei s-a produs o încăierare și de teamă să nu se năpustească asupra mamei sale, bărbatul s-a repezit la Umm Abbas, a lovit-o, iar apoi a îmbrâncit-o pe scări. Femeia s-a văzut în mijlocul străzii de unde au cules-o niște rude mai sărace ale primului ei soț. Întâmplarea a zguduit sufletele. Abbas a alergat spre casa în care se adăpostise mamă-sa și din nou a strigat în gura mare :

— Allah să te ierte, Umm Abbas !

Vecinii nu știau ce să facă. Nu era ușor să-l minii pe omul a cărui influență crescuse și de care se legaseră interesele multora. Unii s-au gândit să aducă problema în fața tribunalului, dar vorbeau de treaba asta cu teamă, pe șoptite. Numai Abbas a râs în gura mare de el și omul, infuriat, a încetat să-i mai dea banii ce i se cuveneau, spunându-i așa încît să fie auzit de toți :

— Joaca tontului nu trebuie s-ajungă și la bani...

Apoi, privind spre lumea din cartier, care se adunase buluc să asiste la scandal, a adăugat :

— Oricare din voi ar fi mai demn de acești bani decît tontul ăsta de hăiat.

Lumea a privit însă și spre dugheană, spre miei și viței, întrebîndu-se de unde provin banii aceștia.

Abbas nu s-a sinchisit de nimic, părea și mai fericit, și mai stăpîn, iar noaptea umbla ca și cînd ar fi fost moștenitorul tronului. Oamenii au zis că Umm Abbas e o femeie fără noroc, că inima o împinge mereu spre primejdie. În vreme ce ea trăia din mila unei familii sărace, puterea și influența lui Abdo creșteau, el participînd la toate afacerile cartierului. Niște oameni binevoitori s-au străduit să-i împace și au reușit s-o aducă pe femeie în casa ei. Dar ea a revenit acolo mîhnită, fără să mai spere într-o viață demnă. Abdo n-a mai îngăduit să i se dea lui Abbas nici un ban, decît

cu condiția ca o rudă de-a lui să participe alături de acesta la treburile dughenei, pentru a avea grijă de bani și pentru a conduce afacerile. Bărbatului lui Umm Abbas a început să-i placă traiul comod și luxul : și-a pus pe cap o tichie aleasă, s-a îmbrăcat într-o aba din păr de cămilă, a încălțat cizme colorate cumpărate din Han al-Halili¹, și-a încărcat degetele cu inele de aur, mirosul de mosc îl vestea de la o poștă, iar lumea se ridica în picioare când trecea pe stradă, urmărindu-l cu privirea pînă cînd dispărea.

— Allah să te ierte pentru ce-ai făcut ! șopteau unii.



Tăcerea zorilor a fost sfîșiată de un țipăt ascuțit. Lumea s-a trezit cuprinsă de spaimă, s-au deschis ferestrele și cu toții au alergat spre cupolă. Au privit spre locul unde arăta Buiumi lăptarul, îngrozit, și l-au văzut pe jupîn Abdo, grămadă, cu capul într-o baltă de sînge. Întregul cartier a fost din nou zguduit. Și din nou a fost împresurat de poliție, parchet și informatori. Mulți oameni au fost chemați la anchetă, dar asupra nici unuia nu s-a oprit bănuiala. Existau dovezi clare că între crima lui Abdo și cea a lui Hasanein există o legătură. Oamenii ziceau, lovindu-și palmele :

— Ciudată treabă !... Ce întîmplare !

Alții au mai adăugat la aceste explicații și alte cuvinte :

— Stați, stați ! Aveți răbdare pînă apare noul mire...



Era în prăvălia lui Buiumi și-și lua obișnuita cină, înainte de a pleca în călătoria lui nocturnă.

¹ Numele unui vestit cartier comercial din Cairo.

Acesta l-a privit mirat, în vreme ce el își-sorbea, pe îndelete, și fericit, laptele, mustața și barba întâlnindu-se și depărtându-se mereu, în jurul gurii. După o scurtă ezitare i-a zis :

— Abbas, tu ești omul cel mai ciudat din cartier...

Abbas i-a zîmbit cu prietenie. Îi era omul cel mai apropiat.

— Abdo era încă viu cînd am dat peste el la cupolă, a adăugat aproape în șoaptă.

Abbas și-a pipăit mustața în toată lungimea ei, pentru a se convinge că nu și-o udase. Buiumi a continuat :

— Înainte de a-și da sufletul a rostit numele ucigașului...

A umplut din nou lingura cu lapte și a dus-o spre gură, urmărind-o fix cu privirea. Iar Buiumi a mai completat :

— Fără îndoială că tot el l-a ucis și pe Hasanein...

Pe fața lui Abbas se citea neliniștea aceluia care e urmărit de imaginea unui lucru pe care nu-l mai dorește.

— Dar toate astea le-am uitat la anchetă. Asta a fost voia lui Allah, a mai adăugat Buiumi.

A sorbit Abbas și ultimele picături din castron și tocmai se pregătea să iasă cînd Buiumi l-a întrebat :

— Cine ești tu, Abbas ? Ce-ți spune ție Sidna al-Hadir în fiecare noapte ?

Traducere de
Nicolae Dobrișan

ABD AR-RAHMAN AȘ-ȘARQAWI

S-a născut în anul 1921 în provincia El-Munufia.

Opera care l-a impus în mod deosebit pe Abd ar-Rahman aș-Șarqawi este romanul *Pământul* (1954), tradus în mai multe limbi străine, printre care și româna. Este una din cele mai reprezentative opere ale orientării realiste din literatura arabă, ridicând o serie de probleme dificile specifice mediului rural egiptean, dominantă fiind aceea a luptei pentru apă. De fapt, Abd ar-Rahman aș-Șarqawi este unul din puținii scriitori din Egipt care cunoaște foarte bine viața felahilor și care își consacră aproape integral opera acestui mediu (culegerea de nuvele *Vise mărunte*, povestirea *Inimi goale* — 1958, romanele *Pământul* și *Felahul*). Romanul *Felahul* înfățișează frământările care au loc în satul egiptean și transformările care se produc în conștiința țărănimii în perioada înfăptuirii reformei agrare. Este și autorul unui roman inspirat din problematica mediului urban — *Străzile dosnice*. Încă înainte de apariția romanului *Pământul*, Abd ar-Rahman aș-Șarqawi se remarcase prin poemul său vibrant *Mesajul unui tată egiptean către președintele Truman* (1951). El este, de asemenea, autorul unei po-

vestiri istorice dedicate perioadei de la începutul islamului, intitulată *Muhammad — heraldul libertății*.

A desfășurat și o bogată activitate publicistică.

Nuvelele incluse în antologie fac parte din culegera *Vise mărunte*.

WISE MARUNTE

În lumea lui mică toți dormeau : tata, mama, capra și găinile... El însă nu putea să adormă.

Se uita la raza palidă pe care o arunca în camera întunecoasă o lampă obosită, împrăștiind mai mult fum decât lumină. Se uita și aștepta să se trezească mama și să se facă ziuă. Mîine, pentru prima oară, va îmbrăca un costum european, va încălța ghete — toate noi — și-și va pune un fes cu ciucure ! Și toate astea pentru că va pleca la oraș, să dea examen de admitere la școala de acolo.

Călătoria o va face pe măgar, pe măgarul care i-a pricinuit atîtea necazuri și pe care visase de atîtea ori să-l încalece ! Și chiar l-a încălecat o dată... Mustafa uitase, desigur, toate întîmplările care au zguduit vreodată satul, dar lovitura cu care l-a azvîrlit unchiul atunci, de pe spinarea măgarului, n-o s-o uite nici poate o mie de ani ! Unchiul avea mare grijă de măgar și-l socotea mai folositor pentru familie decît douăzeci de derbedei nepricopsiți ca el. A căra pămînt — spunea el — e o povară destul de mare pentru un măgar bătrîn. Asta n-o putea înțelege Mustafa : cum tata și unchiul pun măgarul să care atîta pămînt, iar pe el, singurul copil al familiei, nu-l lasă nici măcar să-l încalece !

Familia îi era destul de mică : el, mama, tata și unchiul, iar averea lor era și mai mică : măgarul

cel bătrîn, o capră și cîteva găini. Tatăl învățase la Al-Azhar, mai de mult, și ar fi vrut să ajungă șef, dar nu s-a putut. S-a întors în sat într-o seară, cu turbanul lăsat pe frunte. Fratele lui a fost primul care l-a întîmpinat și i-a spus rîzînd :

— Ce ți-ai lăsat turbanul pe frunte ? Crezi că așa o să-ți pice banii mai ușor ?

Satul a făcut haz de cuvintele unchiului și continuă să rîdă de ele și astăzi, dar, din păcate, vorbele i s-au adevărit. Tînărul student n-a mai avut cu ce să-și continue învățătura și nu s-a mai întors la Cairo ; s-a căsătorit și s-a stabilit în sat. Și-a păstrat însă turbanul acela larg, aplecat pe frunte și, dacă n-a ajuns șef, cu o droaie de învățăcei în jurul lui, a juns însă în sat un om a cărui vorbă este luată în seamă. El îi împacă pe săteni, el îi sfătuiește, el le scrie jalbele, atunci cînd îi nedreptățește primarul.

Cînd Mustafa s-a făcut mare, tatăl său l-a trimis să învețe întîi la școala din sat și după ce-a terminat-o, s-a gîndit să-l dea la oraș, să învețe mai departe, să ajungă și el cineva. Unchiul însă nu era de părerea lui ; după el, Mustafa ar fi trebuit să rămînă în sat, să-l ajute la muncă, să stea lîngă el, să apere familia de sătenii care nu le arată respectul cuvenit, de toți cei care le fură apa din canalul de irigație și care-și lasă oile să pască pe bucata lor de pămînt, și așa destul de prăpădită.

Unchiul era un om slab și pirpiriu, cu fața arsă de soare, cu trăsături hotărîte în care se citea amărăciunea, dar plin de haz. De vorbele lui de duh și-au amintit sătenii mulți ani în șir. Cînd șeful de post nedreptătea pe careva, sau cînd primarul sfeterisea găini sau bani de la țărani, singura lor mîngîiere erau vorbele înțepătoare ale unchiului,

vorbe în care țăranii găseau o ușurare pentru su-
medenia de necazuri care le umbrea viața.

El a continuat să se împotrivescă fratelui său,
încă de când i-a venit acestuia ideea să-l trimită
pe Mustafa la oraș. Chiar în scara aceea, după ce
familia s-a așezat la masă, unchiul a sfărîmat o
ceapă mare și, ronțăind niște pîine uscată cu o
bucată de brînză veche, roșie, i-a spus :

— Ascultă-mă pe mine, frățioare, lasă băiatul să
stea acasă ! Îți va fi de mare ajutor mai tîrziu
Ce, crezi că de el depinde neatîrnarea țării ? O
s-o aducă el ? Ori crezi că-i buricul pămîntului...

Mustafa mai auzise cîte ceva despre „independen-
ță“ și „țară“, dar neștiind despre ce-i vorba,
se năpusti mînios, strigînd :

— Am s-o aduc, ce știți voi !

Unchiul s-a pornit pe rîs și rîdea cum nu-și
mai aminteau să-l fi văzut vreodată. A rîs și tata
zicînd : „Să dea Dumnezeu“. La urmă, unchiul a
mormăit visător și a continuat să zîmbească :

— Mai știi, măi flăcăule...

★

Unchiul s-a culcat pe lavița din odaia de-ală-
turi, ca să se trezească o dată cu zorii. Și ziua parcă
nu mai vine, ca să ducă pe raza ei caravana cu
băiatul la oraș... Iar odaia în care ticăie inima lui
Mustafa este închisă din toate părțile, nu există
nici un loc pe unde ar putea pătrunde căldura
soarelui s-au visele lunii. Sforăiturile se amestecă
cu răsuflarea caprei și cu zgomotele nopții, iar
lampa de țară, trudită, pîlpîie cu o lumină palidă,
slabă, ca speranța din unele suflete. Nici nu lumi-
nează ca lumea, nici nu se stinge.

Clipele se scurgeau una după alta și parcă nu se mai terminau. Mustafa ar fi dorit să se întâmple o minune și să se vadă deodată în hainele lui cele noi, să fie și el ca băiatul șefului de post, care cutreieră satul apărat de autoritatea tatălui ; e de aceeași vîrstă cu el, dar are părul pieptănat, fața rumenă, vioaie și genunchii albi. Ocupația lui este să se zbenguie prin sat, să facă pe grozavul în fața copiilor care se tocesc de admirație pentru toate fleacurile pe care le vād la el, să fugă rîzînd, să taie calea oamenilor și a animalelor, împiedicînd ba pe unul, ba pe altul să-și vadă de treabă. Toate astea în timp ce vătăful satului îl urmărește cu un zîmbet părintesc : drăguț băiat !

Mustafa își amintește că, odată, era gata-gata să se ia la bătaie cu el ; numai că vătăful l-a apucat și l-a ținut bine de mîini, lăsînd odrasla șefului să-l pălmuiască, după care i-a făcut vînt cît colo, ocărîndu-l cum i-a venit la gură pe taică-său, pe tatăl tatălui său și pe toți oamenii din sat.

Cînd Mustafa a povestit întîmplarea, mama l-a certat, tata l-a înghiontit, iar unchiul i-a tras una după ceafă, țipînd :

— Ce, nu ți-e bine ? Crezi că ai și ajuns stăpînul satului ? Parc-ai fi taică-tău, că și el a plecat de la Cairo tot pentru o chestie d-asta !

Toate astea le amintește Mustafa, căutînd parcă să grăbească timpul și să plece odată la oraș. Va intra la școală și va ajunge ca feciorul șefului de post, ba chiar ca fiul prefectului ! Va îmbrăca haine europenești și cînd va vorbi el, toată lumea o să-l asculte cu plăcere. Ce mai, o să ajungă un om care o să le știe pe toate, ca inspectorul acela gras și elegant, ce venise la școală toamna trecută într-o trăsură grozavă, căreia nu-i păsa de hîrtoape. Fetele, care nu trecuseră de cîmpurile din jurul

satului în viața lor, îl vor urmări de după porți gândind cîte lucruri știe omul ăsta venit de așa de departe. În clasa lui Mustafa, inspectorul a fost întîmpinat de învățător, căruia copiii îi știau de frică, lui, dar mai ales bățului pe care-l folosea destul de des; de data asta, spre uimirea tuturor, s-a observat că vocea îi tremura parcă, și parcă era emoționat, iar înjurăturile nu-i mai ieșeau din gură ca altă dată. Așa că vizitatorul le-a devenit dintr-o dată simpatic.

În clasă se lăsase o liniște adîncă, amestecată cu un fel de teamă, iar cînd inspectorul a început să vorbească, minuțele copiilor s-au crispat sub pupitre, fermecați cu totul de vorbele lui, căci nimeni nu le mai vorbise așa de frumos pînă atunci. Inspectorul a cerut elevilor să deseneze pe tablă un obiect care se numește „măr”. A fost o poveste întreagă, că n-o s-o uite nici unul așa de ușor! Copiii n-au înțeles ce vrea inspectorul de la ei. Atunci acesta s-a întors spre învățător și l-a îndemnat pe el să le deseneze pe tablă un măr. Dar învățătorul, rușinat, a ezitat, încercînd parcă să-și amintească ceva, fără să reușească, și ei au izbucnit în rîs.

La oraș va vedea cum arată merele, așa cum va afla, desigur, toate secretele orașului și adevărurile vieții.



Dar de ce nu se trezește odată tata? Sforăitul său liniștit continua să se amestece cu răsufierea caprei, pe care, acum, Mustafa o putea privi cu dispreț. Multe necazuri i-a făcut și capra asta! De cîte ori se ducea cu ea, dimineața ori seara, sărea dintr-o parte în alta a drumului, pînă îi venea

ei bine și-apoi scăpa, făcându-l pe Mustafa să-și primească porția de la unchiul său. Numai că acum s-a terminat și cu capra ! A scăpat și de ea...

Capra se întoarse și-l privi cu ochii ei mari și inexpresivi. Mustafa se ridică cu grijă și aruncă o privire spre părinții săi, care dormeau aproape de el, pe o saltea întinsă direct pe pământ. Lampa abia mai clipea, când, cu inima bătându-i de emoție și de bucurie, Mustafa s-a strecurat de la locul său, a întins mîna cu precauție și a deschis lada în care mama punea hainele bune, prăjiturile și toate lucrurile scumpe.

Din nou capra s-a mișcat și parcă a icnit, uitîndu-se la el supărată. Dîndu-și seamă că era legată de capacul lăzii, s-a grăbit să-i desfacă legătura. Apoi, deschizînd încetîșor lada, a luat dinăuntru costumul cel nou și a scos un suspin lung, de prea multă bucurie.

Cu costumul în brațe s-a îndreptat spre culcușul lui și l-a întins acolo în toată splendoarea sa ; îmbrățișîndu-l, într-un delir al speranței parcă, mirosul hainelor noi îi pătrunse în nări și-l învălui cu totul, simțind cum îi dă viață. În timp ce mîna lui mîngîia pînza aspră, Mustafa își lăsă gîndul să-i zboare la oraș, la oamenii de-acolo, care mănîncă mere, pîine albă de grîu, carne, orez...

Sufletul îi era plin de atîta fericire, încît închise ochii, încercînd parcă să și-o stăvilească. O beție plăcută îi pătrunse puțin cîte puțin în trup și simți cum începe să plutească, să se cufunde într-un abis, fermecat, în care jucau parcă și se amestecau culori odihnitoare. Zgomotele se auzeau undeva departe, tot mai departe, ca-n vis.

Deodată, Mustafa simți o durere ascuțită în tot trupul. Urechea îi fu lovită de strigătele mamei, ale tatălui și ale unchiului. Se ridică frecîndu-se

la ochi. O palmă îl făcu să se clatine puțin și începu s-o strige pe mama ; dar mama se și năpustise asupra tatii și a unchiului, cum n-o mai văzuse pînă atunci, țipînd că o să-i ucidă odorul pentru o bucată de pînză și că o să-i chinuie strigoi pentru că l-au bătut în somn.

Mustafa deschise ochii de-a binelea și începu să-și caute costumul... costumul cu care avea să meargă la oraș și care avea să-l scape de toate ne-cazurile astea ! Dar nu mai găsi decît o bucată de pînză sfirtecătă, și atunci nu mai știu ce să facă.

Începu să-și rotească ochii împrejur și să plîngă cu sughituri. În spatele unchiului său, capra continua să mestece resturi de pînză din costumul său. Ca și mama, încercă și el să se repeadă la capră, dar tata îl îmbrînci cît colo. Cum ar putea suporta, după toate astea, și pierderea caprei. Și lui Mustafa i se păru că și unchiul, și tata apărau capra, tot așa cum soarta îl ocrotea pe fiul șefului de post.

Unchiul nu l-a lăsat să mai plîngă și l-a trimis să se ducă cu măgarul și cu capra la cîmp, că tot nu e bun de altceva. Nepricopsitul tot nepricopsit rămîne !

Parcă niciodată nu sărise capra tot timpul drumului cu atîta încăpăținare cum a sărit în ziua aceea. Mustafa, cu fața încruntată, a încercat de o sută de ori s-o lovească cu bulgări, dar n-a nimerit-o niciodată. Și cînd te gîndești că tata n-o să-i mai poată lua alt costum în anul ăsta...

Cînd ajunse la cîmp, Mustafa încetă să mai plîngă și începu să viseze din nou cum va pleca la anul la școala de la oraș și se jură că de data asta o să închidă bine lada în care o să pună costumul... O

s-o închidă cu lacătul și cu cheia și o s-o păzească toată noaptea. Și poate că ar fi mai bine să doarmă chiar pe ladă, iar capra s-o dea afară.

Traducere de
Mircea Anghelescu

SCORPIONUL

Ei, Hasan, ai ajuns să nu găsești o bucățică de pîine, tu care ai avut cîndva chiar o casă la țară !

Și tu, Hasan, erai mai bun decît atîția alții ! Dar din ziua în care te-a alungat Sidna din moschee, te-ai vînturat din slujbă în slujbă fără nici un folos. Pînă și la Cairo ai fost, și ai lucrat pe trăsură unchiului, de-au căzut pe capul tău raidurile aeriene ca o pacoste. Te-au bătut și soldații englezi... de ți-au rupt coastele și... te-ai întors de unde ai plecat, Hasan !

Te-ai rugat apoi de Sidna să te primească iar servitor la moschee, dar n-a vrut ; ai încercat să intri în armată, dar nu te-au primit ; și atunci ai căutat să mănînci o pîine din vînătoarea de scorpioni !

Din vînătoarea de scorpioni ? Dar cel mușcat de scorpion nu mai scapă ! Nu există vindecare... Vai de tine, Hasan !

Da, dar cînd te gîndești că un scorpion face un piăstru, iar zece fac cît o chilă de porumb... Cu prețul a zece scorpioni îți burdușești desaga cu pîine, băiete ! În îndepărtatul Said, oamenii umplu ușor un bidon cu scorpioni și nu-l dau pe degeaba...

Băştinaşii din Bulaq ¹ spun de cei din Said că vinează scorpionii ca pe nimica şi că nu se tem de ei. Şi câştigă bine.

Dar la noi în sat, aşa ceva nu s-a văzut niciodată !

★

Ridicîndu-şi capul dintre miini, Hasan suspină şi-şi frecă spatele de zidul de care stătea sprijinit încă de dimineată.

Începu apoi să scurme praful fierbinte cu degetele de la picioare şi căută cu privirea moscheea, care se ridica în faţa sa, de partea cealaltă a drumului.

Soarele îşi trimitea razele fierbinţi şi umplea drumul satului de căldură şi zăpuşeală ; umbră peretelui nu mai reuşea să-i acopere lui Hasan decît capul.

Sidna trecu prin faţa lui, se uită înspre el şi scuipă în drum.

Hasan nu mai putu răbda şi-i zise :

— Ce te uiţi aşa la mine ? Nici bună ziua nu-mi dai ? Nu-ţi ajunge că mi-ai luat pîinea pe care o cîştigam la moschee...

Sidna se opri în poarta moscheii, îşi scoase sandalele, mormăind un verset din Coran, îşi puse sandalele la subsoară, scuipă încă o dată în drum şi-i spuse :

— Stai acolo părăsit în praf lângă moschee, în bătaia soarelui, stai şi pedepseşte-te, Hasán al lui Zeinab !

Hasan îi răspunse :

— Las-o în pace pe Zeinab, Allah s-o ierte acolo unde este ! Dacă n-ar fi fost ea, aş fi recrutat

¹ Suburbie a oraşului Cairo : centru tipografic renumit în secolul trecut.

și aș fi găsit și eu mai ușor o bucată de pîine. Da' ce și-au zis ei la prima chemare... Au zis : el o întreține. Iar la a doua chemare, dacă ea a murit, au găsit că nu sînt bun de armată...

Sidna se opri în loc, barba albă îi tremură de mînie și țipă la el :

— Nu-ți ajunge pedeapsa lui Allah că ai ajuns să vinezi scorpioni ! Să ne păzească Cel de sus de asemenea chinuri ! Allah, de atîta supărare, a abătut asupra satului un vînt plin de scorpioni... Iar tu, păcătos cum ești, trîndăvești aici în fața moscheei și n-ai catadixit încă să te speli pe mîini, pe cînd eu, uite, mă duc să chem credincioșii la rugăciunea de prînz !

— Ba nu, zău — i-o întoarse Hasan — eu să intru în moschee ? Ce mare pricopseală mi-a adus mie moscheea ; m-a lăsat să mor de foame, și-atîta !... Palme de ici și de colo ; la Cairo, în mijlocul bombardamentelor, înjurături de la soldații beți, și... apoi ce, se poate mîncea o pîine și din vînatul scorpionilor ! Of, lume...

Un glas gros, liniștit răsună dinăuntru moscheii :

— Roagă-te cu noi profetului, Sidna ! Cheamă credincioșii că a venit amiaza !

Sidna se uită înapoi, se stăpîni și intră în moschee îndreptîndu-se spre rogojina curată de lîngă altar, unde stătea un om gras și alb, îmbrăcat într-o galabie țărănească, de în și cu turban :

— Cum dorești, efendi ?

Sidna începu să-și rotească privirile de la efendi la cei risipiți în spatele său, pe niște rogojini vechi, roase, în timp ce rostea :

— Pace vouă și iertare lui Allah... Cum se simte domnul efendi ?

Efendi, stăpînul fermei din vecinătate, își băgă ceasul de aur în buzunar și spuse :

— Se zice că anul acesta guvernul are nevoie, pentru export, de veninul scorpionilor, sau ca să-l întrebuințeze în locul unor produse care nu mai vin din cauza războiului.

Apoi se răsuci către cei așezați pe rogojina roasă, care se uitau la el și-i ascultau vorbele mirați și, strecurându-și printre degetele groase și înroșite boabele de chihlimbar ale mătăniilor, adăugă rîzînd :

— Războiul ăsta a făcut să aibă preț pînă și scorpionii !

Și, întorcîndu-și fața de la ei, privi drept înainte spre crăpăturile din peretele moscheii. Din spatele său se înalță un glas răgușit, nemulțumit :

— În schimb oamenii nu mai au nici un preț...

La auzul acestor vorbe, efendi se întoarse înspre locul din care izbucnise răspunsul și constată cu surprindere că Hasan se îndreaptă spre el și, înclinîndu-se, îi apucă mîna ; efendi își retrase repede mîna și zise zîmbind :

— Pe Allah ! Tu erai, Hasan ? Va să zică tot ai intrat în moschee...

Și tăcu. Hasan se așeză în spatele său, departe de rogojina curată.

— Pe profet ! spuse efendi după o clipă de tăcere. De ce zici că oamenii au ajuns să nu mai aibă nici un preț ? Uite, se pare că războiul le-a dat de lucru multor șomeri ca tine. Dar voi nu mulțumiți niciodată lui Allah. Pînă acum nici nu s-a știut prin părțile astea de vînatul scorpionilor. Lucrează, frate !

Hasan, neștiind ce să-i răspundă lui efendi, rîse încurcat. Glasul lui Sidna se auzi chemînd la rugăciune, din turnul moscheii, în timp ce Hasan se întreba în sinea lui :

„Cam câți scorpioni să fie în satul ăsta ? Oare câți piaștri ar putea câștiga fiecare dintre noi ? Dacă Sidna n-ar fi fost omul dracului, n-aș fi fost nevoit să vînez scorpioni. Asta-i dreptate ? Sidna primește din averea moscheii două lire pe lună — i le plătea primarul doar în fața mea ! Iar mie îmi arunca din ăștia numai cinci piaștri. Căram toată ziua la apă ca să umplu bazinul, dus-întors de la rîu, și pe ploaie și pe arșiță... Nici tu mîncare, nici speranța de a o primi... Să fi fost și taurul comunal, și tot îl răzbea ! — Și toate astea pentru cinci piaștri pe lună ! Da' eu eram mulțumit și mai ziceam și bogdaproste ! Asta era pe cînd se scumpise porumbul de te ustura.“

După ce chemă credincioșii la rugăciune, Sidna coborî încet treptele minaretului și intră înăuntru, apoi se îndreaptă spre rogojina curată din apropierea altarului și spuse :

— E timpul rugăciunii...

Hasan mormăi :

— Deie Allah să ne rugăm cît mai curînd pentru sufletul tău !

Unul din vecini îl bătu pe umăr și-i șopti :

— Lasă, Hasan, o să se îndrepte lucrurile ! Nu-i nimic, iartă și tu ! Zi mai bine Doamne-ajută !

Alt vecin îi spuse :

— Ia, măi băiete, țepușa pe care ți-a dat-o omul de la oraș și fă așa cum te-a-nvățat ! Ai să vezi că o să ajungi să câștigi într-o zi mai mult de zecă piaștri. Numai aici, în geamie, trebuie să fie vreo mie de scorpioni. Și mai ai și dărîmăturile de lîngă ea. O să ajungi să câștigi într-o lună de două ori cît Sidna. Noi, care trudim toată ziua în arșița soarelui, cu ce ne alegem ? Veni-ți-ar rău, o să câștigi cît un funcționar !

Nu s-a terminat bine rugăciunea și salutarile credincioșilor între ei, că Sidna s-a și oprit lângă efendi să se plîngă de Hasan și să-l roage să le vorbească domnilor de la oraș, despre acesta, să-l ia de-aici, din sat. Spunea că e un băiat stricat, care n-are nici un căpătîi și nu merită să te ocupi de el. Și că totuși, el, Sidna, i-a purtat de grijă întotdeauna, cu toate că Hasan l-a acuzat că i-a furat dreptul care i se cuvenea din dijma geamiei, iar de cînd l-a alungat, nu mai face nimic ; s-a dus la Cairo și, după ce s-a bătut cu soldații englezi, a venit iarăși în sat. Și chiar din prima zi în care s-a întors s-a certat atît cu el, cît și cu nevasta lui.

Efendi a zîmbit și i-a cerut flăcăului să nu se mai certe cu nevasta lui Sidna degeaba, însă Hasan, ținîndu-se după efendi, începu să strige în ușa moscheii :

— Nevastă-sa ? Dar-ar Allah să mă muște scorpionul, înainte de-a lua un ban...

Dar Sidna îi tăie vorba, ridicînd mîinile la cer :

— Să te-audă Allah !

Hasan se îndepărtă vorbind întretăiat :

— Să dea Allah să fie cuvintele lui Sidna adevărate ! Nevastă-sa ! După ce că mi-a ieșit sufletul cărînd la apă pentru ea, de cînd m-am întors de la Cairo și pînă azi, fără să văd nici o lețcaie, tot el se plînge ! N-am zis nimic, fiindcă mătușa Umm al-Azz îmi promisese că o să vorbească cu Sidna să mă primească înapoi la geamie ; și cum, după toate astea, tot el vine să-mi vorbească de nevastă-sa ? S-o întrebe efendi pe mătușa Umm al-Azz. Aia e !

Sidna se înfurie foarte tare că Hasan spune toate astea în fața lui efendi și a oamenilor, ba mai pomenește și numele nevastei sale și, fără

să se mai stăpînească, se repezi la el, lovindu-l cu palma peste cap și strigîndu-i înciudat :

— Piei din fața mea, Allah să te blesteme !
Apoi se uită încurcat spre efendi și se scuză :

— Iertare, efendi ! Nu se cădea să-l bat în fața dumneavoastră !

— Bine, bine — răspunse efendi, încălțîndu-și papucii.

Iar Sidna, la rîndul său, îl sprijini pe efendi să-și pună încălțările.



Hasan ieși afară din moschee și se opri la intrare, uitîndu-se cînd la Sidna, cînd la efendi și la cei care roiau în jurul lui ca să-i vorbească, în timp ce unul din ei îi ținea măgărița de friul argintat și-i potrivea șaua acoperită cu o pînză albă. Fără să vrea, Hasan începu să se gîndească la țintele de argint ale friului ; fiecare din ele valora cel puțin zece piaștri ! Cam tot atît cît ar cîștiga el, expunîndu-se morții de zece ori, din vînatul a zece scorpioni !

Efendi termină de vorbit cu oamenii și răspunse cu voce tare unuia dintre cei care se adunaseră împrejurul lui, că el mai are destui saci cu îngrășămintă, dar că nu poate să vîndă din ei acum. Omul susținea însă că e bucuros să plătească orice preț i-ar cere pe zece saci, iar efendi, punînd piciorul în scara șei, zise :

— Bine, șeih Yunis, ca să-ți dau șapte saci pentru bumbăcul tău, nu-i prea mare greutate pentru mine. O să-l cumperi însă cu prețul pe care-l dă șeih Abd al-Azim. Știți, oameni buni, că îngrășămintele mele sînt de calitate ; ca mîine se termină și pînă la sfîrșitul războiului n-o să mai găsiți așa ceva ! Cu bine !

La rîndul său, şeihul Yunis mormăi cu supunere :

— Adică o liră jumătate mai mult decît e preţul. Bine, efendi. Am să aduc banii şi am să ţi-i dau mîine după rugăciunea de seară.

Măgăriţa se urni cu efendi, iar în spatele ei porni un om de la fermă. Atunci şeih Yunis bodo-găni :

— Asta e curată jecmănire, fraţilor, nu negustorie cînstită ! Cîştigă ceva parale ! Dar cine n-are de unde să-i plătească cît vrea el pe chimicale, ce se face ? Ia uite cum s-au stricat preţurile cu războiul ăsta !

O voce însă îl întrerupse :

— Lasă, şeih Yunis ! Dumneata cumperi de la el îngrăşăminte şi te vaieţi, dar ce să mai zic eu care trebuie să cumpăr porumbul !

Măgăriţa se îndepărtă cu efendi şi murmururile începuseră să se audă mai tare ; se plîngeau de el şi de afacerile sale necurate cu prefectul şi cu oamenii de la oraş.

Hasan vedea din locul său măgăriţa lui efendi şi auzea vorbele care se spuneau despre lăcomia acestuia şi despre preţurile pe care le cerea. O porni puţin spre măgăriţă, dar se răzgîndi şi se opri. Cînd văzu că Sidna s-a îndepărtat, se întoarse către oameni şi spuse ameninţînd spre efendi :

— Pe profet, lăcomia ăstuia n-are margini !

Oamenii rîseră cu poftă şi în acelaşi timp se auzi o voce :

— Bată-te să te bată, Hasan, dar parcă voiai să-l rogi ceva ?

Hasan continuă ca şi cînd n-ar fi auzit întrebarea, uitîndu-se la măgăriţa care dispărea în depărtare, în praful ce-l ridica în drum :

— Ce te crezi tu, efendi, față de ai care cîntă și dansează la Cairo în zilele astea de război ? Zău, măi oameni buni, cîte-am văzut și cîte am mai auzit eu cînd am fost la Cairo... Ce știți voi ! Știți cine e cel mai bogat om din Cairo la ora asta ? O dansatoare ! Una care a deschis o sală unde se cîntă și unde se dansează din burtă. Asta, măi Sidna, te vinde și te cumpără pe tine, care faci pe grozavul în fața oamenilor, cu ochii închiși ! Știți voi, măi flăcăi, cîte lire i-aduce pe noapte tremuratul ăsta al burții în fața soldaților englezi ? O sută ! Adică, la fiecare patru nopți un pogon de pămînt. Ei, Sidna, în două luni tremuratul burții i-aduce toate cele treizeci de pogone ale tale !

Lumea începu să se împrăstie rîzînd, cu sufletele pline de o satisfacție ascunsă.



În mintea lui Hasan se perindară amintirile. Din ziua în care Sidna a refuzat să-i mărească salariul la zece plăștri pe lună și i-a luat locul alt om, toate au început, parcă, să-i meargă pe dos. N-a găsit de lucru la cîmp și nu era de lucru nu numai pentru el, dar nici pentru alți douăzeci ca el din sat. A slugărit în casa primarului doar pentru mîncare, dar l-a alungat nevastă-sa, pentru că mîncea cît doi. Atunci l-a luat un unchi la Cairo, l-a dus la Bulak și l-a învățat cum să pregătească trăsura înainte de-a se urca în ea stăpînul, unchiu-său. Visa să se urce și el în trăsura alături de dînsul și să vadă străzile din Cairo, dar unchiul nu l-a lăsat ; și totuși a fost fericit la Cairo. Mîncea pîine de grîu și *taamia*, și toate bunătățile pe care nu le gustase niciodată în satul lui. Dar cînd au început să urle sirenele

de alarmă, și când a văzut pentru prima dată avioanele deasupra orașului, la un raid aerian, i-a fugit tot sîngele din vine. A început să tremure, asurzit de chemări, de strigăte, și s-a speriat de flăcările care înroșeau cerul. Pămîntul se cutremura; în jurul său totul era ca într-un coșmar și Hasan era convins că a venit ziua de apoi; a jurat că, dacă scapă, se întoarce imediat în sat. Când s-a terminat raidul și când a văzut ce era în jurul său, s-a îngălbenit la față și i-a spus unchiului că el mai bine se întoarce acasă, să moară de foame acolo, decît să ardă departe de sat, într-un raid ca ăsta. Și era gata-gata să plîngă, dar unchiul a început să-l liniștească și să-i spună că, pentru a cîștiga un ban, trebuie răbdare. Și i-a promis c-o să-l ia cu el în trăsura și o să-l învețe cum să mîne.

A doua zi, dimineața, ținîndu-se de cuvînt, l-a luat cu el. Hasan se uita la străzile din Cairo fericit și fermecat. Seara, trăsura s-a oprit în fața unui local. N-o să uite seara asta niciodată! Marele cabaret nu era luminat cum își închipuise, erau numai niște felinare albastre și orașul părea rece, tremurînd trist și gol. Nu se aflau pe străzi decît soldați englezi care umblau de colo-colo și, din cînd în cînd, răsunau risete de femei sau strigăte.

Din local au ieșit trei soldați englezi și împreună cu ei o doamnă înaltă, cu umerii goi; s-au urcat în trăsura în tăcere. Doamna, afundîndu-se în perna trăsurii, spuse:

— Ei, birjar, plimbă-te cu noi prin insulă o oră, două!

Vizitiul, unchiu-său, s-a bucurat mult, a plesnit din bici și i-a șoptit lui Hasan:

— E rost de-un câştig gras ! Aştia sînt americani şi au bani că nu-i pot număra ! O ştii pe doamna asta ? E dintr-o familie respectabilă ; taică-său e grangur mare şi soţul ei la fel. Nu iese decît cu americani. Eu o cunosc ; de cîte ori n-a fost cu trăsura mea ! De fapt, se pare că toţi cei care se urcă într-o trăsură sînt oameni ca greutate. Să nu mai vorbim de taxi !

Dîunăuntrul trăsurii au izbucnit hohote de rîs ; Hasan auzind vorbă străină s-a întors. Dar cînd a văzut ce se petrecea în trăsură, a holbat ochii, privind uluit. Femeia dîunăuntru l-a plesnit atunci peste obraz şi l-a înjurat ; atunci a înjurat-o şi el pe ea. Vocile s-au amestecat, şi într-o clipă Hasan s-a trezit aruncat pe caldarîm, frămîntat de miini şi de cizme, în timp ce unchiu-său striga după ajutor şi-l înjura pe Hasan, care se apăra cît putea de pumni.

Femeia şi bărbatul s-au îndepărtat, iar unchiul s-a aruncat în trăsură, blestemîndu-l că-i poartă ghinion şi-l ruinează, Hasan l-a înjurat şi el, spunîndu-i că închiriază trăsura ca să se întîmple în ea ce s-a întîmplat.

Cînd Hasan s-a oprit să-şi pipăie coastele, înaintea de a se urca şi el în trăsură, s-a auzit sirena de alarmă ; a văzut încă o dată văzduhul aprins de fulgere şi i s-a părut, din nou, că cerul se prăbuşeşte peste capul lui.

.

A doua zi, dimineata, era în sat. N-a găsit de lucru la cîmp şi nici vreun cuvînt bun de la Sidna. Mătuşa-sa Umm al-Azz a rîs de el şi de aventura lui ; cînd i-a cerut însă o chilă de porumb, pentru munca sa pe două luni, l-a alungat, şi acum

Hasan nu găsește altă scăpare : trebuie să vîneze scorpioni !

*

Hasan simțea nevoia să vorbească cuiva. A căutat împrejurul său pe cineva căruia să-i vorbească, dar n-a găsit, lîngă perete, decît propria-i umbră. Plecă atunci spre casă. Nu mai știa ce să facă.

Deschizînd ușa, simți o umezeală care-l izbi drept în față ; intră în camera în care de-abia se strecura o rază de soare prin ferestruica ei îngustă și căută în coș. Găsi niște pîine și începu să ronțăie încet. Se întinse apoi în spatele ușii, la umbră.

Cînd se sculă, amurgul umplea drumul de raze palide. Pe vremea asta începeau să mișune și scorpionii. Își luă bidonul și țepușa și își reaminti cuvintele omului de la oraș, despre felul în care se vînează scorpionii.

A ieșit repede, însă fără chef ; dar ce să facă, achizitorul va veni mîine, în zori, cu bani mulți, să cumpere scorpionii adunați de săteni : un piastru bucata ! Dar el, ce-i drept, se cam teme de scorpioni... Poate că a aranjat efendi să-l ia la armată ! Poate că o să fie altfel... Atunci l-au respins la vizita medicală și i-au spus că e chel, că trupul îi e slăbit de boli și că nu-i bun, cu toate că era înalt și lat în spate, de putea să ridice două găleți mari cu apă și să înconjoare cu ele satul de douăzeci de ori.

Pe maidan a găsit alți trei ca el, care nu aveau de lucru la cîmp ; fiecare venise cu bidonașul și țepușa să caute scorpioni. .

Seara umpluse satul de umbre.

Hasan observă că fiecare vînase cîte trei piaştri, printre ruinele de pe maidan. Vorbeau între ei exagerîndu-şi isprăvile şi lăudîndu-se că de aici vor cîştiga mai mult decît dintr-o mină de aur.

Vorbele lor l-au atins şi, puţin cîte puţin, începu să simtă dorinţa să pună şi el în bidonaş un vînat. Unul dintre băieţi zări o tîrîtoare şi în spatele ei încă una :

— Să facem dreptate ! spuse acesta cu gravitate. Să-l lăsăm de data asta pe Hasan. Asta e partea lui. Hai, Hasan flăcăule, dă-i drumul !

Hasan fu luat prin surprindere ; inima începu să-i bată tare, pieptul i se strînse, iar ochii pironiţi asupra insectei i se tulburară ; îl cuprinse o adîncă nelinişte, amestecată cu speranţă. Închise puţin ochii, apoi îi deschise brusc, apucă ţepuşa cu tărie într-o mînă şi bidonul în cealaltă, apoi făcu cîţiva paşi şovăitori spre scorpion, privindu-l cum se tîrăşte încetişor.

Deodată, se făcu auzită vocea unui băiat :

— Ce înseamnă asta ? Hasan are moscheea, poate să strîngă din ea cît vrea.

Hasan se opri puţin din mersul lui şovăitor, dar îl împinse cu mîna un băiat, îndemnîndu-l :

— Hai, Hasan, sînt doi ! Ba sînt trei... Grozav, sînt patru : patru piaştri ! Fiecare dintre noi are piastrul lui şi n-avem de ce să ne ciondănim.

Hasan înaintă cu ţepuşa în mînă şi cu faţa crispată şi se aruncă cu toată greutatea asupra insectei ; o puse în bidon repede, fără să se uite la ea, şi-şi trase ţepuşa, îndepărtîndu-se cu bidonul în care se afla insecta moartă.

— Iată primul piastru ! oftă uşurat şi bucuros, dar plin parcă de speranţă. Allah !

Băieții s-au așezat din nou pe pământ, așteptînd alt vînat, pe cînd amurgul învăluia satul în albastrul său închis.

Așteptarea lor se prelungea, în timp ce căutau cu priviri înfrigurate prin crăpăturile peretilor. Apoi se ridicară și se despărțiră ca să cotrobăiască cu țepușele prin toate scobiturile și să se holbeze prin crăpăturile pămîntului. Unul dintre ei, care nu prea era în apele lui, zise :

— Nu e nimic aici ! Șeful crede că-i cumpără din Saaïd ! Zău, oameni buni, ar fi trebuit să plătească doi piaștri pentru un scorpion.

Altul, cu o voce înceată, temătoare, spuse că insecta era gata-gata să-l muște. Se posomorîră toți.

La un moment dat se auzi vocea lui Sidna chemînd la rugăciunea de seară ; după rugăciune, din geamie au ieșit cîțiva oameni, dar băieții au rămas în curte tăcuți, uitîndu-se în gol, cu inimile bătîndu-le de emoție.

— Hai să vedem ce-i în geamie ! le zise Hasan cu o voce șovăielnică, apropiindu-se de ei.

Unul dintre băieți îi răspunse parcă înviorat :

— Da, acolo trebuie să mișune scorpionii ! Într-o seară a venit unul la Sidna, chiar în timp ce se spăla.

Hasan, după ce se apropie de ei, luă felinarul din mijlocul moscheii și îl puse într-un loc, lângă umblătoare. Apoi își luă bidonul și țepușa și începu să caute în jurul său, în josul peretelui ; ceilalți trei căutau și ei... Deodată, ridicînd piciorul gol, Hasan strigă după ajutor ; băieții se reprezentă spre el, unul dintre ei se aplecă în jos îngrozit, dar se ridică imediat, zicînd :

— E un bulgăre de pământ pe care ai călcat, caraghiosule !

Începură să caute din nou. Unul dintre ei strigă :

— Măi frate, aici sînt scorpioni de un rial¹ ! Ia apleacă-te !

Și se repezică, împingîndu-se, să-și împlînte țepușele în spinările insectelor, care se țirau una după alta. Hasan le-a cerut să-l lase-n pace, să vîneze singur trei, ca să-și răscumpere ce-a pierdut în curte, dar nu-i răspunse nimeni. Fiecare dintre ei se apleca și se uita cu precauție sub picioarele goale, se repezea cu țepușa în scorpion, apoi îl băga, febril, pe gura bidonului.

Hasan spunea rîzînd, în timp ce se concentra spre unul :

— Ia te uită, va să zică am cumpărat o chilă de mălai ! Hai să ne cumpărăm și o haină... și un chil de carne... dar grasă ! Da, frate, o haină ! Cît să coste o galabie ca a mătușii ? Și aș vrea pentru mine și o cămașă bună, și o haină bună.

Unul dintre flăcăi rîse, pe cînd se apleca peste țepușa lui :

— Mai bine cumpără-ți o bucată de cașmir sau un caftan de șah, sau un turban !

Erau cu toții cocoșați, cu bidoanele-n mîină.

— Asta-i o adevărată comoară ! spuse unul. Dar se întrerupse și strigă îngrozit : Ai grijă, Hasan ! Uite ce-i sub picioarele tale !

Risetele încetară dintr-o dată și se lăsă o tăcere înspăimîntătoare. În aceeași clipă, Hasan căzu la pământ șoptind :

— Doamne, ce nenorocire ! Te-ai dus, Hasan, și n-ai apucat să cîștigi nimic...

¹ Rial — unitate monetară egală cu zece piaștri.

Vocă i se stinse, murmurele oamenilor încetară. Mîinile i se crispară pe țepușă, căutînd parcă să apuce gîngăniile care mișunau în jurul lui ; lacrimile i se amestecau cu pămîntul peste care se prăbușise.

Traducere de
Mircea Anghelescu

YUSUF IDRIS

S-a născut în anul 1927 într-o familie de funcționari. A făcut școala primară și secundară în provincie, iar în anul 1951 a absolvit cursurile facultății de medicină din Cairo. Paralel cu cariera de medic a publicat în presă, începînd din 1950, numeroase nuvele. În 1954 i-a apărut prima culegere, *Cele mai ieftine nopți*, care s-a bucurat de o bună primire atît din partea criticii cît și din partea cititorilor. Nuvelele adunate în această culegere sînt pătrunse de compătimire pentru omul simplu, chinuit de sărăcie și șomaj. Concluzia care se desprinde dintr-o serie de nuvele este aceea că fecunditatea biologică nu este o dovadă de prosperitate, ci de mizerie.

Urmează alte culegeri de nuvele, printre care *Repubblica lui Farhat* (1956), *Nu-i așa?*, *Militarul negru*, *Incidentul cu onoarea*, o serie de piese de teatru (*Regele bumbacului*, 1957, *Momentul critic*, 1958, *Al treilea sex*, 1970), romanele *Povestea unei iubiri* (1957) și *Păcatul* (1959).

Eroii lui Yusuf Idris sînt oamenii simpli: țărani, șoferi, mecanici, mici funcționari, învățători de țară, negustori ambulanți. El scrie cu multă căldură și duioșie despre copii. Conciziunea frazei și a descrierilor, tendința

de a sugera întregul printr-un singur detaliu, solida cunoaștere psihologică și socială fac ca Yusuf Idris să fie apropiat de Cehov, a cărui operă probabil că a cunoscut-o. Yusuf Idris este, de asemenea, un bun stilist și un fin psiholog.

Operele sale, unele traduse în franceză, engleză, rusă și alte limbi, îl atestă ca unul din cei mai talentați scriitori din generația sa și ca un narator de valoare mondială.

CELE MAI IEFTINE NOPTI

După rugăciunea de seară, din gura lui Abd al-Karim s-au revărsat trombe de blesteme la adresa taților și mamelor din sat, precum și la adresa lui At-Tantawi și a străbunilor lui.

Și asta din pricină că Abd al-Karim, după ce a ingenuncheat în grabă, de patru ori, s-a strecurat din geamie pe o ulicioară îngustă, cu mâinile la spate, puțin aplecat și cu o poză de mare seriozitate. Umerii îi erau parcă împovărați de *bișt*-ul¹ greu pe care și-l împletise singur din lână de oaie.

Nu-i era de-ajuns atîta, ci și-a înțepenit și gîtul și a început să adulmece, cu nasu-i coroiat și lung, plin de gropițe negre, și să bombăne. Cînd a închis gura, pielea feții sale galben-arămii s-a strîns punga. Vîrfurile mustăților îi erau paralele cu vîrfurile sprîncenelor, ude încă din cauza apei cu care se spălase înainte de rugăciune.

Ceea ce l-a tulburat a fost faptul că, de cum a intrat în ulicioară, picioarele lui grosolane și umflate nu-l mai ascultară; nu mai știa unde-și pune tălpile mari și plate, cu niște crăpături în

¹ *Bișt* — un fel de șal mai mare.

care dacă ar fi intrat un cui nu i s-ar fi zărit nici floarea.

Omul se simțea și mai stîmjenit, în pofida faptului că-și stăpînea mînia, fiindcă ulița era plină de copii risipiți ca niște firimituri. Se jucau și urlau. I se strecurau printre picioare. Unul venea de departe și-l izbea cu capul, altul îl apuca de bișt pe la spate, iar un alt ticălos îl lovi cu o cutie de conserve în degetul cel mare de la picior, depărtat de celelalte.

Fată de această situație n-a putut decît să-și dea drumul la gură, blestemîndu-i să li se dărîme casele peste capetele părinților și ale bunicilor, blestemînd-o pe moașa care-i trăsese de picioare ca și sămînța păcătoasă din care răsăriseră.

Abd al-Karim tremura de mînie, înjurînd, suflîndu-și nasul și scuipînd cu gîndul la satul acesta nenorocit, plin de copii. În vreme ce bișt-ul îi flutura, se întreba unde o fi clocitoarea asta din care au ieșit mai mulți copii decît firele de păr din capul lui. Dar își înghiți furia și se mai liniști la gîndul că mîine foametea îi va decima, iar holera care-i va lovi în curînd, îi va înjumătăți.

2

Abd al-Karim a rostit *șahada*¹ și a simțit o adevărată liniște cînd a lăsat în urmă ulicioara cu roiul ei de copii și-a ajuns la întinderea aceea care înconjura balta din mijlocul satului.

În fața sa se așternea întunericul în care își aveau cuibul căsuțele joase, cufundate în beznă, dinaintea cărora zăceau grămezile de bălegar se-

¹ *Șahada* — rostirea cuvintelor „mărturisesc că nu există un alt Dumnezeu în afara lui Allah și că Muhammad e profetul său“.

mănînd cu niște morminte pe care nimăni nu le mai îngrijise de cine știe cînd. Nimic nă dovedea existența ființelor vii îngrămădite sub acoperișurile lor, în afara lămpilor risipite, ici și colo, în întunericul smolit. Semănau cu ochii scînteietori ai unor demoni la pîndă. Lumina lor, roșu-închis, venea, mîndră, de departe, pentru a se cufunda în negrul bălții.

Privirea lui Abd al-Karim a rătăcit prin întunericul gol. Și-a rotit capul în toate părțile. Mirosul apei stătute și-a făcut loc prin nările arculate și a simțit că nu mai poate respira. A strîns tare pumnul și s-a aplecat și mai mult, gata să arunce *bișt*-ul pe marginea bălții.

L-a deranjat însă și l-a oprit răsufierea, sforăitul sătenilor ascunși ca niște iepuri, care se amplifică o dată cu întunericul. Dar ceea ce-i aprinse și mai tare mînia fu gîndul la *hafir*-ul¹ At-Tantawi și la ceașca lui de ceai „tare“ pe care i-o dăduse cînd începuse să se țeasă amurgul. Dacă n-ar fi fost în situația asta mizerabilă și nu i-ar fi lăsat gura apă, nici nu l-ar fi gustat.

Abd al-Karim s-a plimbat prin întinderea întunecată fără să audă nici un zvon și fără să simtă nici o mișcare, nici măcar cîrîitul vreunei găini. Parcă ar fi fost în mijlocul unui cimitir, nu într-un sat cu oameni.

Cînd a ajuns pe la jumătatea întinderii, s-a oprit. Și nu întîmplător, căci dacă s-ar fi lăsat în voia picioarelor, după cîțiva pași s-ar fi trezit acasă. Și dacă ar fi tras ușa după el ar fi însemnat să-și țină răsufierea și să se culce. Or, în momentul acela n-avea pic de somn. Capul îi era mai limpede decît apa de la robinet și decît mie-

¹ *Hafir* — paznic.

rea cea curată. Ar fi rămas pînă la răsăritul lunii în Ramadan !

Și toate astea din pricina mizeriei, din pricina ceaiului negru, a ticăloșiei lui Tantawi, cu zîmbetul lui prefăcut, din pricina invitației sale pe care nu-i trecuse prin cap s-o refuze. Nu poate să doarmă ?... Bine !

Și ticăloșii ăștia de bărbați care s-au culcat o dată cu găinile și-acum sforăie de zor ! Ce să facă el, Abd al-Karim ?

Să petreacă !... Dar unde ?...

Adevărat !... Unde să petreacă ?...

Să se joace de-a baba-oarba cu copiii ăștia ?...

Sau să se lase prins de fetele care cîntă „Alabala portocala“... ?

Adevărat... Unde să petreacă ? E mai „curat“ decît cel mai lustruit porțelan. N-are nici măcar un piastru cu care să se ducă la *garaza*¹ lui Abu al-Isad să-și ia o cafea fiartă în nisip, după care să se așeze, cu narghileaua dinainte, și să rămînă apoi cît o vrea sorbind mircsul cafelei și al narghilelei... Fie chibițindu-i pe copiii de avocați jucînd cărți, fie ascultînd la radio fără să priceapă nimic și să rîdă, cu gura pînă la urechi, alături de As-Sibai, înghiontîndu-l pe Abu Halil care rîde de se zguduie casa, fie mutîndu-se în grupul lui jupîn Ammar care stă la sfat cu negustorii de vite, ca să se amestece și el în discuțiile lor despre lîncezeala acestui negoț.

N-are nici măcar un piastru !... Lovite-ar Allah să te lovească, măi Tantawi !...

Nu-și poate tîrî picioarele nici măcar pînă la șeihul Abd al-Magid, pe care precis că l-ar găsi stînd turcește, cu sobița în față și pe ea fierbînd și sfîrîind încet ibricul de aramă. Alături de el

¹ *Garaza* — un fel de cafenea unde se fumează hașis.

l-ar găsi pe Aș-Șihi, povestind, cu glasul lui răsunător, aventurile din nopțile de pe cînd abia începuse să-i albească părul și din zilele care au trecut ducînd cu ele mințile zdravene ale oamenilor de-atunci, lăsînd în urma lor generația asta de hoți și de pungași de care i-e scîrbă.

Nu se poate duce să tușească, pentru a-și drege glasul, și să ciocănească în ușa lui Abd al-Magid, fiindcă chiar alaltăieri i-a făcut omului vînt de sus, de pe saqie, trîntindu-l jos, în puț. Toată lumea s-a distrat apoi pe seama scandalului ce s-a iscat între ei din pricina cheltuielilor pentru repararea saqiei. Din momentul acela șeihul nu i-a mai adresat o vorbă.

Diavolul a fost viclean atunci... Dar Tantawi, cu invitația lui, a fost și mai viclean... Dărîma-s-ar casa peste tine, să se dărîme, Tantawi !...

3

Ce-ar fi dacă și-ar lua bastonul ferecat, cu mîner de metal, ar trece pe la Saman și împreună s-ar duce la ferma Al-Balabisa. Acolo e chef... o noapte ca-n rai... dansatoare... dansuri... muzică... Da-ți-mi mîna, vă rog !...

Numai că... de unde să dai „bacșișul“, măi Abd al-Karim ? Și-apoi... e cam tîrziu... S-ar putea ca Saman să se fi dus la unchiul nevastă-să să se împace cu el... Apoi, drumul e cam primejdios și e întuneric beznă...

Măi, oameni... De ce e el singurul nenorocit care nu are somn ? Tantawi, precis, a curățit bine *mastaba*¹-ua, s-a lungit pe ea și-acum doarme buștean... Dormire-ai mort și bumben, să dormi !

¹ *Mastaba* — bancă de piatră în afara casei, lipită de zid.

Ce-ar fi dacă s-ar întoarce acasă ca toți oamenii serioși? Ar zgîlții-o puțin pe nevastă-sa, ar trezi-o și ar pune-o să aprindă lampa, i-ar șterge sticla, ar face apoi focul, i-ar încălzi o lipie și i-ar aduce ardeii rămași de la prînz... Și ce bine ar fi să mai fi rămas și ceva din plăcinta pe care soacră-mea o pregătise azi-dimineață! Aah! Să-i mai pregătească după aceea și un ulcioraș de *hulba*! Iar el s-ar așeza ca un sultan și s-ar apuca să-și peticească cele trei coșuri cărora le-a putrezit fundul și le-ar pune niște toarte noi în locul celor rupte!...

Ce-ar fi, zău, dac-ar face așa?...

S-ar urni pămîntul din loc?!

Sau să lucreze la *omda*¹ o noapte, așa de dragul de-a lucra?

O să cadă cerul pe hambarul de grîu?

Nu! Nimic din toate astea n-o să se întîmple!

El o știe mai bine decît oricine pe nevastă-sa, mai bine decît chiar Samhuruș, împăratul *ginilor*². O știe el cum doarme, ca o tăgîrță plină cu porumb, aruncată la întîmplare. Iar în jurul ei stau risipiți cei șase copii ca niște căței care schelălăie! Nu s-ar fi trezit nici dacă ar suna Israfîl³ cu trîmbița lui. Și să presupunem că ar sosi Noaptea al-Qadr⁴ și s-ar trezi... Și ce-ar face atunci?

¹ *Omda* — primarul satului.

² *Gini* — spirite situate între îngeri și oameni.

³ *Israfîl* este, în credința musulmanilor, arhanghelul care ar vesti, sunînd din trîmbiță, ziua Judecării de Apoi.

⁴ *Noaptea al-Qadr* (Noaptea Predestinării) este una din ultimele zece nopți ale lunii Ramadan, al cărei număr este fără soț. Conform tradiției, în această noapte a început să-i fie revelat Coranul profetului Muhammad. Musulmanii cred că în această noapte li se poate împlini orice dorință.

Să-și ridă singur de propria-i soartă ?...

Se duce singur de nas ?

Ca să fim sinceri, în lampă nu mai este gaz decât pe jumătate. Și femeia are nevoie de el pentru mîine noapte cînd o să frămînte și-o să coacă pîinea, dacă o să mai trăim pînă atunci... Și-apoi, cum le-a fost copiilor foame, la asfințit, precis c-au mîncat toți ardeii și ultima lipie din coș...

Și ce... plăcinta de azi-dimineață îl mai aștepta pe el pînă la miezul nopții ?... Hai să fim serioși ! În casă nu mai există nici hulba, nici pic de zahăr și nici nimic...

N-o să mai pupe el toată viața un pahar ca ăla pe care l-a băut la Tantawi...

În iad s-ajungi, măi Tantawi, bastard al Zabidei !...

4

Dacă i s-ar năzări cuiva să treacă prin acest loc și l-ar vedea pe Abd al-Karim stînd acolo, înfipt ca o momîie lîngă balta întunecoasă, și-ar închipui că omul este stăpînit de diavol sau fermecat de vreo vrăjitoare.

Dar Abd al-Karim e scuzabil, îl scuză situația lui ; el e un om simplu, nu citește și nici nu scrie, buzunarul îi e gol, e o noapte de iarnă, ceaiul îi înfierbîntă capul... Ignoranții care stau de veghe ca el și-au pierdut somnul de multă vreme...

Din această cauză neliniștea omului s-a prelungit ; o dată cu ea și șederea și nemișcarea.

Restul drumului l-a străbătut resemnat. S-a gîndit să-și petreacă noaptea, așa cum își petrecuse și celelalte nopți reci.

În cele din urmă s-a pomenit acasă. A închis poarta cu zăvorul în urma lui. A trecut peste copii, bîjbîind prin întuneric pe cuptorul pe care erau risipiți. Și-a mușcat buzele, văicărindu-se din pricina lor și a întunericului și dojenindu-l pe cel care-l pricopsise cu șase guri de hrănit.

Știa drumul. Doar de atîtea ori nopțile reci de iarnă i l-au arătat. În cele din urmă a dat peste nevastă-sa. N-a împins-o, i-a pipăit degetele de la mîini, i-a frecat picioarele pe care se așezaseră quintale de praf, i le-a gîdilă zgîndărind-o pînă ce a simțit în trupul ei fiorul trezirii.

Femeia s-a deșteptat, în timp ce bărbatul îi trimitea ultimul blestem lui Tantawi în noaptea aceea. L-a întrebat indiferentă, căscînd cu gura pînă la urechi, de ce-l blesteamă pe om pînă și în toiul nopții ! Ce i-a făcut ?

I-a răspuns scoțîndu-și straiile de pe el și pregătindu-se pentru ce va urma :

— Hm ! Allah să dărîme casa aceuia care este pricina...

*

După luni de zile, femeile, ca de obicei, aduceau vestea nașterii unui nou băiat. Se consola astfel cu a șaptea gură pe care nu știa cu ce o va mai hrăni.

*

După luni și ani, Abd al-Karim tot se mai împiedica în roiul de copii care-i stăteau în drum și cînd pleca și cînd se întorcea și se întreba, în fiecare noapte, cu mîinile la spate și cu nasul adulmecînd în jur, unde să fie crăpătura aceea din pămînt sau din cer prin care curg...

Traducere de
Nicolae Dobrișan

Era după-amiază cînd am coborît din tren. Întotdeauna ajung în satul nostru după-amiaza. De o parte a liniei ferate se află gara, iar de cealaltă parte se întinde satul. Soarele era de un galben liniștit; părea tăcut și bolnav. Aceeași culoare stăpînea și peste satul cu casele de lut și cu copacii lui. Galbenul învăluia pînă și vîrfurile palmierilor.

Am fost întîmpinat de privirile acelor care erau nelipsiți de pe banca din fața gării: locul lor preferat pentru a-și pierde timpul. Nimeni nu i-ar fi alungat de acolo și nici nu i-ar fi pus să plătească vreo taxă pentru asta.

În vreme ce oamenii aceia mă priveau compătitor, mi-am continuat drumul. Trenul care scotea într-una zgomote neplăcute, cu capul lui negru și urît, cu ochii mari, roșii și rotunzi, care din cînd în cînd clipeau aruncînd flăcări de iad, a rămas pe loc. În copilărie, ne îngrozeam văzîndu-i capul hidos. Acum însă am trecut pe dinaintea lui nepăsător, fără pic de teamă.

Mergînd pe drumul care trecea prin sat conducîndu-mă spre casa noastră, am simțit că pune stăpînire pe mine un sentiment ciudat — acela al întoarcerii. De fiecare dată înteineam în drumul meu trei-patru oameni pe care îi salutam cu cuvintele *Salam aleicum!* și care-mi răspundeau și-mi urau bun-venit în vreme ce mă priveau curioși, să vadă cum mă mai schimbasesem între timp. Același lucru îl făceam și eu la rîndul meu. Îi știu de cînd eram copil, iar ei tineri. Acum nu mai sînt nici eu copil și nici ei tineri. Timpul... Timpul este amăgitor, nu trebuie să ai încredere în el...

Nu-și oprește mersul, iar noi îmbătrânim o dată cu el, apropiindu-ne de sfârșit... Nu simțim timpul decît dacă-l vedem, decît dacă vedem schimbările pe care le produce în ceilalți. Doar atunci ne închipuim că o dată cu ei trebuie să fi îmbătrînit și noi.

Satul nostru e toată vremea liniștit, lipsit de vacarm. Adierea vîntului mîngiie blînd acoperișul caselor. Cîrdurile de găște tac... Toate sînt făcute din lut. Pămîntul e acoperit de un strat de țărînă, iar spre cer se înalță fumul care se ridică din cuptoare. Oamenii se mișcă alene, posomorîți, convinși că n-are rost să te grăbești sau să te zbați. Tot timpul tac, așteptînd parcă ziua de apoi ca să vorbească, sau poate moartea...

Știu că mergînd pe drum am să văd în pragul caselor femei. Din copilărie sînt obișnuit să-mi întorc privirea cînd trec prin fața lor. Iar ele privesc atent la mine și, după ce-am trecut, încep să șușotească.

De zeci de mii de ori am trecut pe drumul acesta : cînd mergeam la școala primară îmbrăcat în pantaloni scurți, cînd am învățat să merg pe bicicletă, cînd trăiam bucuria reușitei la examene, în zilele ploioase cînd îmi alunecau picioarele, ori noaptea cînd mă jucam cu băieții de seama mea.

Chiar la capătul drumului se află casa noastră. Este înconjurată cu un zid și are o poartă de tablă. Peste drum de noi stă toată vremea în poartă vecina noastră Badiya. Cînd copiii erau mici stăteau grămadă în jurul ei, iar acum, cînd s-au făcut mari, mătușa Badiya nu mai stă decît cu femeile la taclale. Și tot timpul robotește : ba freacă un vas de aramă, ba vîntură niscaiva grăunțe, ba caută după o orătanie pierdută... De cum

mă vede apărînd pe drum, mă privește și se bucură, iar apoi își vede mai departe de treabă așteptînd s-o întreb ce mai face. Cu ani în urmă, pe vremea cînd eram copil și mă zbenguiam, cînd mi se făcea sete, veneam la ea să beau apă. Nu mă duceam acasă de teamă să n-o încasez de la mama, dacă m-ar fi văzut cum arăt.

Cînd mi-era sete, mătușa Badiya îmi dădea apă. Dacă eram supărat mă liniștea, iar dacă mă loveam, avea grijă de mine. Acum sînt mare, sînt învățat. Am devenit un efendi îmbrăcat în costum. Privește la mine și se întreabă dacă îmi mai aduc aminte de ea. Cu siguranță că această întrebare și-o pune de fiecare dată cînd mă vede venind de la Cairo, cu geamantanul.

Deși anii i-au uscat trupul și i-au zbîrcit pielea, zîmbetul mîngîietor și bunătatea i se citesc și acum pe față.

— Cum o mai duci cu sănătatea, mătușă Badiya ? am întrebat-o.

A ridicat ochii și am deslușit în ei bucurie, iar din tremurul mîinilor, care a scăpat cratița în țărîină, mi-am dat seama că e tulburată. Ar fi vrut să zîmbească, dar s-a răzgîndit și mi-a răspuns cu o voce plină de duioșie și milă. M-a surprins și m-a impresionat în același timp. Niciodată n-o mai văzusem așa pe mătușa Badiya. De obicei, după ce-mi răspundea la salut, lăsa lucrul din mîină și se grăbea să deschidă poarta noastră vestind, aproape chiuind de bucurie :

— Uite-l !... A venit... Uite-l !...

În casa noastră se ridica o larmă de nedescris. Totdeauna le era dor de mine, căci nu mă vedeau decît o dată la șase luni sau la un an. Plecasem de mic de-acasă și doar rareori veneam să-i văd. La toți le era dor de mine. Se deschidea poarta

și frații alergau, desculți, îmbrăcați în galabii sau numai în flanele și pantaloni, și mi se agățau de gât. Bucuria de a-și vedea fratele mai mare nu contenea. Era exprimată prin cuvintele de bun venit și prin strigăte :

— Uite-l ! Uite-l !

Îi îmbrățișam cu toată căldura. Erau frații mei și țineam foarte mult la ei.

Mă întorceam dintr-un oraș plin de vacarm. Trebuia să duc acolo o luptă neîntreruptă cu forțe mai tari decât mine. Apăram dreptul la existență al meu și al altora. Mă simțeam singur. Nu-i uram pe oameni ; mi-era milă de ei. Îmi făcusem mulți prieteni, dar această dragoste fără seamăn, această dragoste concretă și foarte clară, nu o simțeam decât aici. Niciunul din noi nu încerca să și-o stăvilească în vreun fel. Ne îmbrățișam și cu greu reușeam să scap din strînsoarea brațelor mici și uscate pentru a merge să-l văd pe tata de care întotdeauna îmi era dor.

Viața îmi cerea mie, băiatul lui cel mare, să mă port ca un bărbat și așa și făceam. Gîndul îmi zbură însă într-una la tata și la copilărie. Bucuros aș fi aruncat straietele bărbăției pentru a deveni din nou copil sau pentru a mă putea simți iarăși copil. Îl iubeam nespus de mult pe tata. Cînd veneam, își lăsa imediat treburile și-l găseam în casă, în galabie, fără nimic pe cap, cu pieptul dezvelit, tulburat și fericit în același timp, căutîndu-și papucii pentru a-mi ieși în întîmpinare. Și el mă iubea la fel de mult. Mai mult decât orice pe lume. Se oprea în ușă întinzîndu-și brațele și salutîndu-mă :

— Bine-ai venit, șeihule !

Alergam unul spre altul și ne îmbrățișam fericiți. De cîte ori ne îmbrățișam așa, aș fi vrut să

rămîn mereu în brațele lui. Cînd eram mic ajungeam cu mîinile doar pînă la coapsele lui. Apoi, cînd m-am făcut mai mare, reușeam să-i cuprind mijlocul și lucrul ăsta îmi umplea inima de bucurie. La un moment dat m-am făcut cît el de înalt, iar mai apoi m-am trezit că sînt și mai înalt decît el. Și o dată cu mine creștea și iubirea pentru el. Îl îmbrățișam, sărutîndu-l cu sete. Îi vedeam pielea gîtului plină de zbîrcituri, dar totul îmi plăcea la el : și zbîrciturile, și părul albit care i se vedea pe piept, prin deschizătura flanellei, și pielea mai albă de sub flanea, și fața negricioasă, și nasul de om bun, și ochii plini de duioșie și dragoste... Îl sărutam și mă săruta și el, cu ochii aproape plini de lacrimi, spunîndu-mi din nou :

— Bine-ai venit ! Tare dor mi-era de tine...

Tăceam în clipele acelea. În suflet mi se cuibărea liniștea. Îmi dădeam seama că în orașul acela mare mă simțeam ca și rătăcit și că aici era tatăl meu, casa noastră... Aici aveam rostul meu... aici era tatăl meu... aici era locul în care copilărisem...

Tata cu greu mă lăsa din îmbrățișare. Fără să-mi dau seama, frații îmi luau geamantanul, se agățau de mine sau se zbenguiau îmbrățișîndu-se între ei.

În momentele acelea mama se prefăcea că doarme, așteptînd să merg eu la ea. O strigam, dar nu-mi răspundea voind să pară că doarme cu adevărat. Mă apropiam de patul ei aplecîndu-mă pentru a-i săruta mîna albă și aspră. Atunci deschidea ochii, parcă trezindu-se din somn, și-mi spunea pe un ton trist :

— Allah să te binecuvinteze cu sănătate !

Apoi nu mă mai puteam stăpîni și o sărutam pe frunte. Nici ea nu se mai putea stăpîni și mă săruta pe obraji. Vocea îi era tăragănată, plîngă-

toare și învăluită de tristețe. Doar așa își trăda dragostea și dorul pentru mine.

Ne așezam pe pat. Frații se îmbrînceau să fie cît mai aproape de mine sau să-și facă loc pe genunchii mei. Tata stătea mai la o parte pentru a le lăsa lor loc, deși, dacă ar fi fost să se lase în voia sentimentelor, s-ar fi împulzit și el să stea alături de mine. Mama se plîngea de răceală, reumatism și dureri de cap. Tata își ascundea bucuria tăcînd sau străduindu-se să mă simt cît mai bine... Îmi așeza la spate o pernă pentru a mă rezema de ea sau îmi găsea un loc mai comod... De bucurie uita să-și mai pună papucii în picioare. Avea niște tălpi mari și mi-aduc aminte că pe cînd eram copil îmi plăcea să-mi ating obrazul de ele și să mă joc cu degetele lui de a căror mărime eram tare mîndru.

Ne așezam. Eram o familie față în față cu viața. Trăiam însă clipele unei bucurii curate din care se topeau tristețea și durerile, rămînînd doar dragostea, dorul, cîteva cuvinte rostite de unul și de altul și clinchetul risului... O familie mică în fața vieții mari și grele... Aveam însă și momente ca acestea : opaițul aprins în odaia de țară... patul acoperit de apărătoarea de țîțari... canapeaua pe care nu aveam toți loc...

În timpul verii ne așezam în fața casei. Tata trona, fericit, între noi, ca un zeu. La toți ne plăcea să-i sorbim vorbele. Cît de frumos vorbea ! Cînd începea, eram toți numai ochi și urechi, nu ne scăpa nici un cuvînt. Zîmbetul de la începutul povestirii rămînea neschimbat pînă cînd termina. În vocea lui plină se distingea o notă plăcută. Ne fermeca felul în care vorbea ! Dacă se ducea la tribunal pentru vreun act și îl puneam să ne povestească întîmplarea, o lua de unde îi ceream

noi, și nu-i scăpa nici un amănunt. Incepea apoi altă poveste fără ca noi să ne dăm seama că cea dinaintea ei s-a sfârșit... Simțeam doar fericirea și dragostea dusă pînă la adorare pentru tatăl nostru...



De data aceasta însă, mătușa Badiya nu și-a mai lăsat lucrul și nu s-a mai ridicat să-mi vestească sosirea. Mi-a răspuns doar la salut și și-a văzut mai departe de frecatul oalei, cu capul în pămînt. Am lăsat-o și m-am îndreptat spre casă. Am găsit poarta cea mare, dată de perete. Vîntul se juca cu poarta de tablă făcînd-o să scîrție din țîțini. În spatele ei, un pui de găină zgribulit și un copilăș care-și făcea nevoile.

M-a întîmpinat aceeași liniște și cînd am intrat în curte. Numai că de astă dată această curte mi s-a părut schimbată : parcă era mai încăpătoare și mai goală. Am pășit înăuntru. Era aceeași ogradă : robinetul de apă la locul pe care-l știam... havuzul din care se prelingeau firicele de apă... pomii și tufișurile risipite ici și colo... Palmierul trecuse acum de înălțimea zidului casei și înăbușea arbuștii mai mici din jur... Vița de vie se uscaseră... Din cauza apei prea multe, fără îndoială. În fundul curții se înălța turnul porumbeilor, alb și dărăpănat... Mai într-o parte, încăperea în care se afla cuptorul... Ușa, înnegrită și stricăță, lăsa să se vadă întunericul dinlăuntru și podeaua acoperită de paie și gunoi... Mi-am rotit din nou ochii prin curtea mare... Ușa casei era deschisă ; în prag nimeni, înăuntru nimeni... Nu mai era nimeni care să mă aștepte... Toate păreau părăsite... Afară

era urît ; soarele mai stins... Palmierul învăluisese casa noastră cu umbra lui...

Am intrat în casă. Camera mi s-a părut mai mare decît ultima oară ; tavanul parcă mai înalt... Crăpăturile din tavan se mai lărgiseră și ele... Canapeaua era murdară, pernele vraiste, odăile încuiate. Nu se auzea din nici o parte o voce... Pe poarta de lîngă scară porumbeii gîngureau prelung și trist... Cîinele se lungise pe covorașul de rugăciune... Se auzea ciripitul unor păsări care nu se vedeau... Dinspre scară răzbătu o rază de soare care căzu pe podea într-un cerculeț gălbui. În ea apărură milioane de firicele de praf...

Mi-am dat seama că nu mai avem casă...

Am ieșit din nou în curte și de acolo în drum. Mătușa Badiya m-a întrebat :

- Ți trebuie ceva ?
- Unde sînt ai mei ?
- La cimitir...
- Și au lăsat casa vraiste !...
- Sînt eu aici...

M-am trezit purtat de pași. În piept — gol, înșingurare și tristețe... Lumea din jur nu mă mai interesa. Nimic nu mai avea vreun sens. Mi se părea că n-are rost să-i mai salut pe oameni cu cuvintele *Salam aleicum* ! și să primesc răspunsul lor. Sînt vii cu toții... Și eu sînt viu... Dar ce-a fost a fost. Am pornit agale. Satul, din care nu-mi era necunoscut nici un colțisor, mi s-a părut de data asta străin. Trecusem de atîtea ori pe ulicioarele și prin cătunele lui fără să le dau nici o atenție ! Îmi erau la fel de cunoscute ca propria noastră casă. Acum însă mi se părea că le văd pentru prima oară. Îi cunoșteam pe săteni de atîta vreme, dar acum treceam printre ei și-mi păreau alți oameni, străini, obosiți. Trebuie să se

fi întîmplat totuși ceva, căci abia acum descopăr satul cu oamenii lui care mai înainte nu mă interesaseră cîtuși de puțin. De bună seamă, ceva s-a întîmplat.

M-am rătăcit... În anii de cînd n-am mai fost aici satul crescuse; apăruseră case noi. Înainte știam drumul care ducea la cimitir. Lîngă el se afla un cîmp unde aveau loc petrecerile de sărbători. Acum de ce nu s-or mai fi făcînd petreceri? De ce nu mai simt cînd e sărbătoare? Zilele de sărbătoare sînt ca toate celelalte din an. Unde sînt forfota trezitului în zori. Unde sînt *kaak*¹-ul și cadourile de sărbătoare, hainele noi strălucitoare, călușeii și dulapul, halvaua cu tahîn și pocnitoarele cu care îi speriam pe bunici?

Am hoinărit pînă ce m-am trezit în capul satului. N-am mai găsit cîmpul acela unde se țineau petrecerile. Pe locul lui erau case înghesuite, făcute din lut.

Ce proști eram! Iată mormintele aici, lîngă mine, în jurul meu: sărăcăcioase, părăginite, dar fără nimic de spaimă în ele. De ce oare cînd eram copii priveam cu teamă, de la distanță, cimitirul? Unde să fie mormintele bunicilor și unchilor? Sînt risipite, n-ai cum să le mai cunoști! Singurul lucru care le mai deosebește sînt crenguțele de palmier atîrnate la capetele mormintelor: crenguțe uscate, ale căror frunze se vestejiseră și se făcuseră ferfeniță...

Am privit în toate părțile, dar n-am descoperit pe nimeni. Plecaseră, fără îndoială, spre casă. Am găsit mormîntul fără prea mare trudă. Știam că este lîngă un arbore de camfor... Iată-l... Iată și mormîntul... M-am oprit în fața lui. Era încă

¹ Un fel de turtă dulce care se pregătește mai ales cu prilejul sărbătorilor Ramadanului.

proaspăt, se mai vedeau urmele de sapă. La cap — o tăbliță pătrată și pe ea scris : „Răposatul...” (urma numele tatei). Am privit din nou în jur : morminte în paragină, arbori de camfor înalți, goliți de frunze, dogoarea soarelui aproape de amurg, corbii negri croncănind în zare...

Așadar tata se află aici. În acest mormînt ; cu grămada de pietre, bolovani și ciment deasupra... El, care nu suporta nici măcar un ceas să stea cu fereastra închisă ! Tata se află aici, înfășurat în giulgiul vărgat peste care este un altul alb !... În singurătatea aceasta, cu ochii închiși !... Tata este aici ! Imposibil să stea întins. Nici acasă nu-i plăcea să rămînă multă vreme întins... Fără îndoială, stă în capul oaselor... Sau stă turcește rostind binecuvîntări... cu picioarele strînse sub el și făcînd semne cu degetul arătător. Ochii privesc în pămînt... Se roagă parcă... Iată că a terminat rugăciunea. L-am salutat :

— *Salam aleicum !*

Nu mi-a răspuns însă. M-a privit numai cu ochii săi mari în care am deslușit o scînteie de bucurie. Nu mi-a răspuns. Era trist ; murmură sfîrșitul rugăciunii.

— Tată, sînt aici, i-am spus. Sînt fiul tău cel drag. M-am întors. De ce nu-mi mai spui : „Bine-ai venit ? !” De ce nu-mi mai spui : „Ce dor mi-era de tine ? !”

A ridicat mîinile cu podul palmei în sus și ochii spre cer, implorînd parcă. Apoi și-a șters fața cu mîinile și a privit spre mine iarăși. Era trist, obosit și tăcea.

— Nu știi cît de mult te iubesc ? l-am întrebat.

A deschis ochii făcînd cu pleoapele un semn care ar fi vrut să însemne :

— Ba da !

— Nu știi că n-are margini dragostea mea pentru tine ?

Din nou m-a privit, cu o undă de tristețe în ochi.

— Nu știi că ești omul cel mai scump din lume pentru noi ?

Iarăși a închis ochii îndurerat.

— Atunci de ce să ne părăsești, de ce să mori ? am strigat.

A redeschis ochii tresărind și mi-a aruncat privirea aceea aspră și încrunțată pe care nu mi-o aruncă decît atunci cînd făceam vreo mare prostie. Cînd eram mic, mă speria, dar de data aceasta m-a înspăimîntat ca niciodată. Simțeam cum îmi pierd glasul și n-am mai putut decît să șoptesc :

— Pe viața Profetului, de ce-ai murit ? De ce ne-ai părăsit ?

Tata avea fața negricioasă și brăzdată de cute mari în care se citea bunătatea. La toți ne plăceau și le sărutasem de nenumărate ori. Nu s-a schimbat de loc cu trecerea anilor. Noi ne-am făcut mari, am plecat în lume, dar cînd ne-am întors l-am găsit același : cu fața negricioasă și brăzdată de cute mari, în care se citea bunătatea...

Am vrut să-l sărut în clipa aceea. Am simțit deodată că mi-e dor de el, că mi-a fost scris să-mi fie toată viața dor de el. De fiecare dată cînd veneam acasă, revăzîndu-l după o absență îndelungată, juram să-mi iau un concediu pe care să-l petrec în întregime cu el, să stau tot timpul cu el. Și mi-era teamă să nu moară înainte. Cînd m-am înclinat spre el pentru a-l săruta, a ridicat mîna de pe genunchi parcă pentru a mă opri, întocmai cum face cineva care nu vrea să fie întrerupt din rugăciune. M-am oprit și i-am zis :

— Cum să mori înainte ?

O lacrimă cît un strop de rouă i se prelinse din ochi. Îmi veni în minte momentul în care au aşezat sicriul pe marginea gropii şi l-au acoperit cu o bucată mare de pînză. Am văzut apoi cum au pus la o parte capacul, iar pe el l-au scos şi l-au purtat cu grijă pe braţe. În giulgiul alb părea parcă mai mic. Mijlocul îi scăpase din mîinile oamenilor care-l purtau. I-am revăzut mîna dreaptă alunecîndu-i de sub giulgiu : aceeaşi mînă mare, plăcută, acoperită de păr ; aceeaşi mînă care trecuse de atîtea ori peste creştetele noastre, mîngîindu-ne şi binecuvîntîndu-ne ; aceeaşi mînă pe care o vedeam de fiecare dată cînd o sărutam ; aceeaşi mînă cu ale cărei degete lungi ne jucasem de atîtea ori, ale cărei linii, culoare şi formă ne plăceau atît de mult.

— De ce nu ne-ai spus că o să mori ? l-am întrebat din nou.

În loc să-mi răspundă, a tăcut mai departe. L-am privit iarăşi ; şedea în aceeaşi poziţie. Ochiul îi erau învăluiţi în ceaţă, iar faţa foarte palidă, lividă. Aducea într-un fel cu un pom din curtea noastră căruia începuse să-i putrezească trunchiul, iar la cîteva zile după ce l-am tăiat au început să i se ofilească şi să-i îngălbenească frunzele pentru ca mai apoi crengile să-i rămînă golaşe.

M-am întors acasă... Am găsit totul la fel : turnul porumbeilor în fundul curţii, alb, dărăpănat... Încăperea în care se afla cuptorul... uşa înnegrită şi stricată care lăsa să se vadă întunericul înspăimîntător şi podeaua acoperită de paie şi gunoi... Casa părea mai mare şi pustie... Nu mai rămăseseră în ea decît asfinţitul, tăcerea şi aerul parcă încremenit.

Ne-am găsit singuri de data aceasta în camera în care ne adunam... Ne-am aşezat... Fraţii mai

erau încă îmbrăcați în vestmintele bune, iar fețele lor copilărești și totuși crispate de tristețe și suferință păreau ciudate... Mama mototolea o batistă în neștire, iar fața îi era răvășită și acoperită de siroaiele de lacrimi.

Am rămas tăcuți și abătuți... Opaitul își trimitea lumina posomorită desenând pe pereți umbrele capetelor noastre : mohorite, cernite ca și inimile. Niște umbre ce se mișcau neîntrerupt, devenind mai clare sau mai stinse, după cum flacăra palidă a opaîului se făcea mai mare ori mai mică.

Stăteam tăcuți, așteptînd parcă ceva. Așteptam parcă să-l auzim ciocănind în ușă pentru a-și anunța întoarcerea, iar noi să ne întrecem să-i deschidem... să-l vedem zîbind, cu tarbușul dat pe ceafă, desfăcîndu-și brațele să ne strîngă la piept, cu grijile și necazurile noastre mărunte... Ori poate că acum e în baie și se pregătește să iasă tușind, pentru a-și drege glasul, așa cum îl știam că face de obicei : tusea aceea fără de care nu putea fi închipuită viața casei... Ori poate că e în curte... Da, da, precis e în curte... Vorbește cu vecinul... I-auzi-i vocea !... Și ce frumos sună așa, din depărtare !... E chiar vocea tatălui nostru ; o deosebim dintr-o mie și ne place mai mult decît mii de alte voci... Cît de fericiți sîntem s-o auzim ! Înseamnă că tata este aproape, că peste cîteva clipe vom fi în jurul lui, în brațele lui, aproape de privirea lui, de glasul lui, de părul de pe pieptul lui...

Dar nu... nu... Nimic din toate astea nu s-a întîmplat ; nici n-a ciocănit în ușă, nici nu i-am auzit glasul ! Și ce era mai îngrozitor, era faptul că noi știam prea bine că nu va ciocăni nimeni în ușă și nici nu vom auzi nici un glas.

Opaițul sta să se stingă, căci gazul era pe sfîrșite. Umbrele noastre alergau pe pereți căutîndu-se parcă una pe alta... Fără să-mi dau seama, în suflet mi s-a cuibărit un sentiment ciudat punînd stăpînire pe mine. Sentimentul unei tristeți nemăsurate, căreia îi simțeam gustul în gură și gheara înfiptă în piept. Sentimentul că sînt trist, trist.

Priveam și la fețele posomorîte și împietrite ale fraților mei. M-au privit și ei și, deodată, fulgerați parcă de același gînd, am izbucnit toți în plîns. Abia atunci ne-am dat seama cu adevărat, am simțit cu adevărat că tatăl nostru a murit, ne-a părăsit pentru totdeauna, că nu mai avem tată ! Ce dureros ! Nu-l mai avem pe tata !

Traducere de
Nicolae Dobrișan

PUNCTUL

Șinele de fier nu sînt prea înalte. O îngrămădire de nisip, piatră, lemn și metal. Linia ferată este lungă, lungă, nesfîrșită ; la orizont devine cenușiu-gălbui. Cu cît privești mai atent și mai mult, culoarea ei devine și mai închisă ; la un moment dat e chiar neagră. O linie de fier lungă, intrînd în cîmpul tău vizual încovoiindu-se ca un arc mare. Seamănă cu un arc pe care-l deschizi pentru a cuprinde înlăuntrul său trei miliarde de oameni — locuitorii pămîntului cu viața și grijile lor, cu tot ceea ce s-a perindat prin capetele lor din vremea cînd erau doar cîțiva și pînă cînd au

devenit mii de milioane. Linia iese din cîmpul vizual cu o încovoiere la fel de ușoară, aureolată de strălucire.

Nu departe, se află un pom. Un pom mereu în toamnă : cu frunzele de un verde-gălbui prăfuit, abia ținîndu-se de crengi. Un pom de care se desprind, la fiecare adiere a vîntului, o mulțime de frunze. Îți închipui că la capătul zilei va rămîne gol, dar nu se întîmplă așa ; frunzele sale nici nu se împutinează, nici nu sporesc. Este mereu în toamnă : cu frunzele de un verde-gălbui prăfuit, fără fructe, fără flori, fără nume. Un pom. Dacă stai pe loc, suprafața aceea mărginită de cercul orizontului se lărgeste. Dacă urci pe linia ferată, se lărgeste și mai mult. Pe măsură ce te ridici, devine tot mai mare. Iar dacă ai putea să te înalți îndeajuns, ai cuprinde întreaga lume.

Întinderea pe care o cuprinzi cu ochii e liniștită și tăcută. Doar din vreme în vreme, cînd vîntul trimite adieri întrerupte, imperceptibile, ivite cine știe cum, auzi frunzele foșnind încet-încet. Apoi vîntul geme prelung, smulgînd cîteva frunze și stîrnind la suprafața pămîntului puțin praf : tulpinele măcinate ale unor vechi paie de orez. Glasul și mișcarea se întrerup apoi ; nu le mai tulbură decît o ultimă tremurare a unei frunze. Totul revine la tăcere ; o tăcere nu prea întunecată, dar nici luminoasă. O tăcere semănînd cu lumina din întinderea pe care o cuprinzi cu ochii, atunci cînd nu e soare. O lumină indirectă și împutînată, fără să se modifice în vreun fel ; nici nu sporește, nici nu slăbește, chiar dacă o atinge tremurul mișcării. Este ca linia ferată lungă, indiferentă în existența sa, în întinderea sa, în continuitatea sa. O lumină semănînd cu cea a unui as-

fîntîit îngust, prăfuit, după care ar urma parcă ziua de apoi.

Mă aflu în acest spațiu pe care-l cuprind cu ochii. Nu știu exact unde e locul meu. Privesc dintr-un unghi oarecare, Chiar dacă mi-aș schimba poziția și direcția, aș privi din același unghi.

Sînt în așteptarea trenului care vine, deși locul în care mă aflu nu este o gară. Mă domină un sentiment tiranic, acela că nu aștept trenul pentru a mă urca în el, ci îl aștept doar așa... ca să-l aștept. Mai precis, aștept clipa în care dintr-o dată — neapărat dintr-o dată — la fereastra orizontului va apărea locomotiva. Apare brusc și inima începe să-mi bată speriată, înspăimîntată sau veselă. Mă nasc și trăiesc. Simt pentru prima oară că mă podidesc lacrimile. Sînt viu, am început să fiu conștient de existența mea. Nu mai e important că după aceea punctul se transformă într-o linioară, linioara într-o linie, linia în corpul lung al trenului, de care se desprinde norul de fum ca o coloană fără capăt. Nu mai e important că se apropie și nici că ajunge în fața mea. Importantă e apariția aceea bruscă, impresionantă a punctului.

Eu nu aștept, și omul în general nu așteaptă, decît ceva care este de așteptat, ceva de care e sigur că se va petrece. Eū n-am mai văzut un tren trecînd. Nici gară n-am mai văzut. N-am călătorit. Nu există nici o legătură între mine și tren, în afară de faptul că văd niște șine. Și din moment ce văd niște șine, trebuie să fie și un tren. Chiar dacă șinele sînt ca cele pe care le văd, acoperite de un strat gros de rugină. .

Deși sînt ruginite, cu siguranță că un tren, ba chiar mai multe trenuri, au trecut pe aici. Altfel de ce-ar exista aceste șine ? Să fie vreo linie se-

cundară uitată ? Să fie o linie construită de aliați în timpul războiului și să fi dispărut de pe hartă ? Orice ar fi, cîmpul vizual e continuu, iar eu mă aflu în interiorul lui. Îl văd, oricît aş merge sau mi-aş schimba unghiul în care mă aflu. Lumina este indirectă și întunecată. Linia e lungă. Pomul există ; un pom în toamnă, răsărit parcă din sămînța toamnei. Iar din cînd în cînd, fără un început și sfîrșit perceptibil, se simte adierea vîntului care mișcă frunzele pomului și paiele de orez devenite praf. Apoi ultima tremurare a unei frunze din pom sau a unui pai, apoi tăcerea continuă.

Cîmpul vizual e continuu. Lucrurile se succed în el fără întrerupere. Tristețea care a pus stăpînire pe sufletul meu, parcă nici ea nu se schimbă. Apăsarea ei nici nu se intensifică, nici nu slăbește. O tristețe care trebuie să fi venit din cîmpul vizual. Dacă se simte, trebuie să fie dovada unui sfîrșit : sfîrșitul lumii, sfîrșitul vieții pe pămînt, sfîrșitul bucuriei sau speranței, ori poate chiar sfîrșitul tristeților. Cu siguranță, un sfîrșit. Un sfîrșit adevărat, ca sfîrșiturile lumii, în care sfîrșitul este un fir continuu al lucrurilor înseși, al liniștii însăși, al șinei însăși, al luminii însăși, al toamnei însăși, plină de pomi, al adierilor înseși, al așteptării însăși.

Cîmpul vizual continuă mereu, iar eu îl simt fără întrerupere. Tristețea sfîrșitului, chiar dacă e sfîrșitul tristeții, continuă și ea. Nu-mi amintesc cum a început și nici unde și cînd am apărut eu în acest spațiu. Am fost parcă născut înlăuntrul vieții. Totul în el rămîne neschimbat : nici nu sporește, nici nu se micșorează, nu are nici sfîrșit și nici început.

Pînă și acea pulsație pe care o despart de pulsația următoare o mie de ani — chiar dacă este o se-

cundă, durata ei este tot de o mie de ani — pînă și acea pulsație este slabă, seamănă cu prima mișcare a embrionului inimii dinlăuntrul inimii embrionului cînd bate pentru prima oară, încet, stins, timid. O bătaie speriată, pe care spaima o face aproape să tacă. Deodată răsare punctul. Începe de acolo, de la infinitul șinei. Privesc atent și-l zăresc. Nu mai are nici o importanță ce se va întîmpla, ce va fi după aceea.

Cîmpul vizual, simțirea, tristețea, pînă și pulsația, se desfășoară fără întrerupere. În afară de asta eu nu sînt trist sau timid ; nici nu dorm, nici treaz nu sînt. Eu sînt eu. Exact așa, rămîn așa la neșfîrșit. O continuitate neobosită, fără neliniști, neschimbată în timp, spațiu sau conștiință. Totul este că eu la fiecare pulsație a gândului, cu puțin înaintea lui, înaintea marelui eveniment cosmic parcă, în cursul lui și după ce dînsul a trecut, îmi simt inima, adevărata mea inimă, bătînd într-o reacție vie, o reacție ușoară și luminoasă, dar adevărată, concretă. Exact înainte, în cursul și după trecerea gândului, aproape tot trupul mi se cutremură și un strigăt se ridică parcă din mine spunînd : „Eu sînt viu !“ Ca și cînd ar fi o descoperire !

Și cu toate că punctul este mereu neschimbat, bucuria mea la ivirea lui n-a dispărut niciodată. Chiar dacă spațiul vizual a început odată cu începutul ființei și a continuat pînă la sfîrșitul ei. Senzația plăcută a lui n-a dispărut niciodată. El e numai clipa. Acea clipă pe care o despart parcă o mie de ani de cea următoare. E doar clipa. E tot ce mă leagă de viață.

Da, privesc atent și deodată zăresc o minune !
punctul...

După aceea nu mai e important că punctul devine o liniuță, iar liniuța o linie lungă, nesfârșită. Nimic nu mai e important.

Traducere de
Nicolae Dobrișan

BINT AŞ-ŞATI

Scriitoarea egipteană Aişa Abd ar-Rahman (Bint aş-Şati) este profesoară la Catedra de literatură arabă din cadrul Universităţii Ain Şams din Cairo. Alături de studiile de critică şi istorie literară care au făcut-o cunoscută în întreaga lume arabă şi dintre care se remarcă *Scrisoarea de iertare a lui Abu al-Ala al-Maarri* cu care a obţinut titlul de doctor în litere în anul 1950, a desfăşurat şi activitate publicistică. Este şi autoare de nuvele.

AMINA

Făcînd o călătorie în Peninsula Arabică, am ajuns în ţinutul Bahreinului, în extremitatea de răsărit a Peninsulei, pentru a vizita cîteva femei din partea locului ţinute în încăperi închise, după vechile tradiţii. Împreună cu mine se afla o prietenă. Cît timp am stat acolo, ea m-a condus la cîteva doamne din acele locuri pe care le cunoscuse mai

de mult. Într-o zi, am plecat cu mașina la casa uneia din cunoștințele ei. Ne-a întâmpinat un servitor, care ne-a condus printr-un coridor lung într-o curte interioară, unde se afla salonul haremului așezat departe de stradă. În fața noastră a apărut o tânără brună și foarte frumoasă, stînd gînditoare pe o canapea acoperită cu un covor oriental. Ea s-a ridicat să ne salute și s-a așezat mai aproape de ușă. Pe fața ei am zărit un zîmbet abia perceptibil. Prietena mea mi-a prezentat-o :

— Este soția sayid-ului. Și, întorcîndu-se spre ea, îi zise : Sper, Amina, că ești sănătoasă. Ultima dată cînd te-am văzut nu te simțeai prea bine.

Pe fața Aminei se citea mirarea și a întrebato pe prietena mea :

— Arăt bine, doamnă ? Slavă Domnului, atît timp cît mă găsesc în această casă, mă simt bine.

Însoțitoarea mea i-a spus :

— După cîte știu, casa ta se află prin apropiere. Amina s-a ridicat imediat :

— Nu cunosc altă casă decît acest loc. N-am de gînd să merg în altă parte. Aici am să stau pînă la moarte.

După o clipă, prietena mea a întrebato :

— Dar soțul tău, Amina ?

În ochii Aminei se citi repulsia :

— Ticălosul ăla ? Nu mai am nimic cu el. M-a despărțit sayid-ul meu de el. Pentru asta îi mulțumesc și lui și lui Allah.

Urmăream acest dialog și mă minunam de cele ce auzeam. Nu-mi spusese oare prietena mea că Amina este soția sayid-ului ? Ce-i cu această discuție despre altă casă și un soț ticălos, și ce rost are ea atunci în această casă ? Cum s-o despartă sayid-ul de soțul ei ? Și cine este atunci soțul ei dacă nu sayid-ul ?

Prietena mea, văzîndu-mi nedumerirea, îmi răspunse rîzînd :

— Nu trebuie să te mire cele auzite. Amina a trăit cu sayid-ul ani de zile, ca sclavă-concubină, în haremul lui. Pînă la urmă el s-a căsătorit cu una din femeile libere din Medina, iar pe Amina a măritat-o cu unul din argații lui. Se vede că Amina nu s-a împăcat cu acel soț și s-a întors în casa sayid-ului.

Atunci Amina a întărit cele spuse de însoțitoarea mea :

— Da, așa este cum ați auzit. N-am să părăsesc această casă decît cînd voi muri. M-au scos de-aici cu sila o singură dată. A doua oară n-o să mă mai scoată. Știu că sînt o pripășită, o roabă, dar vreau să rămîn aici. N-am să plec chiar de m-ar omorî.

Aici discuția noastră s-a întrerupt, pentru că soția sayid-ului a intrat în acel moment să-și salute musafirele. Amina s-a întors la locul ei, pe canapea, uitîndu-se lung la soția sayid-ului și la noi fără să spună un cuvînt. Am privit-o atunci pe stăpîna casei. Era o femeie tînără, plină de vioiciune, fină, elegantă. Își pusese două flori în părul negru și era îmbrăcată cu o rochie albă de dantelă. Ni s-au adus ceai și fructe, iar noi ne-am servit cu ce ne-a plăcut. A urmat o discuție banală. Am vorbit despre femei în general. Am aflat că ea s-a născut la Medina, oraș în care și-a petrecut și copilăria și tinerețea. Nu părăsise niciodată Medina, decît în ziua în care soțul ei a dus-o cu avionul spre țărmurile Golfului. Iar cînd am întrebat-o dacă s-a simțit bine în avion, mi-a răspuns bucuroasă :

— Bine sau rău, ce puteam să fac ? O călătorie din Medina pînă la Mecca, pe spinarea cămillei,

durează zece zile. Ce să zici atunci de una pînă în Nedjd sau Ahsa¹? Crezi că e o plimbare prea plăcută pentru o nevestă care abia s-a căsătorit?

Am rîs toate, afară de Amina care spuse în timp ce broda la o rochie :

— Iar eu ce puteam să fac? Sayid-ul m-a întrebat dacă vreau să-l însoțesc acolo unde a plecat cu avionul ca să-și aducă mireasa. L-am rugat să mă cruțe de această călătorie, pentru că mi-e frică să zbor cu avionul...

După aceea Amina a tăcut pînă cînd soția stăpînului a ieșit din salon, apoi a continuat să vorbească uitîndu-se la mine :

— Doamnă, să știți că n-am vrut să plec cu sayid-ul nu pentru că mi-ar fi fost frică să zbor, ci pentru că mă simțeam îngrozitor, nu puteam să sufăr să văd cu ochii mei cum este dezvelită fața miresei, după datină.

Însoțitoarea mea a întrebat-o :

— Ce să-i faci, Amina? Asta e soarta ta și a altora ca tine. Credeai că nu va intra nimeni în această casă în afară de tine?

— Da, am crezut acest lucru și eram convinsă că n-o să mă alunge dacă eu nu voiam să plec. Oh, ce proastă sînt, vorbește despre dorințe și pasiuni, cînd eu și celelalte ca mine nu avem acest drept. Vă rog să-mi iertați această slăbiciune!

I-am spus atunci, privind-o drept în ochi :

— Nu-i nevoie, Amina, să-ți ceri iertare. N-ai ascuns nimic și nu ai greșit. Eu te înțeleg ca pe mine însămi. Amina a tăcut pentru moment. Parcă nu-și credea ochilor. După aceea am continuat :

¹ Nedjd — podiș în partea centrală și nord-estică a Arabiei; în Nedjd se află orașul Ar-Riad, capitala Arabiei Saudite. Ahsa — provincie la Golful Persic.

Și de ce nu, Amina? Oare nu ai și dumneata sentimente și o inimă de om? Oare mama dumitale nu te-a născut tot din coasta lui Adam?

Atunci fața Aminei se luminează de un zîmbet fericit. Ochii i se umplură de lacrimi. Se ridică de pe canapea, spunînd :

— Din păcate nu mi-am cunoscut părinții, dar încerc să-mi închipui cum stăteam în poala mamei. De cîte ori văd un copil că merge singur, mă năpădește tristețea și mă gîndesc că așa am fost și eu. După aceea mă întorc la realitate și mă văd fără mamă. Vremea a țesut între mine și ea un zăbranic des prin care nu pătrunde nici o rază, și dincolo de care nu se poate vedea nimic. Amina a tăcut pînă cînd a intrat stăpîna casei, după care a zis :

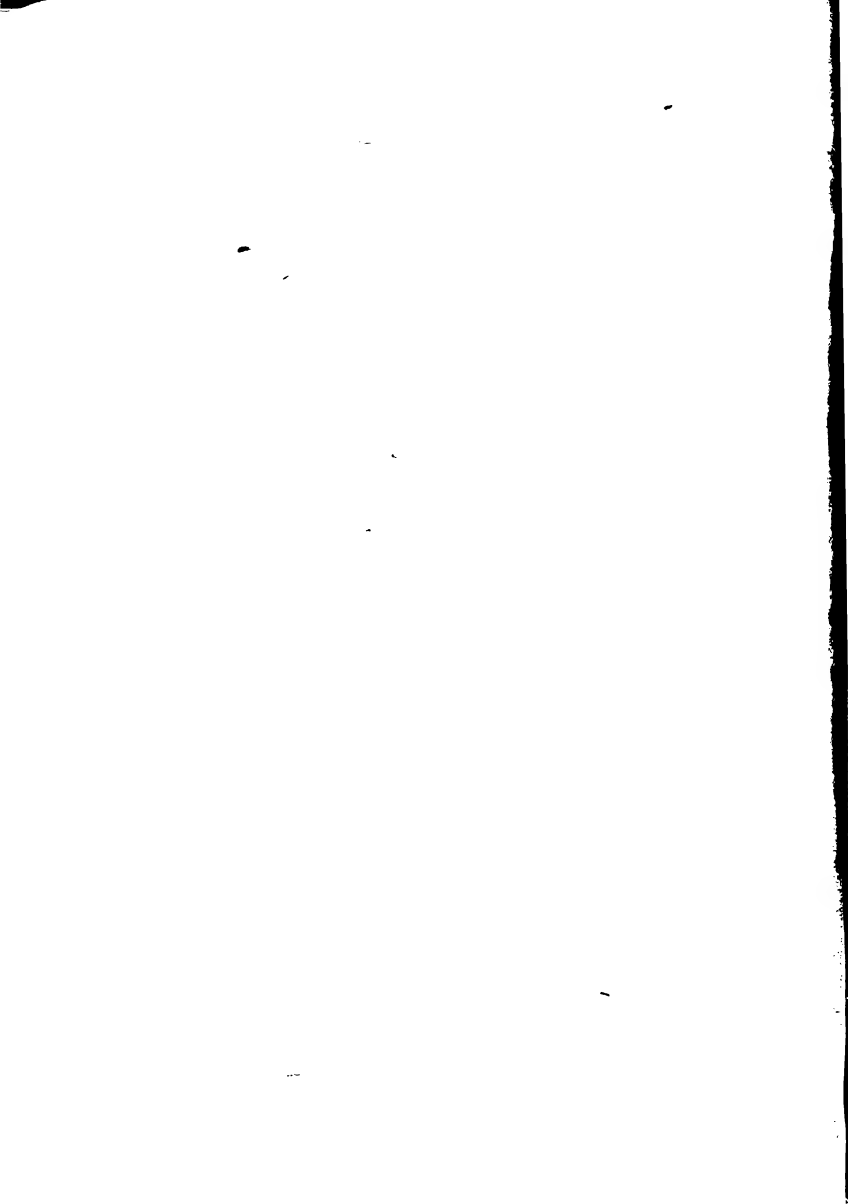
— Am auzit, doamnă, că doriți să-l vizitați pe negustorul din această localitate. Vă rog să-mi îngăduiți să vă însoțesc. Plimbarea noastră nu va dura mai mult de o oră și ceva.

Am înțeles atunci că Amina dorește să discute cu mine, afară, pentru a-mi destăinui necazurile și frămîntările ei. Nu am ezitat să încuviințez și, cîrînd scuze stăpînei casei, am ieșit însoțită de Amina.

Traducere de

Elena Constantin

LIBAN



MARUN ABBUD

S-a născut în anul 1886 la Eiukfa. În anul 1906 și-a întrerupt studiile lansându-se în ziaristică. A lucrat o vreme în diverse redacții, iar după aceea a intrat în învățămînt, conducînd vreme de 35 de ani Colegiul Național. A fost membru al Academiiilor arabe, iar Președintele Republicii Libaneze i-a conferit Marele premiu literar pe care îl atribuie Asociația pretenilor cărții. La moartea sa (1962), avea reputația unuia din cei mai importanți oameni de litere din Liban. A lăsat o operă foarte bogată și variată : studii critice despre literatura arabă medievală și contemporană, eseuri, monografii despre Abu al-Ala al Maarri și Amin ar-Reihani, romane (*Prințul roșu*, *Vacile grase*), culegeri de nuvele și de poeme (*Figuri și nuvele*, 1954, *Pigmeii și uriașii*, 1958, *Furtunile*, *Sînge și purpură*), piese de teatru (*Cristofor Columb*, *Peștera ginilor*). Postum, i-a apărut romanul *Faris Aga*.

Nici nu-și adunase bine trena vijelia electorală, că pițigoii politici își și luaseră zborul spre Capitală, care cu grupul, care cu trupul. O învălmășală de toiege și bîte, de căciuli de pîslă, cît niște căpățîni de zahăr, cosoare și custuri. Unii purtau înfipite în chimirele late hangere de nădejde, iar flăcăian-drii puseseră mîna care pe un topor, care pe o măciucă, ba chiar pe cîte un pistol ce trezea cu pocnetul lui abraș crestele înfiorate de o parte și de alta a drumului.

Prin sate nu mai rămăseseră decît susținătorii partidului înfrînt în alegeri. Amărăciunea și dezamăgirea li se cuibăriseră în inimi. Tresăreau de cîte ori începea să bată clopotul ¹, și-și ciuleau urechile dacă auzeau de undeva un glas înălțîndu-și cîntecul. În toate vedeau prevestiri rele de răzbunare și de răfuială.

Deputații după deputații se scurgeau în piața Al-Burdj, manifestîndu-și zgomotos bucuria pentru victoria „preastimabilului” lor candidat, deși mulți nici nu-l zăriseră la față măcar o dată. În fruntea fiecărui grup de țărani pășea o căpetenie care în timpul alegerilor împărțise cu dărnicie făgăduieli și bani, cumpărînd voturile alegătorilor. Simțeau cu toții că am ajuns cineva... Crescuseră în propriii lor ochi, pînă cînd au intrat în Capitală și s-au pomenit înghițiți de străzile ei. Erau atîtea delegații cu tot atîtea nădejdi și visuri. Unii do-reau să-l alunge cît mai repede pe primarul învechit în rele, iar alții vedeau toată izbînda în dizolvarea consiliului comunal. Oamenii dintr-un grup visau o șosea care să-i scoată din izolare și izvoare

¹ Acțiunea se petrece într-o regiune locuită de creștini.

care să susure prin fața porților... Satul lor era libanez numai în scriptele agenților de percepție, dar în ziua împărțirii bugetului nu mai făcea parte din Liban ! Deputatului îi este dragă comuna pînă în seara zilei cînd se votează, apoi această patimă se ascunde împreună cu hîrtoagele vechi, în întunericul scrinului...

Satele au nevoie de apă, căci apa stătută și clocită din puțurile vechi nu mai poate fi băută. Țăranilor li s-au făgăduit școli unde să-și dea, la învățătură, copiii lipsiți de adăpost.

Cît despre fruntașul satului, care-i dusesese pe oameni cu șoșele și momele să-l voteze pe candidat, el își frămînta mintea ce slujbă să ceară pentru odrasla sa. Acesta avea patalama la mînă, „certificat“. Iar tat-su e om de vază la ei în tîrg și și-a dat osteneala și chiverniseala. Dacă n-ar fi fost el, partidul nu și-ar fi făcut suma la voturi. Se gîndea și-și zicea în sinea lui pe drum : „Diferența a fost numai de 70 de voturi. Va să zică voturile noastre au tras greu în cumpănă și au înclinat cîntarul. Cine o să îndrăznească să zică altfel o să-i scot ochii. Să întindă numai ghearele că o să și rămînă fără ele.“

Dorințe și năzuințe diferite se îngrămădiseră, în jurul prînzului, la ușa casei acestui deputat care împînzise lumea cu asemenea făgăduieli, că dacă s-ar fi împlinit numai o parte din ele, Libanul ar fi putut să se ia la întrecere cu Elveția. Oamenii au prins să se foiască, să se îmbrîncească și să se înghesuie care să stea mai aproape de „excelență“ și să-i strîngă mîna. Primirea a fost însă departe de cum și-o închipuiseră ei. Zîmbetul larg se îngustase, risul era galben, iar din acea bunăvoință fără margini nu mai rămăsese mare lucru. În sat se topea de bunăvoință, cînd le da

binete căprarilor și catîrghiilor. Pe popa l-a speriat cît de tare i-a zgîlțit mîna cînd s-a aplecat să i-o sărute. Nu s-a îndreptat și nu i-a slobozit mîna popii pînă nu i-a pupat-o zdravăn ca un dreptcredincios plin de evlavie. Astăzi abia dac-a catadicsit să-i întindă mîna lui Abu Tannus care-și lăsase casa vraște, pe mîinile alegătorilor, cît a ținut lupta electorală.

Gloata însă nu pricepea ceea ce pricepuse fruntașul ei. Oamenii continuau să se veselească și să-și amenințe dușmanii. Cîntecele lor umpleau urechile deputatului. Acesta se bucura de vigoarea populară, căutînd să-și facă rezerve pentru ziua cînd se va forma guvernul.

— Har Domnului, au inimi bune, ce zici, colega ? se întoarse deputatul către vecin.

— Ai mei sînt și mai buni, îi răspunse celălalt deputat rîzînd.

Acești oameni buni nu i-au tulburat deputatului dimineața decît atunci cînd i-au pomenit de făgăduială. El însă nu-și pierdu cumpătul și le ținu un discurs plin de mulțumiri și de făgăduieli noi. Oamenii l-au ovaționat îndelung, apoi au tras cu pistoalele în aer pînă la ultimul cartuș și s-au întors în sat minunîndu-se și amenințîndu-și adversarii.

S-au pus să aștepte ingineri pentru irigații și pentru construcția de drumuri ; tot citeau ziarele fără să găsească măcar o buche despre ordinele de demiteri sau de numiri noi în slujbă, despre deschiderea de școli sau anunțuri ale Ministerului Lucrărilor Publice... Și-au amintit de ogoarele lor care se vor preface în grădini, străbătute de riuri, șoseaua asfaltată care va duce la tîrguri roadele pe care le vor da grădinile, ba i-a apucat chiar teama că n-o să aibă cine să cumpere atîta

pomet și or să scadă prețurile. Apoi s-a încins sfada între ei a cui grădină o să fie mai frumoasă și o să dea rod mai bogat. În cele din urmă au lăsat să hotărască timpul.

În vremea aceasta, „alesul“ lor se ocupa de sine însuși, cum să pună mîna pe un post mai înalt. Folosindu-se mai de manifestația aceea a alegătorilor, mai de teama pe care le-o inspira grangurilor popularitatea lui, a izbutit să-l prindă pe Dumnezeu de-un picior. Iar oamenii lui au tot adăstat pînă s-au săturat.

Într-o duminică ieșeau din biserică după ce ascultaseră spusele *Evangeliei*: „Căutați și veți afla, bateți și vi se va deschide vouă...” Atunci căpetenia lor le zise :

— Dacă nici Domnul nostru Isus Christos nu-ți dă pînă nu ceri și nu deschide nimănui pînă nu bate la ușă, ce-am putea să așteptăm de la stăpînire ?

Pe toți i-a uimit istețimea și priceperea lui.

După îndelungi dezbateri au ales trei soli care să meargă cu jalba la deputat. Cei care se așteptau ca sorții să cadă asupra lor au trebuit să se supună, deși fără chef. Solii au petrecut cinci zile în Capitală pînă au izbutit să obțină o întrevvedere de numai două minute. Totuși s-au întors acasă plini de nădejdi. Peste cîteva luni a fost aprobat bugetul, dar niicăieri nu se spunea nici un cuvînt nici despre șoseaua cea nouă, nici despre apă, nici despre școală, nici despre înființarea unor slujbe noi... I-a cuprins un val de mînie pe care și-au înăbușit-o repede spre a nu le da adversarilor prilejul să le facă în ciudă...

Iar „alesul“ urcă tot mai sus și mai sus și speranțele oamenilor cresc și se înalță odată cu el. Dar nimic nu se împlinește în afară de zicala : „Paște, murgule, iarbă verde“.

S-au hotărît să descindă cu toții în Capitală să-l fîrîtisească de deputat și să-i ceară să se țină de făgăduială. Pe vremea cînd l-au ales, deputatul avea o casuță într-o fundătură. Iată că acea casuță se prefăcuse într-un palat așezat pe o stradă rîvnită de orice mărime, înconjurat de o curte largă în care se simțeau mici și le era teamă să se oprească.

Au încercat să urce pe scara de marmură cu două brațe răsucite, dar i-a oprit portarul. L-au rugat să le înlesnească o primire la „alesul“ lor, dar acesta le-a răspuns țifnos :

— E ocupat !

Unul din secretari s-a apropiat de ei și le-a zis :

— Scrieți pe hîrtie ce vreți să cereți.

Cineva dintre delegați a clătinat din cap și a zis, zîmbind neîncrezător :

— Parcă domnia-ta nu știi zicala că cerneala rămasă pe hîrtie e ca și vorba aruncată în vînt ?

Secretarul s-a făcut că nu știe tărășenia care i-a adus. Deodată, mulțimea a strigat într-un glas :

— Ce s-a făcut cu șoseaua ?!

— Dar cu școala ? mai ziseră unii.

— Dar cu apa ? adăugară alții.

Hărmălaia se întîrise și secretarul n-a mai primit lămuriri cum e cu cerneala rămasă pe hîrtie. Totuși a chicotit și le-a zis :

— Înălțimea-sa se ocupă de toate.

— Dar apa ?

— Și de apă.

— Dar școala ?

— Și de școală.

— Dar consiliul comunal, dar primarul, dar pîn-darul ?...

— Se face totul.
— Ni s-a acrit de atîtea făgăduieli. Zi-i barem să ne primească.

— Nu se poate. Are mult de lucru.

— Noi aveam și mai mult de lucru cînd ne-a vizitat, i-o întoarse unul mai colțos. L-am primit cu toții. Ne-am luptat pentru el... Iar el se ascunde de noi ca și cînd nici nu ne-ar cunoaște.

Secretarul își răsuci buza de jos, se strîmbă, ridică din umeri... Apoi ușa se deschise cu iuțeală în spatele lui, iar el intră repede înăuntru și o trase după el, trîntind-o. Țăranii au prins să strige, să zbiere și să agite ciomege, bîte, măciuci...

Portarul s-a repezit la telefon să cheme poliția ca să-i împrăștie pe oamenii cu ochii injectați de furie...

Dar... nimic de felul acesta nu s-a întîmplat. Mulțimea a tăcut deodată cu ochii ațintiți la scara palatului. Toți se uitau la ea cu gurile pe jumătate deschise. Era chiar scara aceea fermecată din *Biblie* pe care o visase Iacov. Iat-o că prinde grai și începe să le vorbească :

— Fraților, degeaba încercați să intrați în palate. În lume sînt scări felurite : scări de piatră, scări de lemn, scări de fier și scări din carne și oase. N-ați auzit voi oare ce zice filozoful acela: „Ei au fost scara mea și m-am urcat pe ei și a fost nevoie să-l calc în picioare ca să-mi săvîrșesc drumul ? Iar ei socoteau că mă înalț numai spre a mă odihni alături de ei.“ Voi sînteți asemenea mie, oameni buni. Eu îi port pe oameni în cîrcă pentru ca să intre în palat, iar ei, drept răsplată, își șterg ciubotele pe fruntea mea. Fie zăpușeală sau ger năprasnic, eu rămîn afară. Iar dacă-și amintesc de mine, e numai ca să-și spele murdăria de pe brațele mele și de pe creștetul

meu pleșuv cu un măturoi vechi și cu puțină apă. Eu sînt scară, iar voi nu sînteți decît niște biete trepte și animale de povară. Și pe mine, și pe voi ne dărimă și ne sparg cînd cred ei de cuviință.

Portarul era nedumerit de ce tac oamenii mîlc și privesc cu ochii țintă la palat. Le zise :

— Domnul a ieșit pe ușa din dos. Luați-o din loc cît nu e de rău.

Uimiți de prostia portarului, oamenii îi răspunseră :

— N-ai auzit predica scării ?

— Sînteți nebuni, le strigă acesta. Cum o să vorbească o scară ?

— Da, da ! răspunseră cu toții în cor. Predica scării e cea mai frumoasă predică pe care am ascultat-o în viața noastră.

— Sărmanii de voi, le zise portarul rîzînd. Dacă nu-ți ești singur predicator n-o să te ajute nici toate predicile din lume. Mergeți cu Domnul și așteptați alegerile următoare...

Traducere de

Ilie T. Bădicuț

DJABBUR-BEK

Djabbur aștepta îngîndurat, iar stolurile de amintiri porniră o hîrjoană ca în versul lui Nàbiga¹ :

„Stoluri de păsări gonesc alte stoluri...”

Luă seama la lucrurile nemaipomenite care-i umpleau casa. Covorul scump îi aminti de rogo-

¹ Nàbiga az-Zubyanî (sec. VI c.n.) — poet arab pre-islamic.

jina ponosită lăsată moștenire de bunicu-său. Oglinda uriașă îl purtă cu gândul la zilele când se apleca asupra jgheaburilor cu apă limpede de la cișmele ca să-și răsucescă mustățile a ispită. Își pipăi, în jurul gîtului, gulerul din blană de samur și-și aduse aminte pe dată de sumanul de aba, scurt în mîneci și de porecla „Mototolul“... Se foi puțin pe sofa. Pîntecul lui rotund tresări parcă, apoi se revărsă alene lăsînd să sclipească lanțul gros de la ceas, spînzurat pe jiletcă. Djabbur își aminti de chimirul străvechi pe care-l primise în dar de la Abu Halil... Chimirul acela cu care-și încinsese mijlocul ani de zile și pe care-l zvîrlise la hotelul lui Anton Faris din Marsilia cînd „fiii arabilor“ sărbătoriseră îmbrăcarea hainelor „frîn-cești“.

Djabbur simți că-l mănînoă piciorul și se răsuci cu multă trudă ca să se scarpine. De atîta caznă, burta apăsată de greutate chiorăi de parcă ar fi scheunat. Cînd, în sfîrșit, atinse piciorul cu mîna și dete cu ochii de ciorapul de mătase și de pantoful de lac, își aminti de ciubotele grosolane pe care le văd domnii de seama lui în picioarele căprarilor și văcarilor din sat...

Auzi glasul unui bărbat și-și zise : „El e !“ Își ținu răsufarea și ascultă atent, dar glasul se îndepărtă, apoi se pierdu de tot. Djabbur continuă să-și viseze cu ochii deschiși visele fermecătoare. Gîndurile îl purtară la sutele de lire pe care avea să le dea peșcheș peste puțin timp. Clătină din cap și-și zise : „Eh, *mașallah*¹, te-ai ajuns, Djabbur ! Ispravnic în ținutul Jbeyl înseamnă pui

¹ Expresie idiomatică arabă, intrată în multe limbi ale popoarelor musulmane, cu sensul „Bravo“ (textual — „așa a binevoit Allah“).

de *caimacam*¹. Mîine o să te așezi la caretă, picior peste picior, și — mîină vizitiu ! Iar pe capră, un arnăut va răspunde la binețe, te va sluji și-ți va spune «la mai mare, *sidi* !» Oamenii te vor striga «Domnia-voastră» sau poate chiar «Exce-lență». Tu, care nu erai pentru ei decît „Mototolul“, o să ajungi Djabbur-Bek, și chiar dacă n-o să plouă, Djabbur-effendi tot o să fii !“

Tuși, își potrivea mai bine locul pe sofa, apoi scoase ceasul dolofan de aur și-și zise, plescîind din buze : „Mușteriu! poftit e oaspete dorit“.

Aruncă o privire stranie spre un umăr, apoi spre celălalt, zîmbi, după aceea se încruntă... Se încruntă fiindcă-și zări umărul stîng mai coborît decît celălalt și-și aduse aminte de coșnițele grele pe care le pîrtase pe cobiliță. Încercă să dregă ce-a stricat timpul. Se mulțumi atunci să-l laude pe Domnul și să uite trecutul zicînd : „Înmulțește mila Ta, Doamne Dumnezeu! meu. Am mîncat din blidul unuia și al altuia pînă am crescut, iar acum casa mea e deschisă pentru toți. Bucuroși de oaspeți ! Mîncăți, oameni buni. Dau și altora din ce mi-a dat Domnul.“

Sărmanul își dădea seama că s-a lungit la taclale de unul singur și chicoti, apoi izbucni în hohote. Își răsuci capul spre miazănoapte și se uită la tocul de aur. „Și asta e o binefacere pentru care-i mulțumim lui Dumnezeu — își zise. Am început să ne iscălim și să scriem nemțește. Dacă nu ți-e frică de el, merge. Cine mă vede își închipuie că am învățat la Bulaq.“

Servitoarea îi aduse cafeaua pe care el o primi nepăsător. Cînd slujnica se apropie de ușă ca să

¹ Funcție administrativă, un fel de prefect (termen folosit și în vechea administrație a țărilor române).

iasă, el o opri făcându-i semn cu degetele mîinii rășchirate ca o furcă de vînturat :

— A venit cineva, Nahil ?

— O groază de lume, țonașule. Deh, ăștia din sat...

După ce-și scutură mîna stîngă a lehamite și a dispreț, Nahil prinse clanța ușii, vrînd să plece, dar Djabbur făcu „Aha!“, se-ntoarse și o opri din nou cu un semn :

— Uite ce să le spui : „Conașu e tare ocupat, are oameni străini“. Dacă te-or descoase, înșiră-le verzi și uscate. Spune-le : „La conașu sint oameni de la stăpînire și au adus fel de fel de hîrtoage și terfeloage“. Fă-le cafele, dă-le țigări și încearcă să mă scuzi...

Își aprinse o țigară „Extra-extra“ și începu să pufăie fericit și să soarbă din cafea. Își aminti cum cerșea cîndva cîte un căpețel de la alții. Îl cuprinse mirarea cum se face că a adunat atîta avere, el, același om... În timp ce Cutare-Cutărică, om cu carte și cu vază, a rămas în Brazilia flămînd și dezbrăcat. „Taină, taină mare, fie blagoslovit Ziditorul“, își zise. Casa lui era mai mică decît toate casele din sat și acum are o casă ca un palat. Și asta de la cine ? Răspunse singur la întrebare, cu glas înălțat ca din strana bisericii : „De la Dumnezeu. Ție îți mulțumim, Doamne, și pe Tine Te slăvim.“

Își aduse aminte că așteaptă și porni să măsoare încăperea cu pașii. Plictisit de atîta așteptare, ieși să se plimbe. Cînd trecu pe lîngă casa vecinilor, își auzi numele rostit de cineva. Auzi cum o femeie se sfădea cu fiul ei :

— Djabbur e om, nu glumă, zicea femeia. N-avea nici o para chioară și acum e prinț, nu alta, stă într-un palat. Îl așteaptă caii înhămați la

poartă și-i calcă pragul domnii ai mari. Toate fetele din sat erau moarte după el și a ales-o pe a mai frumoasă. Umbla din casă în casă la prînz și seara ca să înghită un dumaticat și acum e mai bogat decît toți oamenii din sat și din împrejurimi. Și tu, catirule, stai lungit ca hoplea și storci băncuțe și firfirici de la mumă-ta. Porțile Americii sînt deschise, pleacă, dobitocule. Trăzni-te-ar Dumnezeu să te trăznească de nă-tărău ! Mai bine nășteam un cățel decît să te nasc pe tine !

Tînărul se porni să ridă veninos, oțărînd-o și zădărînd-o și mai mult pe mamă-sa. Hohotul de ris se rostogoli peste Djabbur ca o stîncă prăvălită de pe munte de un șuvoi. Tînărul zise către mamă-sa în zeflema :

— Cine mai face ca Djabbur ? A fost în America și a trăit ca țiganii și a venit să se fâlcească și să se mîndrească în sat ! Averea asta o să se ducă, e avere călătoare. Nu te lăsa amăgită de ce vezi deasupra. E spumă, numai spumă, asta e, mamă !

— Mai bine te-nmormîntam, din mila Maicii Domnului. Te văzuși firoscos, măgar nerușinat ce ești !

— După un an-doi o să-l vezi pe Djabbur din nou cum a fost, i-o reteză tînărul.

— Și dacă o să ajungă Djabbur ca noi, o să ne pricopsim ? țipă femeia. Vai de capul tău, peste două-trei zile Djabbur o să fie ispravnic la Jbeyl și toată lumea o să se dea în lături, să-i facă loc să treacă.

— Să ajungă și guvernator peste Munții Libanului, pentru mine o să fie tot Mototolul. Scurtează-o, n-o mai lungi...

Djabbur clocotea de minie sub fereastră și era să ofteze tare dacă nu-și amintea unde se află. Își auzise vechea poreclă și mai-mai să crape de ciudă.

Mama tinărului se sperie și alergă la fereastră s-o închidă. Djabbur porni mai departe, tulburat, gândindu-se la cele auzite. Își veni însă în fire și socoti în minte cât cheltuisese din banii strinși în America. După ce se încruntă o clipă, rîse disprețuitor și zise : „Pierde-i, Doamne, pe zavistnici și nu părăsi o casă plină. Mîine o să afle Tannus unde a ajuns Djabbur. Mîine o să-l legi frumușel cu mîinile la spate, o să-l apuci de după ceafă și-o să-l trimiți musafir, la mătușica ¹, la răcoare.“

La acest gînd, Djabbur porni mai departe, fudul nevoie mare ca un înalt demnitar. Se trezi din cugetări la glasul slujnicei care alerga după el strigînd :

— Conașule, vă caută niște oameni...

Se răsuci pe călcîie și făcu calea-ntoarsă.

După cuvintele de bun-găsit și bun-venit, după firitiselile cuvenite, Djabbur și oaspetele său intrară în casă.

— Isprăvnicia de la Jbeyl e o trabă ușoară, începu samsarul. Ajungi caimacam la Kisrauan, dacă vrei. Mijlocirea face minuni. Cinci sute de lire otomane te fac mai mult decît ispravnic.

Djabbur se uită la el uluit și zise :

— Fie vorba între noi. Eu nu cred. Ar fi prea de tot. Ispravnicul abia de-și pune iscălitura...

— Ba nu, *sidi*, să mă crezi, se aprinse mijlocitorul.

Apoi rîse și-l întrebă :

¹ La închisoare (expresie din argoul siriano-libanez).

— Dorești cumva șefia cancelariei turcești în locul lui Nasif-bek Rayis ? Plătește ! Eh, *hauadja* ¹ Djabbur, domnia-ta ești filozof față de Cutare și Cutare.

— Au zis că așteaptă dezlegarea, adăugă Djabbur.

— Să nu-i crezi, *sidi*. Dezlegarea e la tine. Dezlegarea băierilor pungii tale face să li se dezlege și lor spinările.

— Cinci sute de lire le am gata, zise Djabbur cu privirile plecate. Și apoi, scărpinându-se în cap :

— Am uitat să-ți pomenesc de un lucru. Mă tem să nu se împotrivească din pricină că vărul meu e slujbăș.

Samsarul rîse cu gura pînă la urechi și-l încurajă :

— Atîta pagubă, *hauadja* Djabbur ! N-o să mori. Ai văzut pe cineva mort din asta ? Ține-ți firea. Sînt familii întregi în slujbă. S-au schimbat vremurile. Meritul înainte de toate, iar domnia-ta ai merite, ești un om trăit în lumea largă, știi cum să judeci. Școala cea mai bună e viața printre străini.

Djabbur se înroși de plăcere și se umflă în pene ca un cocoș pe grămada de gunoi. Își aminti viața de emigrant și-și înălță capul cu aroganța unui înalt funcționar, rostind :

— *Si, si, senor.* ²

— Și încă așa ceva e prea puțin pentru domnia-ta, se forță acesta să rîdă. Domnia-ta meriți caimacamia. Uitasem că vorbești limba spaniolă. Ai viitorul în față, *inșallah* ³ ! Pregătește banii.

¹ *Hauadja* — domn ; apelativ folosit de arabi față de europeni, de învățați și de negustori.

² Da, da, domnule.

³ Expresie arabă idiomatică : dacă va binevoi Allah !

Peste trei zile o să iasă *feremanul*¹, adică numirea.

Ghicind o umbră de îndoială pe fața lui Djabbur, acesta prinse să-i explice :

— Aș vrea să-ți deslușesc, cu limpezime, că banii domniei-tale te fac președinte al Consiliului administrativ. Măria-sa Muzafferpașa nu se uită decît la merite, iar domnia-ta ai atîtea... Pri-cepi ? Plătește și fii fără teamă. Crede-mă dacă-ți spun că slujba în ziua de azi e mai bună decît două călătorii în America. Din alegerea a doitrei *șeihi*² și din numirea a patru primari și a unui președinte de municipalitate îți faci suma. Iar dacă o să ai noroc și o să învîrți bine politica, îți faci suma numai din răscumpărarea plătită pentru un omor... Slujba e o vacă cu ugerul doldora ca un ulcior și un mulgător destoinic ca domnia-ta o să-l stoarcă în lege.

Lui Djabbur cuvintele samsarului îi părură o aluzie la trecutul lui, la vremurile cînd mulgea o turmă întreagă pentru două lipii și un blid de zeamă și se posomori.

— Ne-am înțeles : plata mîine, continuă mijlocitorul. Te felicit de pe acum, Djabbur-bek.

Djabbur se luminează din nou și-l întrebă :

— Și numele de *bek* ?...

— Firește, dacă ridici suma cu două sute.

— Cred că mi s-ar cuveni, zise Djabbur.

— Fără doar și poate, și cu medalie o să fie și mai bine.

Djabbur se gîndi puțin apoi răspunse :

— Să amînăm medalia ca să ne mai bucurăm încă o dată.

¹ Firmanul (în original — *bilurudi*, deformarea cuvîntului turc *buyuruldi* — firman).

² *Șeih* — aici, căpetenie religioasă musulmană

— Prea bine, o revuar¹, zise vizitatorul.

Djabbur se fistici, dar își veni repede în fire, amintindu-și ce trebuie să spună și strigă :

— *Adiòs !*

După care scutură mîna mijlocitorului, atît de puternic, că era cît pe-aci să i-o smulgă din umăr.

Nahil trăsese cu urechea și auzise tot ce pusese la cale stăpînul ei, Djabbur. După cele auzite nu-și mai încăpea în piele de bucurie. Parcă și văzu cum vin oamenii s-o roage să pună o vorbă bună, cum îi vîră în mîini galbeni megidii, iar ea mai întîi îi refuză, apoi se îndură și-i primește. Se pomeni strigînd nitam-nisam :

— Etete, bată-te să te bată ! Djabbur-bek !

Bey-ul cel proaspăt uns se zborși însă la ea ca s-o potolească :

— Hei, astîmpără-te, Nahil ! Ai grijă să nu-mi afumi mîncarea. Să nu zici hop pînă n-ai sărit șanțul.

Dar ți-ai găsit ! Nahil i-o întoarse, ținînd de încîntare :

— Ce hop, că l-ai sărit de mult ! Și-i trase un chiuif ca la nuntă : Heei !

Djabbur se repezi la ea și-i astupă gura cu mîna.



Pe vremea stăpînirii otomane, isprăvnicia Jbey-lului era cea mai scumpă isprăvnicie din Liban, mulțumită climei sale dulci și oamenilor harnici care o populau. Pășunile-i musteau de lapte, iar acel care zăbovea mai mult prin partea locului se-ngrășa și-și sporea rînza și osînza. Pe vremea aceea fericită ispravnicul avea mai multă putere decît are astăzi un prefect. Era anchetator, judecător, procuror general. Tot el era comandantul caraulei de jăndari. Îi zicea „jăndarului“ din loca-

¹ La revedere (fr. incorect).

litate cu gradul de iuzbașă, adică de sutaș, „du-te în cutare loc!“, și acesta se ducea. Sau îi zicea : „vino!“, și acesta venea. Bănuia pe cine vrea și făcea ravagii ca o vijelie, iar dacă avea spatele tare, pentru el nimeni nu prețuia mai mult decât o cămilă.

Îi asmuțea pe „jândari“ prin sate să strângă dăjdiile și aceștia se puneau și tăiau capra unuia, berbecul altuia, găinile lui Cutărică, iar dacă aveau porunci „strașnice“, tăiau chiar vacile. Și pentru toate, se ștergeau pe mâini, cum se zicea, cu barba ispravnicului.

Toate încălcările legii, pînă la omoruri, le ancheta „Excelența-sa“. Iar dacă „greșea“ judecătorul de pace, el se ocupa de anchetă și totodată supraveghea alegerea urmașului acestuia. Dacă arunca banii pe fereastră, lovea cu toiagul lui fermecat „pușculița“ și făcea din alb, negru și din verde, roșu. Unei asemenea guvernări despotice i se potrivea de minune zicala „taie și spînzură“. Așa că nu se mira nimeni dacă Schela Jbeylului¹, Ierusalimul lumii vechi, se dichisise și se împoponase ca o mireasă în ziua nunții. În piața publică și lângă biserica Maicii Domnului, ca și în fața fortăreței, se ridicaseră arcuri de triumf în cinstea citirii „feremanului“, numirii lui Djabbur-bek, care prinsese doi iepuri dintr-o dată : becia și isprăvnicia...

În oraș descinseseră șeihii și primarii satelor, precum și aceia care visau să ajungă șeahi sau primari în cătune. Fuseseră trimise invitații „no-

¹ Jbeyl sau Giubeyl, orașel la nord de Beirut, avînd în prezent vreo 2000 de locuitori. Este vestitul oraș fenician *Biblos*, socotit de tradiție cel mai vechi oraș din lume. Aici s-a cristalizat scrierea feniciană, preluată de greci o dată cu materialul de scris de la care derivă numele cărții *Biblia*.

tabililor“, iar aceștia sosiseră din toate cotloanele. Cei mai mulți îl felicitau pe excelența-sa ispravnicul, cu bani peșin... așa, ca să fie... Cine știe, poate vor avea nevoie de ajutorul lui ca să-și „aranjeze“ vecinul, vărul sau fratele. Locurile de șeihi, de primari și de pîndari, domeniile și pămînturile obștei, cimitirele și drumurile erau pentru ei în acele zile „chestii“ mult mai importante decît „coridorul polonez“¹.

Jbeylul fremăta de atîta suflare omenească, iar hanurile erau tixite de cai, de catîri și de măgari. Pe atunci nu erau șosele și limuzine ca acum, așa că invitații, în cea mai mare parte, sosiseră de sîmbătă seara; nu rămăseseră să vină duminică dimineata decît delegațiile din satele apropiate.

Inima lui Djabbur ticăia cu peste o sută de bătăi pe minut. Îl apucase, din ajun, dîrdiala ca pe o vrabie plouată. Slujba, zeița amorului pentru Djabbur, pusese stăpînire pe el sub forma aceluia tremurat care face pielea ca de găină. Se înălța din minut în minut să-și admire în oglindă „becia“ nou-nouță și-și potrivea tot atît de des cumpăna mustăților cu cea a umerilor.

Sosi și ora mult așteptată și Djabbur porni, plin de fală, în ciuda frigurilor, spre fortăreață, înconjurat din toate părțile de „notabili“. O ceață de „jăndari“ din localitate îi prezentă onorul, la care el tresări. Cîțiva riseră pe înfundate. Numai chicotitul unuia din ispravnicii vechi răsună ceva mai tare. Aceasta-l făcu pe Djabbur să roșească pînă în vîrfurile urechilor. Nici nu apucă să răspundă la salutul caraulei, că ostașii își și coborîseră

¹ Aluzie la agitația hitleriștilor în preajma celui de-al doilea război mondial în jurul „coridorului“ polonez de la Danzig, revendicat de Germania pentru a face legătură directă cu Prusia Orientală.

armele rîzînd. Ba o deşcă, pe nume Radjab, rosti pişicher : „O făcurăm şi p-asta !“

Steagurile satelor fluturau în văzduh, iar „zicătorii“ se întreceau în strigături, şolticării şi „ziceri“. Printre toate „zicerile“, lui Djabbur îi mergeau la inimă, mai mult ca toate, cuvintele : „bey-ul nostru, milostenia noastră“ pe care le-ar fi vrut repetate la nesfîrşit. Iată că trecu o delegaţie scandînd :

„Crai viteaz, Djabbur Matei,
Zgîlţii cerul dacă vrei“.

Djabbur se înfurie şi strigă supărat :

— Asta e zicere ? Asta e trîncăneală ! Astupaţi-le gura !

Ispravnicul scrută mulţimea, avîndu-l în dreapta pe poliţaiul localităţii, iar în stînga pe „cititorul“ „feremanului“. Acesta citi, cu glas răspicat, mai întîi cele scrise pe plic :

— *Mult respectatului Înălţimii-sale Djabbur-bek Matei, ispravnicul prea stimat al ţinutului Jbeyl...*

Djabbur se aprinse şi-i porunci cu autoritate :

— Ia-o de la început. Şi zi-i mai tare.

Secretarul scoase „feremanul“ din plic. Răpăiră aplauze cînd străluci marea pecete împărătească. În mulţime domnea o foială şi un du-te-vino neîncetat. „Cititorul“ strigă :

— Ascultaţi, oameni ! Şi lungi cuvîntul „oameni“ într-un fel care-l mişcă pe Djabbur şi-l făcu să se înfioare.

În acest timp, mulţimea îşi vedea de-ale ei. Unul zicea : „Tăceţi !“, altul : „Dobitocilor !“ Între două delegaţii care-şi amintiseră de nişte răfuieli vechi se iscă o chelfăneală. Djabbur dădu poruncă „jăndarilor“ să-i potolească pe bătauşi :

— P-ăla şi p-ăla, din cutare loc... băgaţi-i la gherlă !

În sfîrșit, se așternu liniștea. Secretarul citi cu glas tunător, cum dorea Djabbur :

— *Înălțimii-sale preastimatul bey, multe zile în pace...*

Djabbur se înălță pe vîrfîl degetelor, întinse gîtul și-i făcu semn secretarului să repete. Acesta repetă, lungi cuvîntul „preastimatul“, cînd de fapt Djabbur ar fi vrut să lungească cuvîntul „bey“. Nici nu se auzi bine semnătura „Muzaffer“, că — „jândarii“ și aclamară : „*Padișahîm ciok yaşa* ¹ !“

Djabbur fu cutremurat pînă în adîncul ființei, mai ales cînd mulțimea răspunse : „Allah să-l aibă în pază !“

Veni și rîndul barzilor care declamă versuri nebăgate în seamă de nimeni. Djabbur era mulțumit. Voia-bună îi lumina fața oacheșă. Își zicea în sine : „Îngropi bănișorii, Djabbur. Un ceas de mărire face cit lumea întreagă cu tot ce are în ea“. Îl cuprinse apoi mărinimia și-i chemă pe oameni la masă. Și unde nu se puseră cu toții pe băutură și petrecere ca la zile mari.



Nervii lui Djabbur au rămas întinși ca niște corzi. Somnul nu s-a lipit de genele lui decît spre dimineată cînd adormi puțin și avu un vis înspăimîntător. La sfîrșitul visului se pomîni mușgînd ca un taur. Nahil dădu fuga, îngrozită, se împiedică de covor și se prăvăli la pămînt. Se ridică apoi ocărînd : „Isprăvnicia e o pacoste și becia o pacoste și mai mare. Ne-am săturat de gustul lor ! Ne-ajunge !“ Continuă să înainteze orbește pînă se pomîni lingă căpățiiul lui Djabbur.

¹ Să trăiască împăratul nostru (turc.).

Îi făcu semnul crucii pe față, punîndu-l sub ocrotirea Sfintei cruci, cum face o mamă la pătucul pruncului speriat. Aprinse lumina și văzu cum picura sudoarea de pe pielea rasă a lui Djabbur. Bey-ul deschise ochii și, zărind-o pe Nahil, zise :

— Nu te speria, surioară. Am visat urît... Vreun semn de la Dumnezeu...

— Nu vă fie teamă, domnule bey, Dumnezeu e cu noi, îl liniști Nahil în pripă.

Pentru Djabbur fu nespus de plăcut să audă cuvîntul „bey“ de la ea. Cît n-o dădăcise el să i se adreseze întotdeauna cu „domnule bey“ ! O învățase stăruitor cum să le răspundă musafirilor. Dacă, de pildă, unul întreba : „*Haudja* Djabbur e acasă ?“ ea trebuia să-i răspundă : „Da, bey-ul e acasă“, sau : „Nu, excelența-sa bey-ul e la oraș“.

După ce mai suspină și mai gemu puțin, Djabbur începu să povestească :

— Se făcea că eram călare pe un cal leit calul Sfintului Gheorghe, ba parcă chiar mai mare.

— Calul înseamnă putere, domnule-bey, adăugă Nahil pe nerăsuflăte.

— Eram pe o cîmpie mare de nu-i vedeai marginile. Calul sforăia și necheza, iar eu suflam din greu și gemeam. Am ajuns pe urmă la piscul unui munte înalt. În fața noastră se întindea altă cîmpie și mai lungă. Erau cîmpii pe care le cunoșteam, dar mă miram că sînt legate una de alta. În cele din urmă, în fața mea s-a deschis o prăpastie... S-a crăpat pămîntul și m-a înghițit...

Nahil amuți mai întîi, apoi își aminti că visele se tălmăceau de-andoaselea și-l lămurii pe dată :

— O să trăiți o viață nouă, domnule bey,

În curînd răsări soarele și Djabbur plecă să se ocupe de treburile supușilor.



Au trecut cîteva luni fără ca Domnul să-i fi hărăzit vreo schimbare. Deodată Djabbur își aminti de negoțul pe care-l învărtise în Brazilia. Chibzui că e musai să stabilească prețuri și fiecărei pricini i se fixă un preț. Astfel, pentru un loc de pîndar care nu mai era rîvnit și de alții lua un peșcheș bunicel și nimic mai mult. Dacă locul mai era jînduit de cineva, prețul era de la cinci lire în sus. Primarul plătea de la zece la douăzeci, iar șeihul de la cincizeci la o sută. Ca să poprească pe cineva în închisoarea fortăreței lua cinci lire și cît mai pica pe deasupra, după obrazul păgubașului și pîrîului. Ca să ridice pe cineva cu „jândarii“ la spate, lua de la douăzeci în sus, cît putea să stoarcă. „Părerile ispravnicului“ costau după greutatea fiecărei pricini în parte. Dacă făcea cinste unei înmormîntări, i se plăteau cinci galbeni cînd mergea singur, iar cînd lua și „jândarii“ să însoțească dricul, se mai dădea cîte un galben de fiecare nefer¹.

Deviza lui de aur era : „Sloboade sînge de la fiecare pe cît îi e de groasă vîna“. Scrisorile de recomandare îl făceau să rîdă. Le scornise și un nume : bani de hîrtie, bancnote. Cînd dădea asemenea scrisori zicea : „Răspunsul la o hîrtie e tot hîrtie“.



I-a venit, în sfîrșit, și lui Djabbur rîndul să fie „cules“ și „muls“. I s-a dat de știre că e „săpat“ și apoi l-au făcut să înțeleagă că trebuie să-i ducă

¹ Persoană, militar. (Cuvînt arab pătruns și în limba română, prin filieră turcă, cu sensul de „poteraș“).

șefului uneia dintre cancelariile împărătești un peșcheș gras ca să-l „sprijine“ pe lângă măria-sa.¹ Drept pentru care Djabbur cumpără cincizeci de oi și le trimise la Baabda² cu un cioban. Șeful s-a mirat de un asemenea dar gălăgios și l-a trimis înapoi mîniat foc. Djabbur a vîndut oile, după cîte a priceput din spusele unora, iar banii luați pe ele i-a dus șefului. După ce Djabbur l-a firitisit, acesta i-a zis rîzînd : „Darul ăsta nu mai behăie“, — după care a umflat frumos bănișorii de hatirul proaspătului bey.

A venit la rînd apoi soața măriei-sale care-și puse în gînd să viziteze Jbeylul spre a-i admira vestigiile. Dar nici pomeneală să treacă pe la muzeul de antichități din Jbeyl, ci trase drept la casa ispravnicului. Vestea despre avuțiile și rari-tățile sale prețioase ajunsese pînă la urechile „preacinstitei“. Cînd a plecat de la el, „preacinstita“ luase cu ea și inelul cu briliante, și „midalionul“, cum îi zicea Djabbur, și diadema scumpă pregătită pentru logodnica lui. După ce s-a săturat de nestemate, *hanum* și-a întors fața spre covoarele persane și l-a ales pe cel mai mare, lung de șapte și lat de cinci picioare.



Djabbur visase bogăție și putere și totul s-a dus pe apa sîmbetei. „Atîta strînsură s-a dus dintr-o înghițitură“... Averea îi secase cu totul, așa că-i telegrafie în grabă asociatului său din Rio³. Aces-

¹ Pașa, guvernatorul imperial.

² Oraș în Liban, reședință de Cancelarie imperială pe atunci.

³ Rio de Janeiro.

ta-i răspunse neîntîrziat : „Pricopsit mofluz. Negot oprit. Revoluție.“

Peste cîteva zile, samsarul trecu pe la Djabbur să-l întrebe dacă poate să „acopere“. Își trecu mina peste nasturi, izbucni în rîs și după ce rîse cu poftă, pe săturate, îi explică lui Djabbur ce înseamnă „acoperire“ în limbajul concurenței. Își ceru scuze, îi arătă telegraful și se retrase cu un aer rău prevestitor.

Djabbur se culcă cu un junghi în inimă și... nu se mai sculă. A doua zi, scîela din Jbeyl se trezi în țipetele și bocetele lui Nahil. Cînd clopotul vesti, în sat, moartea lui Djabbur, Tannus îi strigă mamei sale :

— Mamă ! Dă-te bătută ! Am auzit că a murit Djabbur. Acum crezi că averea lui a fost avere călătoare ?

Umm Tannus își plesni mîinile de uimire, se opri o clipă ca încremenită, apoi își văzu mai departe de treabă.

Traducere de
Ilie T. Bădicuț

MIHAIL NUAIME

S-a născut în anul 1889 într-o familie de țărani creștini din Liban. Este considerat creatorul nuvelei libaneze și unul din cei mai mari nuveliști arabi. În anul 1906 a fost trimis la studii în Rusia de către Societatea imperială ortodoxă palestino-rusă. Anii studiilor la Universitatea din Poltava i-au permis un contact direct cu opera marilor reprezentanți ai literaturii ruse. Gogol, Turgheniev, Dostoievski, Gorki, Cehov etc. sînt citați în original. Revenit în țară în anul 1911, va pleca în același an, împreună cu familia, în S.U.A. Studiază dreptul și artele la Universitatea din Washington (1912—1916) și face cunoștință și cu literaturile europene și americană. Aici leagă prietenie cu cel mai mare reprezentant al școlii siro-americane (Al-Mahdjar) — Djubran Halil Djubran. Împreună cu alți emigranți, s-a numărat printre fondatorii asociației literare „Liga condeielor”. În anii primului război mondial a publicat o serie de povestiri în revistele arabe din S.U.A., povestiri care vor fi ulterior reunite în culegerea *Așa a fost* (Beirut, 1937). Influența clasicilor ruși, mai ales în ceea ce privește descrierea psihologiei personajelor, este evidentă.

A scris, de asemenea, o biografie a lui Djübran, precum și articole de critică și publicistică, versuri, o piesă de teatru — *Tații și fiii* (1917) — o culegere de sentințe și aforisme.

În anul 1932 revine definitiv în Liban, retrăgându-se în regiunea natală și continuînd să scrie (culegerile *Sita*, *În bătaia vînturilor*, *Hrana întîlnirii*, *A ști*). A desfășurat în continuare o largă activitate de publicist, aflîndu-se printre reprezentanții de frunte ai vieții spirituale libaneze.

În 1961, Ministerul Educației Naționale i-a decernat premiul destinat aprecierii activității integrale a unui scriitor.

ABU BATTA

În orașele mari din Levant și îndeosebi în porturile maritime se întîlnește o pătură de muncitori care trăiesc la periferia vieții, nebăgați în seamă de nimeni, cînd în fapt ei sînt tăria acestei vieți. Ei poartă pe umerii, pe brațele și pe spinările lor cea mai mare parte a mișcării comerciale din acele orașe. Cu toate acestea, comercianții și ne-comercianții deopotrivă nutresc dispreț față de ei. Nu rareori ți se va întîmpla să auzi pe vreunul dintre aceștia, dacă a făcut greșeala să aducă vorba despre careva din acei muncitori, spunînd cuvintele „Doamne, iartă-mă!“, ca și cînd și-ar cere iertare pentru lipsa de bună-cuviință de a-ți fi vorbit despre picioarele sau ciubotele sale. Și nu e de mirare, căci Orientul n-a înțeles nici pînă azi că meritele picioarelor față de cap nu sînt cu nimic mai prejos decît meritele capului față de picioare. Într-adevăr, picioarele poartă toată povara

trupului, fiind, nu rareori, mai nobile decît capul stăpînit de josnicie, mai curate decît inima în care s-a cuibărit vicleșugul, mai cu dreptate decît limba pe care o mișcă ponegrirea și clevetirile, mai cinstite decît mîna care surpă casa aproapei ca să-și clădească sie însăși casă din dărîmăturile ei.

Acești muncitori sînt hamalii, unul dintre ei fiind și prietenul meu Abu Batta, Moș Pulpă, poreclit astfel din pricina unei obrinteli vechi la pulpa piciorului drept. Această obrinteală i-a făcut piciorul drept de vreo două ori mai gros decît cel stîng. Vine groase și șerpuite acopereau umflătura, albastre de parcă ar fi fost injectate cu o soluție de indigo. Aceste vine se umflau mai tare și ieșeau în evidență în zilele călduroase, sau cînd Abu Batta ridica vreo povară grea, din acelea pe care numai el putea să le ducă. Dacă vă voi mai spune că pulpa cea sănătoasă a prietenului meu nu era întrecută în grosime și în forța mușchilor de a vreunui alt hamal din tot Beirutul, vă veți închipui singuri cît de groasă trebuie să fi fost pulpa lui cea beteagă.

Acea obrinteală, zicea el, i se trăgea de la mușcătura unui scorpion care fusese cît pe-aci să-l dea gata dacă nu s-ar fi repezit mătușă-sa, sora mamei, să-l frece cu apă fiartă, cu usturoi și alte leacuri băbești. Pe atunci era copil, abia se tîra de-a bușilea. Cu puțin înainte, își pierduse mama și tatăl într-o singură zi, așa că a crescut cum a dat Dumnezeu, alături de copiii mătușii. Aș păcătui atît față de voi, cît și față de prietenul meu Abu Batta, dacă v-aș lăsa să credeți că faima lui mare, peste bazar, precum și poziția lui înaltă printre hamali, s-ar datora numai și numai grosimii pulpei. Adevărul e că pulpa aceea era numai

unul din cei doi stâlpi pe care se sprijineau faima și poziția sa. Cel de-al doilea stâlp era puterea fizică fără seamăn care zăcea în mușchii răsuciți și în spinarea lui, putere însoțită de o neclintită încredere în sine. Poveștile pe care le spun negustorii despre această putere nu trebuie puse la îndoială. Ar fi fost firesc să iei unele din acele povești drept gogorițe, dacă tovarășii și adversarii lui din breaslă nu s-ar grăbi cei dintii să le întărească adevărul. Hamalii vă vor înșira una după alta povești despre poverile neasemuit de grele pe care le-a purtat Abu Batta și pe care nu putuseră să le urnească din loc cămilele cele mai mari și catirii cei mai zdraveni. Nimeni dintre hamali nu se rușinează să-i recunoască întâietatea. Toți spun, drept consolare pentru neputința de a se lua la întrecere cu el, că „Abu Batta e una din ciudățeniile firii“. Cît despre Abu Batta însuși, el nu vorbește niciodată despre puterea lui, lucru firesc pentru orice om mare căruia nu-i place să vorbească despre propria-i măreție.

Dacă l-ai fi văzut pe Abu Batta, nu ți s-ar fi părut altfel decât ceilalți hamali. Ba poate la prima privire pe care i-ai fi aruncat-o, nici nu l-ai fi băgat în seamă. Era un om de statură mai puțin decât mijlocie. Cine se uita la fața lui palidă, la ochii mici, pierduți în fundul capului, la picioarele lui scurte și desculțe, aproape că nu l-ar fi socotit în stare să ridice un geamantan mai greu decât cele în care-și încarcă doamnele elegante rochiile de mătase și alte cîteva podoabe. Dacă însă lua seama bine la gîtul lui gros crescut parcă din umeri, la mîinile dolofane cu degete scurte și boante, la pieptul larg și la spetele late, ar fi văzut în toate acestea semnele puterii lui. Nu e de

mirare ; de cîte ori nu ne înşală aparenţele împiedicîndu-ne să vedem esenţa lucrurilor !

Am făcut cunoştinţă cu căpetenia hamalilor acum vreo zece-cîncisprezece ani. Îi dădusem să-mi care un geamantan uşor pe o distanţă de vreo sută de paşi, apoi îi plătisem o sumă care mi se păruse că-i întrecea cu mult aşteptările. Lui nu-i venea să-şi creadă ochilor, aşa că se întoarse către mine şi zise :

— Foarte mulţumit, domnule profesor. Domnia-ta cunoşti puterea oamenilor.

Mi-a venit chef să glumesc puţin cu el şi l-am întrebat :

— Dar de unde ştii că sînt profesor ?

M-a măsurat cu ochii lui albaştri, a zîmbit mulţumit şi ghiduş şi mi-a răspuns :

— Apoi domnia-ta să nu caţi că nu sînt decît hamal. Eu ştiu să deosebesc un profesor de un ne-profesor.

— Dar eu nu sînt profesor, i-am întors-o. Nu sînt decît o fiinţă omenească, la fel ca tine.

M-a măsurat încă o dată cu privirile şi a zis foarte uimit :

— La fel ca mine ? Ferească Allah ! Cum poate să se potrivească un hamal cu un *effendi* ? Nu eşti avocat ?

— Nu.

— Nici doctor ?

— Nu.

— Şi nici inginer ?

— Deloc.

— Nici negustor ?

— Deloc. Nici negustor.

— Nici învăţător la şcoală ?

— Nici învăţător la şcoală.

— Nici slujbaş la stat ?

— Nici slujbaş la stat.

Atunci a apucat cu mâinile de capetele frînghiei aruncate pe umăr și a exclamat cu glas disperat :

— Jur pe prooroc că m-ai dat gata. Atunci ce faci ca să-ți agonisești pîinea ?

— Scriu, i-am răspuns.

Fața i s-a luminat dintr-o dată ca unuia care a dezlegat o ghicitoare încîlcită și a strigat ca un învingător :

— Aha, ești gazetar ! Spune-mi de la capăt.

După ce i-am spulberat și ultima convingere și l-am lămurit că îmi însemn simțămintele și gîndurile și apoi le răspîndesc în cărți printre oameni, s-a fistîcit și mai rău ca înainte. După cîteva momente de șovăială, și-a ridicat privirile în sus, a oftat și a zis :

— Va să zică nu faci nimic. După-aia scrii despre ce faci și trăiești din ce scrii ! Și adăugă după cîteva clipe : Laudă aceluia care ne împarte pîinea cea de toate zilele ! Să-ți fie de bine, domnule profesor !

A izbucnit în rîs, după aceea ne-am despărțit ca să ne întîlnim încă o dată nu după mult timp și să stăm îndelung la taifas. Drept urmare, Abu Batta m-a învrednicit cu încrederea și cu prietenia sa. Am aflat astfel că are aproape șaptezeci de ani, că se însurase în tinerețe cu vară-sa¹ care-i născuse patru fete și un băiat și apoi murise ; că o luase apoi de nevastă pe sora răposatei care-i născuse și ea trei băieți și murise și ea. Împlinise șaizeci și cinci de ani și ce era să facă ? A pețit o fată de aproape douăzeci de ani, din satul lui. Aceasta e încă în viață și l-a pricopsit și ea cu două fete.

¹ Căsătoriile între veri primari sînt frecvente la arabii musulmani și la popoarele semite în general.

Am aflat de asemenea că Abu Batta slujise unsprezece ani din viața sa îndelungată în armata otomană în zilele lui Abdul Hamid¹, că luase parte la o expediție împotriva Yemenului, iar o dată căzuse prizonier în mâinile rușilor. Toți banii pe care-i pusese de-o parte pentru bătrînețe nu depășeau unsprezece lire otomane de aur pe care le purta veșnic în chimirul de care nu se despărțea nici cînd dormea. Am mai aflat că Abu Batta e nespus de pios, că respectă cu sfințenie ceasurile rugăciunilor și nu-i scapă nimic din ritualul obligatoriu pentru un musulman șiit². Socotește că e un mare păcat să furi dacă nu ți-a încolțit o nevoie necruțătoare... În schimb, minciuna o socotește îngăduită în cele mai multe împrejurări. În această privință, Abu Batta are o filozofie aparte. El zice că aluatul adevărului din lume l-a stricat minciuna, astfel că adevărul celui ce vorbește adevărat s-a prefăcut în minciună pentru mincinos. De-aia întotdeauna adevărul a fost un soi de nebunie și o pricină să fii disprețuit, păgubit și împins de-o parte de oameni.

Multe taine din viața sa mi-a dezvăluit Abu Batta, în afară de una singură pe care n-am fost în stare s-o dezleg. În anii din urmă am băgat de seamă că zîmbetul copilăros care nu-i părăsea fața niciodată și care îndulcea pe cît putea înfă-

¹ *Abdul Hamid* (1876—1909), sultan turc cunoscut prin cruzimea sa; în anii domniei lui, Libanul își pierde autonomia, devenind provincie otomană.

² *Șiismul*, sectă musulmană fondată chiar la începutul califatului arab de partizanii lui Ali, ginerele „proorocului”, devenit cel de-al patrulea calif, care considerau că Ali și urmașii lui sînt singurii moștenitori legitimi ai lui Muhamad, deci ai tronului de calif. Toți califii anteriori lui Ali (Abu Bekr, Omar și Osman), precum și Omeiazii erau socotiți de șiiți uzurpatori.

țișarea neplăcută ce i-o dădea un neg negru din colțul sting al buzei de jos — da, acel zîmbet se ascunsese sub un vâl gros de neliniște posacă. Cînd l-am mai întîlnit, Abu Batta vorbea puțin și se mișca la fel de puțin. Cea mai mare parte din zi și-o petrecea lungit pe prispa prăvăliei în care de atîta timp căra singur marfa, veșnic cu luleaua în gură și cu funia pe umeri. „Priponul“ de pe spinare se scămoșase, iar legătura cu care-și lega capul se destrămase și curgeau firele din ea pe la capete. Cu „cangea“ pe care o ținea în mîna dreaptă îmboldea trotuarul într-una.

Vai, prietenul meu Abu Batta se schimbase ! De cîteva zile socoteam că am înțeles sau sînt pe cale să înțeleg taina acelei schimbări. Stăpînul prăvăliei s-a gîndit să cheme alt hamal decît Abu Batta să care o ladă grea pe care acesta, avînd optzeci și cinci de ani, negustorul socotea că nu va putea s-o ducă. S-a întîmplat ca hamalul străin să nu fie altul decît întîiul născut al lui Abu Batta din a doua căsătorie, pe nume Husein. În privința forței fizice, acesta aproape că-și moștenise tatăl.

Abia a intrat Husein în prăvălie și a pus mîna pe ladă, că tată-său a și sărit din culcușul său de pe prispă ca un lup flămînd sau ca un tigru infuriat. Fără să-i spună măcar o vorbă fiului său, i-a tras o palmă răsunătoare și a răcnit :

— Piei de-aci, cîine ! Tat-tu n-a murit încă !

S-a aplecat apoi deasupra lăzii, a întors-o ce-a întors-o, a ridicat-o în mîini și a dus-o pînă într-un loc unde a putut s-o încarce în spinare... A ieșit cu ea pe ușă pășind încet, însă fără să-i tremure genunchii. M-am uitat la pulpa cea umflată : credeai că acu-acu plesnește !...

Abu Batta s-a întors în culcuşul său, dar zîmbetul copilăros nu i-a mai înflorit pe faţă. Stăpînul prăvăliei a încercat să-l convingă că optzeci şi cinci de ani e altceva decît treizeci şi cinci, că pentru el ar fi mai bine să lase poverile grele în seama lui Husein, iar el să se mulţumească cu poveri pe măsura vîrstei lui. Pentru el e o cinste mare că slava în lumea hamalilor i-o moşteneşte fiu-său, os din osul lui, nu un om străin. Drept răspuns, Abu Batta aruncă plin de mînie şi de scîrbă vorba : „Cîinele !“, apoi se întoarce să imboldească trotuarul cu cangea.

Ziua de ieri a fost o zi care s-a înscris în istoria universului şi în istoria hamalilor din Beirut. Îmi pusesem în gînd să mă duc să cumpăr nişte lucruri de care aveam nevoie de la prăvălia în care slujise Abu Batta cea mai mare parte din viaţă. Mi-am găsit prietenul lungit pe prispă, ca de obicei, cu o lipie în mînă, molfăind-o încet cu dinţii subrezi ce-i mai rămăseseră în gură. L-am salutat cu blîndeţe, dar el n-a zis nici pîs, ba s-a făcut că nici nu mă vede, nici nu m-aude. Cum am păşit în prăvălie, stăpînul mi-a ieşit în întîmpinare zicînd :

— Ai venit tocmai la timp. Nimeni în afară de domnia-ta nu poate să ne scoată din această încurcătură. Vezi butoiul acela cu gaz ? (Şi-mi arată un butoi mare lăsat pe duşumea.) Prietenul dumitale Abu Batta se teme să-l ridice, zice că în tot oraşul nu e un hamal care să poată face așa ceva. Nu ne lasă să-l aducem pe fiu-său Husein să-l ridice. N-ai fi bun domnia-ta să-l convingi ?

Nici nu şi-a terminat bine vorba stăpînul prăvăliei, că Abu Batta a sărit din culcuş şi a strigat, ba a răcnit, cu gura plină de dumaticatul de pîine pe care încercase să-l înghită şi nu putuse :

— Chemați-l ! Chemați-l ! Nici Husein și nici bunicul lui Husein n-o să poată să-l ridice și să facă măcar un pas cu el !

L-au adus pe Husein. Acesta mai întâi s-a uitat la butoi, apoi l-a zgâlțîit puțin. A încercat după aceea să-l ridice de la un capăt. Pentru o clipă a încremenit locului, plin de șovăială și de sfială. În cele din urmă s-a dat în lături și a zis, copleșit de rușine :

— Nici măcar tata în primăvara slavei lui n-ar fi putut să facă asta.

Atunci Abu Batta a înaintat înspre butoi și cu o smucitură a mîinii drepte l-a împins pe fiu-său cu cîțiva pași mai în spate, bodogănind :

— Cîine ! Astăzi am văzut ce-ți poate sufletul ! Apoi, tare, către ceilalți :

— Aduceți pe cineva să mi-l salte în spinare.

Au mai adus încă doi hamali în afară de Husein. Cei trei au ridicat butoiul și l-au priponit bine cu funia pe spinarea lui Abu Batta.

Am băgat de seamă că hamalilor, stăpînului prăvăliei și slugilor lui li se oprise răsufierea, la fel ca și mie, că-și ațintiseră privirile la eroul acestei priveliști nemaipomenite. Lui Abu Batta i se umflaseră vinele gîtului, sîngele îi năvălise în obraji, iar pulpele picioarelor, și cea sănătoasă, și cea beteagă, erau străbătute de acele vine albastre ca de niște frînghii răsucite zdravăn. Nimeni n-ar fi crezut că va face măcar un pas cu acel butoi în spinare. Dar Abu Batta a înaintat un pas... încă unul !... și încă unul !... A trecut prispa către trotuar...

— Ai grijă, Abu Batta !... Ce e-n butoi face o mie de lire bani peșin, îi strigă stăpînul.

Ceilalți care erau de față nu s-au mai putut stăpîni și au izbușnit în urale :

— Trăiască Abu Batta ! Trăiască eroul hamalilor și biruitorul a optzeci și cinci de ani !

Deodată văzui cum Abu Batta încremeni locului și-l auzii scuipînd :

— Ptiu pe optzeci-cinci !... Apoi văzui că ceea ce scuipase el era sînge roșu... Mai văzui cum se prăvăli cu fruntea în țărînă... Văzui butoiul rostogolindu-se de pe spinarea lui și atîngînd vîrful pantofului unei doamne care sta pe trotuar. Văzui cum doamna se strîmbă, apoi tăbară pe Abu Batta și-l izbește de două ori cu piciorul, ocărînd de fiecare dată :

— Vită ! Vită !

L-am văzut apoi pe stăpînul prăvăliei cum aleargă răcnind la cei doi hamali :

— Butoiul ! Butoiul ! Ridicați butoiul ! O mie de lire !...

Cel din urmă lucru pe care l-am văzut a fost un trup neînsuflețit, pe buzele și pe fruntea căruia se lipise uruială căzută în drum de la cămile. Funia i se strînsese ucigător în jurul gîtului.

Și am mai auzit, la urmă de tot, chemarea muzinului ¹ :

— *Allah akbar* — Allah e mare.

Traducere de
Ilie T. Bădicuț

¹ Persoana care vestește, din minaretul moscheii, ceasurile celor cinci rugăciuni pe care trebuie să le facă un musulman în timpul zilei.

OMAR FAHURI

S-a născut la Beirut în 1896 într-o familie de comercianți. S-a manifestat ca un scriitor progresist, a cărui activitate literară și publicistică începe imediat după primul război mondial și se întinde pe toată perioada interbelică. El a fost inițiatorul orientării realiste în literatura arabă din Liban, scriind încă din 1925 o serie de articole de critică în acest sens. A făcut studii juridice în Franța și paralel cu activitatea profesională a desfășurat și o largă activitate literară și publicistică la ziarele și revistele din Beirut și Damasc. Este, de asemenea, autorul unor lucrări mai ample de filologie (studii despre Al-Mutanabbi, Al-Djahiz și Abu Nuas publicate în anii 1930—1940) și lucrări de critică și istorie literară: *Cele patru părți* (1941). În anii celui de-al doilea război mondial a lucrat ca redactor la revista Ligii libaneze anti-fasciste *At-Tariq*, publicând numeroase articole îndreptate împotriva războiului, fascismului și nazismului.

A murit în anul 1946.

M-am trezit astăzi de dimineață pe o muzică ce-mi tuna în urechi și care, de aproape ce era, parcă izbucnea din mădularele mele. Muzică, dar ce mai muzică ! Alămuri dezlănțuite cu toate instrumentele și pe toate tonurile și, ca un făcut, înlănțuind într-un dezacord absolut un amestec de melodii care părea cînd zăngănit de arme, cînd chiote de nuntă. Mi-am închipuit, buimac de somn, că de fapt a fost un coșmar care mă va lăsa pe dată, în acest interval dintre conștiință și inconștientă, curmîndu-se brusc, așa cum se curmă acordurile finale în simfoniile europene sau cum ne reprezentăm noi, în Orient, că va veni învierea morților, în ziua care va fi vestită din trîmbiță.

Ce s-a întîmplat ? Tot cartierul s-a trezit și cască întrebîndu-se : „Ce s-a întîmplat ?“... Întrebarea a prins să zboare peste casele vecinilor, de la un cat la altul, din streășină în streășină, din fereastră în fereastră, în dreapta și în stînga, suind și coborînd, ca niște stoluri de rîndunele alarmate care nu conținesc să tot caute un lucru pe care-l bănuie dar pe care nu-l pot afla... Apoi întrebarea crește și ia proporții : din murmur devine hărmălaie și, în cele din urmă, iat-o disputîndu-și cu muzica cea zgomotoasă stăpînirea ete-rului. Dintr-o dată terasele de pe acoperișurile caselor s-au umplut de femei și bărbați, iar ulicioara strîmtă s-a ticsit de fete și băieți care privesc cu toții înspre grădinița lui Abu Mustafa, dorind să vadă „muzica“ și să afle ce s-a întîmplat !

— Emilie ! Unde ești, Emilie ?

Iată că și în casa noastră, slujnica cea tânără n-a mai putut de nerăbdare și, profitînd de neatenția noastră, s-a strecurat ca prin urechile acului și a dat fuga răspunzînd chemării cartierului în care începuse să răsune, de data aceasta, zvon de sărbătoare și încă, lucru nemaipomenit, fără să fi apucat cartierul să se primenească în gâteli strălucitoare și multicolore !

Emilie s-a întors avînd în ochii ei, de obicei liniștiți, un licăr de triumf pe care nu-l mai văzusem pînă atunci. Ne-a adus vestea cea sigură pe care ne-a aruncat-o strigînd :

— Fiul vecinilor și-a luat diploma !

Nu se putu abține să nu repete acest cuvînt vrăjit : „diploma...” După care licărul de triumf din ochii ei se stinse, lăsînd în urma lui numai cenușa acelei uimiri originale în felul ei care o făcea să se întrebe ce-o mai fi și lucrul acesta pe care ea nu-l cunoaște, nepricepînd cum de pot oamenii să facă din pricina lui asemenea petreceri !...

Ce-ai spus, surioară ? Nu cumva Abu Mustafa, vecinul nostru neștiutor de carte, și-a pus în gînd, în acest veac al științei, să se răzbune pe neștiința de carte și nu a găsit pentru aceasta altă cale ?... Cîndva, bătrînul erou din piesa lui Corneille, nemaiputînd să mînuiască spada, l-a însărcinat pe tînărul său fiu Rodrigue să se bată în duel în locul lui cu contele bădăran care nu-i respectase bătrînețea... Dar asta e altă poveste, ca să zic așa...

În acea dimineață m-am abătut din drumul meu pe la o școală la care studioșii și studioasele își dădeau examenele pentru a primi diplome. Am

trecut pe acolo ca și cînd aș fi căutat o completare pentru povestea noastră, povestea lui Abu Mustafa, să n-o lăsăm suspendată între cer și pămînt. Primul om de care am dat cu ochii a fost unul din negustorii cei mai de vază care se foia în sus și în jos prin încăperile și coridoarele școlii, ciufulit și plin de praf, cu sudoarea picurîndu-i de pe frunte. Purta la subțioară un top de cărți și caiete și era atît de absorbit, că nu băga în seamă nimic și pe nimeni. Era cît pe-acî să-mi zică : „Ce-o mai fi și asta ? Nu cumva se prezintă să-și dea bacalaureatul ?” Apoi mi s-a părut că ar fi de partea cealaltă a candidaților și l-am văzut, în cele din urmă, grăbindu-se să-mi iasă în întîmpinare, după ce trupul lui masiv s-a dezlipit de lîngă o copilă care țopăia în spatele lui. M-a prezentat fiicei lui, pe jumătate mîndru, pe jumătate ca scuză :

— Sînt de atîtea zile în halul ăsta !

M-am urcat în tramvaiul ticsit de băieți și fete care se întorceau de la examen. Deodată, unui care ținea în mîină un caiet aruncă tovarășilor lui o privire plină de înțeles, apoi schițează un gest de parcă ar fi vrut să rupă caietul, zîmbind răutăcios și zicînd ca un purtător de cuvînt al celorlalți : „Uf ! Bine c-am terminat !” L-am văzut apoi cu ochii închipuirii plecînd într-o călătorie lungă la capătul căreia se va întîlni cu fata din casă pe care a lăsat-o de o bucată de vreme cu treburile ei, întrebîndu-se ce-o mai fi și lucrul acela vrăjit pe care ea nu-l cunoaște, nepricepînd cum de pot oamenii să facă din pricina lui asemenea petreceri !...

M-am întors acasă seara. Muzica din grădinița lui Abu Mustafa era în toi, ținând într-una cartierul în sărbătoare. Mi s-a spus că toată ziua s-au ținut lanț cîntecul și voia bună, conținând doar în unele pauze scurte. Acum însă nici n-am apucat să mă așez bine că am auzit „orchestra“ încheindu-și programul cu imnul libanez, iar asistența aplaudînd, așa cum se întîmplă la toate festivitățile care se respectă.

In românește de
Ilie T. Bădicuț

ABD AL-MASIH HADDAD

Abd Al-Masih Haddad (1900—1946) și-a petrecut cea mai mare parte din viață în emigrație. A încurajat creația literară a emigranților editând și conducând organul literar al „Ligii condeielor” — revista *As-Saih* (*Călătorul*). Nuvelele scrise de el au fost reunite în culegerea *Povestiri din străinătate*, în majoritatea lor fiind dedicate vieții emigranților arabi din marile orașe americane și fiind pătrunse de o notă realistă puternică. Are un mare merit în încetățenirea nuvelei în literatura arabă.

ÎN CASA MORTULUI

După ce a murit Tanius al-Murr, vreme de o săptămână, zi și noapte, casa lui a fost loc de pelerinaj pentru cei care au vrut să prezinte condoleanțe. Există primejdia ca nenorocirea cauzată de mulțimea celor care prezintă condoleanțe să fie mai mare decât cea pricinuită de decesul însuși.

Dar ăsta este obiceiul sirian în astfel de situații ; asta-i tradiția care-și urmează cursul ei, chiar dacă ar fi să se frîngă inimile și cupa răbdării să se reverse peste margini. Familia defunctului ascultă cuvintele ce i se spun și care seamănă cu niște povește culese din noianul de rugăciuni ce se rostesc zilnic. Eu, autorul acestei povestiri, sînt cu tot sufletul alături de aceia care au pierdut pe cineva dintre cei dragi, nu atît pentru durerea pricinuită de pierderea în sine, cît mai ales pentru răbdarea cu care îndură filozofia condoleanțelor.

Din fericire însă, obiceiul cere ca exprimarea condoleanțelor să dureze doar cîteva clipe, iar cel care le prezintă să stea cu pălăria în mînă și nici măcar să nu-și scoată paltonul, dacă e iarnă. De ce atîta grabă ? o să mă întrebați. Dorința lumii de a nu rămîne prea multă vreme pe capul familiei celui decedat ? Nici vorbă de așa ceva. Ci din pricina mulțimii vizitatorilor ce se îmbulzesc într-atît, încît pentru a face loc, în casă, unor nou-veniți trebuie să iasă cei vechi.

Cît despre familia defunctului, aceștia stau nemîșcați, ascultă cu ochii în pămînt, și bombănesc două-trei cuvinte de răspuns. Fiecare, cînd intră, rostește formula „Dumneavoastră să fiți sănătoși !“, iar cînd iese, cuvintele : „Să ne dea Allah în schimb sănătate pentru dumneavoastră !“ Pe răposatul Tanius al-Murr îl știam doar din vedere ; nu l-am vizitat niciodată pe cînd era în viață. Dar prietenul meu Butrus Karauani, m-a luat de mînă și mi-a propus să-l însoțesc pentru a alina durerea familiei celui decedat, căci, zicea el, condoleanțele sînt o datorie pentru toți cei care l-au cunoscut, indiferent dacă-i sînt rude, prieteni sau numai cunoștințe.

Așa stînd lucrurile, l-am însoțit. Și dumnealui, prietenul meu, se pricepea mai bine decît mine la ceea ce se cuvenea spus în astfel de ocazii. Eu eram cam străin de ceremonialul acesta. Mi-a trecut prin cap să spun ca de obicei „Bună ziua !“, dar Butrus mi-a pus, la vreme, palma peste gură, silindu-mă să-mi înghit vorbele. Mi-a șoptit la ureche să spun cuvintele : „Allah să ne dea în schimb sănătate pentru dumneavoastră !“ Am rostit formula și m-am așezat ca și cum aș fi făcut parte din familia celui decedat. Stăteam exact ca ei, cu deosebirea că nu bombăneam nimic, deoarece nu mie mi se adresau vorbele. Din toate părțile mă fulgerau priviri, căci brațele îmi erau încărcate cu paltonul împăturit, peste care pusesem și pălăria. Cînd mi-am dat seama că sînt singurul om care și-a scos paltonul, mi s-a aprins fața de rușine.

După cîteva minute de tăcere Butrus s-a pornit :
— Înainte de a muri, simțind că sfîrșitul îi este aproape și gîndindu-se că mama sa va suferi mult, Alexandru cel Mare a chemat-o și i-a zis : „Rugămintea mea, mamă, este ca după moarte să pregătești un ospăț la care să inviți toată lumea. Cînd se vor așeza la masă spune-le : «Cine n-a gustat din durerea pricinuită de pierderea cuiva care i-a fost drag să întindă mîna și să mînînce».“ Așa s-a și întîmplat : după ce a murit, a pregătit un ospăț la care a invitat toată lumea. Cînd s-au așezat la masă, le-a spus ce-i zisese fiul ei Alexandru. Și nu s-a atins nici unul de mîncare. Și-a dat seama atunci că aripa morții plutește printre toți și s-a consolât în marea ei nenorocire.

După ce am ascultat pînă la capăt această pildă, cel care a spus-o a crescut mult în ochii mei.

„Cum de-am putut să uit tot ce-am învățat prin școli ? mi-am zis în sine. Butrus, prin felul cum a exprimat condoleanțele, m-a întrecut incontestabil. A povestit cea mai potrivită pildă.“ Am uitat că mă aflu într-un templu al tăcerii și am izbucnit :
— Bravo, ai fost formidabil cu predică asta, zău.

Cît despre ceilalți care erau de față, și nu erau prea mulți, fiindcă vizita noastră era cam la o săptămînă de la deces, au ascultat frumoasa pildă, dar ștăteau ca și cum n-ar fi auzit nimic. M-am mirat că rămîn așa de nepăsători și mi-am zis că probabil sînt străini și n-au priceput sensul vorbelor spuse în fața lor.

— Și cum a terminat Butrus pilda sa atît de potrivită, a intrat în casă un grup nou, alcătuit din trei bărbați. Și fiindcă era loc destul și vizitatori puțini, am rămas și noi în cameră. A luat loc și Butrus și din clipa aceea am fost nevoit să nu mă mai mișc, deoarece resortul acestei vizite era el. Cînd noii veniți au luat loc, unul din ei s-a pregătit să vorbească. M-am întristat și mai tare la gîndul că sînt un ignorant și nu știu nimic în legătură cu obiceiurile și tradițiile, că nu știu să vorbesc așa cum se cuvine în toate ocaziile. L-am auzit pe vorbitorul care se pornise :

— Asta-i lumea. Moartea este inevitabilă, nu poate nimeni scăpa de ea. Alexandru cel Mare a cucerit întreaga lume și avea doar treizeci de ani...

Mi-am zis, în vreme ce el ne vorbea despre Alexandru : „Iată încă o predică. Trebuie neapărat să merg la Biblioteca publică și să citesc tot ce este legat de viața acestui om mare, plină de pilde, necesare omului în situații grele.“ Eram numai ochi și urechi la cel care vorbea, dornic

să nu-mi scape nimic din predica pe care o rostea. Dar cîtă dezamăgire cînd am auzit aceeași predică pe care o spunea și Butrus ! Și cîtă indignare !

Tovarășul meu s-a gîndit să plecăm, mai ales că de ușă se apropiau alți doi vizitatori. L-am apăsător pe genunchi să stea pe loc și i-am șoptit că vreau să rămîn pînă cînd o să iasă toți cei prezenți. Butrus a fost nevoit să accepte propunerea. Cei doi au intrat, au rostit vorbele cuvenite și au luat loc. După o clipă, cel mai în vîrstă a început să vorbească :

— Nu-i deloc ușor de suportat încetarea din viață a cuiva, dar cine poate să scape de voia lui Allah ? Așa a vrut el să fie și așa a fost. Lăudat fie Domnul ! Se povestește că Alexandru cel Mare ar fi simțit că i se apropie sfîrșitul și...

Am tușit încet și am aruncat o privire către prietenul meu Butrus. Am observat că pe față i s-a schițat un zîmbet, dar am întors imediat privirea de la el uitîndu-mă spre cel care spunea povestea lui Alexandru cel Mare. După ce am mai auzit încă două propoziții, a apărut și pe fața mea un zîmbet și, de teamă să nu izbucnesc în hohote în acest templu al tristeții și umilinței, m-am ridicat și la fel a făcut și tovarășul meu.

— Scuzați-ne, nu vrem să-l întrerupem pe domnul care vorbește. Bună ziua pentru toată lumea ! am rostit eu.

Am ieșit și după mine și Butrus. Ajunși afară, prietenul meu m-a prins de mîină și m-a oprit adresîndu-mi-se înfuriat :

— Ce folos de-atîta știință dacă nici măcar nu știi că în casele îndoliate nu se spune „Bună ziua !” Și doar ți-am dat de înțeles cînd am intrat că nu trebuie să rostești astfel de vorbe și-atunci

ți s-au oprit în gît. De ce-ai uitat treaba ăsta cînd am ieșit ?

— Scutește-mă cu reproșurile tale, Butrus, i-am zis. Spune-mi mai bine unde-ai citit povestea aia pe care ai spus-o în casa răposatului ?

Mi-a spus că l-a auzit pe bunicul său povestind-o cînd a murit șeihul satului.

— Și bunicul tău unde a citit-o ? l-am întrebat.

— Probabil că a auzit-o și el la bunicul lui, mi-a răspuns.

— Atunci, a doua oară să ai grijă și să spui istoria întocmai : Mi-a spus bunicul, care a auzit de la bunicul lui și acesta la rîndul său de la bunicul lui și tot așa pînă ce ajungi la vremea lui Alexandru cel Mare...

Butrus a rîs, m-a iertat și mi-a întins mîna, fiindcă nu mai avea același drum cu mine. Înainte de a ne despărți a mai adăugat :

— Bucură-te că n-am rămas un ceas în casa mortului, că dacă am fi stat atît ai fi auzit cel puțin de douăzeci de ori povestea asta cu Alexandru cel Mare.

— Dacă aș fi fost din familia celui care a murit, le-aș fi spus oamenilor : „Răposatul e sătul de lumea asta și de prediciile voastre !“, și probabil că ăsta este adevărul.

Mi-am luat rămas-bun de la Butrus și mi-am văzut de drum. După cîțiva pași m-am întîlnit cu un grup din care cunoșteam pe cineva. Cînd m-a văzut, acesta s-a apropiat de mine, m-a salutat și mi-a spus că se duce să exprime condoleanțe familiei lui Al-Murr. I-am spus că eu mă întorc de acolo, „Allah să-i ajute !“ A repetat și el : „Allah să-i ajute !“ și a mai adăugat : „Și să-i abiă în pază !“ I-am spus cum am intrat în casă și cum n-am rostit cuvintele ce se cuveneau celor îndure-

rați, deoarece eu nu prea înțeleg convențiile astea.
A râs de mine și mi-a zis :

— De fapt în ce constă filozofia ? Să spui niște vorbe cu tâlc și să mîngîi lumea cu ele.

— Și ce-ai putea tu, de pildă, să povestești ?
l-am întrebat.

S-a apucat să-mi înșire povestea lui Alexandru cel Mare, dar eu l-am întrerupt spunîndu-i că o știu și i-am făcut semn să se ducă după prietenii săi pentru a-i consola pe cei îndurerăți, Allah să-i ajute ! și să-i aibă în pază ! și să-i miluiască !

Traducere de
Nicolae Dobrișan

SUHAYL IDRIS

Este inițiatorul existențialismului în literatura arabă.

Cariera literară a lui Suhayl Idris este tipică pentru generația de literați căreia îi aparține. S-a născut în anul 1923 la Beirut. După terminarea studiilor la un institut religios, de unde iese cu titlul de șeih, refuză să îmbrățișeze cariera religioasă și își începe activitatea ziaristică și literară. Teza de doctorat consacrată romanului în literatura arabă modernă, pe care a prezentat-o în anul 1949, la Sorbona, i-a fost elogiată. Întors în țară, în anul 1953 fondează revista *Literatura* și publică primul său roman — *Cartierul latin* — care a obținut premiul Societății oamenilor de litere și care a cunoscut, într-o perioadă de timp relativ scurtă, patru ediții. În 1958 i-a apărut romanul autobiografic *Al-Handaq al-gamiq*, purtînd titlul unei străzi, iar în 1962 romanul *Degetele noastre care ard*, care îi aduce premiul Asociației prietenilor cărții din Liban. A publicat, de asemenea, câteva culceri de nuvele (*Dorințe*, 1947, *Focuri și zăpezi*, 1948, *Toate sînt femei*, 1949, *Lacrimi amare*, 1957) și a tradus în arabă numeroase opere din limba franceză (*Sartre și existențialismul*, *Camus și răzvrătirea*, *Ciuma*, *Miinile murdare*, *Prețul libertății etc.*).

ANGOASĂ

„Astăzi am deschis ochii...

*Libertate, libertate libertate...*¹

A deschis ochii și melodia îl obseda. Nu l-a lăsat să doarmă toată noaptea. A avut multe vise, aproape că nici nu și le mai amintește. Avea însă impresia că ele se reuneau într-un cîntec mare și că această melodie îi despărțea strofele ca și cum ar fi fost un refren.

S-a uitat la nevastă-sa. A văzut că și ea deschisese ochii. A zîmbit. Devenise ca un fel de lege să se trezească amîndoi în aceeași clipă. Parcă niște degete nevăzute s-ar strecura dimineața între genele lor și le-ar desface, iar apoi s-ar ascunde.

Ea și-a frecat ochii, apoi l-a privit întrebîndu-l cu vădit interes :

— Ți-amintești melodia lui Abd al-Wahhab pe care am auzit-o înainte de a adormi ?

Și fără să aștepte răspunsul, a adăugat : „Nu-mi dau seama precis, dar mi se pare că te-am auzit fredonînd-o în somn...”

Deci cuvintele acelea melodioase care l-au urmărit toată noaptea i-au venit și pe buze ?

A sărutat-o pe nevastă-sa, cum făcea în fiecare dimineață, apoi a dat pătura la o parte și s-a dus la geam respirînd aerul curat. Cînd a privit cerul acelei dimineți s-a mirat văzîndu-l atît de limpede și de transparent.

Melodia i-a venit din nou în minte : un cîntec dulce ; a simțit că-i umple sufletul de bucurie și de fericire.

¹ Fragment dintr-un cîntec egiptean lansat în 1956 de vestitul cîntăreț Abd al-Wahhab.

Dar imediat și-a aruncat ochii în stradă și și-a adus aminte că peste puțin va coborî și el pentru a merge, ca oamenii aceia, la lucru, trecîndu-și ziua ca de obicei.

A rămas privind un timp în stradă. A simțit că refrenul i se amestecă deodată în cap, că măsurile devin incoerente și că melodia își pierde ritmul.

Cuvintele cîntecului deveniră neclare, apoi începură să se destrame și să cadă unul cîte unul, așa cum cad frunzele toamnei. Nu mai rămase decît un cuvînt mic, mic, mic, ca o frunză verde care continuă să stea agățată de creanga unui pom uriaș.

Un cuvînt mic i-a sfîșiat pieptul, l-a făcut să-i sîngereze gîtul și să i se împleticească limba : libertate, libertate. Unde să fie libertatea asta ? Unde este ea astăzi : în casa lui, în activitatea lui, în sensul vieții lui ?



Soția i-a adus ceașca de cafea și el a început s-o soarbă. Ar vrea să mai rămînă întins în pat, să mai viseze, să mai reflecteze, să mai gîndească, să-i mai spună soției ceva. Îi place să-i dezvăluie ce ascunde în suflet fără să aștepte vreun răspuns din partea ei. Simte că dacă i-ar vorbi despre viitorul pe care-l iubește și de care se teme, pe care-l iubește fiindcă se teme de el, s-ar mai risipi o parte din norii care-l învăluie. Viitorul acela pe care-l urmărește, dar care nu știe cînd va veni, fiindcă nu știe vreun vis de-al lui care să i se fi împlinit.

Soția lui i-a spus niște cuvinte pe care nu le-a înțeles... Ar vrea să se ridice și să stea ceasuri în șir cu cărțile lui. În concepția sa ele înseamnă un

ciștig, un ciștig adevărat pentru mintea, spiritul și inima lui... Ar vrea...

— E șapte și un sfert... O să întârzii la școală...

A tresărit și s-a uitat la ceas. Soția lui a devenit o umbră a conștiinței sale, o a doua conștiință a lui. Dacă într-o zi va scăpa de sub controlul conștiinței, ea va fi înlocuită de soția lui. Uneori îl enervează treaba asta. Ce i-o fi venit acum să-i aducă aminte de școală? N-a uitat de ea, deși s-a străduit s-o piardă din memorie câteva clipe, câteva minute pe care să le petreacă într-o beție semănând cu cea pe care doar vinul ți-o dă...

Și totuși nu există altă scăpare; acum nu va ajunge la timp la școală decât dacă va alerga sau dacă va lua un taxi plătind pentru întreg traseul. Tariful îl neliniștește și pe el și pe soția lui...

Se va îngreuna bugetul...

Bugetul acela alcătuit din suma de nimic pe care o primește de la școală și dintr-o altă sumă, de rîs, pe care o ia de la ziar. Bugetul la care atunci cînd se gîndește, zîmbește acru. De cinci ori pe atît dacă ar avea și tot nu i-ar ajunge pentru trebuințele casei. Trebuințele! Baria rîde de fiecare dată cînd rostește cuvîntul ăsta față de ea. Și-aduce aminte expresia aceea profundă și naivă pe care a rostit-o zîmbind tristă: „Toate trebuințele sînt absolut necesare“. „N-a mai rămas nimic care să fie doar necesar... Dar ce să facem, Baria? Vezi bine că fac tot ce pot, că nu mă cruț nici o clipă. Da, pentru ca să te văd întotdeauna mulțumită, Baria... Da, pentru ca buzele tale să fie mereu zîmbitoare, chiar dacă în zîmbetul lor se vede o umbră de tristețe. Altfel aș prefera să mă las în voia soartei, să mă declar neputincios și să rămîn alături de tine zdrobit, umilit, paralizat.“

Deși s-a hotărît să se căsătorească după multă chibzuință, continuă și acum să-l urmărească un regret. Nu pentru acest pas, ci din milă pentru fătura aceea căreia ar fi vrut să-i asigure o viață îmbelșugată. Dar nu și-a irosit șase ani ca să agonisească suma aceea de nimic pe care voia s-o pună de-o parte pentru casă ? Mai putea oare să rabde burlăcia ? Izvorul simțurilor aproape că-i secase din vine. Suferința privațiunilor aproape că-i nimicea tot ceea ce era omenesc în inima lui. Uneori îi venea să urască această femeie — orice femeie — la care nu putea ajunge, alături de care nu putea sta așa cum i se cuvine bărbatului, oricărui bărbat. Atunci când s-a căsătorit cu fata pe care o visase, nu s-a gândit însă că răspunderea de a conduce o familie ar putea fi atât de mare... atât de mare încît să simtă în piept un fior de spaimă... A împrumutat de la un prieten bogat o sumă de bani pe care nu i-o va putea înapoia mai devreme de doi ani, deși ai lui, rudele și prietenii i-au dăruit destulă mobilă... Deci...

În cele din urmă s-a convins că însurătoarea lui, căsătoria, cu condițiile și complicațiile ei, este o aventură... o aventură în care soția lui, femeia în general, se lansează fără să aibă în mînă o armă cu care să învingă primejdiile, fiindcă ea continuă să rămînă neutră... Tot ce a făcut Baria a fost să-i alunge disperarea. Și tot ce făcea pentru asta era să zîmbească. El era mulțumit cu acest zîmbet și își continua drumul, cîștigîndu-și traiul cu sudoarea frunții.

Toți aceștia pe care-i vede mergînd pe stradă, întreprîndu-se spre locul de muncă pentru a-și cîștiga pîinea, sînt oare în stare să se mai gîndească și la altceva decît la asigurarea vieții ? Oare-și mănîncă pîinea pentru a se putea gîndi la ce ur-

mează după aceea sau se gîndesc tot timpul la pîine ?

Iată, a trecut un an de cînd s-a căsătorit. De cîteva săptămîni simte că-i dă tîrcoale un gînd : ar vrea să aibă un copil — un băiat, poate chiar o fetiță. De cînd era mic îi plăceau copiii. Tare mult îi plăcea să se joace cu ei și încerca o mare fericire strîngîndu-i la piept. Ce fericit va fi dacă va avea un copil care să-i umple casa cea mică de bucurie !

I-a vorbit nu o dată Bariei despre asta. I-a văzut ochii scînteind de duiosie și la început a crezut că această rază din ochii ei este reflectarea razei din ochii lui. Au fost clipe de vis care s-au dus. Baria se gîndea la noua povară și la noile cheltuieli care i se vor adăuga pe umeri după ce va naște sau chiar înainte de a naște acest copil. Ea, a doua conștiință a lui, se gîndea la toate astea și i le spunea și lui.

Asta n-a împiedicat-o să-i spună însă într-o zi, cu un suspin care-i apăsa pieptul :

— Este adevărat că o dată cu copilul o să vină și greutățile...

El a lăsat capul în jos și n-a răspuns. I-au venit în minte oamenii aceia care aleargă la lucru ca seara să se întoarcă cu pîine la copii.

Baria n-a mai adăugat nimic ca și cînd tăcerea lui ar fi convins-o de lipsa de noimă a vorbelor ei.

În ziua aceea a văzut însă lucind o lacrimă în ochii femeii.



Intră în școală istovit, gîfîind. Directorul îl aștepta la ușa clasei cu fața împietrită. L-a salutat în grabă și drept răspuns a primit un semn din cap și o privire indiferentă. „Cînd voi putea să-i în-

frunt privirea disprețuitoare, sfidătoare? Dobitocul are impresia că demnitatea mea poate fi cumpărată cu salariul pe care mi-l dă pentru că-i învăț elevii, care pentru el sînt o simplă marfă...”

Intră în clasă și vacarmul se întrerupse. El n-a fost creat pentru ei. Ar fi vrut niște elevi mai mari, mai maturi. Aștia sînt niște încuiați. Nu observă în privirile lor că ar fi alături de el. Cit de mult dorea să se afle printre ei măcar unul ai cărui ochi să-i spună că-l înțelege. Ar fi suportat atunci mai ușor povara rămîinerii cu ei o zi întreagă. Nu se despărțea de ei decît pentru a-și lua în grabă dejunul și niciodată n-a simțit că mănîncă pe săturate.

Îl doare simțind că nu poate avea decît milă pentru ei și că această milă nu-i folosește nici lui și nici lor. El are nevoie de niște prieteni care să aibă încredere în el și în care să aibă și el încredere, are nevoie de niște tovarăși apropiați, la care să poată găsi un sentiment de comuniune care să le permită și lui și lor să traseze un plan și să tindă spre realizarea unui țel precis. Asta era ceea ce-l chinuia cel mai mult. Nu va muri de foame și-i va putea asigura soției oricînd hrana. Va găsi și mijloacele pentru a învinge strîmtorarea și lipsurile. Dar această strîmtorare care-i apasă pieptul și aceste lipsuri din suflet cum să le învingă?

Peste puțin timp va pleca la ziar pentru a petrece și acolo șase ceasuri în atmosfera aceea de criză psihologică în ale cărei mreje se zbate.

De trei ani răspunde de redactarea rubricii „Informații politice arabe”. Avea acum politica arabă în carnea și sîngele lui. Trăia în ea și murea cu ea. Trăia în ea pentru a muri cu ea. Și simțea atunci că cel care moare în el este omul arab.

S-a așezat lângă radio ascultînd știrile. A luat apoi ziarele zilei și a început să le răsfoiască... Pe urmă și-a aruncat ochii peste telegramele agențiilor de presă...

„Da, habar n-am cine sînt. Nu aceasta este viața pe care o doresc. Alții o trăiesc pentru mine : destinul, împrejurările, dușmanii, liderii, cei de profesie. Seamănă cu niște forțe ascunse de care eu sînt legat fără a avea puterea să mă eliberez. Voința mi-e paralizată... Sînt neputincios... Aș vrea să-mi făuresc soarta cu mîinile mele, dar ei mi le încătușează... aceste două mîini...”

Aș vrea ca în orice oraș, în orice sat, în orice cătun să întîlnesc un frate. Aș vrea să-i întind mîna pentru a i-o strînge pe-a lui, pentru a simți că-mi pot valorifica posibilitățile, dacă el mă ajută, și că el își poate valorifica, la rîndu-i, posibilitățile, dacă eu l-aș ajuta. Dar ei ridică bariere, sau întăresc barierele ridicate. Iar darul meu pentru el rămîne doar o pasiune, care se poate preschimba în suferință. Privesc la mîinile mele care vor să se întindă, dar iată-le, sînt paralizate...”

Tipograful i-a bătut în ușă cerîndu-i materialele. „Ia-le ! Ia-le ! Astea sînt știrile ! Sînt multe ! Știrile despre impostură, știrile despre falsuri, știrile despre stupefiante, știrile despre neputință și capitulare. Publică-le pe prima pagină ! Publică-le în manșetă !”

Baria îl întîmpină cu ochii înroșiți de somn.

— Ai întîrziat astă-seară, dragul meu.

— Azi au fost multe știri. Dă-mi să mănînc ceva. Sînt foarte obosit.

Ea a rămas lîngă el. A văzut-o că ține ochii închiși iar cînd i-a deschis erau plini de lacrimi. Nu spunea nimic. El știa însă ce-ar vrea să spună. „Te scoli devreme și te întorci noaptea, tîrziu. Și pe deasupra mai vii și obosit.“ Baria se ridică și-i aduse ceva de mîncare. După cîteva clipe o surprinse privindu-l tristă. „Mă compătîmește. Da, soția mea mă compătîmește. Pînă și soția mea...”

— Nu... Zîmbește, Baria ! Zîmbește !

Dar Baria izbucnește în plîns. El nu-și mai poate stăpîni mînia și explodează. Nu știe de ce. Nu știe ce spune. Tot ce-și amintește e că a început să strige, să urle.

A rămas la masă pînă ce s-a liniștit. Apoi s-a dus la soția lui care dispăruse cînd l-a apucat criza de nervi. A găsit-o acoperindu-și fața, de parcă ar fi vrut să-și ascundă de el durerea ce i se ivise în ochi. S-a apropiat strîngînd-o la piept, liniștitor, scuzîndu-se :

— Iartă-mă, Baria ! A fost peste puterile mele. Nu m-am mai putut stăpîni. Iartă-mă, draga mea !

Baria și-a dezvelit fața și l-a privit temătoare. A observat cum se înfiripă cuvintele pe buzele ei. A întreat-o din ochi, iar ea i-a răspuns după un moment de ezitare :

— Mă tem că n-o să-ți placă ce-o să-ți spun...

S-a apropiat de ea, curios și neliniștit :

— Bine, Baria...

— Am fost azi la doctor și mi-a spus că voi fi mamă, i-a mărturisit ea închizînd din nou ochii.

Nu i-a lăsat nici o clipă pentru a vedea cum reacționează la această știre, ci s-a pornit cu o viteză cum n-o mai văzuse niciodată. Își pregătise

parcă toată ziua acest discurs. I-a spus că acest copil nu va fi o povară. A insistat din nou cu afirmațiile că o dată cu el va veni și hrana, că ținutul le va umple casa de bucurie. I-a spus că el va fi o consolare pentru ea, ziua, cât lipsește el, că îi va da o creștere aleasă, că de mâine va începe să-i pregătească îmbrăcămintea, că...

„Da, Baria. Viața noastră își va redobîndi sensul pierdut. Vom ști de ce luptăm și de ce trăim această neliniște, Baria. Neputința ne paralizează azi mâinile. Generația noastră e o generație de tranziție, e generația de sacrificiu. Să știm să facem din neliniștea noastră un instrument util pentru generația care va urma.

Da, Baria. Vom trăi pentru a face ca acest copil pe care pîntecele tău sacru îl plămădește să ducă o viață în care să-și făurească soarta cu propriile mâini, în care să-și făurească el singur viitorul“.

— Mîine e duminică. Nu te mai duci nici la școală nici la ziar. Mîine nu mai ieșim din casă. O să stăm și-o să ne gîndim la copilașul nostru. Nu-i așa, dragul meu?

— Da, Baria, sigur.

S-a aplecat spre ea, cu duioșie, sărutînd-o și a simțit că e gata să-l podidească plînsul.

Traducere de
Nicolae Dobrișan

SELMA SAIG

A desfășurat o vastă activitate publicistică în diferite ziare și reviste libaneze, preocupându-se cu precădere de soarta femeii din Orient — tematică predilectă a lucrărilor sale literare.

Nuvela *Povestea Haifei Deiraniya*, inclusă în antologie, face parte din culegerea *Adieri* care reunește, alături de o serie de povestiri ce impresionează prin lirismul lor, numeroase selecții din publicistica autoarei.

Menționăm dintre celelalte culegeri aparținând autoarei : *Spiritele care dorm*, *Fiii sărăciei*, *Fata din Ierusalim*, *Insemnări orientale*.

POVESTEA HAIFEI DEIRANIYA

Are treizeci și cinci de ani, gâtul lung, mâinile durdulii și mușchi puternici în care se ghicește forța oamenilor de la munte, dincolo de prospețimea tinereții : ochi scînteietori, o gropiță în barbă

și buze cărnoase care înfloresc în zîmbet dezvelind niște dinți sănătoși și strălucitori.

O cheamă Haifa. Este unul din numeroasele nume beduine, frumoase, pe care le-au luat libanezii de la frații lor arabi. Poate că niciodată nu s-a potrivit mai bine un nume cu persoana care-l poartă cum se potrivește numele Haifa ¹ cu talia zveltă a acestei femei.

Ciudate sînt numele în Liban, dacă se întîmplă să afli unul din izvoarele lor. Auzi cîte o femeie strigîndu-și copiii cu nume pur arăbești: „Ei, Haifa! Ei, Suad! Ei, Asad! Ei, Dirgam!“ Alta strigă: „Ei, Rukaz! Ei, Ignatius! Ei, Anuar!“ Pașinile istoriei se perindă în memoria noastră și ne amintim de Libanul feudal și de Libanul religios, de Libanul înflăcărat de libertatea și de constituția turcilor ². Pare ciudat să auzi nume ca Edmond, Robert sau Victor în dialectul local al țărăncilor din Beqaa ³ sau din Nord. Se spune că aceste nume constituie una din influențele emigrației sau o dovadă a extinderii influenței europene pe țărmurile Orientului Apropiat. Însă ce spuneți de acel emigrant căruia i-au plăcut principiile președintelui Statelor Unite și l-a numit pe fiul său Roosevelt sau de acel creștin ortodox care a pus unuia din fiii săi numele de Kropotkin ⁴? Vă rog să mă credeți că nu glumesc deloc și nu exagerez. Ceea ce am spus este adevărat și copilul trăiește și este sănătos și dacă nu s-ar numi Kropotkin ar purta

¹ Haifa — în traducere înseamnă „Zvelta“.

² E vorba de mișcarea „junilor turci“, revoluție din 1903 care a dus la înlăturarea sîngerosului sultan *Abdul Hamid al II-lea* și de guvernarea constituțională instituită după 1903.

³ Beqaa — provincie libaneză.

⁴ E vorba de prințul *Piotr Alekseevici Kropotkin* (1842—1921), unul din ideologii comunismului anarhic.

unul din numele familiilor rusești cunoscute. Romanov, de pildă, sau Sazanov, sau Maĥarov, sau care vă place mai mult. Dar să ne întoarcem la Haifa Ad-Diriya sau Ad-Deiraniya cum o mai numeau în cartierul Colegiului american unde slujise în casele a numeroase doamne. Își schimba mereu stăpînele pe motivul că cineva ar fi spus odată o vorbă rea despre ea în fața doamnelor americanizate care-i adoră pe saxoni și spiritul saxon. Se știe că era o femeie foarte conștiincioasă, sîrguincioasă. Stăpînele i-au iertat Deiranyei greșeala nestatorniciei pentru munca ei uimitoare și pentru lucrul curat, făcut cu migală, pentru puterea ei fizică uriașă, încît spuneau că poate duce o casă în spinare. De aceea doamnele se străduiau să-i fie pe plac ca s-o păstreze.

Sărmana Haifa ! O, dacă cei din jur ar cunoaște cauza durerii care-o apasă, dacă ar bănuî că în acest trup care nu știe ce-i oboseala bate o inimă de femeie, măcinată de griji și necazuri luni și ani de-a rîndul !... Haifa își purta grijile inimii sale mute de la casele domnilor din Beirut la casa ei veche din sat gata să se prăbușească. Întotdeauna după ce se sătura să se plîngă de viața ei distrusă, mergea la oraș mînată de neliniște unde stătea cîteva luni, după care o apuca din nou dorul de a-și revedea satul, gîndindu-se că poate va găsi scrisoarea așteptată de ea din acea țară îndepărtată, la casa preotului bătrîn. Și așa, zi după zi, anii trec și Haifa rămîne dezamăgită și deznădăjduită.

Inima unei sărmane și povestea ei, pentru că sărmane au și ele inimă ca și cele ce trăiesc în palate. Și ele suferă, se frămîntă, plîng, iubesc. Sînt puține dintre aceste sărmane care din cauza sărăciei se distrează prin cafenele și sînt arătate cu degetul. După ce bărbații se satură de ele,

snopite în bătai, se întorc să-și jertfească și ultimele rămășițe de demnitate, la fel cum fac copiii răutăcioși cu un orb după care aruncă cu pietre.

Haifa este analfabetă, nu știe să lege cuvintele în fraze, să-și exagereze nefericirea pentru că ea n-a intrat în viață ca în romanele la modă unde sentimentele sînt contradictorii și pasiunile se înfruntă. Ea este o ignorantă, dar cît de elocventă este cînd își descrie singurătatea, chinul și atașamentul față de cel care o ocrotește, dorul după un copil pe care să-l vadă umblînd prin casă, teama de bătrînețea singuratică, atunci cînd va rămîne în casa întunecoasă unde nu este nici foc aprins, nici o inimă care s-o dorească, nici un tovarăș pe care să se sprijine la nevoie, nici o fiică pe care s-o iubească din adîncul sufletului, nici nepoți care s-o înveselească, să se joace și să rîdă. Cît de mult îi iubește ea pe copiii doamnelor la care lucrează, ce-i mai gîdilă și-i mai sărută, iar ei rîd și se zbenguie. Vocile lor răsună prin toate colțurile casei. Seara, cînd ei își fac lecțiile, se așază lîngă ei, turcește, împletind un șal lung, de lînă. După ce termină lecțiile, copiii o roagă în cor :

— Haifa, spune-ne și nouă o poveste !

Ea își pune la o parte lucrul și începe să depene povestea lui Hasan cel Istet, a celor 40 de hoți și a fiicei sultanului. Într-o zi cineva a întrebat-o :

— Haifa, vrei să-mi spui o poveste ?

— Care poveste, conîță ?

— Povestea ta, Haifa !

— ... !

— Povestește, Haifa, eu am să-ți înțeleg necazurile !

Și așa a început această femeie blîndă, mereu cu zîmbetul pe față, să povestească trecutul ei,

despre slujba pe care a avut-o la Beirut, apoi despre moartea mamei și reîntoarcerea ei acasă, despre dragostea înfiripată între ea și Butrus, fiul lui Hanna, primarul satului. Cu toate că părinții și întreaga lui familie, cu mic cu mare, s-au miniat atunci și s-au împotrivit din rășputeri căsătoriei lor, el ținea morțiș să se însoare cu ea. Povestea și ridea amintindu-și de cîte ori trecea el prin fața casei ei, cum își cînta cîntecele de la munte, prin care-i spunea tot ceea ce ar fi vrut să înțeleagă ea de la el. Și pentru că nici unul nu știa să scrie, se înțeleseseră să-și facă semne pe un zid : cînd făceau o cruce însemna o întîlnire la izvor, cînd făceau două, se întîlneau la brutărie, iar cînd făceau trei se întîlneau la biserică, și așa mai departe...

Ajungînd aici cu povestea, Haifa nu mai putea de rîs. Ochii-i străluceau și casa se umplea de veselie ei.

După aceea, el plecase din casa părinților lui și într-o noapte fără lună a trimis patru tineri să o răpească. Preotul stătea la îndoială dacă e bine să-i cunune sau nu, iar satul se împărțise în două tabere. Pînă la urmă totul s-a sfîrșit cu bine pentru ei, prin intervenția mitropolitului.

— Atunci de ce a plecat de la tine după toate astea ?

— Noi nu aveam casă. Tatăl lui l-a blestemat și l-a gonit de-acasă. Și așa am rămas amîndoi în casa tatălui meu. Dar ai lui nu încetau să-mi facă rău. L-au cicălit într-una, pînă l-au făcut să plece în America, numai ca să-l despartă de mine. Și el se săturase să stea fără lucru și a plecat, lăsîndu-mă cu un copil mic după ce s-a jurat în

fața icoanei că îndată ce va sosi acolo, ne va trimite bani să mergem și noi după el.

Aici glasul Haifei a conținut în timp ce lacrimile-i curgeau în neștire pe față. Le-a șters încet cu tivul rochiei și a continuat să povestească.

— La început, nu-mi rămânea altceva decât să aștept în sat. Ca să ne câștigăm pâinea, spălam pentru unii, coceam pâine pentru alții, iar în sezonul culesului gogoșilor de viermi de mătase lucram la fabrica de mătase. Când a început războiul, m-am împăcat cu familia lui și le-am trimis copilul, iar eu am plecat la Hauran unde am lucrat la câmp. Le trimiteam tot ce agonisiam ca să hrănească copilul, dar ei au mâncat toată truda mea și băiatul a murit de foame.

Când a ajuns aici cu povestirea, Haifa a început să plângă în hohote. Cuvintele îi erau întretăiate și vinele gâtului i se umflaseră de atita plîns.

— Ah, Doamne, nu vreau nimic de la Tine, decât să-l mai văd o dată pe Butrus și să-i povestesc chinurile prin care am trecut. Pe urmă pot să mor.

— De ce nu te duci după el, Haifa ?

— De fiecare dată când am vrut să plec, primeam scrisoare de la el în care îmi spunea că vine acasă. De doi ani s-a mutat din orașul unde lucra în altul, la o depărtare de douăzeci de zile. După aceea, n-am mai primit nici o veste de la el.

— Pentru Dumnezeu, Haifa, nu mai plînge !

— Lăsați-mă să plîng ! Cum pot să-l uit ! Cum pot să uit dragostea lui ! N-o să-mi iasă din inimă pînă cînd am să intru în mormînt ! De-aș fi murit înainte de a pleca el, să nu mai port în inimă dorul ăsta !...

Acum un an a venit pe-aici un om din țara unde lucra soțul Haifei și l-am întrebat dacă știe

ceva de el. Mi-a spus că s-a căsătorit de ani de zile și că are cîțiva copii. Haifa continuă să muncească la cei care o ajută să trăiască și de care s-a atașat. Munca ei îngrijită e apreciată de stăpîni. În fiecare seară îngenunche în fața icoanei lui Isus și cu mătăniile în mînă se roagă de cîteva ori pentru sufletul curat al copilului ei și pentru întoarcerea soțului. Apoi încă o rugăciune pentru inima lui Isus, alta pentru sfîntul Francisc și două pentru Maica Domnului. În fiecare noapte stăpîna aude oftatul adînc al Haifei și se apropie de patul ei, o mișcă ușor s-o trezească, întrebînd-o :

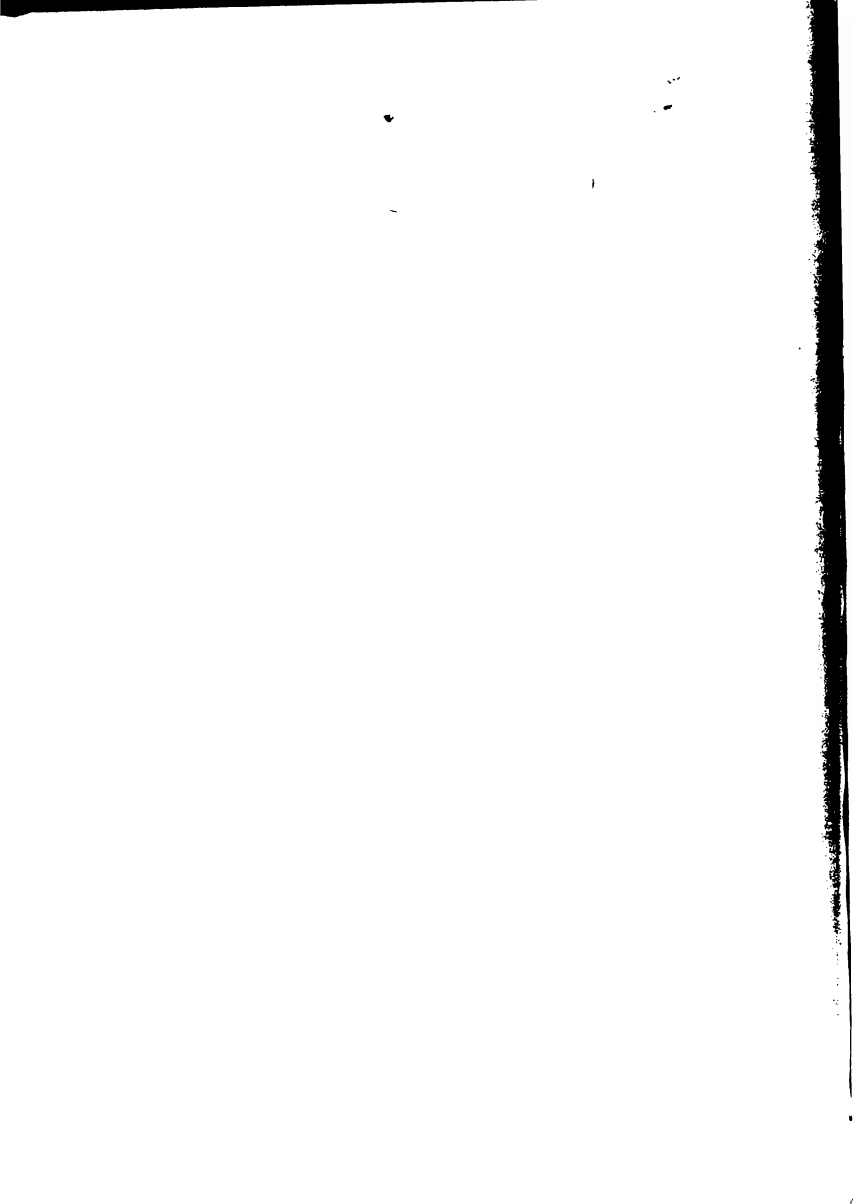
— Haifa, ce-i cu tine, fata mea ?

Iar femeia aceasta puternică, despre care se spune că ar putea duce o casă în spinare, deschide ochii ei mari și negri, își dă părul la o parte de pe obraz, își îndreaptă colierul de la gît și spune :

— Nu-i nimic, conîță, nu-i nimic. Sînt tare ostentită !

Traducere de
Elena Constantin

SIRIA



FUAD AŞ-ŞAIB

S-a născut în anul 1911. A studiat dreptul la Paris. În 1933 revine în țară lucrînd un timp ca ziarist la Damasc, iar apoi ca profesor de literatură arabă la Bagdad. Din anul 1958 a fost ales Președinte al Asociației scriitorilor sirieni. A militat pentru întrunirea Congresului scriitorilor arabi. A fost redactor șef al revistei *Al-Marifa* și secretar general în Ministerul Informațiilor (1963).

În anul 1944 i-a apărut culegerea de nuvele *Istoria unei răni*, din care face parte și *Funeraliile mașinii*, inclusă în antologie. Este, de asemenea, autorul lucrării *Istoria arabă și unitatea*.

FUNERALIILE MAȘINII

După o tăcere, femeia spuse, trecîndu-și, cu mișcări nervoase, degetele prin părul copilului ei :

— Va să zică tot **mai** ești hotărît să vinzi cei trei catîri ?

— Gata... S-a sfârșit, îi răspunse bărbatul, culcat pe jumătate. Și apoi, cu o voce fermă : Ești nebună. De ce nu i-aș vinde ? Tu nu știi că cel care face o zi întreagă, de dimineață pînă seara, cu căruța la Damasc, ar vrea mai degrabă să se ducă la dracu-n tomobil numai într-o oră și jumătate ? Ce să mai fac după aceea cu catîrii ? Lasă, femeie, lasă catîrii să se ducă dracului...

Deodată, ușa care dădea în singura încăpere a casei (și în grajdul pentru vite) se deschise și doi copii se năpustiră țipînd încîntați : „Automobil !” Unul dintre ei se întoarse de unde venise, continuînd să sară și să danseze. Celălalt, în spatele lui, își smulse fratele din brațele maică-si și ieși afară cu el continuînd să strige : „Automobilul lui Aziz ! A venit automobilul lui Aziz !” Djumaa își privi nevasta cu dispreț, pentru încăpățînarea și insistența ei, ca și cum țopăiturile de bucurie ale celor doi copii ar fi fost o dovadă evidentă, o dovadă că toată lumea, inclusiv copiii, îi împărtășesc părerea, și nu făcu decît să mormăie : Hm... și-și strînse cureaua lată de piele, rămînînd în picioare, în ușa care dădea spre piața satului.

Femeia, care continua să apere căruța și catîrii, nu era deloc copleșită de această surpriză — venirea mașinilor în satul ei... Poate pentru că ea, ca și celelalte femei, nu simte noul și nu se lasă impresionată de el decît cu întîrziere.

Rezemîndu-se cu umărul drept în ușa casei, bărbatul spuse cu sfîrșeală și disperare în glas :

— Gata... S-a dus. Nu mai am din ce trăi. Trebuie să-mi caut altă muncă. O să încep prin a vinde catîrii după această călătorie...

Femeia nu putu să tacă ; simulînd un ton calm, îi zise soțului aranjîndu-i cămașa :

— Ești nebun. Nebun. Te lasă inima să-l vinzi pe Salib ?

— Salib... Salib ! Ne apără animalul ăsta de foame ? întrebă bărbatul, din nou preocupat. Trăiască Salib !

— Și totuși el ți-a adus fericire, păcătosule ! Cît noroc ne-a purtat el, prostule, cît bine ne-a adus... Somayya se puse pe plîns și pe suspinat, așa cum fac toate orășencele cînd și-au epuizat și ultima viclenie pentru a-i convinge pe bărbați, în timp ce soțul ei vorbea :

— O să plec. O să vînd catîrii la Damasc, Allah să blesteme ceasul ăsta. Dar tu ești nebună ! Plîngi din cauza lui Salib... din cauza unui animal... Ce ți-e ? Tată ? Frate ?

— Ba tu ești nebun, fiu de nebuni ! Îți închipui că prețul a trei catîri îți ajunge să cîmperi măcar o roată de mașină ? Nu știi că un fir din coada lui Salib face cît toate automobilele din Damasc ?

În fața revoltei soției sale, bărbatul se liniști puțin și zise :

— Nu-i nimic, nu-i nimic. De azi încolo n-o să mai conduc nici mașină, nici căruță : o să deschid o prăvălie. Sînt prea mulți străini în țara asta ; la ce ne poate servi că Salib are stea albă-n frunte sau păr des în coadă ? Trebuie să fii nebună...

— Sigur, vrei să te faci domn. Vai, ce nenorocire !

Bărbatul vru s-o stîrnească și mai mult și-i spuse, împingînd-o cu piciorul :

— Sus ! Scoală ! Du-te și vezi ce face cîrdul de gazele !

— Gazele ? Ce gazele ?

— Femeile. Fetele. Fecioarele. Lumea. Oamenii. Dumnezeu, stăpîn al Damascului !

— Sigur, vrei să deschizi prăvălie. Javără afurisită, nu-ți lipsește decît să-ți faci de lucru cu fetele din Damasc !

În timpul acesta, sătenii se strinseseră cu toții în piață și se îngrămădiseră în jurul mașinii, pâlăvrăgind despre minunile vremii și despre sfîrșitul lumii care se apropie. Copiii dansau ca la nuntă, iar femeile șușoteau și-și făceau cu ochiul : care dintre ele n-ar fi vrut să fie soția lui Aziz...

În această seară, căruța lui Djumaa cu coviltirul său alb a pornit-o spre oraș. Mașina lui Aziz a zburat în dimineața zilei următoare.

Agonia

La oraș, Djumaa încercă în zadar să-și vîndă catirii. Prețurile lor scăzuseră brusc, așa că tot ce-ar fi luat pe ei nu făcea, cum îi zisese și nevasta, nici cît o roată de la mașină. Ceea ce-i convenea însă cel mai puțin era că trebuia să se întoarcă din nou cu căruța lui cea jalnică. Pe Salib, pentru că nu avea nevoie de el, îl legă la spatele căruței, deși această soluție nu-l mulțumea. Ar fi preferat să meargă glorios, în fruntea cortegiului, decît să rămînă în spate, ca un măgar prăpădit.

Mașina lui Aziz îi depăși într-un nor de praf, lăsîndu-l pe Djumaa cu lacrimi în ochi :

— S-a sfîrșit... gata. Mașinăria asta diavolească, azvîrlită asupra-ne de orașul ăla blestemat, a ucis dintr-o dată opt suflete : soțul, soția, trei catiri și trei copii, ca să nu mai vorbim de găinile și de măgarii pe care i-a lovit de cînd a intrat în sat.

Dar iată un lucru de mirare... Înainte de a ajunge în sat, Djumaa găsi mașina lui Aziz oprită în drum. Ce s-o fi întîmplat ? Focul din inima ei s-a stins

și bîziiitul i-a murit ; mașina s-a lăsat pe-o parte în nisip, ca un leș de cămilă. Șoferul stătea culcat pe spate între roți iar, lîngă el, ajutorul cu părul prăfuit și hainele murdare de ulei. Călătorii stăteau stupefiați în jurul mașinii tăcute, ca și cum s-ar fi găsit la căpătiul unui om apropiat, aflat pe moarte. Șoferul s-a străduit însă în zadar să afle ce-a pățit mașina ; motorul sta înghețat, focul era stins, secretele sale bine zăvorîte, iar nemișcarea ei inspira teamă.

Urechile călătorilor erau încă pline de bîziiitul său. Ce s-o fi întîmplat cu diavolul negru ascuns în pîntecele ei ? Asta nu era altceva decît o moarte subită ; vrăjitoria asta înspăimîntătoare moare și ea ca toți oamenii, ca măgarii sau catîrii de exemplu.

În cele din urmă, cînd Djumaa vru să plece, șoferul îndrăzni pe un ton rugător :

— Și automobilul, frate Djumaa...

— La dracu cu el...

— Ba nu, îl legăm de căruță și-l remorcăm pînă în sat. Allah să-ți ajute.



Ca să afle vestea cea uimitoare, oamenii s-au dus pînă în marginea satului, acolo unde mormintele stau aliniate față în față, înșirîndu-și pietrele lor albe pe ambele părți ale drumului. Unul dintre călătorii din mașină, care ajunsese în sat alergînd, cu o jumătate de oră mai înainte, le adusese vestea că mașina... tomobilul... adică mașina lui Aziz, murise subit în vale. A murit jos, în vale ! Cum să moară ? Vestea a căzut într-adevăr ca un trăsnet. Lumea s-a îngîmădit pe porțiunea dintre piață, cimitir și arie, atît de multă, cum nu mai văzuseră

bătrînii satului de la moartea primarului, șeihul Sawwan, fie iertat de Allah.

Lumea n-a așteptat mult și l-a văzut pe Aziz însuși, cu fața murdară de ulei și de praf, la volanul mașinii decedate care mergea supusă, ca o coadă legată cu o frînghie groasă de căruța lui Djumaa. Era moartă cu adevărat ! Sătenii puteau acum da crezare veștii.

Salib despica valurile oamenilor cu pieptul umflat, cu capul sus, de parcă ar fi fost un simbol al puterii pe prova unei vechi corăbii de război. Vocea lui Djumaa, care-și înjura catirii și pocnea din bici, răsuna printre stînci. Vocea lui și ecoul umpleau văzduhul. Copiii se luau la întrecere cu catirii într-un cortegiu dezordonat și zgomotos.

În piață, femeile umpluseră băncile în așteptarea funeraliilor mașinii. Păsările, care începuseră să se aciuiască pentru înnoptat, printre crengile nukului, fugiră din culcușul lor. Păsări mari, negre, începură să se rotească pe deasupra. Nori de praf se ridicaseră de pe terasele rămase pustii. Mașina, mută, se rostogolea pe pietrele din piață, în spațele căruței, în mijlocul tăcerii și al stupoarei generale, așa cum erau aduse cadavrele marilor eroi pe un afet de tun. Totul părea trist și înfricoșător în acest asfințit. Femeile plîngeau, pentru că vederea morții le trezea amintirea altor nopți : un frate drag, un tată iubit, un văr, un prieten. Plîngeau toate, în afară de Somayya, soția lui Djumaa.

Somayya, dimpotrivă, era beată de fericire ; inima ei nu putea suporta atîta bucurie și era gata să leșine. Pentru prima oară în viața ei era fericită. Din ziua cînd se măritase cu Djumaa cel chior, nu mai simțise nici un chef de viață, de viața asta înspăimîntătoare, cu un singur ochi. Soțul ei, ce-i drept, era un om cu stare. Dar ce-o interesa pe

ea bogăția lui ? El era tot timpul pe drumuri, de parcă Allah nu i-ar fi dat și lui o casă.

Lumea i-a istorisit povestea mașinii care a murit și i l-a descris pe Salib care mergea în fruntea convoiului ca un cal de rasă, cum numai prinții puteau să aibă. Iată însă că poate vedea cu ochii ei sosirea convoiului. Ce bucurie pe ea ! O bucurie ca un tremur de frig... Stătea în piață, cu copiii aproape adormiți împrejur, ținându-se de poalele hainelor ei largi, înfricoșați și neliniștiți. Se uitau ținută la tatăl lor cel mare care părea să se urce la cer într-un car de foc. O fi aievea ceea ce văd, sau o fi o poveste de la o șezătoare de iarnă ?

Cînd Djumaa s-a oprit ridicînd biciul, făcînd semn catîrilor să stea, femeia s-a îndreptat către el ; celelalte femei, care-și închipuiau că vor asista la o scenă cu îmbrățișări, și-au întors capul în-roșindu-se. Dar ea nu s-a îndreptat către bărbat, și nici nu s-a uitat la el, ci s-a dus să-l mîngie pe Salib, pe cap, și să-i sărute steaua albă din frunte și lumea a auzit-o spunînd :

— Salib... Salib... N-o să te mai vîndă Djumaa... n-o să te mai vîndă...

În vreme ce Salib își lăsa capul asudat și înfierbîntat în brațele femeii, ca și cum ar fi preferat modestia, gloriei și orgoliului, Djumaa se uita la Somayya cu o privire rușinată în singurul său ochi. Dar ținuta sa, cum stătea ridicat deasupra tuturor, era demnă să le amintească istoricilor de eroii din *Iliada* după ce și-au șters de pe sandale praful luptelor glorioase.

Traducere de
Nadia Anghelescu

WASFI AL-BUNNI

Este un scriitor democrat militant. A desfășurat o largă activitate publicistică și de traducător. Opera sa înfățișează ciocnirile violente care au avut loc în Siria, mai ales în mediul sătesc. Concludente sînt în acest sens nuvelele adunate în culegerea *În inima Gotei*.

AZNIV ȘI SURORILE EI

Azniv este o armeană trecută de patruzeci de ani.

Cît despre surorile ei, acestea nu sînt fiicele tatălui și mamei sale, deși, surori cu adevărat, are și ea patru : trei sînt în Brazilia și alta pierdută în lume ; nu se știe unde se află, nici dacă mai trăiește, nici dacă a murit. Azniv și surorile ei — mii, poate zeci de mii — slujesc prin casele „oamenilor“ și în schimbul acestui serviciu primesc de la fiicele sau fiii acestora un salariu cît se

poate de mic și cît mai multe dojeni, chinuri, plîngeri, nemulțumiri.

Viața lui Azniv și viața surorilor ei este o mare de povești care se petrec în vîltoarea vieții noastre, dar locul lor în societate rămîne întotdeauna la periferie, ca și locul lor în case, căci trebăluiesc la bucătărie, mănîncă resturi, dorm pe unde apucă, în cele mai îndepărtate unghere, ferite de ochii stăpînilor și stăpînelor, ca și cînd existența lor în această lume ar fi „o contravenție la legile vieții“, iar modul în care ele trăiesc ar fi o sancțiune pentru această contravenție. În ochii „oamenilor“ ele sînt întotdeauna ceva de prisos, care deranjează, care-ți provoacă repulsie ; și totuși un lucru de care nu te poți lipsi. Cît de des se plînge lumea de ele și cît de des se plînge de lipsa lor ! Și cît de nemulțumiți sînt „oamenii“ că aceste servitoare nu sînt „ca ceilalți oameni“.

★

— Azniv ! Iar ai uitat ? Uf ! Cînd o să se termine cu uitarea asta ? Ai uitat sarea, ai uitat apa ! Trebuie să lipsească ceva de la masă !

Azniv pusese pe masă un platou, deasupra căruia se ridica o moviliță de dovlecei-umpluți așezați în ordine, și se întoarse la bucătărie, aruncînd în fugă, spre stăpînă, spre musafiri și spre platou, priviri care voiau parcă să spună : „Ce ziceți, nu-i frumos ?“ Cînd a auzit observația stăpînei, a rămas cu brațele căzute, cu capul puțin aplecat, mîhnită și tare descurajată. Imediat însă pe față i-a apărut un zîmbet larg și blînd, zîmbetul unui copil alintat, prins asupra unei pozne, cerîndu-și iertare. Purta o rochie de mătase veche, cam mare

și demodată, o rochie uzată, de-a stăpînei sale. Din fericire pentru ea, era cam scundă.

Azniv a privit spre noi. Zîmbetul acela continua să fie întipărit pe fața ei cu trăsături delicate. A zis, ridicînd din umeri, ca o scuză :

— De, ce pot să fac? Totdeauna uit cîte ceva.

S-a dus la bucătărie și s-a întors, ținînd într-o mînă solnița, iar în cealaltă o cană cu apă. Zîmbetul i-a rămas același. Ne-a spus că fostul ei stăpîn, un italian, o numise Uituca. I se adresa astfel : „Ei, Uituco !“

Dacă Azniv putea să uite să pună solnița pe masa stăpînei, dacă putea să uite chiar și să pună lapte în cafea, în schimb nu va putea să uite niciodată o anumită zi din viața ei. O are mereu înaintea ochilor, cu toate amănuntele ei înspăimîntătoare.

Există o urmă materială care-i aduce aminte de ea, de fiecare dată cînd întinde mîna să ia o farfurie, o lingură sau o perie, de fiecare dată cînd mătură sau șterge podeaua camerelor din casă. La încheietura mîinii stîngi are două urme de lungimea degetului, care i-au rămas de la două răni adînci făcute de lovitura unei săbii, cînd avea zece ani. Probabil că tocmai această amintire de neșters era pricina acelei uitări permanente...

Aceasta s-a întîmplat cu mai bine de treizeci de ani în urmă, cînd tiranii turci i-au măcelărit pe armeni. Azniv se afla împreună cu mama, tatăl și cele patru surori ale sale în regiunea Al-Habur din nordul Siriei, atunci cînd un ofițer turc a poruncit ostașilor săi să stîrpească aceste „creaturi“ ! I-au aruncat într-un șanț și s-au năpustit asupra lor, lovindu-i și împungîndu-i cu săbii și cu baionete... Tatăl și mama sa au rămas în șanțul acela ; un morman de carne sfîrtecăță și de sînge închegat.

Cît despre prietena noastră Azniv, își amintește că a căzut în șanț, spre capătul lui și că peste ea a mai căzut ceva... Apoi nu știe ce s-a mai întîmplat... Cînd și-a revenit, a văzut că se află într-un cort de beduini, plină de sînge, iar la încheietura mîinii avea două răni adînci, lungi cît degetul.

Cînd Azniv povestește despre ziua aceea, vorbele îi pornesc din adîncul inimii, iar vocea ei blindă se preschimbă în dogoarea urii, în niște bice iuți care lovesc nedreptatea. Iar în zîmbetul ei timid de beduină, care nu-i părăsește nici o clipă fața, se întrezăresc umbre adînci și întunecate.

— Oamenii aceia tăiau cu hangerele mîinile femeilor și le sfîșiau pîntecele cu baionetele urlînd : „Dați aurul !” Am văzut cu ochii mei, așa cum vă văd pe voi acum, un ofițer turc cu mustăți arcuite și cu un burdihan uriaș, sfîrtecînd pîntecele unei femei din satul nostru, cu un hanger cu vîrf lung. Apoi, vîrîndu-și mîinile, i-a scos mațele, încet-încet, așa cum se scoate funia din fîntînă, căutînd doar-doar va găsi un inel sau o liră de aur. Își închipuia că femeia aceea grasă trebuia să fi fost bogată și probabil că a înghițit aurul pentru a-l ascunde.

Azniv a trăit în tribul de beduini vreme de cinci-sprezece ani. A venit apoi la Beirut. Dialectul ei armean s-a amestecat cu dialectul beduin. Atunci cînd vorbea despre ceea ce fac beduinii spunea : „La noi se face așa..., la noi se mănîncă asta...” de parcă ar fi fost o beduină armeană !



Aceasta este povestea lui Azniv. Scurtă și lungă, săracă și bogată, simplă și complicată. Ea n-a în-

ceput de fapt în ziua în care a început. Și nici nu s-a terminat cu adevărat în ziua în care s-a sfârșit. Este povestea unei generații trecute și a unor generații prezente. Generații de femei care nu au decît nume mici : Azniv, Hadugi, Fatum, Mari sau Hinna. Iar dacă numele lor sînt mai lungi, în nici un caz ele nu spun mai mult decît Umm Hasan, Umm Yusuf, Umm Giurgi sau Umm Tanus...

Viața lui Azniv și a surorilor ei este un capitol dintr-o poveste veche, o tragedie a speței umane, o pată neagră în îndelungata ei istorie... Un capitol al acestei istorii este și povestea slujnicei Umm Adil, care lucrează într-o zi prin zece case, iar seara se întoarce la locuința ei pentru ca soțul scandalagiu s-o întîmpine lovind-o și smucind-o de păr, dacă nu-i dă atîția bani cît să-i ajungă pentru beția din ziua următoare. Alt capitol al acestei tragedii este povestea Fatmei, copila pe care „stăpînul ei“ a cumpărat-o cu o sută de lire de undeva, din munți, și i-a dat-o „doamnei“, pe cînd avea numai opt ani, pentru a fi „instruită“ cum să măture, să spele farfuriile și cratițele, să poarte copiii și poverile.

— Măgărișo, toanto ! Cînd o să te mai înveți ?

Nu voi uita niciodată fața acelei copile, privind năucită la „doamna mîniată“, neînțelegînd pricina furiei ei.

În ochii mari și curați ai acelei copile am văzut fața tatălui ei istovită, plătind la dări funcționarilor de la societățile străine, guvernului, dîndu-i jandarmului găina, feudalului copila...

Povestea lui Azniv și a surorilor sale este un capitol dintr-un roman contemporan cu istoria, dar

ai cărui eroi nu au istorie. Ba a existat chiar înaintea istoriei și a trecut pe deasupra ei sau pe la marginile ei, întocmai ca o marfă de contrabandă sau ca un lucru fără importanță.

Este o poveste care nu are început.

Dar o poveste care se va sfârși.

Traducere de
Mioara Dobrișan

HASIB AL-KAYALI

S-a născut în anul 1923. În 1951 i-a apărut culegerea de nuvele *Împreună cu lumea*. Caracteristica prozei sale o constituie evoluția înceată a subiectului și absența ciocnirilor violente. În nuvelele sale înfățișează viața oamenilor simpli de la oraș și sat.

CANDIDATUL PREASTIMAȚILOR DOMNI

În casa primarului din satul Binș se adunase multă lume și nu pentru că Sabir al-Abyani, candidatul plășii, era cineva în sat, ci pentru că adunarea aceasta era un eveniment cu care satul își crea o schimbare în viața sa monotonă. Numai că Abd al-Aziz al-Djanzanbal, notarul, unul dintre partizanii înflăcărați ai candidatului, are un merit de netăgăduit în producerea acestei îmbulzeli din casa primarului. El îi încredințase pe oameni, cu o săptămână înainte de adunarea de alegeri, că se va bea limonadă și lapte din străchini de aramă...

Cu ingeniozitatea lui caracteristică, Abd al-Aziz al-Djazanbal a rezolvat problema tribunei așezînd în camera mare o grămadă de paie uscate cărora le-a dat forma unei tribune, le-a acoperit cu un covor de lînă și a așezat deasupra ibricul galben și singura cană de cristal pe care o poseda primarul. Apoi și-a luat sarcina de a-i prezenta pe oratori. Aceștia erau doi. Primul, Abd al-Djabbar al-Fazari, învățătorul de la școala primară, era unul din cei mai înflăcărați adepți ai lui Sabir al-Abyani și buricul întrunirilor electorale din toate părțile plășii. În cuvîntarea pe care a rostit-o, el și-a pus la contribuție tot talentul oratoric pentru care era vestit; cuvintele lui păreau cărbuni aprinși zvîrliți în adversarii candidatului și în urma lor, pozițiile dușmane rămîneau în ruine. Ei au colaborat cu străinii, înainte ca epoca luminoasă a independenței să-și fi arătat fața... Ei au adunat în burțile lor aur și argint — și aici oratorul a adus în sprijin un verset din *Coran*... Nimeni dintre cei prezenți n-a înțeles cea mai mare parte a discursului; cei mai mulți erau ocupați cu contemplarea vinelor sale umflate și ale mișcărilor nervoase ale mîinilor sale asudate... Dar aplauzele, ca să spunem adevărul, au depășit împrejurimile casei, după ce Abd al-Djabbar și-a terminat teribilul său discurs.

Oratorul s-a întors la locul său ștergîndu-și sudoarea de pe frunte și alungîndu-și muștele de pe față, mulțumit de el așa cum și alții erau încîntați de el. Abd al-Aziz al-Djazanbal a început să dea drumul la fraze de mulțumire și de laudă pentru vorbitor și să-l acuze, zîmbind, că este un orator din vîna lui Qas ibn Saida al-Ayadi și nu un luptător din această țară. Oamenii au aplaudat din nou și entuziasmul lor a crescut sensibil din două

motive : primul era că nu auziseră de acest Qas ibn Saida al-Ayadi decît din gura lui Al-Djanz-bal ; al doilea, pentru că vasele cu limonadă începuseră să circule prin cameră. Atunci, Abd al-Aziz a dat cuvîntul candidatului de azi și deputatului de mîine, marelui luptător, partizanul celor slabi și săraci, Sabir al-Abyani. Acesta s-a ridicat și s-a apropiat de tribună fixîndu-și ochelarii pe vîrfurile nasului și întinzîndu-și gîtul înainte, cu modestie ; cînd a ajuns în spatele tribunei, palmele lui Abd al-Aziz și Abd al-Djabbar și ale delegaților plășii au izbucnit în aplauze. Ei au fost urmați de toți cei prezenți, înăbușind clinchetul paharelor de limonadă. Candidatul a profitat de ocazie și a luat și el un pahar cu care și-a umezit gîtlejul, și-a dres glasul și apoi a strigat cu o voce ca un tunet :

— Prea stimați domni ! În numele lui Allah preaslăvitul și al Profetului său, Allah să-l binecuvînteze, stau la această tribună care e martora gloriilor acestui sat luptător, pentru a exprima preestimaților săi locuitori cele mai vii mulțumiri pentru această onoare cu care ați înconjurat umila mea persoană. Voi, cei care l-ați alungat pe străin și l-ați aruncat în mare și în iad de-a dreptul, voi cei datorită cărora este o cinste să candidați pentru un sat dîrz și luptător ca al vostru, sau mai bine zis ca această citadelă inexpugnabilă. Prea stimați domni ! Eu nu candidez la locul de deputat din lăcomie pentru putere sau pentru influență, ci pentru a ridica stindardul celor sărmăni, căci și eu sînt sărac și nevoias. Nu posed în această lume largă nici atîta loc cît să pot bate un țărîș și vă jur pe Allah cel mare, pe îngerii săi, pe cărțile sale și pe profeți, că m-am împrumutat de la

vărul meu Ibrahim pentru a face față cheltuielilor acestor alegeri. El n-a vrut să mă împrumute cinstiț, așa cum îi place lui Allah, ci m-a legat cu un act la notar, cu o dobândă zdravănă. Mai mult decît atît, prea stimați domni, eu am sosit în satul dumneavoastră acum, după ce am mîncat la prînz doar praz... Da, jur pe Allah cel mare, preestimați domni ! Dar mă vor întreba niște bănuitori : ce ai făcut cu averea părinților și buniciiilor tăi ? Ei se prefac a ignora că nu am cheltuit-o în beție și dezmăț și nici în interesul meu particular, ci am irosit-o ca să trimit telegrame de protest împotriva străinului cotropitor. Ei se prefac a ignora că eu n-am avut, de-a lungul vieții mele, nici o ocupație sau meserie din care să trăiesc, că sînt și eu un biet neștiutor de carte, ca și ceilalți oameni din popor ; n-am nici o diplomă, nu cunosc bine nici o meserie și nu pot să mă bazez decît pe Allah cel mare și pe oameni de bine ca dumneavoastră.

Dușmanii mei au scornit cum că tatăl meu m-ar fi alungat din casă, în copilărie, și că aș fi fost sergent la francezi. Da, eu nu neg că aș fi fost sergent în armata franceză, dar vreau să vă relatez o întîmplare foarte simplă care o să vă facă pe toți să doriți să fi fost sergenți.

Odată, comandantul detașamentului nostru a ordonat soldaților pe un ton înfricoșător, țipînd „Pe loc repaos ! Atenție...” Jur pe Allah cel mare că eu n-am făcut „pe loc repaos” și nici n-am fost atent în ziua aceea... Această întîmplare, care dovedește patriotismul meu, a fost cauza scoaterii mele din armata cotropitoare ! Acești dușmani vor mai spune că vărul meu Faiq al-Abyani a avut le-

gături dubioase cu consilierii străini și că le dădea acestora date despre colegii săi funcționari, pe vremea când scria rapoarte la Harim și la Gisir aș-Şagur. Eu nu neg aceasta, fiindcă sînt un om foarte sincer : „n-o să fiu blamat pentru că spun adevărul“, cum zice poetul, dar spuneți-mi mie, în numele veneraților dumneavoastră strămoși, oare nu fiecare familie își are scursorile ei ? Fiul unchiului meu Faiq face parte din aceste scursori ale familiei Al-Abyani care s-a făcut vestită prin luptă peste tot și întotdeauna. Cît despre mine, eu nu vorbesc cu el de mai bine de doi ani — jur pe Allah cel mare !

Să născocească dușmanii mei despre mine ce vor vrea, să mă calomnieze cum vor. Eu sînt candidatul falșilor și o să știu cum să apăr mîine, în consiliu, falimentele lor ; eu sînt candidatul celor care n-au de lucru pentru că fac parte dintre aceștia, sînt candidatul celor ignoranți pentru că eu simt nenorocirea sărmanilor care nu posedă diplome, nici mari nici mici !

S-ar putea să mă întrebați, domnilor, despre programul meu electoral ! Eu nu vreau să vă răpesc timpul dumneavoastră prețios construind palate și castele, făcînd din țînțar armăsar, pentru că programul meu constă în esență din a face lupul să pască iarbă verde în această țară, alături de oi, a asigura lapte și miere pentru fiii poporului, pentru reformă în general. Da, voi reforma ceea ce au stricat mîinile celor care s-au jucat cu resursele națiunii... Oare nu este o crimă, preestimați domni, să vadă omul cîstit acest drum stricat între plasă și acest sat luptător ? M-am întristat foarte tare, jur pe Allah cel mare. Atunci cînd

l-am văzut, am dat din cap și mi-am amintit spusese poetului celui înțelept :

*„Prietenul meu a plîns cînd a văzut
Drumul din fața lui*

Și m-a încredințat că ne vom întîlni cu Cezar...”

O, guvern trădător ! Voi pune capăt anarhiei care și-a-ntins aripile peste această scumpă țară. Da, îi voi pune capăt ! Ne vom întîlni noi, guvernele, sub cupola parlamentului !

*„Ridică-te și privește cum acoperișul culcușului
S-a rupt de ziua de ieri, ziua cea plăcută...”*

Cînd Sabir al-Abyani a ajuns la această parte a discursului său, parcă îl apucase nebunia. A lovit tribuna, dărîmînd ceea ce clădise Abd al-Aziz al-Djazanbal, ibricul galben a zburat și s-a întîlnit pe jos cu carafa primarului în timp ce mulțimea striga cu entuziasm :

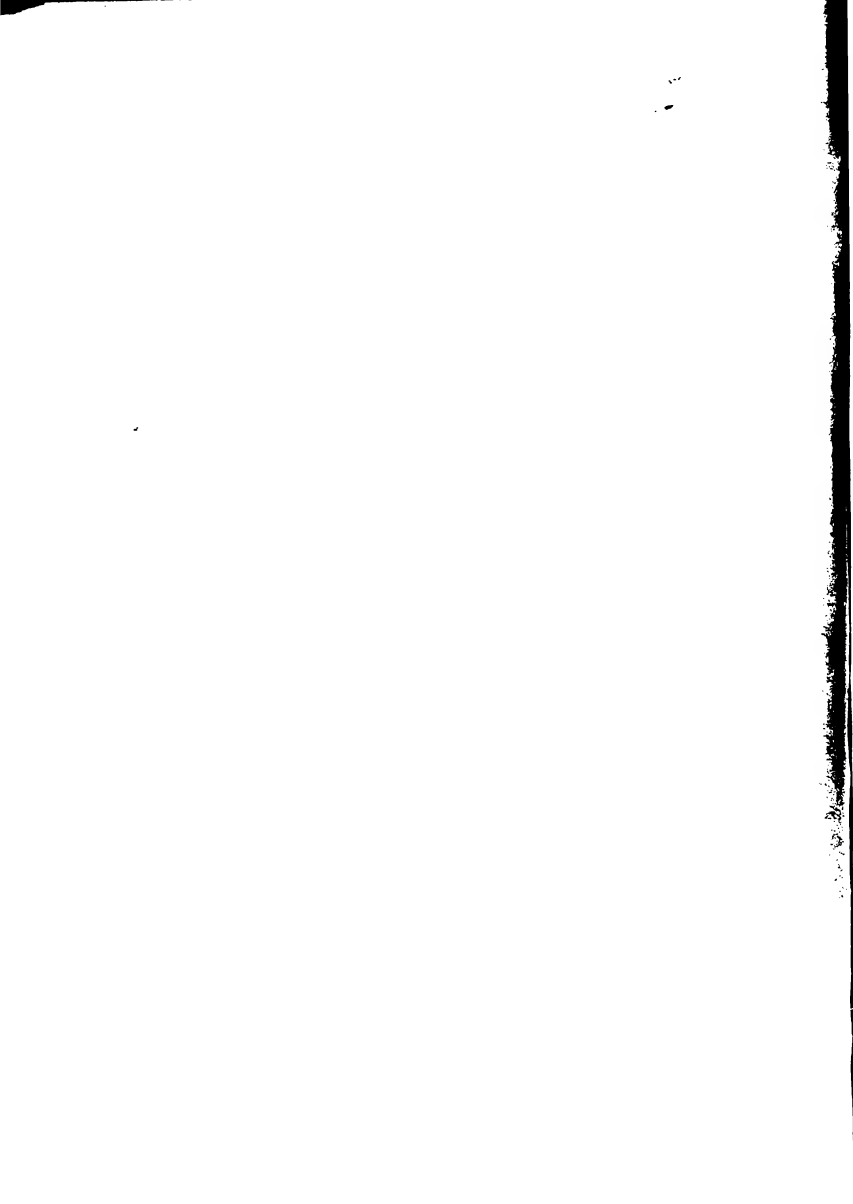
— Pentru candidatul faliților ! Pentru mîncătorul de praz ! Pentru cuvertura patului...

Spre norocul faliților și al ignoranților, Al-Abyani a reușit în alegeri.

Allah e mare !

Traducere de
Nadia Anghelescu

IRAK



ABD AL-MALIK NURI

S-a născut în anul 1921 la Bagdad. A studiat la Universitatea americană din Beirut și la Universitatea din Bagdad, fiind licențiat în drept. Scriitorii săi preferați au fost James Joyce, Cehov și Dostoievski. În anul 1955 a trebuit să se retragă din magistratura irakiană. Până în anul 1962 a lucrat în diplomație.

Abd al-Malik Nuri este unul dintre cei mai mari nuvelişti irakieni și un mare scriitor arab, prin excelență realist, deși sînt frecvente și referirile la universul său absurd. Eroii săi sînt oameni mărunți, pentru care manifestă multă înțelegere, dezmoșteniții și cei cu care soarta nu este îndurătoare. Tehnica sa originală, limba rafinată pe care o minuieste cu multă pricepere, inovațiile în ceea ce privește forma, spiritul poetic și simțul înnăscut al măsurii fac din Abd al-Malik Nuri un maestru al literaturii noi.

Cea mai cunoscută dintre culegerile sale de nuvele este *Cîntul pămîntului*. Este, de asemenea, autor al unei piese de teatru (*Mesagerii umanității*) și al romanului *Cetatea blestemată*, consacrat înfățișării vieții oamenilor mărunți din capitala Irakului.

Nu știu cîte ceasuri i-am smuls nopții cu plimbarea mea. Părea că timpul și-a oprit mersul. Pentru că era noapte mereu. Sînt dintre aceia care iubesc într-atît noaptea încît ajung să se simtă bine numai în întunericul ei. Frații mei, în vestimente albe, continuau să privească spre mine din lumea lor verde ; atmosfera era plină de cîntecul lor armonios ce plutea într-o ceață argintie și diafană. Mă simțeam în siguranță alături de ei, ajutat de ei. Nu mă temeam de nimic.

Adevărul este că pentru mine nu există nimic de care să mă tem în lumea asta. În clipa aceea, eu nu înțelegeam că omul, oricît de sărac ar fi, posedă totuși un lucru de preț, pe care trebuie să-l păstreze și să-l apere chiar dacă ar fi să ajungă la spînzurătoare : demnitatea.

Dar aceasta e o altă poveste ! Firește, nu vreau ca voi să urmați această cale, mai ales că ea nu e nici ușoară și nici la îndemîna oricui, așa cum s-ar putea să observați. Dacă ați vrea s-o urmați, veți întîlni obstacole și greutăți la care nici nu vă puteți gîndi.

Aceasta nu înseamnă că eu aș fi dorit spînzurătoare... Nu, nicidecum... Numai gîndul la spînzurătoare face să-mi treacă un fior rece prin toate încheieturile.

În noaptea aceea s-a produs o altă răsturnare în viața mea. Tăcerea, întunericul, străzile lungi și cenușii care străluceau sub lumina lunii, toate astea îmi alinau sufletul și mă purtau spre o lume plăcută, fermecată. Am pornit fără nici o țintă.

Așa cum am spus, n-aveam nimic pe lumea asta și de aceea nu mă temeam cîtuși de puțin. Nu

aveam o casă adevărată de care să mă lege firele nevăzute ale dragostei pentru soție și copii. Eram singur pe lume. Mergeam încotro mă duceau ochii. Unica mea consolare erau acele cînturi care umpleau ceața argintie și diafană, pe care le trime-teau niște oameni ireali (pentru voi, firește !).

Nu știu cît timp am petrecut colindînd pe străzi. N-am putut bănuî nici o clipă că noaptea aceea liniștită și plină de vrajă aducea un alt eveniment în viața mea... Oh, nu rîdeți ! Vă și văd făcîndu-vă șemne, bătîndu-vă joc de mine. Dar aveți puțină răbdare, nu dați încă frîu liber ignoranței voastre cu atîta ușurință. Vă vorbesc despre o întîmplare foarte reală, chiar și pentru voi, realiști superficiali care nu vedeți din viață decît aparențele ei !

O, nu mă acuzați înainte de vreme că filozofez. Eu nu pretind că aș cunoaște bine viața și că aș fi pătruns în miezul ei. Dar nici atît de ignorant cît mă socotiți nu sînt. Deși nu mi-am terminat studiile și n-am obținut o diplomă, n-am pierdut în schimb nici o ocazie să învăț de la școala vieții, acea școală căreia onoratul Minister al Învățămîntului nu i-a rezervat un sediu anume, nici profesori și nici clase. Cu toate astea, ea pregătește în fiecare zi mii de sărmani ca mine.

Cît despre studiul teoretic, am pătruns pînă și în domeniul filozofiei. Da, da, nu vă dați coate ! I-am citit pe Kant, pe Schopenhauer, pe Nietzsche și pe alții.

Dar sincer să fiu, de la acești mari maeștri n-am învățat nimic care să-mi fie de folos. Am găsit viața mult mai simplă decît o credeau ei, învățîndu-i pe oameni mai mult decît îi învață ei. De aceea, am părăsit aceste cărți care erau aproape să mă arunce în prăpastia sinuciderii. N-am păstrat

din filozofie decît o singură amintire parfumată și proaspătă, aceea a unui mare maestru : grecul Epicur. Am învățat de la el filozofia de a te bucura de lucrurile cele mai simple ; pînă și de aerul pe care-l respiri și de gustul unui pahar cu apă limpede. Am învățat de la el să-mi trăiesc viața — fiecare zi, fiecare clipă ; să fiu într-o permanentă legătură cu natura, cu tot ceea ce există. Am evitat astfel să fiu un mort în viață, acel mort care se ascunde în cei mai mulți dintre voi, sărmani nefericiți, morți ce vă credeți vii !

★

În noaptea aceea minunată, mă delectam cu viața în maniera mea specific epicuriană. Inspiram în plămîni aerul rece care venea spre mine din grădinile de pe marginea drumului pustiu.

Aerul mă îmbăta, răspîndea în capul meu o beție dulce, de vis. Ascultam zgomotul pantofilor mei care loveau lent caldarîmul, întocmai cum cineva ascultă o arie celebră. De departe se auzeau pași grei...

Fără îndoială, paznicii de noapte. Mi-am închipuit că mă vor întreba, ca de obicei, cît e ceasul și m-am hotărît să nu le răspund. M-am bucurat mult de hotărîrea luată. De ce îmi tulbură liniștea aceasta dulce și noaptea de vis, fermecată, care înoată în ceața diafană ? Da, da, așa o să mă răzbun pe ei. O să tac, n-o să le răspund. Am simțit un rîs surd înflorind în mine ; un rîs profund, tăcut și foarte depărtat.

Nu știu exact ce s-a întîmplat în clipele acelea de fericire. Totul a trecut cu o viteză fantastică, ce-ți ia ochii. Cei îmbrăcați în vestminte albe

continuau să privească spre lumea lor fericită, cînd m-am uitat spre ei ultima oară.

Dar ceva semănînd a fum i-a învăluit încet, ascunzîndu-i de ochii mei. După o clipă, rîsul lor minunat s-a întrerupt și m-a năpădit o senzație de singurătate și teamă. O tristețe sumbră mi-a strivit inima și n-am mai fost în stare să fac nimic. Pînă și mersul mi se părea obositor, greu. Niciodată în viața mea n-am mai simțit o singurătate așa de apăsătoare. Eram îndepărtat din societate, întocmai ca un cîine rîios pe care ceilalți cîini îl alungă dintre ei. Clienții cafenelei lui Hasan Ageami priveau tot timpul spre mine ca spre cineva care n-a reușit, ca ei, să ajungă la o poziție socială „importantă“. Dintr-un motiv oarecare, aruncam asupra mea răspunderea pentru înfățișarea exterioară pe care o aveam. În ciuda acestui fapt, nu mi-a lipsit niciodată, în viață, curajul de a mă purta așa cum vreau. Dar în noaptea aceea n-am mai fost în stare să fac nici chiar cîteva sute de pași pe drumul pustiu care mă ducea după un sfert de ceas, sau mai puțin, acasă.

Această neputință m-a speriat, m-a înspăimîntat. Mîntea mea n-a vrut să mai ia nici o hotărîre. Din nou am început să mă tem să nu mă dedublez sau să mă transform în mai multe persoane... Dar de ce mîntea refuză să facă o observație, oricît de mică, pentru a mă salva din teama care m-a cuprins pe neașteptate? Ce să fac? Să mă așez pe podul acela sub care doarme apa și să aștept ivirea zorilor? Să bat la ușa unei case pentru a cere un pahar de apă? Să mă întorc, în fugă, spre pîriul amintirilor? Să merg acasă? Ce să fac?

Dar mîntea nu răspunde. E stinsă, tăcută; a amuțit parcă pentru totdeauna. Soarta mea, semă-

nînd cu soarta acelui uriaș care ocupă toate spațiile, este total indiferentă !



În sfîrșit, de undeva s-a auzit un glas. Semăna cu bocetele unor femei care și-au pierdut copiii și se ridica în văzduh încet-încet. Am privit spre lună ; coborîse mult, pregătindu-se să dispară la orizont.

Așadar sînt singur ; în cel mai îngrozitor sens al acestui cuvînt. Plînsul colectiv învăluia totul, semăna cu un cor de milioane de voci, intonînd o melodie funebră.

Nu-mi dau seama cum mintea a început să facă din nou lumină în întunericul acela înăbușitor. Luminile palide tremurau în vîrfurile stîlpilor ; arborii străjuiau drumul într-o tăcere tristă — drumul acela negru-cenușiu care lucea sub puzderia stelelor ce luminau bolta.

În mintea mea a început deodată să se facă lumină, iar pașii și-au recăpătat echilibrul. Am sorbit parcă o forță uriașă din această lumină. Corul omenesc se auzea din ce în ce mai tare, atomii de aer au început să se ciocnească unii de alții, adăugînd la plînsul colectiv o melodie semănînd cu un fluierat. Tot pămîntul cînta — pămîntul înecat în sînge și lacrimi. Ridica spre cer rugăciunile sale și își trimitea spre spațiu durerile, spre o altă lume, îndepărtată, nevăzută...

Mi i-am închipuit pe tovarășii mei în vestimente albe plîngîndu-i cu durere și milă pe fiii pămîntului. Mintea mi-a poruncit să mă opresc pe pod și m-am oprit. Am simțit oboseala copleșindu-mă și mi-am dat seama că mintea mea a avut dreptate dînd această poruncă.

Timpul a început din nou să se scurgă pe lângă mine și din nou nu mi-a mai fost teamă de nimic. Nu știu unde am citit despre „cîntul pămîntului“, acest cînt care se ridică din tot locul (ceea ce citesc o dată devine o realitate a vieții mele). Se ridică vorbind despre durerile oamenilor, despre marea durere umană a facerii.

Eu nu aștept durerea din cer. Dar deodată am înțeles, într-o clipită, cauza dispariției dreptății de pe pămînt !

Din nou am pornit. Pantofii mei au început din nou să lovească în caldarîmul străzii, scoțînd un zgomot ritmic și plăcut. Am început să-l ascult cu toată ființa mea, întocmai cum ascult o arie care-mi place. Din timp în timp, vîntul vuia prin văzduh. Pămîntul era gol, deșert. Nu mai auzeam cîntul lui, nu-i mai auzeam pe frații mei îndepărtați bucurîndu-se în lumea de alb și verde. Lumea mi-a apărut semănînd cu începutul creației sale. Da, totul pentru mine a devenit nou.

O înțelegere nouă îmi luminează drumul. De parcă m-aș fi născut a doua oară ! Eu nu mai eram eu. Am privit spre colibele sărăcăcioase ascunse în vecinătatea caselor uriașe, rînduite pe marginea străzii. Le vedeam parcă pentru prima oară în viața mea. Oare în aceste grajduri trăiesc oameni, oameni ca mine, ca toți ; oameni ca ceilalți oameni ?

Am început să repet : De ce ? Nu știu cum, gîndurile mi-au zburat brusc spre tipografia în care apărea ziarul la care lucram. Mi-am amintit de unul din muncitori — un tînăr brunet, cu fața rasă, cu mîinile murdare de plumb. Mîncă chebab dintr-o farfurie. O pusese pe casetele cu litere. Vor-

bea cu durere și cu furie despre greva unor muncitori și despre faptul că se trăsesse în ei.

Mi-am imaginat mulțimile de femei și copii plângînd și țipînd, am văzut muncitorii agățîndu-se de pomi pentru a scăpa de gloanțe, i-am văzut pe alții la pămînt, cu sîngele curgîndu-le din răni. Mi-am amintit de multe greve despre care se vorbea în ziar și care, în majoritate, eșuaseră. Sufletul mi-a fost sfișiat de durerea ce mă cuprinsese cu puțin înainte. Mi-am închipuit că aud cîntul pămîntului din nou — acel plîns colectiv pe care îl cîntă milioane de oameni. Vorbea despre dureri groaznice, despre marea durere omenească a facerii. Aveam impresia că simt aceea durere, eram aproape, foarte aproape de ea. M-a cuprins un sentiment ciudat : un amestec de bucurie și suferință.

În adîncul meu a răsunat o voce duioasă, limpede : „Ah ! Sărmanii mei prieteni, uniți-vă într-o singură familie și iubiți-vă, iubiți-vă unii pe alții !” Lacrimile s-au pornit șiroaie pe fața îmbătrînită și dură. Mi-am grăbit pașii spre casă.

Traducere de
Mioara Dobrișan

GAIB TUAMA FARMAN

Ca majoritatea prozatorilor irakieni, și lui Gaib Tuama Farman îi este apropiată tema zugrăvirii omului mărunț. Toată opera sa este un imn închinat luptei pentru o viață mai bună, dragostei pentru cei asupriți și oropsiți, luptei antirăzboinice. Este autorul a două culegeri de nuvele *Un alt copil* și *Chinul va dăinui*.

UMRAN

Discutau gălăgios de cîțva timp, așezați pe băncile lor, avînd în față frunzele de tutun cărora le scoteau fibrele și le sfărîmau, apoi le aruncau în fluviul de tutun de sub picioarele lor.

Vocile le erau întoarse de un ecou moale; corpurile li se zguduiau de un rîs stupid, mîinile lor, pline de resturi de tutun, se agitau încoace și încolo, iar tusca lor rea se amesteca în gălăgia generală, ca un oaspete nedorit.

În cele din urmă au tăcut. Plictiseala și foamea le secaseră gîtlejurile, iar obrajii, acoperiți de un strat de resturi de tutun, arătau groaznic. Momentele lor de tăcere mă înspăimîntau și îmi imaginam tavanul scund înaintînd, încet, spre mine, oprindu-mi răsufllarea; simțeam că pivnița se scufundă încetul cu încetul, în măruntaiele pămîntului și căutam cu privirea, în toate părțile beciului lung, ezitînd între sacii de tutun îngrămădiți, între muncitorii care lucrau în tăcere, osteniți, și mormanul de tabac roșcat din colțul cel mai îndepărtat.

Plictiseala a început să se întindă prosteste, ca un animal nevăzut pe care-l adoarme mirosul pătrunzător de tutun. Lumina lămpilor din tavanul scund se oprea pe drum în curgerea ei; în fereastra strîmtă lumina soarelui pîlpiiă și apoi cădea jumulită, cu altă culoare, de bronz, pe pămîntul de sub ferestrele mici și apropiate de tavan.

M-am ridicat din ascunzătoarea mea cînd era gata să se termine movila de tutun roșcat. Trebuia să mă aplec asupra lucrului, fără răgaz, și să-mi pregătesc altă grămadă. Stăteam pe scăunel în fața tutunului, ținînd furtunul în mînă și lăsînd apa să curgă din el ca să stingă vîlvătaia aurie, cînd am simțit o slăbiciune — ochii și nările mi se inflamaseră din pricina firișoarelor de tutun — și am lăsat furtunul să-mi cadă din mînă, la poalele grămezii; m-am întors din nou în ascunzătoare mea și m-am sprijinit de peretele saturat de umezeală, fără să iau seama la numeroasele și ascuțitele mușcături care-mi torturau pieptul înfierbîntat și aprins de febră.

După puțin timp am auzit vocea groasă a unui dintre muncitori :

— N-ai mai terminat cu vorba ? Dai din gură, aștepti doar ca să treacă timpul...

L-am recunoscut pe stăpînul vocii după glasul său tremurător. Am ridicat ochii și i-am văzut capul ras sucindu-se într-una, de la dreapta la stînga. Mi-am întors privirea la muncitorii care-și mișcau mîinile cu încetineală : două șiruri de mașini omenești uzate, neunse. Capul sumbru se afla la mijlocul rîndului din stînga. Am auzit din nou vocea lui în timp ce-și agita brațul :

— Pe Allah... Ce lungă e ziua... Asta nu-i zi, e o viață de om.

Și începu să tușească tare, cum făcuse de cîte ori zicea cu glas ridicat două sau trei fraze. În atmosfera descurajantă se auzi tusea aspră și ascuțită ca și cum ar fi ieșit dintr-un piept sfîrțecat. Mi-l închipuiam plin de apă stătută, putred.

Începu să suspine și să se strîmbe în convulsii, să tușească puternic : un fel de răcnet trimis ca o mărturie din străfundul sufletului său chinuit, o tuse care răspîndea în aer o duhoare nesuferită celor din jur care începură să-și părăsească locurile, cu scuze mai mult sau mai puțin îndemînatice.

— Destul ! s-a auzit strigînd o altă voce. Nu-ți ia Allah sufletul...

Am știut că va vorbi. Era un om cu trupul mare, cu ceafa groasă și vocea puternică, cu ochii mici și batjocoritori. Cel care tușea s-a uitat la el gîfîind și, încercînd să-și stăpînească accesul de tuse care-i ieșea din piept, fără oprire, i-a răspuns :

— De ce, mîi ? Adică ce-are lumea cu mine ? Le-am luat eu pîinea ?

Omul i-a răspuns cu ură :

— Da ție cine îți dă pîine ? Pe cîinele rîios nimeni nu-l bagă în seamă.

Cuvintele omului m-au cutremurat ; mi-am părăsit locul și am înaintat către cele două rânduri de muncitori. Ce suflet rău zace în acest trup zdravăn și stupid !

În fiecare zi stîrnea cîte un uragan, umplea pivnița de zgomot și răgea ca un taur.

Se auziră cîteva voci neajutorate, dar vocea cea dură le domina cu măreție și dispreț ; criza de tuse se liniștea. Un muncitor bătrîn, cu fața mică, strigă :

— Țigările i-au mîncat sufletul lui Umran.

Zdrahonul bubui cu grosolănie :

— Ce țigări ? Țigările nu îmbolnăvesc ! Fumez de cincisprezece ani și sînt sănătos tun. Dar Umran e bolnav ! E bolnav și nu va ieși din pivniță înainte de a ne îmbolnăvi pe toți.

Tăcu un moment și apoi adăugă :

— Microbi... E plin de microbi...

O tăcere nedorită se întinse peste pivniță și simții în gît o strînsoare care mă făcea să văd sacii de tutun dimprejur crescînd vizibil, ca și cum ar fi absorbit aerul pivniței... și nu numai aerul...

Muncitorii care stăteau pe bănci și legătorii de foi începură să se risipească încet, așezîndu-se din nou pe locurile lor, cu simțurile înghețate, cu mișcările domoale. De cîte ori mă uitam la ei, stînd pe scăunel, udînd și spălînd tutunul, mi se părea că văd o imagine nepămînteană, stranie.

Umran a început a doua oară să tușească, fără motiv, cu o tuse tare care-mi ardea auzul. Am așteptat să termine, cu o răbdare amestecată cu furie, și l-am auzit pe Ali strigînd peste tusea slăbită a omului :

— Umran, gata !... Allah să te blesteme... Microbii... Ești plin de microbi...

Și în atmosfera înspăimîntată, tusea gălăgioasă reizbucni cu putere.

Trecură minute plictisitoare. Apoi, clopotul fabricii se auzi de departe și muncitorii începură să șerpuiască, cu grabă, printre bănci, împiedicîndu-se de coșurile umplute cu tutun, năpustindu-se către ușa pivniței.

În spatele lor, tutunul s-a împrăștiat, foile s-au risipit și pămîntul s-a acoperit de bucățile de postav pe care muncitorii le foloseau drept șorțuri. Praful galben s-a năpustit ca un roi uriaș de insecte. Zgomotul tremurat al motoarelor, slăbind și dispărînd printre vocile agitate, ajungea, de departe, pînă la mine.

Simțeam o oboseală de neînvins. Nu aveam nici un chef să ies la soare după ce rămăsesem patru ceasuri departe de el. M-am temut să nu mi se facă foame și m-am întors la locul meu, printre sacii de tutun; mi-am lăsat trupul pe pămînt, mi-am așezat miinile obosite lingă mine și mi-am sprijinit capul de perete. În față aveam pivnița lungă, plină de tot felul de obiecte. Umran continua să stea la locul lui; tusea îi trecuse. Capul îi atîrna rupt parcă din ceafă. Mi s-a părut că plînge. Acest om, cu sentimentele rănite, părea de vîrsta tatălui meu. Tăcerea și tristețea lui mi-au apărut ca două răni adînci, respirînd durere și umilință. Mi-a trecut prin cap să merg la el și să-l sărut.

Mi l-am amintit pe fiul său Husein, unul dintre bunii mei prieteni, de pe vremea cînd eram în primul an la școala medie. Mi-am amintit-o pe fiica sa, Fatima, cu părul aspru ca părul de capră, cu fața tristă și murdară, cu ochi lăcrimoși, cărora le făcea rău lumina soarelui. Îl auzisem pe tatăl meu spunînd că Umran este cel mai bun muncitor din fabrica Al-Djakayr, care se învecina cu casa

noastră. Intrase în fabrică de cînd această își deschisese porțile, în urmă cu șapte ani. Tatăl meu îmi vorbea despre forța lui, despre sănătatea lui, despre înfățișarea lui strălucitoare. Apoi clătina din cap cu durere, ca și cum ar fi spus : „Vezi ce-a făcut vremea din el ?“

Am încercat să-mi desenez, în minte, imaginea acestei tinereți apuse dar n-am reușit. Înfățișarea lui jalnică închidea orice drum imaginației. Am continuat să-i urmăresc silueta în timp ce înainta spre mine, cu jumătatea de sus a corpului aplecată în față, cu gîtul ridicat într-un fel înspăimîntător. L-am văzut aplecîndu-se către sacii de tutun din dreapta mea, cu brațele bălăbănindu-se în niște mișcări neregulate. Îi vedeam, de aproape, fața vînată, ca fața unei statui cu trăsăturile împietrite.

Luă tichia de postav de pe fereastră, se uită într-o parte și-n alta, cu precauție, apoi se aplecă spre colțul din dreapta unde se aflau lăzile de lemn goale. Stătu o clipă rotindu-și ochii prin pivnița care mi s-a părut atunci ca un mormînt putred, fără legătură cu pămîntul și cu lumea care forfotea în jur. Apoi s-a aplecat și și-a vîrît capul într-una din lăzile deschise. A rămas așa o bucată de vreme și după aceea l-am văzut scoțînd din ladă, cu degete tremurînde, cîteva pachete de țigări ; s-a uitat cu atenție spre ușa pivniței întunecoase, apoi și-a rotit privirea prin toate colțurile și a ascuns pachetele cu țigări sub cămașă.

M-a cuprins un sentiment de groază ; aș fi vrut să fug, nu mai puteam suporta. Era ca și cum aș fi văzut un cuțit tăind mîinile unui om drag. Fără voia mea mi-a scăpat un suspin, care s-a auzit. Omul s-a întors înspăimîntat și m-a observat, ascuns între doi saci de tutun. A rămas locului ca trăsnit și s-a uitat la mine ca apucat. Apoi

și-a luat tichia din cap și și-a pus-o din nou în ladă, cu mișcări vizibil nervoase.

Cînd l-am văzut venind spre mine, am încercat să fug sau să țip, dar teama îmi paralizase limba și-mi luase puterea de a mă mișca. Am simțit degetele sale fierbinți apucîndu-mi brațul cu o mișcare minioasă și asupra mea s-a aplecat o față osoasă, cu niște ochi mici și cu un nas pipernicit. Din ochi i-a izvorît o licărire ciudată, așa cum izvorăște din adîncul unei fîntîni părăsite. M-am clătinat în fața privirilor lui înspăimîntătoare. Mi s-a părut că o să mă strîngă de gît și în tăcerea lui îmi vedeam moartea sigură. L-am implorat să nu-mi facă nimic :

— Nene Umran... Pe Allah, sînt ca și fiul dumitale... n-am văzut nimic.

M-a ridicat de mîină în timp ce sufla cu zgomot și respirația lui urît mirositoare mă ardea. I-am spus :

— Pe Allah, n-am să te pîrăsc...

— Minți ! mi-a spus. Ești un viclean.

— Jur pe ce vrei. Să mă orbească Allah dacă te mint !

M-a privit lung, palid, de parcă sufletul s-ar fi despărțit de el. Buzele subțiri îi erau țepene și fața obosită și vînată ca a unui bolnav de ficat. A spus în șoaptă :

— Minți... Nici tu nu ești mai bun ca Aylawi...

Îmi zgîlții brațul cu mișcări sacadate spunînd :

— Ce, crezi că am să vînd țigările ca să cheltuiesc banii pe prostii ?

M-am uitat implorător la el. S-a rezemat cu spatele de un sac de tutun, spunînd :

— Nu, pe Allah. Pe capul meu a căzut o nenorocire de care nu mai pot să scap... O să-i dau țigările doctorului.

Auzeam horcăielile din pieptul lui ca și cum ar fi fost șuieratul unui animal gătit. Parcă ar fi vrut să scoată din piept ceva care-l chinuia. Îi vedeam mărul lui Adam, proeminent cum urcă și coboară în gîtlejul slab. Și-a dat la o parte cămașa largă și oasele i-au apărut, groaznice. Gîtul îi era brăzdat de scobituri adînci.

— Nene Umran, nu te teme, i-am spus. Doar nu-i tata stăpînul fabricii.

Dar Umran nu mi-a răspuns. A trecut o vreme și apoi s-a îndreptat către ascunzătoarea țigărilor. Și-a luat tichia, a pus țigările în ea și și-a aranjat-o pe cap cu grijă, ca să nu pară nimic nefiresc. S-a uitat sălbatic la mine și mi-a spus :

— Ieși înaintea mea.

I-am ascultat ordinul. Aș fi vrut să fac orice ca să-i dovedesc sinceritatea.

Am sărit treptele pivniței și mi-am croit drum printre cele două rînduri de mașini care continuau să împrăștiie fum și miros de ulei ars.

În ușă, tulburarea mi-a revenit.

Corpul mi-a fost înhățat de o matahală mustăcioasă care stătea în fața pragului și care m-a căutat peste tot. M-a împins afară fără să-mi dea apoi nici o atenție.

M-am așezat lîngă ușă ca să-l aștept pe Umran. L-am văzut urcînd cele trei trepte ; cînd m-a văzut și el, mi-a aruncat o privire bănuitoare. L-am auzit pe portar spunîndu-i :

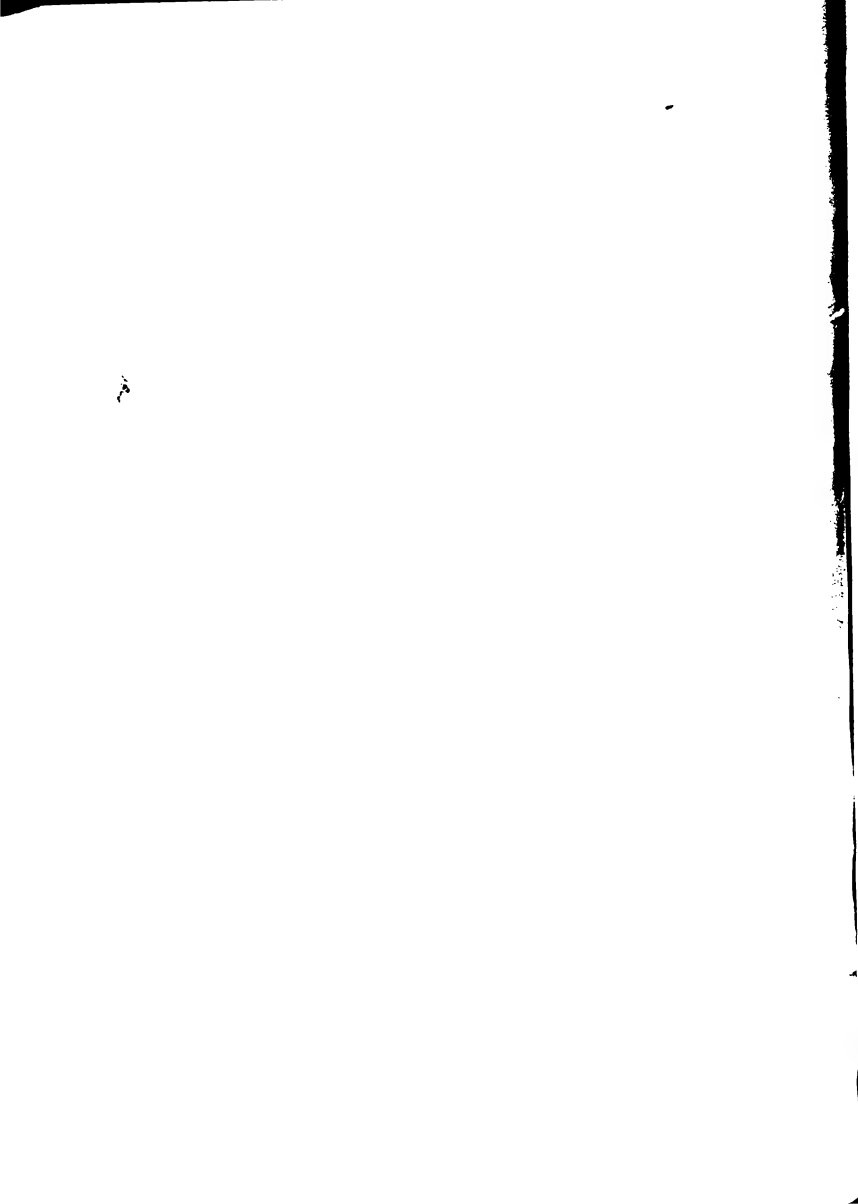
— De ce-ai întîrziat ? Ce-ai la tine ?

Umran a mormăit ceva ce n-am înțeles. Am văzut fața portarului încruntată și plină de bănuială. Umran continua să mă privească cu o privire plină de îndoială și acuzatoare. Apoi a înaintat

către ușă, cu ochii țintă la mine, ca și cum ar fi uitat de orice altceva. N-a văzut pragul de lemn, înalt, al ușii și s-a împiedicat de el. A căzut grămadă la pământ, aproape de mine. Nu departe îi căzuse tichia din care se răspîndiseră pe jos pachetele de țigări.

Traducere de
Nadia Anghelescu

SUDAN



AT-TAYYB SALIH

Și-a început activitatea literară după 1950, publicîndu-și nuvelele și romanele la Cairo și Beirut. În 1967 i-a apărut, la Beirut, culegerea *Nunta lui Zein*, care reunește, alături de romanul cu acest titlu, o suită de nuvele. În 1969 i-a apărut la Cairo romanul *Sezonul migrației spre Nord*, apreciată ca una din cele mai bune realizări ale romanului arab.

Scriitorul sudanez a lucrat cîțiva ani la radiodifuziunea britanică. Cunoaște bine literaturile europene și este foarte receptiv față de curente moderne. Conflictele provocate de ciocnirea diverselor mentalități, contrastul între diferitele culturi, dezrădăcinarea și consecințele ei sînt teme abordate cu îndrăzneală de tînărul scriitor care le exprimă într-un stil sobru și elegant.

PALMIERUL DE LINGĂ RÎU

- Allah să-ți ajute...
- Douăzeci de lire, măi omule ! Îți acoperi cu ele datoriile și-ți mai îmbunătățești puțin situația.

Miine-i sărbătoarea și tu n-ai cumpărat nici mielul pentru jertfă ! Ți jor că nu vreau decît să te ajut. Palmierul ăsta nu face nici zece lire.

Măgarul lui Husein negustorul se agita pe loc. Stăpînul lui nu descălecuse, fiindcă nu voia ca Șeih Mahgiub să vadă cît de mult dorește să cumpere palmierul acela cu cei cinci puieți ai săi, vlăstare tinere pe care sudanezii din nord le numesc *asasik*. În mijlocul lor se ridica palmierul cel bătrîn, înalt și mîndru, prin ale cărui plete se jucau adierile reci ce suflau dinspre nord, aducînd cu ele picături din apele Nilului. Măgarul alb și dolofan zări în depărtare o măgăriță pascînd printre tulpinile de porumb și începu să ragă cu glasul lui plîngăreț și prelung. Ridică întii piciorul stîng din spate și-l lăsa apoi încet, pe pămînt. Pe urmă își ridică piciorul drept din față și și-l sprijini pe marginea potcoavei. Era preocupat cu ronțaitul unor plante suculente care creșteau pe marginea canalului. Părea nemulțumit de această tocmeală, în spatele căreia nu întrezărea nici un folos. Ade-vărul este că Husein, cu abaua lui neagră, pe care o cumpărase cînd fusese într-o vizită la Al-Khartum, cu turbanul lui dintr-un tiul de primă calitate, cu pantofii săi roșii, mai buni decît oricare alții ieșiți din mîinile pantofarilor din Al-Fașir, cu măgarul său alb, dolofan, lucios, cu șaua roșie, lustruită, cu blana cafenie care atîrna gata să atingă pămîntul, era întruparea fidelă a aroganței și a trufiei.

Și cu toate astea, Șeih Mahgiub nu se strădui să răspundă ; rămăsese ca o stană privind spre orizontul îndepărtat. Încet-încet, pieri din urechile sale larma mulțimii de gură-cască ce se strecurase pentru a media între negustor și el. În același

timp se stinse și șopotul neîntrerupt și trist al *sakiei* ¹

Ceața amintirilor învălui treptat lucrurile care se aflau în fața lui Șeih Mahgiub. Oamenii, vitele, pădurea deasă de palmieri, tarlalele de porumb copt care nu fusese încă cules, tarlalele de coceni goi de pe care se rupseseră știuleții și în care dăduseră năvală turmele de oi și de capre, toate astea păreau niște fantome în mijlocul cărora dansau ramurile palmierului lui Mahgiub. Într-o clipă, omul își depănă în minte întreaga situație. Da, mâine este sărbătoarea aducerii jertfelor, când toți oamenii vor ieși o dată cu răsăritul soarelui, îmbrăcați în hainele lor curate și noi, și-și vor face rugăciunea împreună, în apropiere de mormîntul lui Șeih Salih. Iar când se vor întoarce, fețele lor vor străluci de bucurie și de fericire, va curge sîngele animalelor jertfite, oaspeții vor veni și vor pleca, ecoul rîsetelor lor răsunînd pe ulițe. Cît despre el... cît despre casa lui... El n-are haine curate cu care să iasă la rugăciune. Nevasta lui nu are decît o rochie veche pe care i-a cumpărat-o cu două luni în urmă și care a ajuns într-o stare jalnică. Cît despre fiica sa Hadigea, i se rupea inima din pricina plînsului ei pentru o rochie nouă pe care dorea s-o arate fetelor din sat și s-o îmbrace de sărbătoarea pe care o va petrece împreună cu prietenele ei. Ei bine, de unde să aibă el trei lire să poată cumpăra un miel ca să-l jertfească ?

Șeih Mahgiub bombăni, doar pentru el, ceva ce semăna a rugă și implorare : „Allah să ne ajute“. Își mușcă buzele, cu nervozitate, și se întoarce cu gîndul în urmă cu douăzeci și cinci de ani.

¹ Instalație rudimentară pentru irigație ; canal mic de irigație.

Cît de frumoase erau nestatorniciile acelei vremi ! Era pe atunci un flăcău tînăr, vînjos. Nu avea încă treizeci de ani. Muncea la sakia tatălui său pentru haine și hrană. N-avea nevoie de bani și nici nu le știa valoarea. Într-o dimineață senină de vară, a trecut pe la vărul său Ismail, care era ocupat cu smulgerea puieților pe care urma să-i planteze în alte locuri, pe terenul din jurul sakiei. Privirea lui Mahgiub s-a oprit asupra unui mic puiet pe care Ismail îl aruncase deoparte. L-a scuturat de praf și i-a spus vărului său rîzînd :

— Mîine o să vezi ce o să iasă din firicelul ăsta...
Un palmier, o minune !

Ismail a rîs în bătaie de joc și și-a văzut mai departe de treburile lui. Pe malul riului, în apropiere de sakie, Mahgiub a făcut o mică groapă și a sădit în ea palmierul. Era așa de firav că abia se zărea dintre brazde. Apoi a deschis drum, spre el, unui firicel de apă, după ce a recitat cîteva versete din *Coran*. A repetat cu evlavie : „În numele lui Allah ! Ce-o vrea Allah ! Nu există nici o forță și nici o putere în afara lui Allah !“, așa cum făcea și tatăl său de fiecare dată cînd sădea un puiet sau cînd culegea roadele unui pom. N-a uitat, în semn de binecuvîntare, să-i toarne la rădăcină puțină apă din ibricul cu care se spăla tatăl său înainte de rugăciune.

Mahgiub a reușit cu greu să scape de nodul care i se pusese în gît și și-a trecut degetele mîinii uscate și pline de vine printre firele risipite ale bărbii. Cît de fericit a fost în anul acela ! La numai șase luni de la sădirea palmierului s-a căsătorit cu vara lui. N-avea nici un gologan pe atunci și nici acum nu-și da seama cum s-a întîmplat minunea. Nu și-a închipuit vreodată că ar putea să se însoare și el într-o zi, el care și-a petrecut

tineretea disprețuit de ai săi, neștiind ce-i bunăta-tea. Toți îi spuneau că e un prost fără noroc. De câte ori n-a cîntat, în vreme ce intra în apă, înțepat de frig, cu capul și pieptul gol :

„*Viața își bate joc de tine și timpul se răzbună
Și sărăcia te ține departe de fetele din sat.*“

Numai că el s-a însurat, și-a prins la mînă mă-tasea nunții, s-a frecat cu *dilka*¹, iar pe frunte și-a pus semiluna de aur, în vreme ce în jurul lui fetele cîntau. Cît de mîndru se simțea atunci ! Toate astea la numai șase luni după ce a sădit palmierul. În anul următor, soția i-a născut o fetiță căreia i-a pus numele Amina ; aceasta pen-tru binecuvîntarea nașterii ei și pentru cinstirea memoriei bunicii după tată, singura ființă dintre toți ai lui de la care a cunoscut puțină duioșie. Cînd șirul amintirilor l-a dus la nașterea Aminei, ochii i s-au umezit de lacrimi. Unde este acum Amina ? Este soția băiatului surorii sale, care a dus-o departe, în Al-Djariza ², tocmai în As-Said. Amina, care îl iubea atît de mult și era atît de duioasă cu el !

Dacă și Hasan ar fi la fel de duios și de bun ca ea ! Hasan !... Omul și-a mușcat violent buza de jos, aproape sfișiindu-și-o cu dinții. Hasan, sin-gurul său băiat, a plecat cu cinci ani în urmă, în Egipt și de atunci nu le-a trimis nici măcar o scrisoare să le spună că e sănătos. Omul se

¹ Obiceiuri legate de nuntă ; mătasea se leagă la în-cheietura mîinii cu o verigă de aur ; *dilka* este un ames-tec de parfumuri și esență de santal, cu care se masează tot corpul.

² Regiune din Sudan renumită pentru amenajările hidrotehnice făcute aici în ultimul timp și care au impulsionat dezvoltarea agriculturii și au determinat un exod al populației spre această zonă.

chinuia să-l uite și să-l șteargă din amintirea lui socotindu-l plecat dintre cei vii. Soția lui plîngea de fiecare dată cînd Mahgiub repeta cu glas trist și tremurat versuri dintr-un cîntec de jale, care îi alinau durerea, ori de cîte ori îl năpădeau amintirile și-l vedea pe fiul său, un copilăș mic și buclat, tîrîndu-se pe jos, apoi băiețaș, ajutîndu-l la muncă, la sakie, apoi flăcău clocotind de tinerețe și forță, părăsindu-și familia și casa, uitînd de drepturile tatălui și neîntrebînd nici de cei vii, nici de cei morți. Da, pe Allah, flăcăul dacă te-a părăsit, lasă-l în pace! Soarta a vrut parcă să uite tot ceea ce îi lega de Hasan și și-a aruncat ultimele-i săgeți dureroase și otrăvite, pe care le mai avea în tolba ei, cu care continua să-l năucească de doi ani, fără întreruperi. Ultima săgeată a lovit oița tărcată pe care a crescut-o Hasan; i-a adunat iarbă, i-a dat să mănînce din mîncarea lui și a dormit cu ea sub același acoperiș. Oița a murit; nu s-a mai întors în zori, ca de obicei, cînd Hasan sărea vioi din patul său să-i dea să mănînce și-o adăpa, și-o lua cu el la sakie să pască și să se bucure de iarba pe care el o smulgea și i-o strîngea grămadă. A murit. Aceeași soartă au avut-o, din pricina secetei, și celelalte vite pe care le crescuse Șeih Mahgiub.

O adiere de fericire îi trecu peste fața uscată și plină de zbîrcituri. Amărăciunea adusă de amintirea lui Hasan pieri atunci cînd se gîndi la turma de oi pe care o crescuse în același an în care se născuse Amina. O turmă întregă dintr-o singură oaie, pe care o cumpărase cu banii strînși de pe răzorul de ceapă. Se purtase cu ea așa cum se purta cu propriii săi copii: o mulgea el însuși, îi strîngea iarba în țarc, dădea drumul la miei și

rămînea un ceas sau două mîngîind-o și curățîndu-i lîna, plin de fericire cînd o vedea dezmierdîndu-și mielușeii și bînd apă amestecată cu tărîțe, în vreme ce mielușii se împungeau și zburdau. Le dăduse la fiecare cîte un nume, întocmai cum fac oamenii cu copiii lor, cunoscîndu-i pe fiecare după semne. Unul avea coada albă, altul avea o pată neagră pe spinare; un berbec avea cîrnul crăpat, altul avea coarnele întoarse. La doi ani după ce s-a însurat, a cumpărat o vițică slăbănoagă, pe care a hrănit-o vîrtos pînă cînd a devenit o vacă frumoasă, cu ochii negri, cu o stelută în frunte, care trăgea la sakie și dădea și lapte. Cam în vremea aceea a dat roade și palmierul de lîngă rîu; primele roade din viața lui. Timpul se scurgea în belșug de parcă Allah ar fi răspuns rugii sale din ziua cînd a făcut gropița pe malul rîului și a sădit palmierul. S-a despărțit de tatăl său și și-a făcut o casă în care s-a stabilit cu familia lui. A devenit bogat, numărîndu-și banii ca orice negustor. Stătea în piață, plin de încredere în fața grămezii de porumb din care vindea mușteriilor, concurîndu-și adversarii fără sfială. A ajuns să îmbrace veșminte curate, să mănînce bună-tăți, să doarmă într-un pat moale și să se înfășoare, pe frigul iernii, cu o plapumă grea, de lînă, pe care dăduse două lire. Cînd lumea dădea la nunți cinci piaștri, el dădea zece, o sticlă plină cu seu curat, de berbec, o kilă din cele mai bune curmale — „al-kindil“. A ajuns ca lumea să-l poreclească „istețul“, după ce mai înainte îi ziseseră „prostă-nacul“. Dacă n-ar fi fost căsătorit, ar fi putut lua o fecioară pe care și-o doreau cei mai buni flăcăi din sat.

Dar toate astea pieriseră; plantația s-a uscat, culturile și vitele s-au dus, seceta cumplită a luat

locul belșugului. Apoi bătrînețea a luat locul tineretii. Dacă Nilul, pe vremuri, se revărsa udînd pămîntul și scoțînd rodul din străfundurile lui, acum n-o mai făcea decît cu zgîrcenie. Să fie oare de vină barajele care au fost ridicate pe el, oprind apa? Să se fi împlinit prevestirea lui Șeih Uad Dulib? Cîndva el spusese că va veni o zi în care va fi belșug peste tot, kila de porumb se va vinde cu doi piaștri, iar oaia cu doi riali. Dar lumea va fi stînjenită de acest belșug, se va cufunda în rătăcirii și-l va uita pe Allah, iar Allah îi va pedepsi pe oameni pentru păcatele lor. Șeih Mahgiub s-a gîndit o clipă și și-a zis că el n-a săvîrșit multe păcate. Este adevărat că uneori a băut vin, că a mai dansat pe la nunți, a mai tras cu coada ochiului și la alte femei, fără ca nevestă-sa să știe... Dar n-a făptuit nici unul din acele păcate despre care *faqihii* satelor spun că ar fi păcate mari, în stare să-l mînie pe Allah. Bătrînețea îi slăbise puterile, ajunsese să nu mai poată suporta înțepăturile frigului și nici dogoarea soarelui. Nu se pricepuse să-și țină bine averea pe care o avusese și pe care și-o irosise fără rost. Și în vîltoarea necazurilor lui și în amarul bătrîneții, l-a părăsit și fiul său Hasan, tocmai în momentul cînd avea mai mare nevoie de brațul lui tînăr. Și astfel, Mahgiub a rămas să îndure singur lipsurile; s-a înglodat în datorii, a zălogit și în cele din urmă a vîndut tot. Astăzi nu mai are decît o văcuță, două capre și palmierul pe care s-a străduit să-l păstreze cu orice preț.

Amintirile îi fură întrerupte de răgetul măgarului lui Husein și de glasul stăpînului măgarului, care-i zise :

— Măi omule, ce-ai rămas așa, ca o stană ? Ce-i cu tine ? Nu mai zici nimic ? Măcar să știm, să plecăm...

Ramadan, care venea dinspre sakie, i-a zis lui Mahgiub că douăzeci de lire este un preț bun, mai ales că el are foarte mare nevoie de bani. Omul s-a gândit o clipă, ezitînd între refuz și acceptare. Cu douăzeci de lire putea să-și acopere datoriile și să cumpere și mielul pentru sacrificiu cu prilejul sărbătorii, să se îmbrace și el și cei din casă.

Un vînt puternic se porni jucîndu-se cu ramurile palmierului, care începură să foșnească, să se lupte și să se zbată ca un înecat care strigă după ajutor. În starea aceea, palmierul i-a apărut lui Mahgiub mai minunat decît orice alt lucru din lume. Inima i-a zvîcnit, gîndindu-se la fiul său din Egipt. Oare fiul va răspunde gîndului său ? Oare rugămințile pe care Mahgiub le-a înălțat, în taina nopții, i-au ajuns la inimă ? Omul a simțit o revărsare de nădejde umplîndu-i sufletul și inundîndu-i toate simțurile. În ochi i s-au ivit lacrimi pe care și le-a reținut cu greu. A bombănit : „Allah să ne ajute ! Palmierul nu-l voi vinde.“ Omul a repetat apoi în sine : „Allah să ne ajute !“ Aceasta l-a dus cu gîndul la cuvintele unei *sure*¹ din *Coranul* binecuvîntat : „Ți-am dat un mare ajutor“. Pentru prima oară a simțit că în expresia „Allah să ne ajute“ se află mai mult decît cuvintele cu care se încheie o tocmeală și se deschide poarta în fața celui care vrea să cumpere. Ele sînt o cheie pentru cel împovărat de necazuri, chinuit de sărăcie, cel ai cărui umeri sînt apăsăți de nenorociri. Și atît

¹ Capitoarele *Coranului* — cartea sfîntă a musulmanilor

de mare nevoie simțea Mahgiub atunci să rostească aceste cuvinte !

Stăpînul și-a tras, mîndru, măgarul de frîu, l-a lovit cu călcîiul în pîntece și a spus pe un ton rece : „Allah să ne ajute ! Allah să ne ajute ! Dar mîine să vii să-ți plătești datoria.“

Înainte ca măgarul s-o ia din loc, Mahgiub a văzut-o pe fiica sa mai mică alergînd spre el și agitîndu-se veselă. În inima lui a licărit o nădejde care părea de neîncipuit. N-a așteptat ca fata să ajungă la el, ci a alergat el spre ea întrebînd-o :

— Ce-i ? Ce s-a întîmplat ?

Fetița a încercat să-i spună vestea gîfîind și sîsîindu-se :

— Niște oameni... Au spus că băiatul lui Sitt Bannat a venit din Egipt... Ne-a adus vești de la fratele Hasan.

Vești de la Hasan ? Omul a alergat ca nebun, fără să se mai gîndească și să-și mai simtă inima care i se zbătea în piept. O dată, peste disperare năvălește nădejdea copleșindu-l, altă dată se revarsă disperarea sufocînd speranța. Fiica sa cea mică se agață de poala cămășii lui murdare, pentru a se putea ține după el, plîngînd în același timp, în semn de protest pentru pașii prea mari, prea grăbiți ai tatălui.

În casa celui sosit din Egipt, Mahgiub a așteptat în rînd cu ceilalți. În culmea agitației, ochii săi cercetători au observat și alți oameni, pe care-i cunoștea, veniți să întrebe despre fiii și rudele lor ; femei pe care le știa, venite să întrebe despre soții și copiii lor. Toți erau numai nădejde, ca și el. Ochiul său nu l-a descoperit de îndată pe tînărul care se întorsese din Egipt ; era îmbrăcat în haine curate ca omul care se întoarce din călă-

torie și vorbea un dialect străin pentru Seih Mahgiub ; se citea pe el încrederea în sine și orgoliul. În sfârșit tânărul îl văzu pe Șeih Mahgiub printre cei care se îmbulziseră și se apropie de el zîbind. Omul se simți stînjedit, căci toate privirile se îndreptară spre el. Șeih Mahgiub nu pricepu din toate cuvintele interlocutorului său decît atît : „Hasan e bine și te roagă să-l ierți. Ți-a trimis treizeci de lire și un pachet cu haine.”

În drum spre casă, omul simți teancul de bani pe care-l înnodase bine, în poala cămășii. Își înfipse degetele în pachetul gros. Își coborî privirea de-acolo, de sus, spre pădurea deasă de palmieri care se întindea dincolo de case, și zări între ei palmierul său semeț, mîndru și frumos, în ale cărui ramuri se jucau adierile dinspre nord. I se păru că ramurile palmierului tremură șoptind, odată cu el : „Allah să ne ajute ! Allah să ne ajute !”

Traducere de
Mioara Dobrișan

PALMIERUL LUI UAD HAMID

Dacă ai să vii cîndva în satul nostru, este foarte probabil, fiule, că n-ai să rămii aici multă vreme. Dacă ai să vii iarna, cînd palmierii sînt în floare, ai să vezi un nor întunecos plutind pe deasupra satului. Nu este, fiule, nici nor de praf nici ceața care se ridică după ploaie. Este norul de gize care ocupă toate drumurile ce duc spre satul nostru. Probabil că ai văzut și înainte astfel de nenorociri, dar jur că așa ceva n-ai întîlnit niciodată. Ia, fiule,

această plasă de țințari și pune-o pe cap ! Ea nu va reuși să te apere de diavolii aceștia, dar te va ajuta să-i suporti. Îmi amintesc de un coleg de școală al băiatului meu, care a venit la noi în vizită, cu un an în urmă, pe o vreme ca asta de care îți vorbesc. Familia lui se afla la oraș. Noaptea a dormit la noi și când s-a trezit, avea toată fața umflată, îl scuturau frigurile și avea guturai. A jurat că n-o să mai doarmă o a doua noapte la noi.

Dacă ai să vii vara, ai să găsești niște muște de vaci, mari cît mieii toamnei, cum se spune la noi. Țințarii sînt o nenorocire de o mie de ori mai mică decît pacostea asta de muște. Sînt niște muște groaznic de sîcîitoare : te mușcă, te înțeapă, te bîzîie ; și au o preferință deosebită pentru oameni. Dacă le simt mirosul, nu-i mai lasă în pace. Vai de tine, fiule ! De-ar ucide Allah toți țințarii !

Dacă ai să vii într-o vreme mai blîndă, nici vara, nici iarna, n-ai să găsești nimic din toate astea. Fără îndoială, fiule, tu citești zilnic ziarele, ascuți radio, mergi la cinema o dată, de două ori pe săptămînă. Dacă te îmbolnăvești poți să te duci la un doctor ; dacă ai un copil, el poate să meargă la școală. Știu, fiule, ca nu-ți plac drumurile întunecoase și că vrei să vezi lumina electrică strălucind în nopte. Nu-ți place să umbli mereu pe jos, iar călăritul măgarilor îți face răni la fund. Ce bine ar fi, fiule, ce bine ar fi dacă... Eh, străzile asfaltate de la oraș... Mașinile frumoase, luxoase... Noi n-avem nimic din toate astea... Noi sîntem niște oameni care trăim de azi pe mîine.

Vei pleca din satul nostru chiar a doua zi, sînt sigur de asta. Și bine ai să faci. Ce să ai tu cu toate nenorocirile astea ? Noi,ăștia de pe-aici, avem pielea tăbăcită, nu ca ceilalți oameni. Ne-am obișnuit cu viața asta grea, ba chiar aș zice că o

iubim, dar nu cerem nimănui să îndure truda acestei vieți de la noi. Vei pleca chiar a doua zi, fiule, știu asta. Dar înainte de a pleca, adu-mi aminte să-ți arăt ceva, un lucru cu care noi ne mândrim. Voi, la oraș, aveți muzee — locuri în care se păstrează istoria țării și faptele de vitejie din trecut. De o astfel de faptă amintește și lucrul pe care vreau să ți-l arăt; o să spui că este un muzeu. Este, de altfel, singurul lucru pe care insistăm să-l vadă vizitatorii noștri.

Cîndva a venit la noi un misionar pe care l-au trimis autoritățile să rămînă aici o lună. A sosit la noi într-un sezon în care muștele de vaci n-au găsit pe altcineva mai gras decît el. În prima zi i s-a umflat fața. A suportat însă și a făcut cu noi și rugăciunea de seară din ziua următoare. După rugăciune, ne-a vorbit despre viața în natură; a treia zi însă l-au apucat frigurile și dizenteria, ochii nu i se mai vedeau deloc din pricina umflăturilor. În după-amiaza zilei aceleia l-am vizitat și l-am găsit întins pe pat. La capul lui stătea un băiețaș care alunga muștele. I-am spus :

— Domnule, n-avem nici un lucru în sat pe care am putea să ți-l arătăm, dar aș vrea să vezi palmierul lui Uad Hamid.

Nu m-a întrebat ce este cu palmierul lui Uad Hamid, deși eram aproape sigur că auzise de el. Cine n-a auzit de el? A ridicat spre mine o față, care semăna cu un bojoc de vacă. Ochii, așa cum ți-am spus, îi erau aproape închiși. Dar eu știam că dincolo de pleoapele lui se afla multă amărăciune. Mi-a răspuns :

— Pe Allah, chiar dacă ar fi palmierul ăsta al vostru palmierul din Al-Giandal, voi musulmanii

v-ați lupta, unii alături de Ali și alții de Muawia¹, iar eu aș fi arbitru între voi și soarta voastră s-ar afla în mâinile mele, tot nu m-aș îndepărta de pe locul ăsta nici măcar cu o palmă !

A scuipat pe jos, înjurându-mă parcă, și și-a întors privirea de la mine. După aceea am aflat că șeihul a expediat o telegramă celor care îl trimiseseră acolo, în care le spunea : „Muștele de vaci mi-au mâncat gîtul ; malaria mi-a aprins pielea ; dizenteria și-a înfipt dinții în mațele mele ; salvați-mă, Allah să vă miluiască ! Acești oameni n-au nevoie de mine și nici de vreun alt predicator.“ Apoi, omul a plecat și după aceea guvernul nu ne-a mai trimis un alt predicator. Dar satul nostru, fiule, jur pe Allah, a cunoscut oameni mari, de seamă, nume răsunătoare. Nu ne-ar fi putut trece niciodată prin cap că ar fi putut veni pînă aici. Au venit, pe Allah, grupuri, grupuri.

Iată că am ajuns... Mai ai puțină răbdare, fiule. Mai e doar un ceas și o să adie boarea nămiezii, o să se mai domolească prăpădul ăsta.

Iată-l... Palmierul lui Uad Hamid. Privește cît de mîndru e, cu fruntea ridicată spre cer ! Privește cu ce rădăcini solide este înfipt în pămînt ! Privește la tulpina lui plină ! Seamănă cu un trup de femeie zdravănă. Și la crengile din vîrfu-i ; parcă ar fi coama unui cal, fluturînd în vînt. Cînd soarele ajunge la nămiezi, palmierul își trimite umbra de pe această colină, spre rîu, cuprinzînd sub ea pe cei ce stă pe malul celălalt. Cînd se ridică soarele de trei suliți pe cer, umbra palmieru-

¹ Aluzie la Donat al-Giandal (*donat* = palmier) — loc pe drumul de caravane din Peninsula Arabă spre Palestina ; aici s-a disputat arbitrajul, după lupta de la Saffin, dintre cei doi califi — *Ali* și *Muawia* — pe la anul 660.

lui se întinde peste ogoare și case, ajungînd pînă la cimitir. Privește-l, e parcă un vultur din basm cu aripile întinse peste întregul sat. Odată, guvernul a hotărît să-l taie ; au vrut să pună aici, în practică, un proiect al lor și au zis că locul palmierului este cel mai bun pentru instalarea mașinii de scos apă. Oamenii din satul nostru își văd fiecare de treaba lui, așa cum observi. Nu-mi amintesc să se fi răzvrătit vreodată pentru ceva. Dar cînd au auzit că s-a dat ordin să se taie palmierul, s-au ridicat toți pînă la unul, ca un singur om, închizînd toate drumurile inspectorului de la markaz. Aceasta se petrecea în timpul guvernării străine. I-au ajutat și muștele, muștele de vaci. În jurul lui s-au ridicat, ca un zid, vocile oamenilor :

— Dacă o să tăiați palmierul, o să ne războim cu guvernul pînă va cădea ultimul om.

Muștele și-au adus și ele obolul în treaba asta, ciuruind fața omului. Și-a aruncat hîrțiile în apă și l-am auzit strigînd :

— Gata, s-a zis cu tot... Aici, la palmier, n-o să mai fie pus în practică nici un proiect.

N-a mai venit nici mașina pentru scos apă, nu s-a mai făcut nici proiectul... Și palmierul nostru a rămas la fel de falnic.

Hai să intrăm în casă, fiule, asta nu e vreme de vorbit afară. Mai e puțin pînă la asfințit și armata țîntărimii se răspîndește peste tot, înainte de a se culca. La o asemenea vreme nu rezistă înțepăturilor decît cel care le este prieten de multă vreme și are pielea groasă ca noi. Privește spre el, fiule, spre palmier ! Uite ce mîndru e, ce semeț ! Parcă ar fi... Parcă ar fi un idol străvechi. Oriunde te-ai afla în sat, ai să-l vezi. Ba ai să-l vezi chiar dacă te afli la patru sate de aici.

Mîine o să pleci din satul nostru, fără îndoială. Acestea sînt semnele scurtei plimbări pe care am făcut-o, se văd și pe față, și pe gît, și pe mîinile tale. Dar înainte de a pleca să-ți termin povestea palmierului, palmierul lui Uad Hamid. Șezi, fiule, casa mea e și casa ta.

O să întrebi cine a sădit palmierul.

Nimeni nu l-a sădit, fiule. Doar vezi că pămîntul pe care a crescut nu e pămînt de semănat. Se vede că e un pămînt pietros și neted, ridicat mult deasupra malului rîului, semănînd cu soclul unei statui. Rîul unduiește pe sub acest platou, ca un șarpe sfînt din timpul zeilor vechilor egipteni. Nu, fiule, nu l-a sădit nimeni. Bea ceai, fiule, ai nevoie de el după necazurile prin care ai trecut... E foarte probabil că a răsărit singur, dar nimeni nu-și amintește să-l fi văzut altfel de cum l-ai văzut acum. Fiii noștri, cînd au deschis ochii, l-au găsit dominînd satul. Noi cînd ne întoarcem cu gîndul la copilărie, la vremea aceea, din care lucrurile apar ca prin ceață, dincolo de care nu-ți mai amintești nimic, găsim un palmier uriaș străjuind malul, o amintire ce seamănă cu hotarul dintre zi și noapte, cu acea lumină stinsă dinaintea zorilor. Mă urmărești, fiule, ce-ți spun? Înțelegi oare acest sentiment pe care nu reușesc să-l exprim? Fiecare generație care vine crede că acest palmier s-a născut și a crescut o dată cu ea. Stai cu oamenii de aici, din sat, și ascultă-i povestindu-ți visele lor. Cînd se trezește din somn îi povestește vecinului că s-a visat într-un deșert întins cu un nisip alb ca argintul. Mergea și picioarele i se afundau, smulgîndu-și-le cu greu. Și a mers... a mers... pînă ce l-a apucat setea și foamea. Și nisipul nu se mai termina. La un moment dat a urcat pe un deal și cînd a ajuns pe

creasta lui a văzut o pădure deasă de palmieri, iar în mijlocul ei era unul înalt-înalt, semănînd cu o cămilă în mijlocul unei turme de capre. Apoi omul a coborît de pe deal, iar pămîntul parcă-i alerga sub picioare, căci după cîțiva pași s-a trezit sub palmierul lui Uad Hamid. Acolo a găsit un vas plin cu lapte, cu spumă pe deasupra, de parcă ar fi fost muls chiar atunci. A băut din el pînă s-a săturat și n-a mai rămas nimic. Vecinul îi spune : „Semn bun, după necaz vine și bucurie“.

Sau ai să auzi o femeie povestind unei surate : „Se făcea că eram într-o corabie, trecînd printr-un loc așa de strîmt, că dacă întindeam mîinile, atingeam malurile amîndouă. M-am trezit apoi pe coama unui val furios care m-a purtat pînă aproape de nori. Apoi m-a aruncat într-o prăpastie adîncă și întunecoasă. M-am speriat și am început să strig, dar glasul mi s-a oprit în gît. Deodată strîmtoarea s-a deschis. Am privit și pe maluri am văzut un copac negru, fără frunze, cu niște spini ca niște capete de șoimi. Se făcea că malurile mi-au închis drumul și copacul venea parcă spre mine. M-a cuprins spaima și am strigat cît am putut : «Uad Hamid !» Am privit și am văzut un bărbat cu fața senină, cu o barbă albă și așa de bogată că-i acoperea tot pieptul ; avea niște haine albe de-ți luau ochii, iar în mînă ținea niște mătănii de chihlimbar. Mi-a pus mîna pe frunte și a zis : «Nu te teme !» Și mi-a trecut spaima. Am privit și am văzut malurile depărtîndu-se și apa curgînd lin. M-am uitat în dreapta și am văzut lanuri de grîu auriu, sakii care se roteau și cirezi de vaci pascănd. Pe mal am văzut palmierul lui Uad Hamid. Corabia s-a oprit sub el și bărbatul acela a coborît înaintea mea, a priponit corabia și mi-a întins mîna, ajutîndu-mă să cobor și eu. După aceea m-a bătut, cu

blîndețe, pe umăr cu mîna în care ținea mătăniile, a luat de jos o curmală și mi-a întins-o. Am privit și nu l-am mai văzut după aceea." Surata îi tălmăcește : „Uad Hamid... O să te îmbolnvești de o boală că aproape o să mori. Dar ai să scapi. Trebuie să faci danie pentru Uad Hamid, sub palmier."

Așa-i, fiule. Nici un bărbat sau femeie, nici un copil sau moșneag nu visează fără ca în visul lui să nu apară undeva palmierul lui Uad Hamid.

Ai să mă întrebi de ce se cheamă palmierul lui Uad Hamid. Răbdare, fiule... Uite, mai ia un pahar de ceai.

Cu ani în urmă, s-a oprit aici la noi un funcționar al guvernului și ne-a spus că au de gînd să ne amenajeze un mic port unde să oprească vaporul. Ne-a spus că guvernul național vrea să ne ajute să ne dezvoltăm. Se entuziasma cînd vorbea, iar fața îi radia de bucurie. A privit la oameni, dar nici o față din jurul său nu părea că i-ar aproba vorbele. Noi, fiule, nu umblăm prea mult. Dacă trebuie să plecăm pentru vreo treabă mai importantă, cum ar fi înregistrarea pămîntului sau judecarea unui proces de divorț, apoi atunci încălecam pe măgar, dimineata în zori, și luăm vaporul de la stația vecină. Ne-am obișnuit așa, fiule. Ba de fapt chiar pentru asta și ținem măgarii. Așa că nu e de mirare că funcționarul de care îți ziceam n-a văzut pe fețele celor din jur vreun semn că vestea i-ar fi bucurat. Entuziasmul funcționarului a scăzut cu încetul și a început să se poticnească în vorbe. După un moment de tăcere, cineva l-a întrebat :

— Și unde o să fie portul ăsta ?

Funcționarul i-a răspuns că nu se află un loc mai potrivit ca cel de la palmier. Dacă în momentul acela ai fi adus o femeie goală pușcă în mijlocul

bărbaților de acolo, nu s-ar fi mirat mai mult decît s-au mirat auzind acele vorbe. Cineva s-a repezit să-i răspundă funcționarului :

— Vaporul trece de obicei miercurea. Dacă o să faceți portul aici, o să se oprească la noi exact la nămiază zilei de miercuri.

Omul i-a zis atunci :

— Dar asta e vremea la care noi mergem la mormîntul lui Uad Hamid de la palmier. Ne luăm femeile și copiii și aducem acolo jertfe. Doar facem asta în fiecare săptămînă.

— Păi, schimbați și voi ziua asta, i-a răspuns funcționarul rîzînd.

Dacă funcționarul acela le-ar fi spus oamenilor că sînt cu toții copii din flori, nu s-ar fi înfuriat mai tare decît s-au înfuriat la auzul acestor cuvinte. S-au ridicat ca un singur om, năpustindu-se asupra lui, gata să-l sfișie, dacă nu m-aș fi băgat eu să-l scot din mijlocul lor, să-l urc pe un măgar și să-i spun : „Du-te, pleacă iute, cît mai e timp !“ Și așa, vaporul nu s-a mai oprit la noi. Și azi, ca și atunci, dacă avem treburi pentru care e nevoie să mergem cu vaporul, încălecăm pe măgar, dimineața devreme, și-l luăm din satul vecin. Dar, ca și atunci, mergem cu femeile și copiii noștri la mormîntul lui Uad Hamid și-i aducem jertfe în fiecare miercuri, întocmai cum făceau părinții noștri și părinții părinților noștri.

Așteaptă-mă, fiule, pînă îmi fac rugăciunea de asfințit... Se zice că ruga de asfințit e ca un călător grăbit, dacă n-o apuci, s-a dus... „Buni sclavi ai lui Allah, mărturisesc că nu există alt Dumnezeu în afara lui Allah. Mărturisesc că Muhammad este sclavul și profetul lui... Pace vouă ! Îndurarea lui Allah ! Pace vouă ! Îndurarea lui Allah !“

Eh, eh ! Șalele astea nu-mi dau pace de o săptămână. Ce crezi că ar putea să fie, fiule ? Eu cred că bătrînețea... Ei, tinerețea, tinerețea... Când eram și eu flăcău, mîncam o jumătate de miel la prînz și laptele de la cinci vaci seara, iar sacul plin de curmale îl ridicam cu o singură mînă. Mînte dacă cineva spune că s-a luat cu mine la trîntă și m-a doborît. Mă porecleau Crocodilul. Odată, am intrat în Nil și am împins cu pieptul pînă la malul celălalt o barcă încărcată cu grîu... Eeee... și pe malul celălalt lucrau niște bărbați la sakiile lor. Când m-au văzut împingînd barca spre ei, și-au aruncat țoalele și au fugit speriați. Am strigat la ei : „Măi oameni, da' urîți v-a mai făcut Allah. Ce, nu mă cunoașteți ? Eu sînt Crocodilul. Zău că și dracii s-ar speria de înfățișarea voastră așa de pocită“.

M-ai întrebat, fiule, ce facem cînd ne îmbolnăvim ?

Îmi vine să rîd fiindcă-mi închipui ce gîndești. Voi de la orașe alergați la spital pentru orice fleac. Dacă cineva dintre voi se rănește la un deget, imediat aleargă la *hakim*¹ să-i înfășoare și să-i atîrne mîna de gît cîteva zile. Și nici asta nu-i de-ajuns. Odată, cînd lucram pe ogorul meu, m-a mușcat ceva de deget ; chiar de degetul ăsta mic. Am rămas drept și am căutat cu ochii prin iarbă. Am văzut un șarpe, îți jur că era cît brațul ăsta al meu. L-am apucat de cap și l-am sugrumat în pumn. Mi-am supt apoi degetul înțepat pînă ce am scos sîngele din el. Am luat o mînă de țărînă cu care l-am frecat bine.

Dar ăsta e un lucru de nimic. Ce facem la necazuri mai mari ?

¹ Cuvîntul arab *hakim* însemnînd „înțelept“ se folosește și cu sensul de „medic“.

Vecina asta a noastră... Odată i s-a umflat gîtul și a trebuit să stea la pat două luni. Într-o noapte au scuturat-o frigurile tare ; s-a ridicat din pat, în zori, și s-a tîrît pînă la palmierul lui Uad Hamid. Da, fiule, pînă la palmierul lui Uad Hamid. Femeia povestește ce s-a întîmplat după aceea : „M-am oprit sub palmier, de-abia ținîndu-mă pe picioare și am strigat cît m-au ținut puterile : «Am venit la tine, Uad Hamid, să cer îndurare și ajutor... Am să rămîn aici, la mormîntul tău, sub palmierul tău, pînă ce am să mor sau am să mă fac bine. Nu voi părăsi locul acesta, decît așa.» M-am făcut covrig și tremuram de teamă, dar curînd m-a luat somnul. Cînd eram între somn și veghe am auzit glasuri cîntînd *Coranul*. O lumină strălucitoare, ca o lamă de cuțit, a fulgerat cele două maluri. Și am văzut palmierul aplecîndu-se pentru a se închina. Inima mi-a fost cuprinsă de spaimă și-mi bătea așa de tare, încît am crezut că o să-mi sară din piept. Am văzut un bătrîn falnic, cu o barbă albă și cu vestimente albe strălucitoare. S-a apropiat de mine cu un zîmbet pe față. M-a atins cu mătăniile pe cap și mi-a zis : «Ridică-te». Jur că nici nu știu cum m-am ridicat și cum am ajuns acasă. Era dimineață ; l-am trezit pe bărbatu-meu, pe băiat și pe fete. I-am spus bărbatului să aprindă focul și să pună vasul pentru ceai, iar fetelor să chiuie. Tot satul s-a adunat la noi acasă. Jur că după aceea n-am mai știut ce e spaima și nici boala.“

Da, fiule. Noi sîntem niște oameni care nu cunosc drumurile spitalelor. Pentru cazurile mărunte cum ar fi înțepăturile de scorpioni, frigurile, scrîntituri și oase rupte, rămînem acasă pînă cînd ne facem bine, iar pentru cazurile grele ne ducem la palmier.

Să-ți spun și povestea lui Uad Hamid, fiule ? Sau vrei să dormi ? Oamenii de la oraș nu dorm decît spre dimineață, așa știu eu. Cît despre noi, ne culcăm o dată cu găinile, cînd muștele lasă vacile în pace, freamătul frunzelor se domolește, păsările își adună puii sub aripile lor ocrotitoare, iar caprele încep să rumege iarba pe care au păscut-o ziua. Sîntem așa de legați de animalele noastre, că ne trezim și adormim o dată cu ele, iar respirația noastră a tuturor se ridică într-un singur ritm.

Mi-a povestit tata ceea ce și el auzise de la bunicul meu : „Cîndva, de mult, Uad Hamid era sclavul unui om tare păcătos. Era un bun credincios, dar își ascundea credința și nu îndrăznea să-și facă rugăciunea de față cu stăpînul său, de teamă ca acesta să nu-l omoare. Cînd n-a mai putut suporta viața la acest necredincios, l-a rugat pe Allah să-l salveze. O voce nevăzută i-a șoptit : «Întinde-ți covorașul de rugăciune pe apă și în locul în care se va opri, coboară pe mal !» Covorașul s-a oprit la locul unde este acum palmierul ; era pe atunci pustiu. Omul a rămas acolo singur, rugîndu-se toată ziua. Cînd se lăsa noaptea venea cineva și-i aducea cîte ceva de mîncare. Mîncă și-și continua rugile pînă cînd se iveau zorile. Toate acestea se petreceau înainte de a fi fost satul aici. Acest sat cu locuitorii lui, cu sakiile și casele lui, a ieșit parcă din pămînt. Dacă cineva o să-ți spună că știe istoria începuturilor lui, să nu-l crezi. Celelalte sate încep fiind mici și treptat se măresc. Al nostru însă, a apărut deodată. Numărul locuitorilor lui nici nu crește, nici nu scade ; iar înfățișarea rămîne mereu aceeași. De cînd există satul, există și palmierul lui Uad Hamid. Așa cum nimeni nu-și amintește cum a apărut și a crescut,

tot așa, nimeni nu-și amintește cum a străpuns palmierul pământul pietros ridicându-se pe mal ca o strajă.“

Cînd te-am adus să-l vezi, ți-aduci aminte, fiule, era înconjurat cu un gard de fier. Ți-aduci aminte, pe un postament de piatră era o placă de marmură și pe ea scria : „Palmierul lui Uad Hamid“. Ți-amintești de cupola aceea cu semiluni aurite de deasupra mausoleului ? Acesta este singurul lucru care a existat în satul nostru de cînd l-a creat Allah. Am să-ți spun acum întreaga poveste.

Cînd ai să pleci mîine de la noi — căci nu mă îndoiesc că vei pleca — cu fața umflată și cu ochii aprinși, să nu ne blestemi, fiule, ci să-ți aduci aminte de noi cu bucurie, să-ți aduci aminte de ceea ce ți-am povestit în noaptea asta. Atunci, probabil, vei găsi și ceea ce a fost bun în vizita ta pe meleagurile noastre.

Ți-amintești că în urmă cu ani existau la noi deputați și partide, era un vacarm neînterupt. căruia nu-i deosebeam începutul de sfîrșit. Drumurile ne-aduceau uneori străini pe care-i aruncau la ușile noastre așa cum valurile mării aruncă ierburile străine la mal. Dar nici unul nu stătea la noi mai mult de o noapte, Ne aduceau însă știri despre marea zarvă din capitală. Într-o zi ne-au spus că guvernul fusese schimbat cu un alt guvern mai zgomotos și cu mai mulți deputați. I-am întrebat : „Cine l-a schimbat ?“, dar nu ne-a răspuns nimeni nimic. De cînd am refuzat să fie făcut portul lîngă palmier, nu ne-a mai tulburat liniștea nimeni. Au trecut doi ani fără ca noi să știm ce fel de guvern avem, nici dacă este negru, nici dacă e alb, căci trimișii lui treceau prin satul nostru fără

să se oprească, iar noi îl slăveam pe Allah că ne-a scutit de povara întâmpinării lor. Asta, pînă acum patru ani cînd acest guvern a fost înlocuit de altul care a vrut parcă să ne facă să simțim că există. Ne-am trezit într-o dimineață cu un funcționar ce purta pe capul său mic o pălărie uriașă, însoțit de doi soldați. S-au oprit la palmier și s-au apucat să măsoare și să facă socoteli. I-am întrebat ce vor și ne-au spus că guvernul are de gînd să amenajeze sub palmier un port unde să se oprească vaporul. Atunci le-am zis :

— Dar v-am mai spus o dată că nu vrem așa ceva. De ce vă închipuiți că astăzi am putea fi de acord ?

— Guvernul care a tăcut și v-a ascultat a fost un guvern slab. Dar lucrurile s-au mai schimbat acum, ne-au răspuns ei.

Nu mai lungesc povestea și-ți spun că i-am luat de guler și i-am aruncat în apă, după care ne-am văzut de treburile noastre. După o săptămînă ne trezim cu un detașament de soldați în frunte cu funcționarul acela cu capul mic și cu pălăria uriașă. Le-a poruncit :

— Luați-l pe ăsta, pe ăsta, pe ăsta... Au luat vreo douăzeci de bărbați, printre care mă aflam și eu.

Ne-au dus la închisoare. A trecut o lună și într-o zi ne trezim cu aceiași soldați care ne închisuseră, că ne deschid larg ușile. I-am întrebat ce s-a întîmplat, dar nici unul nu ne-a lămurit cu nimic. La poarta închisorii, însă, am găsit o mare mulțime care imediat ce ne-a văzut a început să strige și să aclame. Ne-au îmbrățișat oameni cu cămăși curate, pe ale căror mîini străluceau ceasuri

de aur, și din părul căroră se răspîndea miros de parfumuri. Ne-au dus cu alai pînă în satul nostru. Acolo am găsit o mare de lume, trăsuri, cai și cămile. Ne-am zis atunci : „Iată, zgomotul capitalei a ajuns și la noi“. Ne-au așezat pe toți în rînd și au trecut prin fața noastră strîngîndu-ne mîinile... Primul ministru... Președintele Parlamentului... Președintele Senatului... Deputatul circumscripției cutare... Deputatul circumscripției cutare... Am privit unii spre alții năuci, fără să înțelegem ce se petrece cu noi, cu brațele obosite de mulțimea de președinți și de deputați care ne strînseseră mîinile. Apoi într-un mare alai ne-au condus la locul mormîntului și al palmierului. Primul ministru a pus piatra de temelie a monumentului, cupolei și gardului pe care le-ai văzut. Apoi, așa cum trece vijelia, așa a dispărut și mulțimea aceea ; n-au rămas nici măcar o noapte la noi... I-au gonit muștele. În anul acela erau la fel de multe ca și în anul în care a venit la noi predicatorul.

Unul din străinii aceia, pe care drumurile îi aduc la noi, ne-a spus mai tîrziu povestea acestei întîmplări : „Lumea n-a fost mulțumită de guvernul acela chiar din prima clipă în care a venit la putere. Știau că n-a reușit decît cumpărîndu-i pe unii dintre deputați. Stăteau la pîndă așteptînd momentul izbucnirii. Opoziția căuta o scînteie cu care să aprindă focul. Cînd s-a întîmplat incidentul cu palmierul și v-au luat și v-au aruncat în închisoare, ziarele au publicat această știre. Președintele guvernului demis a ținut în parlament un discurs înflăcărat în care a spus : «Tirania acestui guvern a ajuns pînă acolo încît intervine și în convingerile oamenilor, în lucrurile lor cele mai

sfinte». Vorbitorul s-a oprit emoționat și după o clipă a continuat cu vocea tremurândă : «întrebați-l pe onorabilul prim-ministru despre palmierul lui Uad Hamid. Întrebați-l cum de și-a permis să trimită soldații și să pîngărească locul acela pur, sfînt?» Lumea a început să strige. Inimile oamenilor din întreaga țară au răspuns la incidentul cu palmierul așa cum nu mai răspunseseră la vreun altul mai înainte. Cauza a fost probabil faptul că în fiecare sat din această țară există cîte ceva aidoma palmierului nostru, pe care oamenii îl văd în vis. După o lună de scandal, strigăte și izbucniri aprinse, cincizeci de deputați au fost nevoiți să-și retragă sprijinul față de guvern, căci circumscripțiile care-i aleseseră i-au amenințat că dacă nu vor declara aceasta, le retrag mandatul. În felul acesta guvernul a căzut și a revenit la putere cel dinaintea lui. Cel mai mare ziar din țară a scris : «Palmierul lui Uad Hamid a devenit un simbol al vigilenței poporului».

Din ziua aceea n-am mai simțit existența noului guvern. Nu ne-a mai vizitat nimeni dintre oamenii aceia mari care au venit atunci la noi în sat. I-am mulțumit lui Allah că ne-a scutit de truda străngerii mîinilor. Viața noastră s-a întors la cursul ei obișnuit : fără mașină de scos apă, fără proiect agricol, fără port și vapor. Ne-a rămas palmierul care la nămiezi își aruncă umbra pînă pe malul celălalt, iar dimineța și-o întinde peste ogoare și case, pînă la cimitir. Rîul curge pe sub el ca un șarpe sfînt din legendă. Numai că satului nostru i s-a adăugat un monument din marmură, un gard de fier și o cupolă cu semiluni poleite cu aur.

Cînd omul a terminat de vorbit, a privit spre mine, iar pe față avea un zîmbet confuz care-i flutura la colțul gurii ca lumina pală a unui opaiț. L-am întrebat :

— Și cînd veți instala o pompă pentru apă și cînd veți amenaja proiectul agricol și portul pentru vapor ?

— Cînd lumea o să doarmă și n-o să mai vadă palmierul în vis, mi-a răspuns el după ce a privit o clipă în pămînt.

— Și cînd va fi asta ?

— Ți-am spus că am un fiu care învață într-o școală de la oraș. Eu n-am vrut să-l las, dar el a fugit, s-a dus singur la ea. Eu îl chem să rămînă aici, unde sîntem noi, dar el nu se întoarce. Cînd fiul fiului meu o să iasă din școală și o să fie printre noi mai mulți tineri cu convingeri noi, poate că atunci o să instalăm și mașina de scos apă, o să dăm curs și proiectului agricol și probabil că atunci o să se oprească și la noi vaporul... sub palmierul lui Uad Hamid.

— Crezi că palmierul ar putea fi tăiat vreodată ?

A privit spre mine îndelung, voind parcă să-mi transmită prin ochii lui obosiți și stinși ceea ce nu putea să-mi spună prin cuvinte :

— Nu va fi nevoie să fie tăiat palmierul. Nu există nici un motiv ca să dispară mausoleul. Lucrul care le-a scăpat tuturor este acela că există loc pentru toate : și pentru palmier, și pentru mausoleu, și pentru mașina de scos apă, și pentru vapor.

După o clipă de tăcere mi-a aruncat o privire pe care nu pot s-o definesc, dar care mi-a adus în

suflet un sentiment de tristețe, o tristețe vagă pentru un lucru neclar. După aceea, a mai adăugat :

— Fără îndoială că mâine ai să pleci de la noi. Când ai să ajungi acolo unde te duci, păstrează o amintire frumoasă despre noi și nu fi prea aspru, nu ne condamna.

Traducere de
Mioara Dobrișan

JORDANIA

ISA AN-NAURI

S-a născut în anul 1918. A lucrat o perioadă îndelungată ca profesor de limba arabă, iar începînd din anul 1954 a deţinut diverse funcţii în Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului.

Este autor al unor lucrări despre literatura emigranţilor arabi din America (studiul său amplu *Literatura emigraţiei* este socotit cea mai completă operă care abordează acest subiect), al unor culegeri de nuvele (*Calea spinilor*, *Lasă sabia să spună*, *Mă întorc pe cîmpul de luptă*), romane (*Zeul Marte aprinde armele*, *Casa de dincolo de hotare*) şi versuri (volumele *Cînturile mele*, *Fratele meu omul*), precum şi traducător de literatură din diverse limbi.

I-au fost conferite o serie de distincţii literare străine.

POETUL ORB

Dacă ai ocazia să vizitezi cartierul As-Seil din Amman şi să treci prin locul din spatele cinematografului „Dunia“, întîlneşti aici un mare bazar care se întinde pînă în noua piaţă de zarzavaturi. Acoperişurile şi pereţii prăvăliilor sînt făcuţi din saci de cîneapă zdrenţuiţi, din lemn sau din tablă

ruginită. În acest bazar se vinde îmbrăcăminte americană purtată, o mulțime de bucăți de fier, foi mici și mari de tablă, tocuri pentru ferestre, uși de lemn de la casele distruse în timpul războiului. În afară de acestea, vezi colibe mici, ai căror pereți și tavane sînt făcute tot din saci zdrențuiți. Aceste colibe servesc drept cafenele. În interior sînt scaune mici de lemn care se clatină și scîrțîie jalnic ori de cîte ori cel așezat face cîte-o mișcare mai bruscă. Clienții se așează roată în jurul unor ibrice mari sau bidoane în care fierbe apa, înghesuiți din cauza spațiului prea mic. Dacă se ridică praful, oamenii îl beau odată cu ceaiul sau cafeaua din cești. Praful este adus de vînt din piața care se află la cîteva metri de cafenele. În această piață este adus gunoiul din toată capitala, iar noaptea este cărat de mașini în afara orașului.

În bazarul de vechituri se îngrămădesc toată ziua sute de bărbați și femei care se plimbă căutînd îmbrăcăminte ieftină și în bună stare. Acest bazar e un noroc pentru cei săraci, fiindcă astfel săracii pot să se îmbrace binișor la un preț convenabil.

Micile cafenele sînt vizitate toată ziua de clienți în majoritatea lor beduini săraci, muncitori săraci, frămîntați de lipsa de lucru sau de gunoieri care se odihnesc acolo, bînd un ceai sau o cafea, ori fumînd o țigară, după ce au terminat cu căratul gunoiului din piață. Aici scaunele nu ajung nici-odată la toți, de aceea mulți sînt nevoiți să se așeze jos, pe pămînt, ca într-un cort, sorbind din cafea sau din ceaiul tare și amar de prea mult stat pe foc. În aceste cafenele, lîngă apele murdare ale rîului As-Seil, în norii de fum și de praf care înconjoară aproape întotdeauna cartierul, cei care

vizitează bazarul de vechituri pot întilni un poet beduin orb a cărui înfățișare aduce cu o mumie sau cu una din rochiile vechi care se vînd în bazar. Culoarea înnegrită, tristă a cămășii lui lungi abia de te face să bănuiești că aceasta a fost cîndva albă, înainte de a ajunge pe trupul lui slăbănog. Peste cămașă atîrnă o șubă veche cu cordon. Pe cap poartă o bucată de material la fel de veche ca și îmbrăcămintea. Se spune că această bucată de pînză a fost cîndva o *kufie*¹ albă ca și cămașa. Aceasta e toată îmbrăcămintea poetului beduin orb, poetul cartierului As-Seil și al bazarului de vechituri americane. Pielea picioarelor lui este de culoarea pămîntului, zbîrcită și crăpată de căldură. N-a mai încălțat sandale de cîțiva ani. Cînd treci pe lîngă cafenele auzi o melopee duioasă care sună într-una. Această melopee e acompaniată de o voce de bărbat, cînd tare, încît se aude la cîțiva metri, de celălalt mal al riului As-Seil, cînd înceată, pînă la șoapta abia auzită. După care iar se înalță și iar scade...

Dacă te uiți în locul de unde răzbate melodia, zărești un cerc de beduini, muncitori, șomeri și gunoieri. Iar în mijloc stă poetul orb, ținînd pe genunchi un *rabab*². Mina lui trece peste strunele rababului o pană, cînd încet, cînd repede și energic. Poate dorești să intri să ascuți cîntecul acestui poet și sunetele rababului. Ți se strînge inima cînd te gîndești că își cîștigă pîinea cea de toate zilele cîntînd la rababul lui în mijlocul acestor săraci. Dar dacă odată vei avea prilejul să ascuți povestea

¹ *Kufia* — element al costumului național, o bucată de mătase cu care se acoperă capul. Este strînsă în jurul capului cu un șnur, *ukal*. *Kufia* protejează capul, urechile și ceafa împotriva prafului și nisipului.

² *Rabab* — instrument muzical specific cu coarde.

vieții lui, vei afla, așa cum am aflat și eu, că face acest lucru cu plăcere, povestind amarul și chinurile lui în acompaniamentul rababului în fața acestor oameni de la care aude totdeauna cuvinte de înțelegere pentru versurile și melodiile lui. El nu cîntă din versurile altor poeți beduini, ci își compune singur versuri pe care le învață pe de rost ziua, cînd rămîne singur, sau noaptea după ce-și învelește trupul lui slab în șubă și în cîțiva saci de cînepă, rupți, și se așază să doarmă lîngă una din acele cafenele de-a lungul rîului As-Seil. ceva mai încolo de groapa de gunoi a capitalei.

Îți voi spune acum povestea vieții acestui poet beduin orb, așa cum mi-a povestit-o el odată.

E beduin din tribul Al-Huayta. Nu a văzut în viața lui case de piatră, pentru că s-a născut în deșert în corturi de nomazi. Cînd a deschis ochii limpezi și senini ca ai vulturului, a văzut deșertul întins, nemărginit, cu nisipurile lui cînd liniștite, cînd împrăștiate de vînt. Nu cunoștea noțiunea de patrie și ce înseamnă să te supui statului. Statul pentru el era tribul lui, iar patria — pămîntul întreg. Bătea țăruși și întindea sforile pentru așezarea corturilor cînd dorea și unde dorea.

Pentru el viața era o libertate fără margini. Dimineața se ducea cu vitele la păscut și așa ani la rînd pînă cînd s-a făcut băiat mare. În mijlocul vitelor tăcute și al deșertului întins, i s-a deschis inima, făcînd loc unei iubiri curate, binefăcătoare, unor simțăminte largi cît deșertul, adînci ca tăcerea și liniștea lui. Îndrăgise o fată din tribul lui. Și ea ieșea cu vitele la păscut. Cîteodată se întorceau împreună la corturile tribului. Cu toate că se născuse între ei o dragoste mare, se fereau să-și deschidă inimile unul altuia. Fata vedea flacăra iubirii din ochii lui, iar el simțea că ea îi îm-

părtășește sentimentele. Cînd ea nu mergea cu vitele la păscut și el rămînea singur, era convins că inima ei bate pentru el. Și ea era convinsă de iubirea lui. Dragostea lui creștea o dată cu anii umplîndu-i inima. Atunci a început să redea tot ce simțea în cîntece și *quaside*¹. Nu avea nici optsprezece ani cînd a început să compună versuri simple, dar pline de sentimente fierbinți. Îi plăcea să asculte sunetele rababului și de fiecare dată cînd cineva din trib cînta seara la acest instrument, se așeza lîngă el și asculta, cu urechile și cu inima, sunetele lui melodioase și gingașe, care, plutind în aer, vorbeau despre chinurile și suferințele iubirii, despre bărbăția, eroismul, curajul și generozitatea eroilor din cîntece. Își dădea seama că rababul nu putea lipsi în singurătatea deșertului. Ascultînd destăinuirile atîtor suflete care au suferit, a învățat, treptat, să cînte versuri pînă cînd a simțit că și el poate să-și exprime prin muzică și versuri simțămintele lui. Atunci oamenii din tribul lui au văzut că au printre ei un mare poet, în mîinile căruia strunele rababului sunau mai frumos. Muzica și versurile lui au devenit o bucurie seara cînd toți se adunau în jurul focului din vatra tribului. La douăzeci de ani însă, s-a îmbolnăvit pe neașteptate. Frigurile l-au țintuit la pat luni întregi. N-a fost nici un leac pe care să-l știe cei din trib și să nu-l fi luat el. Pîntecele, spatelul și gîtul îi erau acoperite de arsurile lăsate de cuiele și săgețile înroșite în foc. I-au dat să bea zeama tuturor ierburilor tămăduitoare, l-au afumat cu ele, i-au slobozit sînge, i-au pus la gît diferite talismane, dar degeaba. După luni întregi de boală, lumina ochilor a început să-i piară puțin cîte pu-

¹ *Quasida* — poem clasic arab care trebuie să respecte o serie de norme rigide.

țin, pînă cînd ziua și noaptea s-au făcut tot una. Nu i-a mai rămas nici o speranță pentru reîntoarcerea luminii zilei în ochii lui, așa cum fusese înainte. Totul se terminase. Acest tînăr, născut pentru iubire și fericire, ar fi suportat cu resemnare soarta dacă ar fi orbit cînd nu cunoștea iubirea. Acum nu-l mai durea faptul că e orb ; era trist și resemnat — ceea ce e mai groaznic de o mie de ori decît moartea. Trupul îi era puternic, dar sufletul lui nu putea suporta orbirea. Nu mai putea să rămînă în mijlocul tribului fără s-o vadă pe iubită lui.

Au trecut douăzeci de ani de cînd l-a părăsit lumina zilei și s-au spulberat visurile fericirii lui. A lăsat corturile tribului, plecînd în lume, departe, nădăjduind să uite tot ce avea pe inimă. Nu a luat nimic cu el, în afară de rabab și de pana cu care alină necazurile celor cu vedere, dar care suferă la fel ca el. Numai lor poate să le spună tot ceea ce simte, pentru că ei nu-l ascultă nici din distracție, nici din milă. Se simte bine în mijlocul acestor oameni, care ascultă cu înțelegere versurile și melodiile lui. Ei simt că poetul orb cîntă propriile lor sentimente,

Traducere de
Elena Constantin

ALGERIA

RABIH BUNAR

ŞEIH GIUMA

„Uf, ce mă deranjează treaba asta ! Îmi macină nervii.“ A rostit cuvintele astea oftînd adînc. Apoi a început să măsoare casa mergînd înapoi şi încoolo, privind în dreapta şi în stînga. Iar din cînd în cînd se uita în camera vecină să vadă cît o mai ţine Ammi Şaaban cu spălatul răposatului. În ziua aceea toată casa era plină de o forfotă neobişnuită.

Copiii se strigau unul pe altul, iar femeile îl boceau pe răposatul Ammi as-Said. Şeihul se plimba prin curte fără încetare şi pe chipul lui se desluşeau semnele oboselii şi nesomnului, iar liniştea îl doboră.

Toată noaptea recitase din *Coran* şi ceruse îndurare pentru răposat împreună cu un grup de „învăţacei“ din sat. Nu s-au oprit decît atunci cînd li s-au adus cafeaua, ceaiul şi răcoritoarele cu care să-şi alunge somnul ce le dădea tîrcoale ; s-au mai oprit apoi cînd Ammi Şaaban a început să-l laude pe răposat, întristînd inimile cu poveştele sale, cînd s-a apucat să vorbească despre

moarte și să înfățișeze grozăveniile mormîntului și răsplata cu care sînt întîmpinați bunii credincioși.

Șeih Giuma avea un rol deosebit în acest sat, cinstindu-i pe toți locuitorii lui, intervenind pentru a-i împăca dacă se certau, aflîndu-se în fruntea lor în timpul rugăciunii, făcînd pe predicatorul sau muezinul, însoțind cortegiile funerare. Putea el să nu răspundă la vreo chemare ? Și, anual, își lua plata de la toți locuitorii satului. Șeihul trebuie să fie blajin și săritor, să satisfacă dorințele tuturor.

Șeih Giuma avea un rol deosebit în acest sat, de statură mijlocie, tuciuriu, cu o barbă deasă, iar la tîmple îi apăruseră cîteva fire albe, deși era încă vînjos și trupul — pentru cine-l privea atent — i se asemuia cu al unui tînar care nu împlinise treizeci de ani.

Nici nu-i trecea prin cap că nu mai e tînar. În fiecare dimineată se privea în oglindă pentru a-și aranja barba și mustața, pentru a-și așeza turbanul și pentru a-și controla îmbrăcămintea. Cum ar putea să nu se îngrijească de felul cum arată ? Căci toate privirile sătenilor erau îndreptate către el. Se jurase să nu iasă niciodată dimineată din casă fără să atragă privirile tuturor : barba potrivită și pieptănată, mustața arcuită, tunsă frumos, turbanul alb, înfășurat cu grijă în jurul capului, cămașa largă, curată, sandalele fine și ușoare, bastonul cu al cărui mîner încovoiat se jucau degetele...

Astăzi, fața lui avea culoarea cenușii, iar părul îi era răvășit.

Cum să mai aibă grijă de el cînd toată vremea a stat aici, cu răposatul, pregătindu-l pentru ultimul lui drum ?

Şeih Giuma se învîrtea tot timpul, nu putea să rămînă în camera răposatului ca să-i ajute pe cei care-l spălau, așa cum se obișnuia. Pe de altă parte, cum să suporte valurile de mirosuri urite care se răspîndeau din camera aceea, și cum să se scuze ca să plece din odaie cînd nu avea motiv serios? Privi spre cei care spălau mortul și fu gata să leșine. Țipă la ei :

— Grăbiți-vă ! Obiceiul cere ca mortul să fie spălat și îngropat cît mai repede.

— Am făcut tot ce am putut, șeihule ! O să terminăm îndată cu spălatul.

— Grăbiți-vă ! Și roștiți numele lui Allah în timp ce-l spălați. Nu vă gîndiți la cele lumești...

Apoi începu din nou să-și prefire mătăniile printre degete sprijinindu-se de peretele apropiat.

— Vorbele tale sînt drepte și înțelepte, i-a răspuns Ammi Şaaban, în vreme ce mîinile îi alunecau pe trupul celui mort.

Cei peste şaizeci de ani nu-și lăsaseră urmele în mușchii și în puterea lui, iar cînd se simțea obosit, țipa la ajutoarele sale : „Dați-mi săpunul, pregătiți aromele, aduceți giulgiul...” Mirosul care îmbicsea aerul și care le umplea nările nu-i interesea pe cei din odaie, ba nici măcar nu-i deranja. Simțul lor olfactiv parcă adormise. Nu mai percepea nimic. Ammi Şaaban își umezea buzele rostind din cînd în cînd numele lui Allah. Cum să uite, acum cînd se afla în fața prietenului din copilărie, amintirea clipelor care-i găsiseră de atîtea ori alături? Se holbă spre ajutoarele sale, iar pe față i se putură citi semnele durerii. Gîndul îi zbură spre adîncurile trecutului. Zise oftînd :

— Aș putea, fraților, să uit orice, dar nu voi putea uita ce mi s-a întâmplat mie și răposatului în zilele când sărăcia ne învăluia pe toți și mă aflam cu el la Mtiga. Răposatul ne-a dus la moșia lui Jacques, în apropiere de El-Afron, unde a lucrat acolo zile în șir. Când stăpînul lipsea, furam struguri din vie și-i vindeam trecătorilor sau localnicilor.

— Ne amintim și noi, Ammi Șaaban, de lucrurile astea, căci și noi am trecut prin ele. Ce amintiri plăcute ! Dar nu se mai pot întoarce !

Apoi Ammi Șaaban continuă :

— Toate treburile noastre i le încredințam răposatului, dată fiind istețimea lui și faptului că știa să se descurce bine cu ghiaurul. Eheee, s-au dus zilele alea !

Privi piciorul răposatului și-l atinse cu mîna. Cu ochii plini de lacrimi continuă :

— Sărman picior, de cîte ori ai străbătut alături de al meu, ziua ori noaptea, valea aceea !... În nopțile întunecoase, ca să furăm struguri de la moșierul acela blestemat, domnu Roger. Și, cu ajutorul lui Allah, furțișagul reușea. Totdeauna ne întorceam încărcăți și întregi... Eheee, zilele acelea... S-au dus... Și cu ele s-au dus și oamenii buni. Da, Ammi Șaaban, zilele acelea nu se mai pot întoarce... Vă amintiți, fraților, de ziua în care m-am dus împreună cu răposatul, cu Ammi Masud și cu șase catîri și ne-am întors încărcăți cu roade de la *Monsieur Jacques* ? Când ne-am întors în sat, ne-am întîlnit cu paznicii de la arie și le-am dat și lor din ce căram. Nu-i asta adevărata toleranță, adevăratul socialism ? A ridicat apoi, mîndru, capul și a privit în dreapta și în stînga. Și tot mîndria l-a împins să întrebe: Ei, ce ziceți de asta ?

Au răspuns atunci cu toții :

— În treburile de astea nu se putea pune nimeni cu voi. Cei buni nu fac decît bine...

Șeihului Giuma, care tocmai se apropiase de ușă ținîndu-se de nas, i-au ajuns la urechi cele spuse despre Ammi Șaaban. Și-a plimbat privirea peste ei și a zis :

— Numai diavolul vorbește astăzi prin gura ta, Ammi Șaaban. Lasă păcatele trecute și gîndește-te la ziua de azi, pomenind numele lui Allah ; grăbește, hai !

— E păcat să vorbești despre cele religioase ? Ne aducem aminte de păcate și cerem iertare pentru ele. N-ai vrea să ne îndrumi, șeihule ?

Șeihul șopti înfuriat :

— Ce ticălos viclean ! Te doare capul de flecările lui. Apoi își aduse iar aminte de răposat : Mi se face rău cînd mă gîndesc la povara asta. Se îndreptă puțin, apoi zise : Scuză-mă, Ammi Șaaban. Sînt bolnav, sînt foarte răcit. Apoi, auzind strigătele copiilor și plînsul femeilor din camerele vecine, alergă la ei pentru a-i liniști. Le zise, cu ochii în pămînt : Răbdare, aveți încredere în Allah cel lăudat. El îi apără pe cei loviți și-i vindecă pe cei răniți ! Răposatul ne era scump tuturor, Allah să-l ierte, dar cine este nemuritor în lumea asta ? Consolați-vă pentru cel mort cu mila și îndurarea lui Allah !

Apoi s-a întors grăbit, lăudîndu-l și slăvindu-l pe Allah, așteptînd, cu o dorință mistuitoare, clipa cînd mortul va fi dus spre locul de veci... Și cîtă mînie mocnea în sufletul său împotriva acestui trîndav de Șaaban care-l ținea legat de atmosfera aceea sufocantă.

Se sprijini de perete, bombănind, iar ochii îi clipiră împotrivindu-se somnului care-i dădea tir-

coale. Urmărea atent zgomotul mișcărilor celor care spălau mortul și ale trecătorilor de pe drumul din fața casei. Ațipi puțin, iar când se trezi, îl văzu pe Ammi Șaaban tot învîrtindu-se. Nu terminase încă să-l învelească pe răposat în giulgiu. Țipă la el :

— Pînă cînd o să stăm aici ? Timpul nu ne așteaptă, Ammi Șaaban. Ai adormit sau ce te-a apucat ? Toate trebuie să facute în grabă...

— Da, și toate trebuie să facute bine. Iar răposatului, Allah să-l ierte și să fie îndurător cu el, i se cuvine mai mult decît atît.

— Am implorat milă pentru el de atîtea ori !

Șeihul și-a ciulit urechile și a auzit undeva, departe, focuri de armă. A zis :

— Fraților, focurile astea de armă trebuie să fie urmate de venirea trupelor de la *merkez* încoace. Dacă o să ne mai învîrtim tot așa, o să ne pomenim cu ei pe capul nostru. Eu v-am spus...

— Fără grijă, șeihule. Facem o treabă omească în care nu e nimic necurat. Ce, am ieșit din pădure înarmați ca să se ia de noi ? Astea sînt închipuiri de om fricos !

Șeih Giurma își strînse buzele, își duse mîna la nas și fugi mormăind :

— Bată-te Allah să te bată, păcătosule. O să tragem astăzi din pricina ta mai mult decît din durerile morții. Simt că plutesc în jurul nostru semne rău prevestitoare. Nu se află altă putere în afara lui Allah ! Rosti în încheiere, după care se întoarse la mătaniile sale și se sprijini de pereți așteptînd ca Ammi Șaaban să termine. Prin capul șeihului începură să treacă fel de fel de gînduri. Fel de fel de pedepse i se perindară pe dinaintea ochilor. Își aduse aminte de chinurile

la care fusese supus în lagăr și la postul de poliție. Își aduse aminte de torturile cu curent electric, de scufundarea în bazinele cu apă, de fiarele care-i încătușau picioarele și mâinile, de biciuire, de loviturile de picioare și de alte chinuri. Se înfricoșă amintindu-și de toate astea și se lipi de zid. Vacarmul și mișcările repezi de pe drum îl speriară. Merse în vârful picioarelor și le șopti la ureche spălătorilor :

— Atenție, să nu vorbiți, să nu faceți vreun zgomot ! Soldații au trecut pe lângă noi dar se vede că vor să ne încercuiască. Fiți cu grijă ! Apoi, tot în vârful picioarelor, trecu și prin camerele celelalte și le șopti femeilor și copiilor: Tăceți, soldații vor să ne împresoare.

Apoi se întoarse la locul său de lângă perete. Își ridică ochii spre cer, parcă rugându-se. Căldura era foarte puternică și transpirația îi curgea șiroaie pe trup. Puținii nori împrăștiați se duceau și veneau risipind umbre mohorâte, semănând posomorală și tristețe. De data aceasta se trezi urlînd :

— Dacă nu vă grăbiți să-l pregătiți pe răposat eu mă duc și vă las să vă descurcați cum știți.

— Am terminat și cu spălatul și cu giulgiul. N-a mai rămas decît să-i vestim pe vecini să vină să-l ia ca să-l ducem la locul de veci...

Șeih Giuma ieși cu ochii în toate părțile de teama primejdiei și chemă pe cineva spunîndu-i:

— Du-te și anunță vecinii că trebuie să-l ducem pe răposat. Haideți, fraților !...

Apoi se întoarse la mort și se pregăti de plecare. Le făcu semn celor prezenți să iasă încet, să rostească : „Nu se află alt Dumnezeu în afara

lui Allah“ și să recite *Al-Burda*¹. Femeilor și familiei le recomandă să plîngă încet. Vecinii auziră și veniră să-l conducă pe mort, înghesuindu-se să-i poarte nășălia. Șeihul și tovarășii săi se așezară în fața nășăliei recitînd *Al-Burda*. Șeihul nu recita deloc entuziasmat, în ziua aceea, cum făcea de obicei. Recita cu glasul cît mai scăzut. Cît putea mai încet. Iar din cînd în cînd făcea semne tovarășului său, care aducea laude răposatului, să coboare vocea sau chiar să tacă. Dar Ammi Șaaban nu-i dădea nici o atenție. Se prefăcea că se supune, dar îi dădea înainte aducînd laude și îndemnîndu-i și pe tovarășii săi să-l ajute. Șeih Giuma n-avu încotro și trebuia să-și înghită mînia, să-și piardă ziua resemnat, alături de Ammi Șaaban.

Și astfel cortegiul ajunsese la cimitir. Se făcu rugăciunea, iar groparii începură să tragă țărînă peste cadavrul răposatului. Șeihul se apucă să recite în cor, cu grupul de „învățăcei“ din sat, sure din *Coran*. Ammi Șaaban știa pe de rost, auzindu-le și repetîndu-le deseori, surele ce se recită pentru morți; în ciuda faptului că era analfabet, li se alătură și el.

Groparii își terminară treaba și cei care-l însoțiseră pe răposat se pregăteau să se întoarcă acasă, umiliți de această stare de spaimă. Șeih Giuma se ridică în picioare; în fața sa se aflau Ammi Șaaban și „învățăceii“. Fratele celui decedat vîrî în buzunarul fiecăruia cît un pumn de bănuți. Fețele lor radiau de bucurie. Șeih Giuma își ridică mîinile spre cer rostind pe un ton trist:

¹ Numele unui poem cu largă circulație în cercurile religioase, imitînd *qasida Saud a plecat* a poetului Kaab Ibn Zuheir, pentru care autorul ar fi primit în dar o manta de la Profet.

— Doamne, fii îndurător cu răposatul și cu toți morții noștri. Fii bun și îndurător cu familia lui. Fii îndurător cu noi toți, Domnul nostru ! În sfârșit, fraților ! Slavă lui Allah că ne-a scăpat de soldații aceia ! Slavă lui Allah ! Cel ale cărui fapte au fost de bună-credință trebuie să fie apărat...

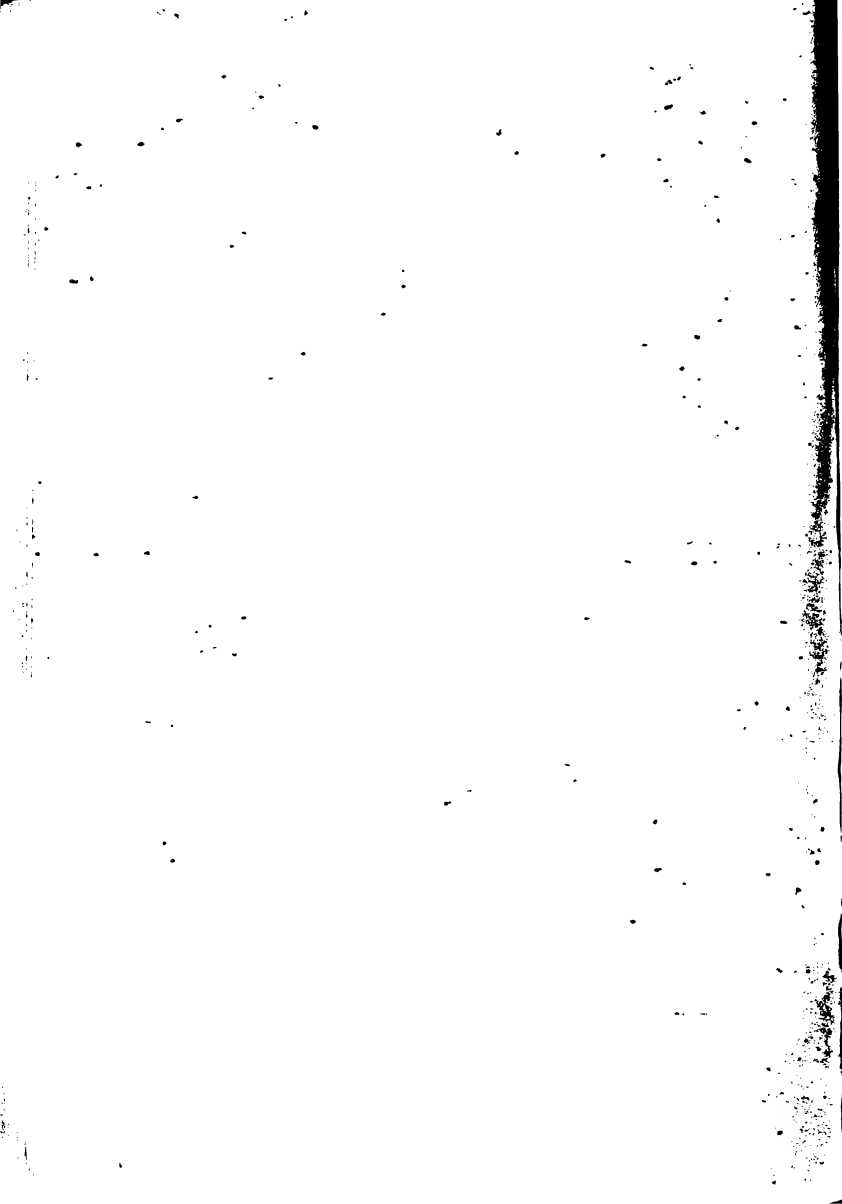
Se grăbi, împreună cu ceilalți, să iasă dintre pomii din cimitir crezându-se în siguranță. Doar ce se îndepărtară puțin că se și treziră înconjurați de rînduri dese de soldați care le strigară :

— Mîinile sus ! Luați-o înainte ! Printre voi s-au strecurat rebeli sau ați fost în legătură cu ei...

Șeihul, pierzîndu-și firea, rosti :

— Facă-se voia Domnului !

Traducere de
Nicolae Dobrișan



MAROC

ABD AL-MAJID BEN JALLUN

S-a născut în anul 1915 în Maroc. Și-a făcut studiile la Cairo, unde a rămas multă vreme, cunoscînd în-deaproape literatura modernă egipteană. Romanul său autobiografic *Despre copilărie* amintește de *Zilele*, romanul scriitorului egiptean Taha Husein. Este, de asemenea, autorul culegerii de nuvele *Valea singelui* (1948).

În ultimii ani a lucrat în diplomație.

Nuvelele sale sînt remarcabile prin sensibilitatea lor și au ca temă principală raporturile dintre marocani și francezi din perioada protectoratului.

PESCARUL

De patruzeci de ani trăia pe acest mal îndeletnicindu-se cu pescuitul. Nu cunoștea nimic din viață în afara vislitolui pe mare și a luptei cu valurile. Cînd se întorcea de la pescuit, după înfruntarea cu marea înspumată și cu noaptea

frământată de vijelie, bucuria îi lumina fața acoperită de barba udă. Pescuitul era pentru el, înainte de meserie, un sport și o plăcere. De aceea nu-l interesa atît rezultatul, cît arta lui. Nu existau spectatori care să se entuziasmeze și să aplaude cînd se avînta printre valurile flămînde și infuriate, dar mugetul zgomotos al mării stîrnea în sufletul lui ceea ce aplauzele publicului stîrnesc în sufletul sportivului. Simțea că lîncezește pe uscat, iar sufletul i se înveselea de fiecare dată cînd părăsea țarmul și vedea valurile înversunîndu-se în jurul său. Acum are mai bine de șaizeci de ani, dar continuă să se lupte cu ele întocmai cum făcea cînd avea treizeci. Nu l-au interesat cîtuși de puțin, în cursul acestor ani îndelungați, pămîntul și întîmplările care l-au răscolit. Au avut loc evenimente furtunoase, dar el nu știe nimic, măcar că a auzit vorbindu-se despre ele. El e fiul albastrului : albastrul cerului și albastrul mării. De ce să-l intereseze aceste întîmplări prin care a trecut lumea ? De fiecare dată cînd auzea vorbindu-se despre ele își spunea : „Marea este lumea mea, iar uscatul e lumea oamenilor. Ei nu pot înțelege dacă le vorbesc despre mare în vreme ce eu îi înțeleg dacă-mi vorbesc despre uscat.“ Și totuși se mira cum de nu-l înțeleg atunci cînd le vorbește despre lumea apelor.

Întîmplările au continuat să se succedă și să se precipite în Maroc, sau pe uscat — cum numea prietenul nostru, pescarul, țara sa — apropiindu-se și de țarmul cel frumos. Sufletul său se îmbăta de fericire cînd vedea stîncile risipite și nisipurile. I s-a spus că uscatul se va schimba, dar el nu credea că această schimbare va cuprinde și țarmul. Și iată că așa s-a și întîmplat : a

văzut o mulțime de oameni construind, a văzut apoi ceea ce ei au clădit și în sfârșit o mare de vase acostate la țărm. S-a simțit îndemnat să se apropie de acest loc pentru a vedea ce se petrece acolo.

A văzut totul și a rămas pe gânduri. I s-a părut că vede o armată de pescari cu o flotă de vase, pregătindu-se să înceapă pescuitul. Dar ce și-a zis? „Să fie sănătoși! Marea, ca și uscatul, are dreptul să accepte înmulțirea oamenilor. Lumea mării se va bucura să primească marea de lume.”

Ce înseamnă bărcuța lui cîrpită față de aceste corăbii strălucitoare? Și ce e plasa lui învechită și uzată în comparație cu uneltele lor moderne, strălucitoare? Dar nu l-a interesat nici asta.

Lucrurile însă nu stăteau chiar așa de simplu pe cît și le închipuia. Într-o zi s-a întors de la pescuit fericit, ca de obicei, și-a strîns peștele și s-a apucat să-și facă rugăciunea așteptînd să sosească omul care urma să i-l ducă la piață. Cînd și-a terminat rugăciunea a observat alături de el doi bărbați. Cufundat cum era în rugăciune nici nu simțise cînd au venit. S-a ridicat surîzător pentru a-i saluta, dar unul dintre ei i-a luat-o înaintea :

— Dumnealui (și a arătat spre cel care-l însoțea) întreabă ce faci aici.

— O întrebare ciudată din partea unui vizitator. De unde a venit dumnealui?

— Dumnealui este stăpînul acestui țărm și al acestei mări.

Abbas pescarul — căci acesta era numele lui — a privit nepăsător, crezînd că omul nu prea știa ce spune. Cum să poată crede un om ca el că un alt om ar putea fi stăpînul mării?

A întrebat cerînd lămuriri :

— Ce vrei să spui ?

— Cum, nu pricepi ? Omul acesta e stăpînul
tărîmului și al mării. Nu-ți mai este îngăduit să
pescuiești aici.

Abbas a răspuns nedumerit :

— Hm, spune mai clar ce vrei ? Poate vrei
să vă dau pește ?

— Nu pricepi arăbește ? N-ai voie să mai pes-
cuiești pe-aici.

— Ascultă, domnule... Lăsați glumele astea. Ce
doriți ?

— Îți spun că trebuie să pleci de-aici, să te duci
unde-i vedea cu ochii. Privește colo ! Îi vezi pe
pescari ? Altcineva în afară de ei n-are voie să
mai pescuiască pe-aici.

Abbas a izbucnit în rîs punînd mîna pe umărul
omului, dar acesta i-a dat-o la o parte, zicîndu-i :

— Dacă n-ai de gînd să te cari, îți vom face
barca praf și te vom alunga ca pe un ciîne !

Apoi s-au îndepărtat lăsîndu-l să-și termine
de unul singur rîsul. După puțin, Abbas s-a cu-
fundat în treburile, uitînd de cei doi zurbagii care-l
făcuseră să rîdă. Nu și-a mai adus aminte de ei
decît în ziua următoare cînd au apărut din nou.

A fost foarte surprins văzîndu-l pe unul in-
dreptîndu-se spre el și pe celălalt apropiîndu-se
de barcă și sfărîmînd-o cu un tîrnăcop, întocmai
cum făgăduise în ajun. A alergat spre el ca să-l
oprească, dar omul l-a împins cît colo. Abbas
— care învingea valurile ! — i-a dat o lovitură
care l-a făcut să cadă, neputincios, pe spate.

Pescarii francezi au alergat grămadă, l-au în-
hățat și a petrecut după aceea șase luni la închi-
soare, pentru că a îndrăznit să-i împiedice pe acei
domni să-i sfărîme bărcuța și să-l alunge din
locul în care trăise patruzeci de ani.

Toate astea acum au trecut. A ieșit din închisoare, dar nu se mai poate întoarce la mare fiindcă nu mai are barcă și se teme de noii stăpîni ai mării. Da, marea aceea pe care și-a petrecut întreaga viață și pe care a îndrăgit-o, neștiind nimic în afară de ea, marea aceea cu ale cărei valuri involburate se luptase prăvălindu-se în abisurile de apă din al căror adînc nu se mai zărea cerul; mugetul valurilor care-i stîrnea entuziasmul, beția pe care o simțea în vreme ce se lupta cu moartea pe crestele munților de apă — toate astea s-au dus; întîmplările l-au aruncat pe uscat, întocmai cum valurile aruncă rămășițele corăbiilor pe care le-au devastat.

După aceea s-a obișnuit să vină în fiecare zi la țarm, pe ascuns, așezîndu-se într-un loc de unde putea să-i zărească pe pescari. Stătea acolo ceasuri în șir, fie zi, fie noapte. Singurul lucru care-l lega de viață erau doar amintirile sale despre mare. Rămînea acolo retrăind întîmplările trecute. Trăia între umbrele valurilor și le simțea chemîndu-l parcă cu duioșie. Discuta cu vuietul mării împărtășindu-i ceea ce simte. Ochii i se umpleau de lacrimi de fiecare dată cînd contempla această priveliște a lumii mării, dragă inimii lui.

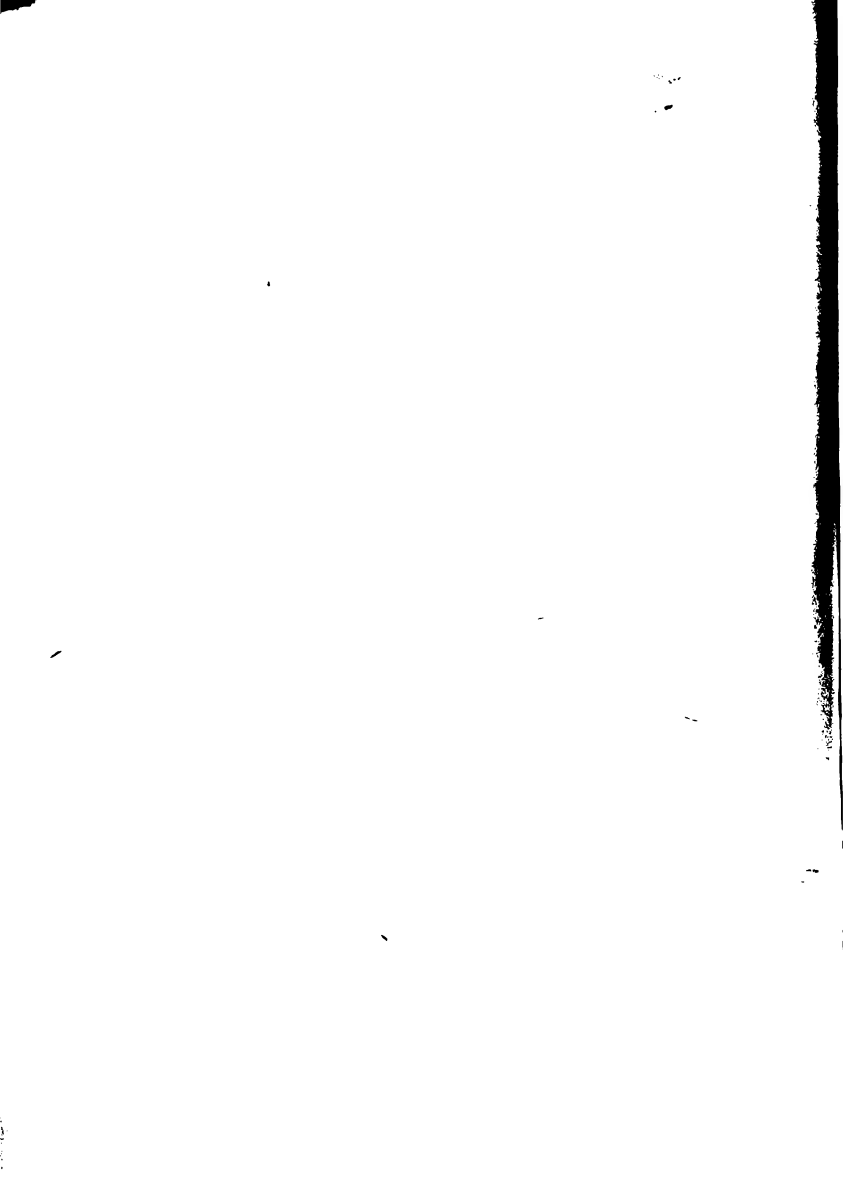
Așa, pînă cînd într-o noapte de iarnă s-a trezit simțînd că e sfîșiat de niște dureri și că încet-încet i se apropie sfîrșitul. A luat o hotărîre teribilă. În vreme ce afară urla furtuna, s-a ridicat cu greu și a ieșit pășind anevoie. Vîntul l-a doborât la pămînt. De fiecare dată cînd simțea că moartea își înfige ghearele în el, îi venea în minte marea, se redeștepta în el hotărîrea care-i dădea trupului sleit puțină vlagă. A petrecut întreaga noapte tîrîndu-se pe coate și pe genunchi. Cum a adîlmecat mirosul mării și i-a auzit mugetul care

răspundea furtunii, a simțit revenindu-i viața și a continuat să înainteze încet-încet... -Pînă cînd a ajuns între vasele franceze de pescuit. S-a tîrît spre unul din ele, l-a împins cu umărul și abia l-a urnit. L-a împins astfel ceasuri în șir pînă cînd în cele din urmă a ajuns cu el în apă.

Odată cu zorile, în toiul luptei dintre vînt și valuri, bătrînul Abbas a ajuns cu barca în apa mării... Apoi s-a agățat de o margine și după mari eforturi a reușit să se urce în ea... Valurile au început să-l legene, apoi să-l arunce de colo, colo. Vechiul om al mării a trăit aceleași sentimente din zilele de demult cînd pornea pe marea învolburată. Ochii i-au scînteiat de bucurie. A uitat toată suferința din ultimele zile. În acele scurte clipe dintre viață și moarte a depănat din nou, în toate amănuntele, amintirile celor patruzeci de ani pe care i-a trăit printre aceste valuri. Moartea, în brațele lor, i-a fost mai dragă decît viața pe uscatul lovit de nestatorniciile soartei.

Traducere de
Nicolae Dobrișan

TUNISIA



MUHAMMAD AL-AUNI

GLASUL MUEZINULUI

Cerul este limpede ; de o limpezime tulburătoare. Nu e nimic liniștitor în albastrul lui. Soarele suride cu amărăciune și-și topește razele, vărsându-le peste asfalt ca pe un vin vechi care clocoțește. Sărmana pasăre arde între cer și pământ, alunecă singură prin spațiul încins, într-o tăcere tristă, cu un slab filfiit de aripi, care n-o ajută să zboare prea mult. Continuă să se legene și să tremure, căutînd parcă odihnă în mijlocul acestei groaze care a ucis viața pe ulițele nepăsătoare ale satului... Își mișcă încă o dată aripile stinse, dar nu înaintează decît puțin. Penele care bat în negru lucesc sub razele de iad... Zboară, zboară, se înalță mereu mai sus, spre soare... Ca un fluture stingher, ofilit de lumină... Apoi se pierde, devenind un punct strălucitor într-o genune de foc...

S-a oprit puțin și a privit spre ea cu un ochi încremenit. I-a părut o insectă care se sinucide în mijlocul unui univers de gheață...

Poate că nu și-ar fi întors privirea spre dreapta și nici nu știe de ce a făcut-o... Nici n-a căutat să afle cauza acestei priviri... De ce s-o afle ? O pri-

vire care l-a făcut să zărească un ciine slab căruia i se vedeau coastele și-i atârna limba. Stătea lungit la umbra unui zid dărăpănat, lingîndu-și părul decolorat, din care se risipeau firele. Această căldură infernală ucide viața din orice ființă... Ochii ciinelui, inexpresivi și stinși, stau mărturie... Felul cum zace, întins, arată cît de slab și de prăbușit este; aproape că nu se mișcă, ba chiar nu se mișcă deloc... O suflare care iese și intră într-un corp gol, supus unei experiențe privind presiunea atmosferică... Gîfîie... A luptat cu arșița și a fost înfrînt; s-a întins rămînînd nemișcat... Se chinuie... Un ciine care se sinucide în mijlocul unui univers de gheață...

Și-a continuat drumul cu pași greoi, istovit, fără să se mire de această căldură și fără a fi încîntat de ea. Poate că nici n-ar fi privit drumul; dacă pantofii nu i s-ar fi încins pînă într-atît încît să devină insuportabili. Un drum negru, uneori drept, alteori întortocheat, devenind, acolo unde se pierde, ascuțit ca limba unui șarpe. Și-a continuat mersul fără să priceapă ce-i umblă prin cap. Și-a pierdut parcă orice gînd. Se chinuie să-și fixeze atenția asupra unui gînd pentru a putea suporta singurătatea de pe ulița aceea pustie, dar nu reușește. Cu încetul, moleșala a pus stăpînire pe el, dar n-a simțit nici împovărare nici ușurare... Nu avea greutate, nu mai avea picioare care se mișcau purtînd un trup... lovind asfaltul străzii într-o aparentă cadență... Tac... tac... tac... tac... Zgomotul pașilor devenea mai puternic și mai ascuțit... Sau așa își închipuia el... Nu... Zgomotul se amplifică încet-încet... Ajunse la urechile lui din ce în ce mai ascuțit. Îl neliniști nepotrivirea lui cu mersul care-i rămăsese liniștit... Deveni și

mai ascutit... Parcă ar fi niște bătaii în fier... uneori sînt așa, alteori nu sînt... Tac-bang!.. Tac-bang!... O dată așa, o dată așa... O dată ascutit, altă dată slab... Mersul i-a devenit și mai greoi și se gîndește să se oprească. Armonia pașilor s-a pierdut; fiecare sună altfel și are un alt ecou... Tac-toooc!... Tac-toooc!... S-a uitat în dreapta, în stînga, s-a uitat înapoi, nu mai era nimeni pe drum. A ridicat din umeri și și-a continuat mersul nepăsător. Loviturile pașilor se dublează, se amestecă, apoi se ordonează și se unesc... Apoi din nou dublarea, dezordinea... Auzul se revoltă... În-cepe să studieze... Ecoul?... De unde ecou?!

Alți pași în față sau în spate? De unde pași? Tac! Toooc-tac! Toooc-tac!... Zgomotul pașilor se amestecă de data aceasta și mai tare decît înainte, iar auzul nu reușește să-l deslușească cîtuși de puțin. De după un cot apare o căruță trasă de un măgar care gîfîie toropit de căldură... Trage căruța alene... Stăpînul lui este și el cu gîndul aiurea; nici măcar nu-i trece prin cap să-l lovească sau să-l zorească... Răsuște tot timpul umbrela cu numeroase găuri, roasă pe margini... Din vreme în vreme își aduce aminte să-și șteargă sudoarea de pe fruntea bronzată și încrețită, adunată deasupra sprîncenelor dese în niște boabe mari și strălucitoare, care amenință să cadă dintr-o clipă în alta într-unul din ochii înroșiți sau în amîndoi deodată... Omul se trezește brusc, poc-nește biciul în aer și strigă cu un fel de furie bolnavă: Hiii! Atunci măgarul tresare, liniștea sa se tulbură și este nevoit să se prefacă grăbit, ca și cînd s-ar strădui. Înaintează alături de un măgar nefericit care se tîrăște deasupra unei benzi

de gheață... Hiii !... Hiii !... Tac-tac ! Hiii ! Tăc-tac ! Urechile se trezesc enervate. Încearcă din nou să deslușească... Tac... tac... Hiii ! Tac-toooc ! Dar ce-i asta ?... Toate glasurile au început să slăbească și să se piardă, lăsînd în urma lor un bizîit ciudat, însoțit de o pată roșie care se lățește, învăluind totul în jur... Drumul își pierde netezimea o dată ridicîndu-se, altă dată coborînd. Pare că se învolutează ; se încovoie și se adîncește, apoi se liniștește brusc... Capul i-a fost zguduit de o durere ascuțită ; se izbise cu fruntea de un zid... Amețea ? Îi e cunoscută. Precede crizele de inimă care pot fi puternice sau neprimejdioase. Exact așa... Inima sa se agită începînd să bată mai repede... A fost cuprinsă de nebunie ; parcă și-a ieșit din minți. Nu mai cunoscuse o criză de o asemenea violență... Pieptul i se ridică și i se coboară într-o viteză neobișnuită sub influența bătăilor puternice, care aduc foarte mult cu bătaile unui ciocan într-un lemn găunos și vechi... S-a lipit și mai mult de perete și și-a desfăcut degetele mîinilor, încercînd să-și înfigă unghiile în tencuiala care acoperea pietrele zidului dărăpănat... Pieptul i-a devenit neîncăpător, iar tăcerea inimii sale, care și-a mobilizat toate forțele pentru a apăsa de data aceasta și nu pentru a bate, s-a prelungit... În interiorul ei a simțit presărîndu-se și topindu-se niște valuri fierbinți, scurte și întretăiate... Fruntea lucioasă i s-a făcut lac de sudoare și a simțit cum slăbiciunea își face loc în toate încheieturile și nu-i mai îngăduie să se țină pe picioare. A alunecat pe lîngă perete pentru a se așeza și s-a sprijinit într-una din mîini pentru a-și recăpăta echilibrul... Dar iată că inima sa, după o presiune puternică, revine la pulsul rapid

și o simte reînviind... Apoi încordarea și oboseala... Mușchii feței i s-au întins aproape să se rupă, după care s-au moleșit atîrnînd ofiliți. Ochii îi străluceau aprinși, apoi parcă i se stinseră... A suportat tot timpul durerea, tăcînd... Cu strada pustie... Cu sufletul său arid... Știi de ce? De ce nu se teme de această criză? Știi de ce nu simte frica pe care o simt ceilalți oameni în astfel de situații? Știi de ce nu i se umplu ochii de lacrimi care să atenueze încordarea sa nervoasă de care nu poate scăpa?... L-a străbătut un fior infernal, purtînd un foc care usucă, un foc care aprinde, dar care nu ucide. Continuă să-și amintească de ziua aceea în care s-a trezit cu un sentiment nou, ciudat, despre care nu a vorbit nimănui de teamă să nu rîdă de el... Nimănui n-a spus. Nici măcar tatălui său... Dacă ar fi avut un tată ca ceilalți oameni!... Dar ce altceva face tatăl său pentru el, decît să-i asigure atît cît să trăiască? Nu vorbește cu el nici despre cele mai neînsemnate lucruri... De cele mai multe ori nu-i răspunde nici măcar la salut. Cît despre maică-sa, au înmormîntat-o cu mulți ani în urmă și nu-și amintește decît vag de ea... O cunoaște mai mult din auzite... A înțeles că a fost foarte frumoasă, fermecătoare!... În ceea ce-o privește pe soția tatălui său... Uneori îi dă atenție, alteori nu... Ce-o fi determinînd-o să se poarte astfel?! Cine s-o oblige sau s-o îndemne să fie bună cu acest orfan? Tatăl său este crud, cel puțin în aparență. Mai e și orgolios. Nu-i place să se creadă că ar avea slăbiciuni. Toate astea îl fac să se îndepărteze de el... Cum ar putea să se simtă îndemnat să-i vorbească despre acest sentiment nou care-i inspiră teamă? Nu poate; nici măcar nu-i trece prin cap așa ceva!... O să-și bată joc de el și o să-i spună că l-a cuprins teama

de moarte ! De ce să facă asta ? Și oare tatăl său l-ar putea smulge din această teamă ?... Își amintește de frica ce-l însoțise ani îndelungați... Era mai bine așa ! Ce bine ar fi fost dacă ar fi rămas cu ea, dacă nu i-ar fi pierit brusc !... Ce bine ar fi fost dacă acel sentiment ascuțit al prezenței continue a morții nu s-ar fi preschimbat într-o apatie continuă !...

Cît de plăcută a fost ziua aceea în care era gata-gata să-și piardă mințile de teamă !...

Se afla atunci într-o cafenea, la umbra unui pom, iar în jurul lui, lumea pălăvrăgea gălăgioasă. El, ca de obicei, tăcea, șoptind doar singurătății lui... Cît de mult îi plăcea tăcerea ! Cît de mult îi plăcea să fie singur !... Simțea că nu are nevoie de ceilalți ; avea o lume a lui, plină de speranțe și teamă, de bucurii și dureri. Era plin de hotărîre și avînt, de ezitare și neliniște... Dar unde sînt toate astea ? Toate au dispărut, iar în sufletul lui s-a cuibărit disperarea... A devenit altfel decît ceilalți... Nu mai simte nimic... Nimic din ce se întîmplă nu-l bucură și nici nu-l întristează. Parcă ar fi de piatră... Deodată a simțit că e mai întuneric decît ar trebui... Și-a dat seama că soarele luptă cu valurile orizontului și că nu mai poate să le reziste. Întunericul este mai des decît ar trebui. Și-a frecat ochii încercînd să-și lămurească ce se întîmplă, dar capul i se îngreună, în timp ce celelalte părți ale corpului i se făcuseră mai ușoare. Își pierdu controlul și rupse lanțurile gravitației ; era ca un corp rătăcit între doi aștri, într-un spațiu neangajat !...

Amețeala persista... De data aceasta nu dură prea mult. Nu făcu decît să-și pună palma și să apese încet pe locul acelei inimi crude. N-a strigat și nici n-a cerut ajutor... Moartea s-ar putea să

vină imediat... Sau s-ar putea să întârzie... O aşteaptă nepăsător !... Cîndva se temea de ea, într-adevăr... Ba trăia, din această cauză, în linişte şi închipuiri neîntrerupte... I se păru că inima dă înapoi... I se păru că se linişteşte... Ba se liniştise cu adevărat, revenind dintr-o dată la bătaile normale... Simţi că forţele i se refac întrucîtva... Îşi continuă mersul ca şi cînd nu i s-ar fi întimplat nimic. Reveni la vechea cadenţă, paşii sunînd la fel... Tac !... Tac !... Tac ! Deodată auzi un fel de ecou al paşilor. De data aceasta nu se gîndi prea mult... Îşi dete seama de unde vine zgomotul... De undeva de aproape... Se opri pentru a se convinge. Bang ! Bang ! Bang ! El e... El e... În cap i se îngrămădiseră nişte imagini confuze pe care încercă să le desluşască. Începu să caute năucit, cu ochii, în jur. Îşi dete seama de unde venea acest ciocănit... De la fierărie... Era Omar, fierarul, care-şi pierduse tatăl cu ani în urmă din cauza unui atac de inimă ce-i răpise suflarea slabă, în vreme ce lovea fierul înroşit cu un baros uriaş.

Îşi continuă mersul... Se apropie de locuinţa tatălui său şi se simţi stîngenit... Gîndurile îi fură tulburate de neliniştea care-l cuprinse cînd ajunse la această închisoare rece ! Dar ce să facă ?... Cu toate visele şi speranţele lui, reînnoite de furtuni şi vijelii, nu găsea scăpare din această casă. Îşi drese glasul, ca de obicei, şi intră fără să bată la uşă... Şi exact ca de obicei, îl găsi pe tatăl său în colţul din stînga... Stătea rezemat de perete cu mîinile împreunate la ceafă. Tichia i se odihnea pe genunchi... Mamă-sa, sau mai exact soţia tatălui său, stătea ceva mai la o parte, ca să n-o ajungă palma acestuia la o furie neaşteptată... Avea întotdeauna la îndemînă papucii şi ceaşca de ceai... Aşa dormea un somn liniştit. Muhammad închisese

ușile și ferestrele pentru a nu se mai auzi vacarmul din stradă... Toți tăceau... Ce era ciudat în asta ? Ca de obicei, salută :

— *Salamu alaicum !*

— Sss....

Îi răspunsese tatăl său... De data aceasta fusese generos cu el, încercînd să-i răspundă, voind să-l rostească pe „s“, dar nereușind, fiind sisîit... Sau poate nici nu-i răspunsese, ci doar le făcuse semn să tacă celor care nu dormeau... Căci tatăl său era un om taciturn. Dar asta nu l-a îndurerat cîtuși de puțin... A intrat în camera sa și a găsit-o întocmai cum o lăsase. Nici asta nu l-a mirat ! Patul din colț se afla în dezordine... Cartea era deschisă și se vedea titlul capitolului la care ajunsese... Cămașa murdară — îi rugase pe cei din casă să i-o spele — rămăsese spînzurată în cuiul ei, așa cum o lăsase... Iar aici era cina lui : aco-perită cu un capac strîmb de aluminiu... Puțin dat la o parte... Poate că umblase pisica, dar negăsind nici carne nici pește, îl lăsase astfel... Ce era ciudat în asta ? Toate pisicile sînt curioase... N-avea poftă și nici nu voia să mănînce... Se apucă să-și schimbe îmbrăcămintea, nedînd nici o atenție faptului că toți nasturii pijamalei căzuseră de multă vreme... În locul nasturelui de sus al pantalonului se prinsese cu un ac de siguranță. Urcă scara spre terasă ducînd cu el niște lucruri ușoare de pe pat. Puse așternutul și se întinse ca de obicei, cu fața spre lună... Apoi luă o țigară din pachet și și-o aprinse... I se păru fadă, căldura îi luase și ei orice gust. Dar n-o aruncă, ci trase din ea adînc, lăsînd să se ridice, după o clipă, o pală de fum albastru în formă de spirală... Din ea se desprinsese un cerc care se ridică rotindu-se... Îl urmări în zborul său de mătase pînă ce dispăru...

Mai trase încă o dată și aruncă fumul, ȕguindu-și buzele pentru a scoate o nouă spirală din care să se desprindă un alt cerc... Dar de data aceasta nu reuși. Direcȕia fumului se schimbă și-i intră pe nara stîngă făcîndu-l să se înece și să strănute puternic. Trase a treia oară, cu repeziciune, după care aruncă țigara abia începută.

Se întinse leneș și căscă zgomotos, voind parcă să se convingă că în curînd îl va ajunge somnul... Se răsuci întinzîndu-se pe burtă și ridicîndu-și picioarele. I se păru că noua poziȕie este mai comodă, dar foarte curînd picioarele i se lăsară unul după altul, în jos, lovind terasa. Tac... Tac... Îi plăcu și lovi mai tare, dar se întrerupse repede, revenind la poziȕia normală, pe spate, pentru a evita vreo observaȕie din partea tatălui său căruia nu-i plăcea zgomotul...

Oftă greu, bombănind în sinea lui : „Allah să-l ierte pe unchiul Salih, fierarul ! Moartea l-a răpit pe neașteptate și a înspăimîntat lumea !” În minte îi reveniră gînduri neclare despre întîmplarea de la cafenea... Cînd inima începuse să bată își închipuise că moartea va face cu el ceea ce făcuse și cu vecinul lor, fierarul... Ce teamă i-a fost atunci ! Cît de tare și de repede îi mai bătea inima ! Tot trupul îi fu scăldat într-o sudoare rece ! Ce multă sudoare ! Oftă... Nu-și mai amintește nici măcar cînd a început să se sperie... Își amintește numai că s-a speriat tare. Cîtă deosebire între întîmplarea de la cafenea și cea de lîngă zidul acela !... Oftă încă o dată și simȕi cum neliniștea îi rodea străfundurile. Din nou își schimbă poziȕia... Era gata să aȕipească, dar se trezi brusc la vocea surorii sale :

— Sidi, Ali !...

Se întoarse grăbit spre ea și-i făcu semn să pună undeva cana cu ceai. A pus-o și-a vrut să coboare, dar s-a mai întors încă o dată spre el și a neliniștit-o apatia lui.

— N-ai plecat astăzi ? l-a întrebat.

— De la o vreme... a întrerupt-o el.

Apoi ea l-a lăsat și a coborît.

După ce și-a aprins o țigară, a luat cana de ceai și a sorbit puțin din ea, mirându-se cum de putuse să uite într-atît de logodnica lui. Cum de putuse lipsi atîta vreme ? O lună și ceva. Și doar stă undeva, la doi pași. Mergea foarte des la ea. Prietenii săi ajunseseră chiar să-l mustre pentru asta. Își întrerupsese brusc aceste gînduri. Începu să-și lovească, încet, pieptul cu degetele, închipuindu-și, în somnolența sa, că-i regăsește trăsăturile. Se strădui să rămînă cîteva clipe cu ea. Iat-o mișcîndu-se prin casă cu cochetărie ! Dar... Într-adevăr oare ea se mișcă acum ? O vede cu adevărat pe ea ? Sau numai își închipuie ? Și de ce vede numai frînturi dispartate din ea ? O parte din părul ei alături de fusta lungă și modestă... Dacă ceața n-ar fi învăluit restul, ar fi fost un cadru frumos... Dar el nu vede decît frînturi din iubita sa plutind într-o atmosferă clară, de o claritate dezgustătoare...

Și-a concentrat toată voința pentru a vedea fața celei dragi. Dar n-a văzut decît niște imagini urite care nu se închegau într-o anumită formă, ci se învălmășeau groaznice, dezgustătoare.

Încă o dată s-a chinuit să-și concentreze imaginația pentru a îndepărta aceste forme grotești... Dar totul s-a destrămat... N-a mai văzut nimic...

A născociț liniștea celui învins și și-a apăsât buza de jos parcă reținîndu-și o lacrimă. Dar imediat și-a dat seama că se amăgește fiindcă ochii

săi erau mai uscați decît ochii fierarului mort ! În cele din urmă a disperat ! Mișcările i-au devenit mai slabe, iar apoi au încetat. A înghețat în așternutul său rămînînd încremenit... O moarte limpede, strălucitoare... O dată cu el a murit întreaga existență.

Pe stradă nu mai trecea nimeni și nici în casă nu se mai auzea nici o vorbă...

Animalele se potoliseră... Tăcuseră și vînzătorii...

Și fierarul tăcuse... Tăcuse și luna și nu mai trimitea decît niște raze încețoșate, stinse. Pe terasele satului și-a făcut loc deznădejdea... Și deodată... Deodată văzduhul a fost străbătut de un strigăt neobișnuit, după care a urmat o voce puternică, dulce care a readus liniștea și pacea în sufletele celor din sat. S-a lăsat peste terase cu o blîndețe mătăsoasă, de căldură și liniște.

Melodia s-a ridicat ca filfiitul curat și liniștit al unei aripi pure, prin abisurile întinderii, reluată încă o dată într-o beție cerească. Se amestecau în ea îndoieli ca unduirea liniștită a unei pînze mînuită de un marinar iscusit...

S-a înfiorat în așternut, după ce vocea plăcută îl îmbătase cu vraja ei strălucitoare. Ochii i se înviorară, zărind o lumină selenară în strălucirea zorilor... Din ei s-a prelins o lacrimă fierbinte pe care o reținuse atîta vreme. S-a ridicat din nou... A coborît scara, s-a îmbrăcat în grabă și a ieșit val-vîrtej. Sora sa l-a oprit, întrebîndu-l dezorientată :

— Ce-i cu tine ?

— Glasul muezinului cheamă la rugăciune, i-a răspuns el din fugă.

Traducere de
Mioara Dobrișan

AHMAD HASSUN

SĂRBĂTOAREA NAȘTERII EI

A sosit dimineța... Luminile ei strălucesc... Cercul zîmbește... Soarele s-a ridicat și el... Scoală-te... Scoală-te... Treziți-vă cu toții... Lăsați somnul... Lăsați trîndăveala... Ea nu mai are loc printre noi... Fiecare trebuie să facă ceva. Tu fă curat în cameră... Aranjezi lucrurile, schimbi perdelele... Tu speli vasele, să nu rămînă urmă de murdărie pe ele... Tu adă masa. Uite și rufe. Vezi să le calci bine... Nu te grăbi, dar nici nu zăbovi și fii atentă cum lucrezi... Eu plec acum... O să mă întorc...

Cît despre tata, el luase coșul din nuiele de palmier, mare cît toate zilele, și acum s-a întors gîfîind sub povara lui.

- Unde-i mama ?
- A plecat.
- Cînd ?
- Nu te gîndi la timp.
- Unde s-a dus ?
- Peste tot, dar o să se întoarcă.

- Când o să se întoarcă ?
- Azi nu există timp... azi noi lucrăm fără timp.
- Timpul trece...
- Pentru a ne hrăni.
- Trece, timpul trece...
- Pentru a ne realiza speranțele.
- Omul își realizează speranțele. Timpul se luptă cu noi și ne doboară.
- Nu spune asta. Noi creăm timpul, nu există timp în afara omului.
- Timpul e o bombă.
- Omul a făurit-o.
- Timpul e o sabie.
- În mîna omului.
- Lasă-mă... lasă-mă... Unde a plecat și cînd se întoarce ?... Vreau să vorbesc cu ea.
- Ai răbdare. Important este că o să se întoarcă... Și o să-i vorbești. Important e că ea participă la lucru, că trudește la fel ca și tine, că muncește... Și munca înseamnă existență. Este picătura de apă care udă timpul pentru a fi... Picătura de apă care dacă rămîne închisă, timpul este lovit de secetă și moare. Timpul fără muncă este un cadavru mutilat.
- Un tablou lipsit de frumusețe.
- O qasidă fără rimă.
- Eu mă duc acum.
- Cînd ?
- Important e că mă duc.
- Pentru a umple timpul ?
- Pentru a crea timpul.
- Crearea și umplerea timpului sînt doi gemeni. Trecutul sau prezentul ?

- Nu există decît trecutul.
- Prezentul e mai bun.
- Timpul acesta al tău nu are existență. Sau este un trecut care se rostogolește și se transformă. Prezentul e un trecut care se prelungește ; o clipă goală pe care trecutul o umple, răspîndind în ea viață.
- Prezentul este, există. Stabilirea pe lună nu este un prezent ?!
- S-a întîmplat asta ?
- Nu.
- Un ceas dacă există, devine trecut.
- , — Timpul în realitate.
- Nu există timp fără realitate.
- Dă-i puțină mîncare să-și umple burta. Îi e foame. În țara mea mai există înfometați. Credeam că au dispărut.
- Îți place trecutul.
- Și vorbesc mult despre el ; m-am născut într-o familie înstărită care trăia în belșug.
- Am intrat în școală și eram apropiat și de inima învățătorului și de inima elevului.
- Am trecut apoi la școala secundară, unde m-am remarcat prin inteligența și perseverența mea și am fost copleșit de premii. Am intrat la Universitate și am avut întîmplări foarte plăcute. Pe culoarele Universității, ea îmi tăia drumul ; ochii ei se opreau asupra mea și ai mei asupra ei sfredelind în adînc. În dimineața examenului mi-am căutat stiloul și nu l-am găsit. A sunat de intrare și tot nu-l găsisem. Casa era departe și nici o papetărie nu se afla pe undeva, prin apropiere. Am reluat căutarea, dar tot în zadar... M-am gîndit să mă apropiu de ea, de o alta, de oricare student sau

studentă pentru a împrumuta un stilou care să-mi asigure viitorul. Mi-am închipuit, în clipa aceea, că s-a zis cu viitorul meu. Se va ciocni ca o mașină și se va face praf. Urcam scările, visător... M-a văzut și și-a dat seama că mă gîndesc la ceva, că sufăr, că vreau ceva... Mi-a întins stiloul și a plecat mîndră, fără să aștepte să-i mulțumesc. A săpat în mine o urmă adîncă, mare cît bucuria popoarelor, cît bucuria mea de astăzi, de ziua nașterii tale... Din ziua aceea am început să stăm de vorbă, să schimbăm bibliografii, să facem remarci referitoare la artă, cursuri, societate... Ne făceam vizite. Avea o mamă evlavioasă sau o mamă evlavioasă o avea pe ea. Avea un tată pios, care se închina lui Allah și era milostiv cu sărmanii... Făcuse pelerinajul de trei ori...

— Vorbești mult despre trecut.

— Pentru că îl cunosc.

La Universitate ne-am căsătorit. A fost o căsătorie frumoasă, fără zestre mare, fără ceremonie, fără datinile cunoscute. A fost ceva foarte simplu. Cu toate astea, a rodit și a durat... Unde este ea acum ?

— Tot timpul îți place trecutul și revii la el.

— Revin numai la el... Cît despre prezentul despre care vorbești tu, e numai minciună și iluzii.

— Te contrazici singur... De ce te pregătești pentru sărbătorirea nașterii mele ?

Tatăl și-a văzut de unele treburi, iar fiica sa Nahid s-a întors împreună cu ecoul discuției de mai sus... Trecutul este mai bun... Viitorul nu... El s-a căsătorit cu cea pe care a iubit-o... A fost mulțumit de viața pe care a dus-o și la școală și acasă...

De aceea iubește el trecutul... Dar eu de ce să-l iubesc ? De ce să mă întorc la el ? Un trecut

proaspăt... Un pământ deșert... O inimă îmbătrînită... Cartea *Talmudului*... El s-a dus... S-a urcat în avion și acum se plimbă pe străzile Parisului. Eu nu cunosc acest oraș. Lumea vorbește mult despre el. Fete tinere... Tentații... Rîs... Joacă... Imoralitate... Îmbrățișări... Serate... Sărutări... Băutură... Pat... Desfătări... Țigări... Dans... îl vezi pe el făcînd asta ? Miile de jurăminte făcute în brațele mele să le fi uitat ? Fidelitatea lui e uriașă. Cine știe ? Poate că face și el asta, poate nu face...

S-a prefăcut resemnată. S-a apropiat de o carte din care a scos o fotografie și și-a alungat durerea. Era sfișiată de durere... Dacă ar fi iubit-o, și-ar fi continuat studiile în Tunisia, n-ar fi plecat în Franța.

— Fotografia mea. Ce urită e !... Spun că sînt frumoasă. Niște mincinoși... Ipocriți... Nu știu adevărul și vorbesc... Spun că aș fi norocoasă... Tata are o poziție de invidiat, iar mama e dintr-o familie de neam... Sărmanii... Nu văd decît aparențele... Dacă ar vedea mai adînc, și-ar da seama că frumusețea mea este un veșmînt învechit... O mîncare părăsită... Frumusețea mea este ca un orfan. Într-adevăr, frumusețea mea a rămas orfană. Voi da la o parte poza de pe ea...

A contemplat-o... Brațul lui îi înconjura mijlocul... Iar ochiul lui se lipise de fața ei...

— Îmi plăcea... Acum aproape îmi vine să fug cînd o văd... Mă enervează... Simt că explodez... Îmi pierd cunoștința... Sfișii timpul și spațiul... Trăiesc și nu știu că trăiesc... Iată, vin musafirii... Rîd în hohote... Sărmanii... Au venit pentru sărbătoare... Nebunii... În ochii lor eu trebuie să serbez trecutul... Ca tatăl meu... Ca mama mea... Toți socotesc sfînt trecutul... Toți își îndreaptă gîndu-

rire spre el, uitînd că există  i viitorul... C t despre mine, voi serba viitorul... Voi privi spre ceea ce vine... Iar când se va întoarce... C nd îl voi vedea...  l voi  mbr        i mă voi topi în el... Când toate astea se vor  nt mpla, voi iubi trecutul... Voi sărbători timpul. Tot timpul...

Traducere de
Nicolae Dobrișan



CUPRINS

Prefață	V
Notă asupra ediției	LXI

EGIPT

Taha Husein :	
<i>Hadigea</i> (traducere de Nicolae Dobrișan) . .	6
Muhammad Teimur :	
<i>Fluierașul</i> (traducere de Mioara Dobrișan) , .	20
Mahmud Teimur :	
<i>Călătorul</i> (traducere de Ilie T. Bădicuț) . .	31
<i>Păpușa de bumbac</i> (traducere de Nicolae Dobrișan) . .	40
<i>La mulți ani !</i> (traducere de Nicolae Dobrișan) .	56
<i>Biletul de loterie</i> (traducere de Nicolae Dobrișan)	74
Yahia Haqqi :	
<i>Mama sărmanilor</i> (traducere de Nicolae Dobrișan) . .	92
<i>Falimentul pețitoarei</i> (traducere de Nicolae Dobrișan) . .	104
<i>Domnu Scorpion</i> (traducere de Nicolae Dobrișan)	114
Naghib Mahfuz :	
<i>Casa rău famată</i> (traducere de Nicolae Dobrișan)	125

<i>Visul de la miezul nopții</i> (traducere de Nicolae Dobrișan)	134
Abd ar-Rahman aș-Sarqawi :	
<i>Vise mărunte</i> (traducere de Mircea Anghelescu)	146
<i>Scorpionul</i> (traducere de Mircea Anghelescu)	153
Yusuf Idris :	
<i>Cele mai ieftine nopți</i> (traducere de Nicolae Dobrișan)	170
<i>Mina cea mare</i> (traducere de Nicolae Dobrișan)	178
<i>Punctul</i> (traducere de Nicolae Dobrișan)	191
Bint aș-Şati :	
<i>Amîna</i> (traducere de Elena Constantin)	197

LIBAN

Marun Abbud :	
<i>Treptele</i> (traducere de Ilie T. Bădicuț)	206
<i>Djabbur-Bek</i> (traducere de Ilie T. Bădicuț)	212
Mihail Nuaime :	
<i>Abu Batta</i> (traducere de Ilie T. Bădicuț)	230
Omar Fahuri :	
<i>Fiul vecinilor își ia diploma</i> (traducere de Ilie T. Bădicuț)	241
Abd al-Masih Haddad :	
<i>În casa mortului</i> (traducere de Nicolae Dobrișan)	245
Suhayl Idris :	
<i>Angoasă</i> (traducere de Nicolae Dobrișan)	253
Selma Saig :	
<i>Povestea Haifei Deiraniya</i> (traducere de Elena Constantin)	262

SIRIA

Fuad aș-Şaib :	
<i>Funeraliile mașinii</i> (traducere de Nadia Anghelescu)	271
Wasfi al-Bunni :	
<i>Azniv și surorile ei</i> (traducere de Mioara Dobrișan)	278
Hasib al-Kayali :	
<i>Candidatul preestimaților domni</i> (traducere de Nadia Anghelescu)	284

IRAK

Abd al-Malik Nuri :	
<i>Cintul pământului</i> (traducere de Mioara Dobrișan)	294
Gaib Tuama Farman :	
<i>Umran</i> (traducere de Nadia Anghelescu)	301

SUDAN

At-Tayyb Salih :	
<i>Palmierul de lângă râu</i> (traducere de Mioara Dobrișan)	313
<i>Palmierul lui Uad Hamid</i> (traducere de Mioara Dobrișan)	323

IORDANIA

Isa an-Nauri :	
<i>Poetul orb</i> (traducere de Elena Constantin)	343

ALGERIA

Rabih Bunar :	
<i>Șeih Giurma</i> (traducere de Nicolae Dobrișan)	351

MAROC

Abd al-Majid ben Jallun :	
<i>Pescarul</i> (traducere de Nicolae Dobrișan)	363

TUNISIA

Muhammad al-Auni :	
<i>Glasul muezinului</i> (traducere de Mioara Dobrișan)	371
Ahmad Hasun :	
<i>Sărbătoarea nașterii ei</i> (traducere de Nicolae Dobrișan)	382



Scanare și prelucrare digitală



de

Anonim



și

CAT Graur



Antwerpen

2025

